Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

MODÜL 3

Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre

EĞİTİCİ REHBERİ

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve
Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi

20 CFCU yıl
T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI
MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ

T.C. ADALET BAKANLIĞI

Bu Eğitici Rehberi İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Proje kapsamında geliştirilmiş olan her bir modül için 3 kitaptan oluşan bir eğitim seti hazırlanmıştır. Bunlardan Eğitim Metodolojisi Kitabı tüm modüllerin ortak kullanımına yönelik olarak tasarlanmıştır.

Eğitim seti aşağıdaki kitaplardan oluşmaktadır.

1 **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre Eğitici Rehberi (Eğiticiler için)
2 **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre Katılımcı Kitabı (Eğiticiler ve Katılımcılar için)
3 **Eğitim Metodolojisi El Kitabı** (Eğiticiler için)

MODÜL 3: Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre Eğitim Modülü Yazarları

Oturum 1	AİHS ile İç Hukuk İlişkisi – Adil Yargılanma Hakkına Giriş	Dr. Yusuf Sertaç Serter, Dr. Erkan Duymaz
Oturum 2	Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme	Prof. Dr. Sibel İnceoğlu
Oturum 3	Gerekçeli Karar Hakkı	Dr. Yusuf Sertaç Serter
Oturum 4	Hukuki Kesinlik (Belirlilik) - Bariz Takdir Hatası – Masumiyet Karinesi	Dr. Erkan Duymaz
Oturum 5	Mahkeme Hakkı	Prof. Dr. Sibel İnceoğlu
Oturum 6	Alenilik İlkesi	Prof. Dr. Sibel İnceoğlu
Oturum 7	Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı	Dr. Erkan Duymaz
Oturum 8	Makul Süre	Dr. Yusuf Sertaç Serter

Eğitici Rehberinin Hazırlanmasına Katkıda Bulunanlar

Hukuk Eğitimi Uzmanı: Marina Naumovska Milevska
Yetişkin Eğitimi ve Eğitim Programı Uzmanı: Prof. Dr. Cennet Engin Demir
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı: Prof. Dr. Hasan Atak
Toplumsal Cinsiyet Uzmanı: Doç. Dr. Burcu Hatiboglu Kısat

Çalışma Grubu Üyeleri

Selçuk Kılıç, Anayasa Mahkemesi Raportör
Burçin Güngör, Danıştay, 5. Daire Tetkik Hâkimi
Mehmet Fatih Gökçek, Danıştay, Genel Sekreterlik Tetkik Hâkimi
Hilal Tuğçe Kılıç, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterlik, Tetkik Hâkimi
İhsan Yılmaz, Hâkimler ve Savcılar Kurulu Tefftiş Kurulu Başkanlığı, Başmüfettiş
Fatih Sultan Kesici, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, Tetkik Hakimi
Samet Karakaya, Gaziantep Vergi Mahkemesi Başkanı
Cihan Önal, İstanbul 11. İdare Mahkemesi Başkanı
Leyla Kodakoğlu, İzmir Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesi Başkanı, Pilot Mahkeme

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü (Proje Ekibi)

Metin Engin, Daire Başkanı, Adalet Bakanlığı HİGM
Ekrem Gökçe, Tetkik Hakimi, Adalet Bakanlığı HİGM
Selahattin Sotar, Büro Amiri, Adalet Bakanlığı HİGM
Hanife Şenol, Proje Bürosu, Adalet Bakanlığı HİGM
Ömür Murat Eylen, Proje Bürosu, Adalet Bakanlığı HİGM

Avrupa Konseyi Proje Ekibi

Özlem Demirel Cook, Proje Müdürü
Gülşah Doğan, Proje Sorumlusu
Damla Sarıaslan Yeniçerioğlu, Kıdemli Proje Sorumlusu
Aslıhan Sevimli Yılmaz, Proje Dil Asistanı
Ayşe Günçe Erdal, Proje Asistanı

Bu Eğitici Rehberinde yer alan bilgiler uzmanlar ve yazarlar ekibi tarafından geliştirilmiştir. Bu kitapta yer alan görüş ve düşünceler yazarların sorumluluğundadır ve Avrupa Konseyi'nin resmî politikalarını yansıtmamaktadır. Eğitim Materyallerinden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; materyaller sadece eğitim amaçlı kullanılabilir, izinsiz çoğaltılamaz ve basılamaz.

İlgili materyaller; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 33. maddesi ve 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları kapsamındaki "eğitim amacıyla temsil ve iktibas serbestileri" kapsamında kullanılmıştır.

Avrupa Konseyi 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi, T.C Anayasası, AİHM kararları ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ilgili maddeleri uyarınca, yapılan risk değerlendirmesinin ardından bireylerin haklarına halel getirmemek adına işbu eğitim materyallerinde yer alan Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri ve İlk Derece İdare ve Vergi Mahkemesi Kararlarında yer alan kişisel veriler redakte edilmiştir.

MODÜL 3

Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre

EĞİTİCİ REHBERİ

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve
Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi

Kasım 2022

EĞİTİCİ REHBERİ, Modül 3 Adil Yargılanma Hakkı–Makul Süre, İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi kapsamında hazırlanmış ve yayımlanmıştır. Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından ortak finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi (AK) tarafından yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Projenin nihai faydalanıcısıdır. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

Bu Katılımcı Kitabı Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla yazarlarının sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İçeriğinde yer alanların sorumluluğu yalnızca yazarlarına aittir ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini veya resmi politikasını yansıtır şekilde yorumlanmamalıdır.

Bu kitapta yer alan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları, AİHM'in resmî dilleri olan İngilizce veya Fransızcadan Türkçeye yapılmış resmî olmayan çevirilerden oluşmaktadır. Avrupa Birliği veya Avrupa Konseyinin yasal organları ya da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu çevirilerin doğruluğu veya geçerliliği konusunda herhangi bir sorumluluk üstlenmez. Çevirilerin resmî dilde (İngilizce veya Fransızca) yayımlanan orijinal karar metniyle çelişmesi halinde orijinal metin esas alınmalıdır.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, İletişim Müdürlüğünden (F-67075 Strasbourg Cedex ya da publishing@coe.int) önceden yazılı izin alınmaksızın çevrilemez, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi depolama ya da geri erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, internet, vb.) ya da mekanik olarak, herhangi bir biçimde ya da araçla çoğaltılamaz ya da iletilemez.

Kapak tasarımı ve sayfa düzeni: Kurtuluş Karaşın

© Avrupa Konseyi, Kasım 2022

Şartlar altında Avrupa Birliği'ne lisans verilmiştir.

Basım yeri: Ankara

Baskı: Altan Özyurt Matbaacılık

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi 4

Arka Plan 5

Bölüm 1

Giriş 9

1 Eğitim Materyalleri ve Kullanımı 10

2 Modülün Uygulaması 12

3 Eğitici Eğitimi Programı 15

Bölüm 2

Eğitim Programı ve Oturumlar 17

Oturum 1: AİHS ile İç Hukuk İlişkisi-Adil Yargılanma Hakkına Giriş 19

Oturum 2: Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme 43

Oturum 3: Gerekçeli Karar Hakkı 65

Oturum 4: Hukuki Kesinlik (Belirlilik)-Bariz Takdir Hatası-Masumiyet Karinesi 89

Oturum 5: Mahkeme Hakkı 109

Oturum 6: Alenilik İlkesi 135

Oturum 7: Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı 159

Oturum 8: Makul Süre 179

Bölüm 3

Değerlendirme ve Raporlama 213

Eğitimlerin Değerlendirilmesi 213

Ekler

EK-1 Eğitim Değerlendirme Formu 217

EK-2 Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği 220

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
AdB	Adalet Bakanlığı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Konseyi
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
AYİM	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
BİM	Bölge İdare Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
BTB	Bilgi, Tutum ve Beceri
CEPEJ	Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu
DYS	Dosya Yönetim Sistemi
EİA	Eğitim İhtiyaç Analizi
GA	Genel Amaç
GH	Genel Hedef
HELP	Avrupa Konseyi Hukukçular İçin İnsan Hakları Eğitimi Programı
HTCEF	Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalık Ölçeği
İHEP	İnsan Hakları Eylem Planı
K.T.	Karar Tarihi
ÖH	Öğrenme Hedefi
ÖRN	Örneğin
P.	Paragraf
SATURN	Yargıda Zaman Yönetimi, İnceleme, Analiz, Araştırma Merkezi
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
YRS	Yargı Reformu Stratejisi

Arka Plan

Modül 3: Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre Eğitici Rehberi

Türkiye Cumhuriyeti, hukukun üstünlüğünü gözetmek üzere yargı alanında ortaya koyduğu reformların bir parçası olarak idari yargı sisteminin verimliliğini ve etkinliğini artırmak istemektedir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar idari yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini daha da güçlü kılmak ve kamunun idari yargıya olan güvenini artırmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda "İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" hazırlanmıştır. 2018 yılında hayata geçirilen Proje Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa finanse edilmekte ve Adalet Bakanlığı ile iş birliği içinde, Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü projenin ana faydalanıcısıdır.

Bu projenin genel hedefi, idari yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini daha da güçlendirerek ve kamu farkındalığının artırılması ile kamunun idari yargıya güvenini artırmaktır. Bu hedefe, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını destekleyen ve idari yargı sisteminin ihtiyaçlarına yanıt verebilirliği ile verimliliğini güçlendiren usullerin ve uygulamaların belirlenerek, yürürlüğe konmasında Türk yetkililere destek vermekle ulaşılmaya çalışılmaktadır. Projenin aşağıdaki sonuçlara ulaşması beklenmektedir:

1. İdari yargının etkililiğinin iyileştirilmesi için yaklaşımlar ve politikaların belirlenmesi, kanıta dayandırılması ve uygulanmasının incelenmesi.
2. İdari yargının kurumsal ve mesleki kapasitesinin güçlendirilmesi ve bu yolla, kamunun idari yargıya olan güveninin artırılması.
3. İdari yargı sistemi ve mahkemelerin ağır iş yükünün giderilmesi için tedbirlerin belirlenmesi ve desteklenmesi, mevcut yargılama öncesi çözüm mekanizmalarının güçlendirilmesi ve uygun alternatif uyuşmazlık çözüm (AUÇ) mekanizmalarının uygulamaya konulması.
4. BİM'lerin ve Danıştay'ın dava yönetiminin daha etkili ve etkin hale getirilmesi yolu ile istinaf/temyiz davalarının görülme sürelerinin kısaltılması ve sistem ve süreçlerde gerekli değişikliklerin yapılması.

Proje kapsamında gerçekleştirilen eğitim çalışmaları, İdari Yargı mensuplarının eğitim ihtiyaçlarına ilişkin gerçekleştirilen derinlemesine bir eğitim ihtiyaç analizi çalışma-

sına dayanmaktadır. Bu kapsamlı eğitim ihtiyaç analizi için birincil veriler ile nicel ve nitel veri toplama araçları kullanılmıştır Eğitim ihtiyaç analizinde (EİA) ortaya çıkan bulgular doğrultusunda uygulamaya konacak geniş bir çerçeve ortaya çıkmıştır.

Eğitim ihtiyaçlarının değerlendirilmesi sürecine Aralık 2019 - Şubat 2020 döneminde başlanmıştır. Kullanılan temel veri toplama yöntemleri arasında anketler, odak grup oturumları ve çalıştaylar, mevzuatın, raporların ve stratejik belgelerin gözden geçirilmesi ve mevcut istatistiksel verilerin analizi bulunmaktadır. Paydaşların katkıları, Avrupa Konseyi tarafından Adalet Bakanlığı, Danıştay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Kamu Denetçiliği Kurumu, Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye Barolar Birliği, Bölge İdare Mahkemeleri, ilk derece idare ve vergi mahkemeleri ve diğer paydaşlarla iş birliği içerisinde düzenlenen çalıştaylar ve toplantılar yoluyla elde edilmiştir. ***(Eğitim İhtiyaç Analizi Raporu için bakınız: https://rm.coe.int/tna-tr-web/16809fa952)***

Eğitim ihtiyaç analizi sürecinin her aşamasında elde edilen bulgular ve sonuçlar analiz edilerek proje kapsamında hakimlere ve mahkeme personeline yönelik dört modül geliştirilmiştir.

MODÜL 1:
Hukuki Gerekçelendirme ve Karar Yazımı (Hâkimler için)

MODÜL 2:
İdari Yargı ile İlgili AİHM ve Anayasa Mahkemesi Kararları (Hâkimler için)

MODÜL 3:
Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre (Hâkimler için)

MODÜL 4:
Kalem Personeli için Dava ve Zaman Yönetimi

Proje kapsamında geliştirilmiş olan her bir modül için Eğiticilere yönelik 3 kitaptan oluşan bir eğitim seti hazırlanmıştır. Bunlardan Eğitim Metodolojisi El Kitabı tüm modüllerin ortak kullanımına yönelik olarak tasarlanmıştır. Katılımcı Kitabı hem katılımcılara yönelik hem de eğiticilerin kullanımına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Modül 3 için oluşturulan Eğitim seti aşağıdaki kitaplardan oluşmaktadır.

MODÜL 3:
Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre **Eğitici Rehberi** (Eğiticiler için)

MODÜL 3:
Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre **Katılımcı Kitabı** (Eğiticiler ve Katılımcılar için)

Eğitim Metodolojisi El Kitabı
(Eğiticiler için)

Adalet Bakanlığı'nın öncülüğünde, her bir modül için çalışma grupları oluşturulmuştur. Çalışma gruplarının amacı gerçekleştirilecek eğitici eğitimlerine katılacak potansiyel eğiticiler olarak modül çalışmalarına katkı sunmaktır. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ile pilot mahkemelerden ve Adalet Bakanlığı'ndan hâkimler ve seçilmiş mahkemelerden gelen kalem personelinden oluşan çalışma grubu üyeleri, modül yazarları, eğitim ve ölçme ve değerlendirme uzmanları ve proje ekipleri ile Haziran-Eylül 2021 tarihlerinde çevrim içi ve hibrit formatta düzenlenen iki turlu toplantılara etkin bir biçimde katılarak hazırlanan taslak eğitim modüllerine önemli geri bildirimlerde bulunmuşlardır.

Tablo 1. Proje Kapsamında Verilecek Eğitimler

Eğitim Modülü	Eğitimin Türü Katılımcı sayısı / Eğitim süresi			Eğitim Sayısı
	Pilot Eğitim	**Eğitici Eğitimi**	**Aşamalı Eğitimler**	
Modül 1: Hukuki Gerekçelendirme ve Karar Yazımı (Hâkimler için)	25 (2 gün)	20 (4 gün)	300 (2 gün)	12
Modül 2: İdari Yargı ile İlgili AİHM ve Anayasa Mahkemesi Kararları (Hâkimler için)	25 (2 gün)	20 (4 gün)	200 (2 gün)	8
Modül 3: Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre (Hâkimler için)	25 (2 gün)	20 (4 gün)	200 (2 gün)	8
Modül 4: Kalem Personeli için Dava ve Zaman Yönetimi	25 (2 gün)	20 (4 gün)	225 (2 gün)	9
Toplam	100 kişi	80 Eğitici	925 kişi	37

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, proje kapsamında geliştirilen dört modüle yönelik olarak 2 günlük pilot eğitimler uygulanacaktır. Pilot eğitimlerin amacı geliştirilen eğitim programı ve materyallerini uygulamalı olarak test etmektir. Pilot eğitimlerin ardından, Eğitici Eğitimleri verilecektir. Eğitici eğitimini alan Hâkim ve mahkeme personeli, modül yazarları ve eğitim uzmanlarının da desteği ile proje kapsamında yaklaşık 925 hakim ve kalem personeline 2 günlük eğitimler (aşamalı eğitimler) vereceklerdir. Katılımcı sayısı ve katılım yerlerine göre eğitimin süresi 2.5 gün olabilir.

Bu çerçevede eğitim materyallerinin hazırlanması sürecinde destek veren tüm paydaşlarımıza, çalışma grubu üyelerine ve Adalet Bakanlığı temsilcilerine teşekkür ederiz.

NOTLAR

Bölüm 1
Giriş

Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre

Türkiye olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine 18 Mayıs 1954'ten bu yana tarafız, bireysel başvuru hakkını ise 1987'den bu yana kabul eden bir ülkeyiz. Şu anda Sözleşmeye taraf olan 47 ülkenin 38'inden daha önce Sözleşmeye uymayı taahhüt etmiş bulunmaktayız. Ancak Sözleşmedeki hak ve özgürlükleri iç hukukumuzda koruma düzeyimizin düşük olduğuna tanık olunmaktadır. 2020 yılında Türkiye hakkında verilen en az bir ihlal bulunan karar sayısı 85'tir; bu sayıyla Türkiye, Sözleşmeyi en çok ihlal eden ülkeler arasında Rusya'dan sonra ikincidir. 2020 yılı sonu itibarıyla Türkiye'nin aleyhindeki derdest başvuru sayısı ile de ikinci olduğu görülmektedir. 1959-2020 yılları arasında en az bir ihlal verilmiş karar sayısıyla ise (3.309 karar) birinci sıradadır.

Türkiye'ye yönelik ihlaller içinde ise adil yargılama (953 ihlal) ve bunun parçaları olan makul süre (608 ihlal) ve kararların icrası (67 ihlal) birlikte, toplam 1628 ihlalle, en önemli kümeyi oluşturmaktadırlar; ihlal sayısı yönünden AİHM md 6'nın (adil yargılanma hakkı) tüm ihlal edilmiş diğer maddelere (5055) oranı %32'dir. Benzer bir durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ölçütlerini uygulamaya çalışan Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararlarında da ortaya çıkmaktadır. İhlal kararları içinde en büyük küme adil yargılanma hakkını düzenleyen md 36 ihlalidir. İhlal kararı verilen toplam 14.273 başvurudan 9.039'u adil yargılanma hakkı ihlaliyle sonuçlanmış olup bu sayının ihlal kararı verilen toplam başvuru sayısına oranı % 63,3'e karşılık gelmektedir.

Oysa Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümleri esas alınmak zorundadır. Bu hükme rağmen uygulamada bazı aksaklıklar olduğunu söylemek belirtilen ihlal istatistikleri karşısında yanlış olmaz.

Bu tespitler çerçevesinde, yargının karar verirken AİHS'ni nasıl ele alması gerektiği, adil yargılanma hakkının ihlalinin nasıl önleneceği üzerinde durma gereği açıklıkla görünmektedir. Dolayısıyla bu modülde, **ilk gün** ilk oturumda AİHS'nin iç hukukumuz bakımından yerini gerek Anayasal hükümler gerekse Anayasa Mahkemesinin kararları yönünden ortaya koymak ve AİHM kararlarının nasıl uygulanacağını belirlemek amaçlanmıştır. Ardından ihlal kararları içinde en büyük kümeyi oluşturan AİHS md 6'nın, AİHM tarafından özellikle idari yargı özelinde nasıl yorumlandığı açığa çıkarılacaktır. Adil yargılanma hakkı bütün davaları ilgilendirdiği için, hakkın her yönü değil, sadece idari yargı bakımından uygulanabilir olan belirli yönleri ele alınacaktır.

İkinci oturumda, adil yargılanma hakkının onsuz olmaz unsuru olan başvurulan mahkemenin nitelikleri ele alınacaktır, diğer bir deyişle mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığından anlamamız gerekenin ne olduğu tespit edilecektir. Üçüncü oturumda, adil yargılanma hakkının zımni unsurlarından olan gerekçeli karar ve gerekçenin unsurları incelenecektir. Hemen ardındaki ilk günün son oturumda ise gerekçeyle de doğrudan ilişkili olan masumiyet karinesi, hukuki kesinlik ya da belirlilik ilkesi incelenecek, nadir uygulanıyor olsa da Anayasa Mahkemesinin ifadesiyle bariz takdir hatası ya da AİHM'nin deyimiyle açık keyfiliğin ne anlama geldiği anlaşılmaya çalışılacaktır.

İkinci gün ise, ilk olarak, Sözleşmede açıkça yazmamasına rağmen, AİHM'nin içtihadında yer alan mahkeme hakkı ve onun önemli unsuru mahkemeye erişme hakkı üzerinde durulacaktır; adalete erişim anlamına gelen bu hakkın hem hukuki hem de fiili olarak engellenmemesini ifade eden yaklaşım detaylandırılacaktır. Ardından İkinci oturumda, hem aleni yargılama hem de aleni karar yönleri ele alınarak alenilik ilkesi üzerinde durulacaktır. Üçüncü oturumda, AİHM içtihatlarında gelişmiş olan ve esasen ceza usul hukuku ilkesi olarak ortaya çıksa da bugün artık bütün yargılamalar bakımından dikkate alınan iki yargılama ilkesi üzerinde durulacaktır. Bunlardan biri, sav ve savunmanın birbirleri karşısındaki dengenin sağlanması anlamını taşıyan silahların eşitliği ilkesidir. Diğer ilke ise çelişmeli yargılama olarak isimlendirilen davanın tarafının dosyaya giren her türlü delil, görüş ve yorumdan haberdar edilmesi şeklinde özetlenen çelişmeli yargılama ilkesidir. Bu modülün son oturumunda ise, makul sürede yargılama unsuru bakımından AİHM'nin hangi ölçütler üzerinde durduğu ve yargıçların makul sürede yargılama yapabilmek için ne tür önlemler alabileceği üzerinde detaylı biçimde durulacaktır.

1 EĞİTİM MATERYALLERİ VE KULLANIMI

Proje kapsamında geliştirilmiş olan her bir modül için 3 kitap hazırlanmıştır. Bunlardan "Eğitim Metodolojisi El Kitabı" tüm modüllerin ortak kullanımına yönelik olarak tasarlanmıştır.

Adil Yargılanma Hakkı - Makul SüreModülü için hazırlanan kitaplar şöyledir:

1. **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre Eğitici Rehberi
2. **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre Katılımcı Kitabı
3. **Eğitim Metodolojisi El Kitabı**

1.1 Eğitici Rehberi

Bu Eğitici Rehberi alan uzmanları (modül yazarları), eğitim uzmanları ve ölçme ve değerlendirme uzmanı ile işbirliği içinde hazırlanmıştır. Rehber'in hazırlanmasında yetişkin eğitimi ilkelerine ve aktif katılıma dayalı bir eğitim yaklaşımı izlenmesi ve tüm eğitim oturumlarının buna göre hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Rehberde yer alan konular, Avrupa Konseyi HELP (Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi – Human Rights Education for Legal Professionals) Eğitim Metodolojisi El Kitapları/Rehberleri ile Avrupa Konseyinin yürüttüğü çeşitli projelerdeki uygulamalarına dayanmaktadır.

Eğitici Rehberi, 4 günlük "Eğitici Eğitimi"ni alacak ve daha sonra bu eğitimi meslektaşlarına verecek olan hâkimler için hazırlanmıştır. İlk günü yetişkin eğitimi ilkeleri ile eğitim yöntem ve tekniklerini, 2 ve 3. günleri hâkim eğitimlerinde verilecek konuların detaylı anlatımını kapsamaktadır.

Eğitimlerde yer alan oturumlar belli bir mantık sırası ve konu bütünlüğü gözetilerek hazırlanmıştır. Dolayısıyla eğitimler sırasında, oturumların verildiği sırada ve şekilde uygulanması önemlidir. Bu, aynı zamanda, verilecek tüm eğitimlerde belli bir standardın yakalanması konusunda da önem arz etmektedir.

1.2 Katılımcı Kitabı

Katılımcı kitabı alan uzmanları, eğitim uzmanları ve ölçme ve değerlendirme uzmanı ile işbirliği içinde 2 günlük aşamalı eğitimlere katılacak olan hâkimlere dağıtılmak üzere hazırlanmıştır. Kitapta aşamalı eğitimlerde işlenecek olan konular daha detaylı olarak açıklanmaktadır. Eğitimlere katılacak olan hâkimlerin bu konuları oturumlara gelmeden önce okumuş olmaları, oturumların daha verimli ve etkili bir şekilde geçmesini sağlayacaktır. Katılımcı Kitabı aynı zamanda eğiticilerin de yararlanacağı kaynak bir kitap olarak da kullanılacaktır.

1.3 Eğitim Metodolojisi El Kitabı

Eğitim Metodojisi El Kitabı insan hakları eğitimi ve eğitim uzmanları tarafından, idari yargı hâkimlerine eğitim verme sorumluluğu olan eğiticilere destek vermek amacıyla kullanışlı bir yardımcı bir kaynak olarak hazırlanmıştır. Bu kitapta idari yargıda eğitim, hâkimlerin eğitimi ve önemi, yetişkin eğitimi ilkeleri, yetişkin öğrenenlerin özellikleri, yetişkin eğitimi programının aşamaları, yetişkin eğitiminde kullanılan ve aktif öğrenme ve öğretme yöntemleri, sunum hazırlamada dikkat edilmesi gereken konular, zor katılımcılarla baş etme, yetişkin eğitimi ortamlarının özellikleri ve değerlendirme gibi konular yer almaktadır. Ayrıca eğiticilere eğitim verirken dikkat etmeleri gereken noktalara ilişkin ipuçları da verilmiştir. Bunlara ek olarak bu kitapta eğiticilerin eğitim ortamını daha aktif ve eğlenceli hale getirmek için kullanabilecekleri çeşitli ısınma, buz kırıcı ve hareketlendirici etkinlik/oyun örnekleri de yer almaktadır.

Kitapta yer konular, Avrupa Konseyi HELP (Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi – Human Rights Education for Legal Professionals) Eğitim Metodolojisi El Kitapları/ Rehberleri ile Avrupa Konseyinin yürüttüğü çeşitli projelerdeki uygulamalarına dayanmaktadır. Bu amaçla, ana paydaşlardan gelen girdiler derlenmiş ve ulusal eğitim ihtiyaçlarına uyarlanarak yansıtılmıştır.

Eğitici olarak görev yapacak olan hâkimlerin hem katılacakları eğitici eğitimi hem de verecekleri aşamalı eğitimlerden önce bu kitabı dikkatle okumaları etkili ve verimli bir eğitim gerçekleştirmeleri için önemlidir.

2 MODÜLÜN UYGULANMASI

Modülün Amacı

Bu modülün temel amacı idari uyuşmazlıkların makul bir süre içerisinde ve adil bir yargılamayla çözüme kavuşturulması konusunda idari yargı hâkimlerinin kapasitelerinin artırılmasıdır. Bu çerçevede, adil yargılamanın unsurlarının yargılama sürecine entegre edilmesi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla belirlenen standartlara uyum gösterilmesi ve bu sayede adil yargılanma hakkı ihlâllerinin önlenmesi konularında katılımcıların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Hedef Grubu

İdare ve vergi mahkemeleri, Bölge İdare Mahkemeleri hâkimleri ile Danıştay tetkik hâkimleridir.

Süresi

2 gün 8 oturum

Grubun Büyüklüğü

25 kişi (maksimum)

Modülün Genel Hedefleri

Bu eğitim sonunda katılımcılar;

1. AİHS'nin iç hukuk sistemi içerisindeki konumunu ve adil yargılanma hakkının unsurlarını açıklayabilir.
2. Mahkeme hakkı ile mahkemeye erişme hakkını ayırt edebilir.
3. Bağımsız mahkeme ve tarafsız mahkeme kavramlarını tanımlayabilir.
4. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama kavramlarını tanımlayabilir.

5 Gerekçeli karar hakkının idari yargı bakımından önemini ve gerekçenin unsurlarını tanımlayabilir.

6 Hukuki kesinlik, bariz takdir hatası ve masumiyet karinesi kavramlarının önemini açıklayabilir.

7 Adil yargılanma hakkı bakımından makul sürenin önemini açıklayabilir.

8 Gerekçeli kararları AİHM içtihatları ışığında hazırlayabilir.

Modül Oturumları

Oturum 1	AİHS ile İç Hukuk İlişkisi – Adil Yargılanma Hakkına Giriş
Oturum 2	Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme
Oturum 3	Gerekçeli Karar Hakkı
Oturum 4	Hukuki Kesinlik (Belirlilik) - Bariz Takdir Hatası - Masumiyet Karinesi
Oturum 5	Mahkeme Hakkı
Oturum 6	Alenilik İlkesi
Oturum 7	Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı
Oturum 8	Makul Süre

Kullanılan Kararlar

Modülün oturumlarında kullanılan kararlar ve ilgili ekler ve kaynaklar eğitici kitabının yanında verilen flash bellek" e yüklenmiştir. Eğitimlerde kullanılan Danıştay ve ilgili İdare ve Vergi Mahkemesi Kararları bireylerin haklarına halel getirmemek adına işbu eğitim materyallerinde yer alan kişisel veriler redakte edilmiştir.
Anonimleştirme – A.Y. veya davalı... davacı .... Ankara ...mahkemesi.

2.1 Eğitim Metodolojisi

Her modülde 8 oturum yer almaktadır. Bu oturumlar eğitim uzmanları ile ölçme ve değerlendirme uzmanının rehberliğinde alan uzmanları tarafından hazırlanmıştır.

Oturumların akışı eğitici eğitimine katılacak olan katılımcıların eğitici olarak görev alacakları aşamalı eğitimleri etkili bir şekilde verebilmelerine olanak sağlamak amacıyla detaylı bir şekilde yazılmıştır.

Her bir oturum slayt eşliğinde konu anlatımı (gerekçenin anlamı, adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçe, yorum metodları gibi), *küçük grup çalışması, büyük grup tartışması ve değerlendirme bölümleri içermektedir.*

Oturumlar interaktif eğitim metoduna uygun olarak soru-cevap ve örnek olay üzerinden grup çalışması yöntemlerine ağırlık verilerek tasarlanmıştır. Slayt eşliğinde yapılacak sunumların kısa tutulmasına özen gösterilmiştir.

Her oturum için, eklerde oturumda işlenecek olan konunun yer aldığı PowerPoint Sunumu, tartışma ve uygulamalarda kullanılmak üzere karar örnekleri ve uygulama örnekleri ile kullanılabilecek olan diğer materyaller verilmektedir.

Eğitim araçları olarak gazete haberlerinden oluşan görseller, istatistikler, konu anlatımlı slaytlar, AYM, AİHM ve ulusal idari yargı kararları ve gerekli olduğu takdirde video görüntüleri ve tablolar kullanılmıştır. İlgili materyaller; *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 33. maddesi ve 35. maddesinin 3. ve 4. fıkraları kapsamındaki "eğitim amacıyla temsil ve iktibas serbestileri" k*apsamında kullanılmıştır.

Aşamalı eğitimleri verecek olan Hâkimlerin bu oturumları dikkatli bir şekilde okumaları ve bu çerçevede gerekli hazırlıkları yapmaları gerekmektedir.

2.2 Modül Oturumlarının Değerlendirilmesi

Her oturumun sonunda öğrenmenin pekiştirilmesine yönelik kısa değerlendirme etkinliklerine yer verilmiştir.

Modülün değerlendirilmesinde ise daha önce belirtilmiş olan bireysel öz değerlendirme testleri (öntest/sontest) , ölçek ve eğitim değerlendirme formu uygulanacaktır. Bu konuda daha detaylı bilgi edinmek için Bölüm 3 – Eğitimin Değerlendirilmesi kısmına ve Eğitim Metodolojisi El Kitabı'na bakınız.

3 EĞİTİCİ EĞİTİMİ PROGRAMI

Modül 3 için hazırlanmış olan 4 günlük Eğitici Eğitimi programı Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Modül 3. Eğitici Eğitimi Programı

Eğitici Eğitimi Programı	1.Gün Eğitim Metodolojisi	2.Gün Modül Oturumları	3.Gün Modül Oturumları	4.Gün Sunumlar, Değerlendirme ve Kapanış
Oturum 1 **Giriş, Tanışma,** **Öntest ve Hukukta TCEF Ölçeği Uygulaması** Eğitim Aşamalarını Yönetmek		Modül 3 Oturum 1	Modül 3 Oturum 5	Ekip 1 Ekip 2 Ekip 3
Çay/ Kahve Molası				
Oturum 2 Hâkimlerin Eğitimi Metodolojisi		Modül 3 Oturum 2	Modül 3 Oturum 6	Ekip 4 Ekip 5 Ekip 6
Öğle Yemeği				
Oturum 3 Yetişkin Eğitiminde Eğitim ve Öğretim Yöntem ve Teknikleri		Modül 3 Oturum 3	Modül 3 Oturum 7	Ekip 7 Ekip 8 Ekip 9
Çay/ Kahve Molası				
Oturum 4 Vaka çalışması, Grup Sunumları, Tartışma ve Nasıl Değerlendirme Yapılır		Modül 3 Oturum 4	Modül 3 Oturum 8 **Sontest Uygulaması**	Ekip 10 **Eğitimin Değerlendirilmesi**
Kapanış	*Ekiplerin oluşturulması* Günün değerlendirmesi ve kapanış	*Devam- Ekiplerin yapacakları sunumlara hazırlanması*	*Devam- Ekiplerin yapacakları sunumlara hazırlanması*	**Kapanış-Sertifika**

Eğitici eğitimine öncelikle bir tanışma/ısınma etkinliği ve bir öntest uygulaması ile başlanmaktadır. Öntest uygulamasından sonra katılımcıların eğitimden neler beklediklerinin belirlenmesi gereklidir. Beklentilerin ve bunlardan hangilerinin nasıl karşılanacağının belirlenmesi katılımcıları zihinsel olarak eğitime hazırlaması açısından önemlidir. Beklentilerin belirlenmesi için yapılabilecek bir uygulama oturum 1' de açıklanmaktadır.

Öntest bireysel öz değerlendirme formu olarak hazırlanmıştır ve her bir katılımcının hali hazırda eğitim konusu ile ilgili olarak sahip olduğu bilgi ve beceriler hakkında fikir sahibi olması için uygulanmaktadır. Aynı test eğitim sonunda da uygulanarak katılımcının bilgi ve becerilerini ne derece geliştirdiği konusunda bilgi edinmesini sağlayacak ve aynı zamanda eğitim programının başarısına ilişkin girdi sağlayacaktır. Ayrıca eğitimin 1. günü ilk oturumunda proje kapsamında eğitim uzmanları tarafından hazırlanmış olan Hukukta Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Ölçeği de çevrimiçi olarak uygulanacaktır. Bu uygulama, katılımcıların yargıda toplumsal cinsiyet ile ilgili olarak bir farkındalık geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Eğitici eğitimi programının 1. günü katılımcıların yetişkin eğitimi ve hâkimlerin eğitimi konusunda bilgi, beceri ve anlayışlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu konuda hazırlanmış olan 4 oturum eğitim metodolojisi bölümünü hazırlayan uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Eğitici Eğitimi programı katılımcıların aktif katılımını temel alarak geliştirilmiş olduğu için 1. gün sonunda ekipler oluşturulması ve hazırladıkları kısa bir eğitimi 4. gün uygulamaları istenmektedir. Katılımcılardan sunumlarını hem yetişkin eğitimi ve hâkimlerin eğitimi ilkelerini, hem de 2. ve 3. gün oturumlarında Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre konularında öğrendikleri içeriği, yaptıkları etkinlikleri gözönüne alarak hazırlamaları beklenmektedir. Sunumlar grupların akşamları da bir araya gelerek hazırlanmalarını gerektirecektir.

Eğitimin 2. ve 3. günleri katılımcıların Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre konusunda bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak üzere 8 oturum planlanmıştır. Bu oturumlar alan uzmanları tarafından yine eğitim uzmanlarının rehberliğinde yetişkin eğitimi ilkelerine göre hazırlanmıştır. Bu oturumlarda da katılımcıların deneyimlerinden yararlanma, bilgi verme, kararların incelenmesi ve tartışılması ile bazı uygulamalar yer almaktadır. Oturumlarda incelenecek olan kararlar, yapılacak olan uygulamalarda ve tartışmalarda yargıda toplumsal cinsiyet konusu dikkate alınmaktadır. Hemen hemen her oturum sonunda bir değerlendirme etkinliğinin yer almasına özen gösterilmiştir. Ancak konular açısından birbirinin devamı olan bazı oturumlarda değerlendirme yapılmamaktadır. **3. günün son oturumundan sonra sontestler uygulanır.** Sontest bir sınav değildir, katılımcıların kendilerini değerlendirmelerine yönelik bir özdeğerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Eğitici eğitiminin 4. günü eğitici adayları hazırlamış oldukları sunumlarını gerçekleştirirler. Sunumlar hem modül yazarları hem de eğitim uzmanları tarafından gözlenerek değerlendirilir ve adaylara geri bildirim verilir. Bu sunumlar katılımcıların verecekleri aşamalı eğitimler için eğitici olma becerilerini ne derece geliştirebildikleri görmeleri ve eğitim sırasında karşılaşabilecekleri sorunların farkına varmaları için önemlidir.

Eğitici eğitimi 4. gün son oturumundan sonra tüm eğitimin genel bir değerlendirmesini yapmak üzere "eğitim değerlendirme formu" uygulanır.

Bölüm 2
Eğitim Programı ve Oturumlar

MODÜL 3	ADİL YARGILANMA HAKKI–MAKUL SÜRE	EĞİTİM PROGRAMI

	1. GÜN
08.45-09.00	Kayıt
09:00-09:20	Açılış Konuşmaları, Kısa Proje Tanıtımı ve Program Bilgilendirmesi
09:20-09:45	Tanışma Etkinliği ve Beklentilerin Alınması
09:45-10:00	Öntestin Uygulanması
10.00-11.30	**Oturum 1:** AİHS ile İç Hukuk İlişkisi – Adil Yargılanma Hakkına Giriş
11.30-11.45	Ara
11.45-13.15	**Oturum 2:** Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme
13.15-14.15	Öğle Yemegi
14.15-15.45	**Oturum 3:** Gerekçeli Karar Hakkı
15.45-16.00	Ara
16.00-17.30	**Oturum 4:** Hukuki Kesinlik (Belirlilik) - Bariz Takdir Hatası - Masumiyet Karinesi
17.30-18:00	Kapanış

	2. GÜN
09.00-09.15	Önceki günün kısa özeti
09.15-10.30	**Oturum 5:** Adli Yargılanma Hakkı Kapsamında Gerekçe
10.30-10.45	Ara
10.45-12.30	**Oturum 6:** Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin Kararlarda Gerekçe I: Yaşam Hakkı, Maddi ve Manevi Varlığın Korunması Hakkı, Özel Yaşama Saygı Gösterilmesi Hakkı
12.00-13.00	Öğle Yemegi
13.30-15.00	**Oturum 7:** Temel Hak ve Özgürlüklere İlişkin Kararda Gerekçe II: İfade Özgürlüğü, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı, Örgütlenme Özgürlüğü, Sendika Hakkı
15.00-15.15	Ara
15.15-16.45	**Oturum 8:** Gerekçe Yazım Çalışması (Mülkiyet Hakkı Örneği)
16.45-17.15	Sontestin Uygulanması, Genel Değerlendirme
17:15-17:30	Kapanış ve Sertifika Töreni

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

AİHS ile İç Hukuk İlişkisi - Adil Yargılanma Hakkına Giriş

Dr. Yusuf Sertaç Serter
Dr. Erkan Duymaz

Eğitici Rehberi

Başlık	**AİHS ile İç Hukuk İlişkisi - Adil Yargılanma Hakkına Giriş**
Süre	**90 dk.**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** AİHS'nin iç hukuktaki yerini tespit edebilir. **2** Adil yargılanma hakkını tanımlayabilir. **3** Adil yargılanma hakkının kapsamına giren ve girmeyen idari uyuşmazlıklara örnekler verebilir. **4** Adil yargılanma hakkının içerdiği ilke ve güvencelerin neler olduğunu söyleyebilir.
Konular	**1** AİHS ile İç Hukuk İlişkisi **2** Adil Yargılanma Hakkına Giriş
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı** - **Temel Normlar:** - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 - Anayasa: Md 2, Md 11, Md 36, Md 90 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları: • *Pişkin/Türkiye,* B. No: 33399/18, 15.12.2020 • *Eminağaoğlu/Türkiye,* B. No: 765217/12, 09.03.2021 • *Baka/Macaristan* [BD], B. No: 20261/12, 23.06.2016 • *Vilho Eskelinen ve diğerleri/Finlandiya* [BD], B. No: 63235/00, 19.04.2007 • *Engel ve Diğerleri/Hollanda* [BD], B. No: 5100/71 (...), 08.06.1976 - **Anayasa Mahkemesi kararları:** - *Sevim Akat Eşki başvurusu (Başvuru No: 2013/2187 – Karar Tarihi: 19.12.2013)*
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU 1** **AİHS ile İç Hukuk İlişkisi (5 dk.)** **1** AİHS ile İç Hukuk İlişkisi başlıklı **slayt 1** ile oturumu açın. Anayasa'nın 90. maddesini ekrana taşımak için **slayt 2'yi** yansıtın. Son fıkrasına vurgu yaparak Anayasa'nın 90. maddesini okuyun ve Anayasa'nın 90. maddesinin yalnızca son fıkrasını içeren **slayt 3'ü** ekrana yansıtın. Adil Yargılanma Hakkına Giriş kısmı ile ilgili herhangi bir açıklama yapmadan önce AİHS ile İç Hukuk İlişkini hakkındaki etkinliklere geçin. Etkinlikler boyunca Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasını içeren **slayt 3** ekranda açık kalsın.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

AİHS ile İç Hukuk İlişkisi Etkinlik 1 - Soru/Cevap

Süre: 5 dk.

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-1.1'i katılımcılara dağıtın. Ek-1.1'de yer alan açıklamalarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruyu yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın.

- AİHS'nin Türk hukukunda kanunların üstünde ve Anayasa'nın altında bir değere sahip olduğu yönündeki görüşlere katılıyor musunuz?

AİHS ile İç Hukuk İlişkisi Etkinlik 2 - Soru/Cevap

Süre: 10 dk.

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-1.2'yi katılımcılara dağıtın. Ek-1.2'de yer alan açıklamalarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın.

- Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasından hareketle, AİHS'nin idari makamlarca değil, yalnızca yargı makamlarınca dikkate alınması gerektiği görüşüne katılıyor musunuz? Metinde Kemal Gözler'in "uyuşmazlık" terimine yüklediği anlam ile Anayasa'nın 90. maddesinin "uyuşmazlık" terimine yüklediği anlam sizce aynı mı?

AİHS ile İç Hukuk İlişkisi Etkinlik 3 - Soru/Cevap

Süre: 15 dk.

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-1.3'ü katılımcılara dağıtın. Ek-1.3'te yer alan açıklamalarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın.

- Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası gereğince, Türkiye'nin taraf olduğu uyuşmazlıklar hakkında verilen AİHM kararları, AİHS metni ile aynı derecede bağlayıcı mıdır?
- Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası gereğince, Türkiye'nin taraf olmadığı uyuşmazlıklar hakkında verilen AİHM kararları, AİHS metni ile aynı derecede bağlayıcı mıdır?

AİHS ile İç Hukuk İlişkisi Etkinlik 4: Soru/Cevap

Süre: 10 dk.

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-1.4'ü katılımcılara dağıtın. Ek-1.4'te yer alan açıklamalarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruyu yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın.

- Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasından hareketle, AİHS ile kanun çatıştığında, AİHS'nin kanunu zımnen ilgası mı söz konusudur yoksa AİHS ile çatışan kanun ihmal mi edilmelidir?

ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU 2

ADİL YARGILANMA HAKKINA GİRİŞ (25 dk.)

1 **1. slayttaki** grafiği yansıtın. AYM'nin ve AİHM'in ihlal kararları arasında adil yargılanma hakkı ihlallerinin her zaman için açık ara birinci sırada olduğunu söyleyin. Bunun nedenini sorun. Adil yargılanma hakkının maddi bir hak veya özgürlüğü değil usule ilişkin birtakım ilke ve hakları güvence altına aldığını vurgulayın. Yargılamanın olduğu her yerde adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerin gündeme gelebileceğini, bu nedenle de adil yargılanma hakkı ihlallerinin birinci sırada yer almasının olağan olduğunu belirtin.

2 **2. slayttaki** Sözleşme maddesini yansıtın ve okuyun. Md 6/1'in adil yargılanma hakkının kapsamını düzenlediğini ve bu kapsama giren uyuşmazlıklarda geçerli olan ortak ilke ve güvenceleri içerdiğini söyleyin.

3 **3. slayttaki** madde metnini yansıtın. Adil yargılanma hakkının 2. ve 3. fıkrasının ise sadece suç isnadına ilişkin yargılamaları ilgilendirdiğini söyleyin. Bu fıkraların uygulanma imkanı bulduğu idari uyuşmazlıkların olup olmadığını sorun.

4 **4. slayttaki** Anayasa maddesini yansıtın. "Adil yargılanma hakkı" ibaresinin 2001 anayasa değişikliği ile madde metnine eklendiğini hatırlatın. Bu maddede adil yargılanma hakkının kapsamının düzenlenmediğine ve norm alanının sınırlanmadığına dikkat çekin. AYM'nin AİHS md 6 çerçevesinde adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğini belirlediğini söyleyin.

5 **5. slaytı** yansıtın ve okuyun. Medeni hak ve yükümlülükler ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini sorun. AİHS md 6'nın uygulanabilmesi için uyuşmazlık konusu hakkın mutlaka AİHS'te güvence altına alınmış olması gerekmediğini belirtin.

6 **6. slaytı** yansıtın. AİHS'in imzalandığı dönemde idari uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkı kapsamı dışında tutulmasının amaçlandığı, ancak sonraki dönemde hakkın norm alanının AİHM tarafından genişletilerek idari uyuşmazlıkların büyük bölümünün madde kapsamına dahil edildiğini vurgulayın. **7. slayttaki** karar kesitini okuyun ve bu konuda AYM'nin AİHM'i takip ettiğini belirtin.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

7 **8. slaytı** yansıtın. Listedeki uyuşmazlıkların tamamının AİHM ve/veya AYM tarafından medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili olduğunun kabul edildiğini söyleyin.

8 **9. slaytı** yansıtın. Kamu personeline ilişkin uyuşmazlıklar konusunda AİHM içtihadının önemli bir gelişim gösterdiğini ve günümüzde bazı istisnalar dışında bu tür uyuşmazlıkların medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görüldüğünü vurgulayın.

9 **10. slaytı** yansıtın. Medeni hak ve yükümlülük kapsamı dışında kalan az sayıda uyuşmazlık olduğunu, bunların devletin egemenlik yetkisini kullanımıyla doğrudan ilgili olduğu için kapsam dışı bırakıldığını belirtin.

10 **11. slaytı** yansıtın ve okuyun. Suç isnadı kavramıyla esas olarak ceza hukuku davalarının hedef alındığını ancak idari para cezalarına ve vergi cezalarına ilişkin uyuşmazlıkların da bu kategoriye girdiğini vurgulayın. AİHM veya AYM'nin idari para cezası ve vergi cezasını suç isnadı kapsamında görmesi, aynı zamanda suç isnadı için sağlanmış AİHS md 6/2 ve 3'teki güvenceleri de devreye sokabilmekte olduğundan ayrıca önemlidir.

11 **12. slaytı** yansıtın. Adil yargılanma hakkının idari yargı kapsamında kişiye sunduğu temel güvencelerin bunlar olduğunu, modül boyunca bunların ele alınacağını belirtin.

12 **13. slaytı** yansıtın. Adil yargılanma hakkına dair özetleme yaparak sonraki (adil yargılanma hakkına giriş ile ilgili) etkinliğe geçin.

ADİL YARGILANMA HAKKINA GİRİŞ

Etkinlik 5: Büyük Grup Çalışması - Tartışma

Amaç: Bireysel başvurularda başvurucular tarafından ileri sürülen şikâyetlerden hareket ederek adil yargılanma hakkının unsurlarını tespit etmek ve sıklıkla gündeme gelen hak ihlali iddialarına aşinalık yaratmak.

Süre: 20 dk.

Materyaller: Ek-1.5

1 Ek-1.5'te yer alan adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyetlerin çıktısını alın. Her kağıt parçasına bir şikayet gelecek şekilde kesin. Kağıtları katlayıp bir kaba koyun.

2 Katılımcılar arasında gezerek herhangi birinden bir kağıt seçmesini, kağıtta yazılan şikayeti yüksek sesle okumasını ve şikayetin adil yargılanma hakkının içerdiği hangi güvenceyle veya güvencelerle ilgili olduğunu söylemesini isteyin. Yanıt gelmemesi ya da yanlış yanıt gelmesi halinde grubun tamamına soruyu yöneltin.

3 Doğru şekilde tespit edilen ilke ve güvenceleri tahtaya yazın.

4 Bütün kağıtları bitirene kadar etkinliği aynı şekilde devam ettirin.

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**Eğitici için notlar:** • Bazı şikâyetler birden fazla güvenceye temas etmektedir. Aynı güvenceyle ilgili birden fazla şikâyet olabilmektedir. • Bu etkinlikte adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin içerikleri hakkında uzun açıklamalar yapmaya gerek yoktur. • Etkinliğin temel amacı adil yargılanma hakkının unsurlarına aşinalık yaratmak ve modül boyunca işlenecek konulara genel bir giriş yapmaktır.
Kaynaklar	**Literatür:** • Sibel İnceoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 3-19, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf • Abdullah Çelik, Adil Yargılanma Hakkı Rehberi, Bireysel Başvuru El Kitapları, Sayı: 3, Anayasa Mahkemesi Yayınları, s. 7-28, 2014 Ankara https://www.anayasa.gov.tr/media/3503/adil_yargilanma.pdf • Detaylı literatür bilgisi 3 no'lu Modülün Giriş kısmında yer almaktadır.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-1.1: Etkinlik 1'e ilişkin materyal (AİHS ile İç Hukuk İlişkisi) Ek-1.2: Etkinlik 2'ye ilişkin materyal (AİHS ile İç Hukuk İlişkisi) Ek-1.3: Etkinlik 3'e ilişkin materyal (AİHS ile İç Hukuk İlişkisi) Ek-1.4: Etkinlik 4'e ilişkin materyal (AİHS ile İç Hukuk İlişkisi) Ek-1.5: Etkinlik 5'e ilişkin materyal (Adil yargılanma hakkına giriş) Ek-1.6: PowerPoint sunumu PowerPoint sunumu 1: AİHS ile İç Hukuk İlişkisi (3 slayt) PowerPoint sunumu 2: Adil Yargılanma Hakkına Giriş (13 slayt)

Ek 1.1

"Anayasa'nın 90. maddesi andlaşmaları 'kanun hükmünde' saymakta, istisnai olarak insan hakları andlaşmalarını yasa-üstü, fakat anayasa-altı saymaktadır." (Tekin Akıllıoğlu, Hangi Hukuka Giriş? Hukuk Üstdili İncelemesine Giriş, 3. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, 2017, s. 197.)

"7 Mayıs 2004 tarih ve 5170 sayılı Kanunla Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına şöyle bir üçüncü cümle eklenmiştir:

'Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşmaların hükümleri esas alınır.'

Buna göre, temel hak ve hürriyetlere ilişkin bir milletlerarası andlaşma ile bir kanunun çatışması durumunda, kanun değil, milletlerarası andlaşma uygulanacaktır. Bu şu anlama gelmektedir ki, Anayasa'mızın 90. Maddesinin son fıkrasının yeni şekli, kanunlar ile temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası andlaşmalar arasında hiyerarşi ihdas etmektedir. Artık bu milletlerarası andlaşmalar Türk normlar hiyerarşisinde kanunlardan daha üstündür. Böylece Türk normlar hiyerarşisinde, kanunlar ile Anayasa arasında 'temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası andlaşmalar basamağı' şeklinde yeni bir basamak ortaya çıkmış bulunmaktadır." (Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku, 2. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Temmuz 2018, s. 703, 704.)

Ek 1.2

"Nihayet Anayasa'mızın 90. maddesinin son fıkrasına 2004 yılında eklenen yukarıdaki hükümde tartışmaya açık bir nokta daha vardır: Bu hükümde her durumda değil, 'uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşmaların hükümleri esas alınır' denmektedir. Buradaki 'uyuşmazlık' kelimesinin yorumunda problem çıkabilir. Kanımızca, aksini düşünenler varsa da, maddenin sözünden hareketle, temel hak ve hürriyetlere ilişkin milletlerarası andlaşmalar, sadece yargı organlarının önündeki uyuşmazlıklarda esas alınır. Dolayısıyla bu hüküm, idari makamlara değil, yargı organlarına hitap eden bir hükümdür. İdari makamlar, yaptıkları eylem ve işlemlerle ilgili bir Türk kanunu ile bir milletlerarası andlaşmanın çatışması durumunda hangisi sonraki tarihli ise onu esas alır. 90. maddenin son fıkrasına 2004'te eklenen üçüncü cümle, aynı fıkranın ilk cümlesinde belirtilen milletlerarası andlaşmaların kanun değerinde olduğu yolundaki genel kurala 'istisna' getiren bir hükümdür. Yani son fıkranın ilk cümlesi genel kuralı, üçüncü cümlesi ise istisnayı hükme bağlamaktadır. Dolayısıyla 'exceptiones sunt strictissimae interpretationis (istisnalar dar yorumlanır)' ilkesi uyarınca dar yoruma tabi tutulmalıdır. O halde dar yorumla 'uyuşmazlık' kelimesinden yargısal uyuşmazlık, yani yargı organları önündeki uyuşmazlıklar anlaşılır." (Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku, 2. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Temmuz 2018, s. 706.)

Ek 1.3

AİHS md 32/1: *"Mahkeme'nin yargı yetkisi, ... bu Sözleşme'nin ve Protokollerinin yorumu ve uygulanmasına ilişkin tüm sorunları kapsar."*

AİHS md 46/1: *"Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler."*

AİHS'ye Ek Protokol No. 16 md 1/1: *"Yüksek Sözleşmeci Tarafların, ... en yüksek mahkemeleri veya yargı kurumları, AİHS ve Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlüklerin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili ilke sorunları üzerine AİHM'den danışma görüşü isteyebilir."*

AİHS'ye Ek Protokol No. 16 md 5: *"Danışma görüşleri bağlayıcı değildir."*

AİHS'ye Ek Protokol No. 16 md 6: *"Taraf Devletler bu Protok'ün 1. maddesinden 5. maddesine kadar olan hükümlerini Sözleşme'ye ek maddeler olarak labul ederler ve Sözleşme'nin bütün hükümleri buna göre uygulanır."*

"... Sözleşme'nin Mahkeme kararlarından ayrı düşünülemeyeceği, dolayısıyla Sözleşme'ye verilen anlamın Mahkeme kararları için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Sözleşme'de Mahkeme'ye başvurmadan önce olağan iç hukuk yollarına gönderme yapılmış olması da Sözleşme'nin iç hukukta Mahkeme'nin yorumuna uygun olarak korunacağı varsayımına dayanmaktadır. Mahkeme bir kararında şu şekilde bir yorum yaparak kararlarının ne gibi etki doğurduğuna açıklık getirmiştir:

'Sözleşme tarafından sunulan sistemin temel amacı, şahıslara bir başvuru yapma olanağı tanıyor olsa da bu sistem ayrıca, insan haklarının normlarını yükselterek ve Sözleşme'ye taraf devletlerin tamamına uygulanan bir içtihat geliştirereki kamu çıkarı gereği, kamu düzenine ilişkin sorunları çözme amacı da taşır (Rantsev v. Kıbrıs ve Rusya, AHİM, 25965/04, 07/01/2010).'

Mahkeme, Türkiye'deki Google sitesine erişimin engellenmesiyle ilgili Ahmet Arslan kararında da Türkiye'nin yükümlülüğünün 'doğrudan Sözleşme'den ve içtihatlardan doğduğunu' söyleyerek kararlarının etkisine dair çıkarımını pekiştirmiştir. Yani Mahkeme kararların Sözleşme'den değersiz olduğu söylenemez.

Bu noktada tartışmalı olabilecek bir diğer nokta ise Mahkeme'nin farklı devletler için verdiği kararlarında aynı etkiye sahip olup olmadığıdır. Başka bir deyişle Türkiye aleyhine verilmemiş kararlarında Anasaya'nın 90. maddesi uyarınca bir anlamı var mıdır? Bu sorunun yanıtı İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Opuz v. Türkiye kararında verilmiştir:

'Sözleşme'nin 1. bölümündeki hak ve özgürlüklerin nihai yorumunu yapmaya yetkili olan Mahkeme, bu değerlendirmeyi yaparken, yerel makamların Mahkeme'nin başka ülkelerle ilgili de olsa benzer durumlarda aldığı kararlarda benimsediği ilkeleri yeterince dikkate alıp almadıklarına bakacaktır (Opuz v. Türkiye, AHİM, 33401/02, 09/06/2009).'

...

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına bakıldığında İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları ile kural olarak bir uyumun olduğu görülmektedir. Mahkeme, Sözleşme ile İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları arasında bir ayrım yapmamakta, özellikle bireysel başvuru kararlarını bu kararlar ile koşut şekilde, hatta onlara bolca atıf yaparak şekillendirmektedir." (Tolga Şirin, Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2019, s. 249 ila 253 ve dipnot no: 443, 445.)

"AİHM kararları AİHK'nun 46.madde, 1.fıkrasına göre erga omnes değil (tüm Konvansiyon devletleri için değil, münhasıran (inter partes) hukuki uyuşmazlıktan etkilenenler için geçerlidir. AİHM kararları şüphesiz kural olarak hukuki uyuşmazlıkta taraf olmayan Konvansiyon devletleri bakımından da dolaylı yönlendirme etkisine sahiptir. Bu nedenle AİHM kararlarının quasi erga omnes etkisinden söz edilmektedir. AİHK tarafı devletlerin mahkemeleri bununla beraber AİHM kararlarını aynı ölçüde enkorpere etmemektedir. Reform tartışmaları esnasında bu nedenle AİHM kararlarına resmi olarak erga-omnes etki tanıma önerisi de yapılmıştır. Bu öneri başarı vadetmediği için kabul görmemiştir. AİHM kararlarının ergas-omnes etkisi üzerinde yapılan tartışmalar, AİHM kararlarının münferit dava ötesinde ulusal seviyede anayasa mahkemelerinin kararları gibi daha aşağıda bulunan mahkemeler üzerinde yönlendirici ve ulusal mahkeme kararlarını AİHM kararları ile uyumlu kılan bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkartmıştır." (Ayşe Füsun Arsava, "AİHM'nin İnsan Hakları Alanında Oynadığı Anayasa Mahkemesi Rolü", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 35, Temmuz 2018, s. 24.)

Ek 1.4

"Yasa gücüne sahip olan anlaşmalar ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin olduğunda çatışma durumunda yasa hükmünü zımnen ilga eden anlaşmalar idare için yetki kaynağı ve faaliyetlerinin sınırı olabilir." [1] *(Onur Karahanoğulları, İdarenin Hukukla Kavranması: Yasallık ve İdari İşlemler (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme),* 3. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s. 112.)

"Maddedeki 'esas alınır' ifadesinin muhatabı yasama organı değil, yürütme ve yargı organlarıdır. Maddede, Anayasa'nın farklı maddelerinde yer alan 'yürürlükten kalkar', 'hükümsüz sayılır', 'hükümsüz hale gelir' gibi ifadelere değil, 'esas alınır' ifadesine yer verilmiştir. 'Esas alınır' kalıbı Anayasa'nın 158. maddesindeki 'diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, anayasa Mahkemesi'nin kararı esas alınır' düzenlemesinde ve 'üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir' düzenlemesinde de yer almaktadır. Bu hükümlerdeki esas almanın öncelikle uygulanabilirlik getirdiği anlaşılmaktadır. Bundan esas alınmayan şeyin ilga edildiği veya ortadan kalktığı değil, somut durumda uygulanmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu tür bir durumda uluslararası antlaşmanın kanunu ilga etmediği ama uygulanamaz kıldığı, yani kanunun ihmal edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Buna göre bir uluslararası antlaşmanın yürürlükten kalkması durumunda söz konusu kanun uygulanabilir olacaktır. Gelgelelim Anayasa Mahkemesi, Sevim Akat Eşki kararında bu hükmün bir 'zımni ilga' hükmü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Oldukça radikal nitelikteki bu yorum uyarınca teorik açıdan Türkiye'nin İnsan Hakları Sözleşmesi'nden çekilmesi durumunda Türk Medeni Kanunu'nun yeniden canlanmadığı savı savunulabilir olacaktır. Bu radikal çıkarım insan hakları hukukuyla uyumlu olmakla birlikte genel hukuk teorisi yönünden kuşkuyla yaklaşılacak niteliktedir." (Tolga Şirin, Karşılaştırmalı Anayasa Hukukunda Kanun Kavramı, 2. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Ocak 2019, s. 249 ila 253 ve dipnot no: 247, 248.)

[1] Cümle düşük görünmekle birlikte belirtilen eserden aynen alıntılanmıştır.

Ek 1.5

1 Başvurucu; hakkında soruşturma izni verilmesine ilişkin kararın 4483 sayılı Kanun'un 7. maddesinde belirtilen süre geçirildikten sonra verildiğini, itiraz dilekçesinde bu iddiayı belirtmiş olmasına rağmen iddiasının karşılanmadığını, böylelikle haksız ve hukuka aykırı bir şekilde hakkında soruşturma başlatıldığını belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

***

2 Başvurucu; idarenin hukuka aykırı işlemi nedeniyle statü dışında geçen sürelerde uğranılan maddi zararlara ilişkin olarak AYİM'de açılan davalarda istikrarlı bir biçimde maddi tazminata hükmedildiğini, başvuruya konu yargılama sürecinde ise yeterli bir açıklamada bulunulmadan içtihada aykırı karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

***

3 Başvurucu, ceza mahkemesi tarafından hırsızlık suçu nedeniyle mahkûmiyetine karar verildiğini; ancak, bu cezanın ertelendiğini ve erteleme süresince yeni bir suç işlemediğini, dolayısıyla söz konusu ceza hükmünün esasen vaki olmamış sayıldığını, nitekim Isparta 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 13/8/2013 tarihli ek kararıyla mahkûmiyetin esasen vaki olmamış sayılmasına karar verdiğini; ancak, yedek subay adayı olarak alınan askerlik kararının belirtilen mahkûmiyet hükmü dikkate alınarak tadil edildiğini, bu işleme karşı açılan davada mahkûmiyet kararının tecil edilmesine ilişkin açık kanun hükmüne rağmen AYİM tarafından farklı anlam verilerek uygulama yoluna gidildiğini, AYİM'in bu yöndeki yorumunun öngörülmez nitelikte olduğunu belirterek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesini istemiştir.

***

4 Başvurucu; anızı bizzat yakanların tespit edilemediğini, sadece mülk sahibi olduğunun tespit edilmesi üzerine hakkında idari para cezası işlemi uygulandığını, tarım arazisinde anız yakmadığını, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

***

5 Başvurucu; hükmün açıklanmasının geri bırakılması ile sonuçlanan ceza yargılaması esas alınarak davanın reddedildiğini, ayırmaya temel olan fiilin gerçekleştiği yönünde şüpheden uzak kanıt bulunmadığını, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının 5271 sayılı Kanun uyarınca aleyhine hukuki sonuç doğurmaması gerektiğini, sicillerinin iyi olduğunu, ayırmayı gerektirecek bir davranışının bulunmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

***

6 Başvurucu, adli tatilin sona erdiği tarihi ifade eden "Eylül'ün beşine kadar" ibaresini Danıştay dairelerinin farklı yorumladığını, kimi dairelerin adli tatilin son gününü 5 Eylül olarak kabul ederken kimi dairelerin 4 Eylül olarak kabul ettiğini, adli tatilin son gününün 4 Eylül kabul edilerek temyiz başvurusunun süre aşımı yönünden reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

***

7 Başvurucu, tedavisi sürmekte iken yapılan atamasının iptali istemiyle açtığı davada, dava açma süresinin işlemin kendisine tebliğinden itibaren başlamasına ve süresi içinde davasını açmasına rağmen davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verildiğini, davalı idare tarafından sunulan gizlilik dereceli bilgilerin kendisine tebliğ edilmediğini, davası reddedilirken başsavcının ve raportörün düşüncesinin kendisine bildirilmediğini ve 659 sayılı KHK hükümlerine dayanılarak vekâlet ücretine hükmedilmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu belirterek Anayasa'nın 36. maddesi ile tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

***

8 Başvurucu, ek nakdi tazminat talebinde bulunmasının ardından 60 gün beklediğini, bu süre içinde talebinin reddine veya kabulüne ilişkin bir kararın kendisine gönderilmediğini, 60 günün bitmesinin ardından dava açtığını, Komisyon kararının 60 gün içinde kendisine gönderilmemesinden ve tazminat ödemesinin aynı süre içinde yapılmamasından kendisinin sorumlu olmadığını, bu durumdan haberdar olmasının da mümkün bulunmadığını, mevzuata uygun bir şekilde davasını açtığını, davanın reddedilmesi nedeniyle aleyhine hükmedilen vekâlet ücretinin ölçülü olmadığını, hak arama hürriyetinin engellendiğini ve yargı harçlarını ödemek zorunda kaldığını belirterek, anayasal haklarının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

***

9 Başvurucu, dava dosyası tekemmül etmeden İlk Derece Mahkemesinin karar verdiğini, birinci savunmaya verdiği cevap dilekçesinin davalı idareye tebliğinin yapılmadığını, vergi ziyaı cezalı ihbarnamenin yeterli araştırma yapılmayarak ilanen tebliğ edildiğini, 1999 yılından beri aynı şirkette çalıştığını, çalıştığı yerden sorgulama yapılsa veya nüfus kayıtları araştırılsa idi adresine ulaşılabileceğini, bu nedenle ilanen yapılan tebligatın usulsüz olduğunu belirterek, Anayasa'nın 2., 11., ve 36. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş, tazminat talebinde bulunmuştur.

***

10 Başvurucular; işlemlerin gerekçelerinin kendilerine açıklanmadığını ve gerektiği gibi savunma yapamadıklarını, Mahkemelerce sadece idarenin sunduğu gizli ibareli belgeler dayanak alınarak hüküm kurulduğunu, aleyhlerine açılmış herhangi bir ceza davasının bulunmadığını, işlemlerin sebepten yoksun olduğunu belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

***

11 Başvurucular; ilgili Site Blok Kat Malikleri Yönetim Kurulunca uyuşmazlığa konu tadilat ruhsatı ile ilgili olarak Sulh Hukuk Mahkemesinin E.2017/143 D. İş sayılı tes-

pit dosyasında taraflarına bildirilmeksizin keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırıldığını, hükme esas alınan söz konusu bilirkişi raporunun mevcudiyetinden Bölge İdare Mahkemesi kararının tebliği ile haberdar olduklarını, bu nedenle beyan ve itirazlarını sunamadıklarını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

***

12 Başvurucu; polis memuru olarak göreve dönmek için yaptığı başvurunun idarece reddedildiğini, bu işleme karşı açtığı davada İlk Derece Mahkemesinin davalı idarenin ret gerekçesinde yer almayan bir nedeni gerekçe gösterdiğini, malulen emekli olma yönünde talebi olmadığı ve sağlık yönünden de polislik mesleğini yapmaya engel bir durumu bulunmadığı hâlde böyle bir talep varmış gibi gerekçenin oluşturulduğunu, bu hususları Danıştay aşamasında ileri sürmesine rağmen iddialarının ve sunulan sağlık raporunun dikkate alınmayarak temyiz ve karar düzeltme taleplerinin de reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş

***

13 Başvurucular; uyuşmazlığa konu ceza tutanaklarında teknenin bulunduğu belirtilen koordinatın doğru olduğunu ve buna hiçbir itirazlarının bulunmadığını, ancak söz konusu noktanın kıyıya 2.33 mil uzaklıkta olduğunu ve av yasağı olan bölge içinde yer almadığını, harita mühendisleri odasından ve farklı yerlerden alınan raporlarda da bu bilginin teyit edildiğini ve söz konusu raporların dava dosyasına sunulduğunu belirtmişlerdir. Başvurucular sundukları raporların mahkemece dikkate alınmadığı gibi teknik bir konu olmasına rağmen yeni bilirkişi raporu da alınmadığını, keşif yapılması yönündeki talepleri konusunda herhangi bir karar verilmeksizin ve karar gerekçesinde bu hususlar karşılanmadan idarenin tespitinin doğru olduğu kabul edilerek karar verildiğini belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

***

14 Başvurucu, kendisine ait taşınmazlara ilişkin olarak, imar planında değişiklik yapılarak inşaat izni verilmesi hususunda ilgili belediye başkanlıklarına yaptığı taleplerin reddi işlemlerinin iptali istemiyle açtığı davanın on yıl yedi aylık bir süredir devam ettiğini ve bu nedenle Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

***

15 Başvurucu, Danıştay Savcısı'nın görüşlerinin kendisine önceden tebliğ edilmediğini, ayrıca yürütmenin durdurulmasını reddeden kararın teşekkülünde bulunan iki hakimin esas hakkında da karar verdiğini ve temyiz talebini inceleyen iki hakimin karar düzeltme talebinin incelenmesinde de yer aldığını ileri sürerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini savunmuştur.

***

16 Başvurucu, çöplük işletme ruhsatının çevre koruma amaçları çerçevesinde valilik tarafından iptal edildiğini, bu karara karşı Tarım ve Ormancılık Bakanlığına itiraz ederek iptal işlemi öncesinde kendisinin dinlenilmesi hakkı olduğunu öne sürdüğünü, Bakanlığın ruhsatın iptaline ilişkin sebepleri onaylayarak bu itirazı reddettiğini, ardından İdare Mahkemesinde idari makamlar aleyhinde dava açarak duruşma yapılmasını ve iptal kararının bozulmasını talep ettiğini ancak İdare Mahkemesinin duruşma yapmayı reddederek iptal kararını onayladığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini savunmuştur.

Ek 1.6: Sunumlar

AİHS İLE İÇ HUKUK İLİŞKİSİ

SLAYT 1

Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

Madde 90 – Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur. Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticari veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz. Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004- 5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

SLAYT 2

Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma

Madde 90 /son fıkra

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004- 5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

SLAYT 3

ADİL YARGILANMA HAKKINA GİRİŞ

Tanım – Genel İlkeler
Kapsam - Uygulanabilirlik
Güvenceler

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru (2012-2021 hak ihlalleri)

SLAYT 1

Adil yargılanma hakkı: AİHS m. 6

1. Herkes davasının, **medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda** karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. (...)

SLAYT 2

Adil yargılanma hakkı: AİHS m. 6

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

SLAYT 3

Hak arama hürriyeti: Anayasa m. 36

Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile **adil yargılanma hakkına** sahiptir.

(...)

SLAYT 4

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklar

- "Medeni hak ve yükümlülükler" AİHM tarafından "özerk" bir kavram olarak yorumlanmaktadır.
- Bir hakkın "medeni" hak niteliğinde olup olmadığı, iç hukuktaki sınıflandırmasına göre değil, hakkın içeriği ve etkileri dikkate alınarak belirlenmektedir.
- AİHS m. 6/1nın "medeni" boyutuyla uygulanabilmesi için:
  - a Bir uyuşmazlığın bulunması (savunulabilir şekilde iç hukukta tanınmış bir hakkın varlığına, kapsamına veya kullanımına ilişkin bir uyuşmazlık);
  - b Bu uyuşmazlığın medeni bir hak veya yükümlülüğe ilişkin olması;
  - c Yargılamanın sonucunun medeni hak ve yükümlülük bakımından doğrudan belirleyici olması (medeni ve hak yükümlülüğü karara bağlaması) gerekir.

SLAYT 5

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklar

- Medeni hak ve yükümlülükler kavramı ilke olarak özel hukuk davalarını adil yargılanma hakkı kapsamına alır. Ancak AİHM kamu hukuku özellikleri ağır basan, devlet ile birey arasındaki çok sayıda uyuşmazlığı da medeni hak ve yükümlülük kavramına dâhil ederek AİHS m. 6/1'in norm alanını genişletmiştir.
- AYM de aynı yaklaşımı benimsemektedir. →

SLAYT 6

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklar

"Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde de AİHM'in "medeni hak ve yükümlülükler" deyiminin kapsamını genişletme eğilimi göz önüne alınmalıdır. AİHM, "medeni hak ve yükümlülükler" deyimini hangi hukuk alanına girdiğine ve devletin müdahale edip etmediğine bakılmaksızın bir kişinin sahip olduğu, savunulabilecek hak ve yükümlülükleri kapsayacak şekilde genişletme eğilimindedir."

(İsmail Taşpınar, B. No: 2013/3912, 6/2/2014, § 26)

SLAYT 7

Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili idari uyuşmazlıklar (örnekler)

- Mülkiyete ilişkin her türlü uyuşmazlık
- Avukatlık, hekimlik, eczacılık, mimarlık, muhasebecilik gibi mesleki faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin uyuşmazlıklar
- Ticari faaliyet ruhsatlarının iptaline ilişkin uyuşmazlıklar
- İdarenin sorumluluğuna – tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklar
- Sosyal güvenliğe ilişkin uyuşmazlıklar
- Vergi aslına ilişkin uyuşmazlıklar(AYM içtihadı uyarınca)
- Özel yaşama ve aile yaşamına ilişkin uyuşmazlıklar (mahkumların yakınlarıyla iletişimi; çocuklar hakkında verilen idari kararlar)
- Sağlıklı çevrede yaşama hakkına ilişkin uyuşmazlıklar
- Eğitim-öğretim hakkına ilişkin uyuşmazlıklar
- Kamu personeline ilişkin uyuşmazlıklar (...)

SLAYT 8

Kamu personeline ilişkin uyuşmazlıklar

- Kural olarak kamu personellerinin kariyerlerine ilişkin uyuşmazlıklar ve disiplin hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar AİHS m. 6/1'in kapsamındadır.
- Buna karşın aşağıdaki iki koşulun aynı anda sağlanması durumunda AİHS m. 6/1 uygulanmaz:
  a İç hukukta, ilgili çalışan kadrosu ya da kategorisi için mahkemeye erişimin açıkça kapalı olması
  b Uyuşmazlık konusunun devletin menfaati bakımından objektif olarak gerekçelendirilmiş olması

  (*Vilho Eskelinen ve diğerleri/Finlandiya (BD),* B. No: 63235/00, 19.04.2007)

SLAYT 9

Medeni hak ve yükümlülük kapsamı dışında kalan alanlar

- Vatandaşlık işlemleri
- Askerlik yükümlülüğü
- Diploma denkliği
- Yabancıların kabulü, sınır dışı edilmesi, iltica
- İstisnai olarak kamu personeline ilişkin kimi uyuşmazlıklar

Bu uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkı kapsamı dışında kalması Anayasa ve AİHS tarafından korunan diğer hak ve özgürlükler kapsamında incelenmeyeceği anlamına gelmez.

SLAYT 10

Suç isnadının esasının karara bağlanması

- "Suç isnadı" kavramı da AİHM tarafından "özerk" olarak yorumlanmaktadır.
- AİHM, bir suç isnadı söz konusu olup olmadığını değerlendirirken üç kritere başvurmaktadır:
  1 İç hukuktaki nitelendirme
  2 Suçun niteliği
  3 Öngörülen yaptırımın niteliği ve ağırlığı

  (*Engel ve Diğerleri/Hollanda* (BD), B. No: 5100/71 (...), 08.06.1976).

** İdari para cezaları ve vergi cezalarına ilişkin uyuşmazlıklar suç isnadının esasının kararına bağlandığı davalar olarak kabul edilmektedir.*

SLAYT 11

Güvenceler

- Mahkeme hakkı
- Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme hakkı
- Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı
- Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı
- Hukuki belirlilik/kesinlik ilkesi, bariz takdir hatası/açık keyfilik
- Aleniyet ilkesi ve aleni hüküm hakkı
- Gerekçeli karar hakkı
- Makul sürede yargılanma hakkı
- Masumiyet karinesi

SLAYT 12

Adil yargılanma hakkı

- Yargılama sonucundan ziyade yargılama sürecinin adil olmasını ifade etmektedir.
- Bir yargılamanın adil olup olmadığı değerlendirilirken yargılama süreci bir bütün olarak ele alınmaktadır.
- Hukuk devletinin temel unsurlarından ve demokratik toplumun temel değerlerinden biridir.
- AİHS'te ve Anayasa'da merkezi bir konumdadır.
- AİHS ve Anayasa kapsamında güvence altına temel hak ve özgürlüklerin yorumunda kilit bir rol oynamaktadır.
- Adil yargılanma güvencelerine saygı gösterilmemesi adil yargılanma hakkı dışındaki hak ve özgürlüklerin de ihlaline yol açabilir.

SLAYT 13

NOTLAR

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkeme

Prof. Dr. Sibel İnceoğlu

Eğitici Rehberi

Başlık	**Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkı**
Süre	**90 dk.**
Hedefler	**1** Normatif düzenlemelerin (Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) adil yargılanma hakkı ve onun alt unsuru olan yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirebilir. **2** Hangi somut durumların yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı ile ilişkili olduğunu belirleyerek açıklayabilir. **3** Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı ile ilgili normatif düzenlemelerin hangilerinin somut durumları kapsadığını ayırt edebilir. **4** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapabilir.
Konular	**1** Mahkemenin yasayla kurulması **2** Mahkemenin yasaya uygun olarak kurulması **3** Bağımsız mahkeme **4** Tarafsız mahkeme
Materyaller	**- Modül 3 Katılımcı Kitabı, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme başlığı.** **- Temel normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 9, Md 36, Md 37, Md 138; Md 139, Md 140, Md 142 **- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları:** • *Zand/Austria,* (Commission, admissibility), Appl. No: 7360/76, 12.10.1978. • *Rossi/France,* (Commission, admissibility), Appl. No: 11879/85, 06.12.1989. • *Coeme and others/Belgium,* Appl. No: 32492/96, 32547/96, 32548/96, 22.06.2000. • *Posokhov/Russia,* Appl. No: 63486/00, 04.03.2003. • *DMD Group, A.S./Slovakia,* Appl. No. 19334/03, 05.10.2010. • *Zeynalov/Azerbaijan,* Appl. No: 31848/07, 30.05.2013. • *Momcilovic/Serbia,* Appl. No: 23103/07, 02.04.2013. • *Yegorychev/Russia,* Appl. No: 8026/04, 17.05.2016. • *Miracle Europe Kft/Hungary,* Appl. No: 57774/13, 12.01.2016. • *Oleksandr Volkov/Ukraine,* Appl. No: 21722/11, 09.01.2013. • *Ali Rıza ve Diğerleri v Türkiye,* Başvuru Numarası: 30226/10, Karar Tarihi: 28.01.2020. • *İbrahim Gürkan/Türkiye,* B. No: 10987/10, 03.07.2012. • *Tanışma/Türkiye,* Appl. No: 32219/05, 17.11.2015. • *Lavents/Lettonie,* Req. No: 58442/00, 28.11.2002. • *Remli/France,* Appl. No: 16839/90, 23.04.1996.

Materyaller	• *Kyprianou/Cyprus, (Grand chamber),* Appl. No: 73797/01, 15.12.2005. • *Olujic/Croatia,* Appl. No: 22330/05, 05.02.2009. • *Procola/Luxembourg,* Appl. No:14570/89, 28.09.1995. • *Fazlı Aslaner/Turkey,* Appl. No: 36073/04, 04.03.2014. • *Korzeniak/Poland,* Appl. No: 56134/08, 10.01.2017. • *Jaksovski and Trifunovski/the Former Yugoslav Republic of Macedonia,* Appl. No: 56381/09 and 58738/09, 07.01.2016. • *Kamenos/Cyprus, A*ppl. No: 147/07, 31.10.2017. • *Holm/Sweden,* Appl. No: 14191/88, 25.11.1993. • *Sigurdsson/Iceland,* Appl. No: 39731/98, 10.04.2003. • *Langborger/Sweeden,* Appl. No: 11179/84, 22.06.1989. • *Morice/France (Grand chamber),* Appl. No: 29369/10, 23.04.2015. **Anayasa Mahkemesi kararları:** • *İsmail Taşpınar başvurusu, B. No: 2013/3912, 06.02.2014.* • *Zafer Dinç başvurusu, B. No: 2013/9100, 20.01.2016.* • *Hikmet Kopar ve diğerleri başvurusu B. No: 2014/14061, 08.04.2015*
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**I- DİKKAT ÇEKME VE HEDEFTEN HABERDAR ETME (5 dk.)** **1** Katılımcıları selamlayın. **2** PowerPoint sunumun **birinci görseli** olan bireysel başvuru öncesinde gidilen yargı koluna göre bireysel başvuru sayılarını gösteren Anayasa Mahkemesine ait **istatistik bilgi görselini ekrana projeksiyon ile yansıtın (Ek 1).** **3** 2016 verisine göre oluşturulmuş olan birinci görselde idari yargıdan sonra yapılan bireysel başvuru oranının (%27) azımsanmayacak ölçüde olduğunu vurgulayarak, bunun azaltılması için idari yargı çerçevesinde ne tür önlemler alınabileceği üzerine hep birlikte burada çalışmalar yapacağınızın altını çizin. **4** Burada yapılacak çalışmaların, katılımcıların adil yargılanma hakkı ile ilgili uygulama ve kararlarının Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile daha uyumlu hale getirilmesine ve ülkede uluslararası hukukta kabul gören hukuk devleti standartlarının geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin. **II. ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (15 dk.)** **1 Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ne anlama geldiğini açıklayan Ek1'deki PowerPointin 2-17 arasında yer alan slaytları ekrana yansıtın .** **2 PowerPoint eşliğinde yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı konusunda sunum yaparken aşağıdaki hususlara özellikle dikkat çekin:** • AİHS md 6'da kişinin yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkının açıkça düzenlenmiş olduğunu belirtin.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

- Anayasa'da kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesinin bir hak olarak adil yargılanma hakkını düzenleyen md 36'da yer almadığını, ancak adil yargılanma hakkının zımni unsuru olarak Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edildiğini belirtin.
- Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği, Cumhuriyet'in Temel Organları kısmında düzenlenen ve mahkemelerin bağımsızlığı ile hakimlerin ve savcıların mesleki teminatları ve tabi oldukları esasları belirten 138., 139. ve 140. maddelerin ve Genel Esaslar kısmında bağımsız ve tarafsız mahkeme ilkesine yer veren 9. maddenin Anayasa'nın Temel Haklar ve Ödevler kısmında 36. maddede yer alan adil yargılanma hakkını destekleyici güvenceler olduğunu belirtin. Ayrıca Anayasa'nın 37. maddesindeki kanuni hakim güvencesini vurgulayın.
- Sözleşmede yer verilen "mahkeme" kavramının özerk bir kavram olduğunun; sadece olağan mahkemeleri değil, bazı disiplin kurullarını veya uzmanlık kurul veya mahkemelerini de içerdiğinin altını çizin.
- Mahkemelerin yasayla kurulması ilkesi çerçevesinde, davaların dağılımı ve davalarda görev değişikliğine ilişkin herhangi bir mercie geniş takdir yetkisi verilmesinin, örneğin bazı yargıçlara düşük profilli dosyalar vermek veya kapasitelerinden fazla iş yüklemek suretiyle, baskı aracı haline dönüşebileceğini dile getirin.
- Bu şekilde, siyasi olarak hassas davaları belirli yargıçlara vermek ve bunlarda başka yargıçları görevlendirmemenin de mümkün olabileceğini, bu çerçevede AYM'nin de, mahkemelerin kuruluşu bakımından yasallık ilkesini yorumlarken mahkemelerin yetki ve görev alanlarının açık ve anlaşılır biçimde belirtilmiş olmasını aradığını belirtin.
- Mahkemenin bağımsızlığını test ederken AİHM'in test ettiği ölçütlerin (yargıçların atanma biçimi, görev süreleri, görevden alınamamaları, dış müdahalelerden korunmaları, mahkemenin görünümünün güven verip vermediği) altını çizin.
- Mahkemenin tarafsızlığı bakımından AİHM'in kullandığı öznel ve nesnel tarafsızlık ölçütlerini vurgulayın ve açıklayın.

ETKİNLİK 1: SORU/CEVAP VE BÜYÜK GRUP TARTIŞMALARI (35 dk.)

Amaç: Mahkemenin bağımsızlığına ilişkin AİHM'in yaklaşımının tartışılması

Süre: 20 dk.

Materyaller: **EK 1- PowerPoint Slayt No. 18 ve 19**

Uygulama:

1. AİHM'in *Eminağaoğlu/Türkiye* kararından alıntıyı içeren PowerPointin **18. görselini ekrana yansıtın.**
2. Nasıl bir olay karşısında AİHM'in böyle bir yorum yapmış olabileceğini sorun.
3. Söz konusu görselde yer alan alıntıya ilişkin katılımcıların yorumlarını isteyin.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

4 AİHM'in *Bilgen/Türkiye* kararından alıntılanan PowerPointdeki **19. görseli ekrana yansıtın.**

5 Nasıl bir olay karşısında AİHM'in böyle bir yorum yapmış olabileceğini sorun.

6 Söz konusu görselde yer alan alıntıyı katılımcıların yorumlamalarını isteyin.

Amaç: Mahkemenin yasayla kurulmuş olmasına ilişkin örnek kararın tartışılması

Süre: 15 dk.

Materyaller: Ek-2

Uygulama:

1 Dava yargıcının usul yasasındaki kurallara uygun olarak belirlenmemesini ele alan AİHM'in *Chim ve Przywieczerski /Polonya* kararını katılımcılara **(Ek-2)** dağıtın.

2 Kararı okumaları için 5 dk. süre verdikten sonra,

3 Katılımcılara hukuka uygun tasarrufların ne olması gerektiğini, ihlalinin engellenmesi için ne tür tedbirler alınabileceğini tartışmalarını isteyin.

4 Mahkemelerin usul kurallarına uygun olarak kurulmasının yanı sıra usul kurallarına uygun işlemesinin de önemini ve yasayla kurulmuş mahkemede yargılanma hakkının bir parçası olduğunu vurgulayın.

5 **AİHM'in aşağıda yer alan bakış açısını dile getirin:**

"AİHM'e göre, Yüksek Mahkeme'nin önceki kararında yer alan ve daha sonra İstinaf Mahkemesi ve mevcut davada Yüksek Mahkeme tarafından onaylanan bulgular, başvuruculara davasındaki ilk derece mahkemesinin kompozisyonunun, iç hukukun uygulanabilir koşullarına uymadığını göstermiştir. Hükümetin aksi yöndeki savları, yerel mahkemelerin bu konudaki güvenilir bulgularının yerine geçemez (§ 139). Yüksek Mahkeme ve İstinaf mahkemesi, md 350 ve 351'in ihlal edilip edilmediğini, yargıç A.K.'nin ilk derece mahkemesine atanmasının dava mahkemesinin kararının içeriğini etkileyip etkilemediği noktasından incelemişlerdir. Bunun böyle olmadığı sonucuna vardıklarından, başvuruculara taleplerini reddetmişlerdir. Sonuç itibariyle, yargıç A.K.'nin atanmasına ilişkin esas sakatlık giderilememiştir (§ 140). Bu nedenle AİHM, başvuruculara davasına bakan ilk derece mahkemesinin "yasayla kurulmuş mahkeme" olarak görülemeyeceği kanaatine varmıştır (§ 141)."

ETKİNLİK 2: KÜÇÜK GRUP TARTIŞMASI (30 dk.)

Amaç: Tarafsız mahkemede yargılanma hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarının ele alınması ve tartışılması.

Süre: 30 dk.

Materyaller: Ek. 3a, Ek.3b

Uygulama:

1 Katılımcıları iki gruba ayırın.

- Mahkeme yargıcının davanın tarafına yönelik davranışları çerçevesinde reddi talebine ilişkin AİHM'in *Deli/Moldova* kararının olay bölümünün özetini **(Ek-3a)** birinci gruba,

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

- Menfaat çatışmasını dile getiren tarafsızlık ihlali iddiasına ilişkin AİHM'in *Hırvat Golf Federasyonu/Hırvatistan* kararının olay kısmının özetini **(Ek-3b)** ikinci gruba,

dağıtın.

2 Her gruptan bir temsilci seçmelerini isteyin. Temsilcilerin grup içi tartışmaları ve bulgularını tüm gruba sunacaklarını belirtin.

3 Her bir grubun incelediği olaya ilişkin kendi içinde mahkemenin tarafsızlığıyla ilgili sorunları tespit etmesini ve tarafsızlık ilkesinin ihlalinin engellenmesi için ne tür tedbirler alınabileceğini tartışması için **15 dk. süre verin.**

4 Grup temsilcilerinin sunumlarını yapmalarını isteyin. Temsilcilerin paylaşımları bittikten sonra bu olaylarla ilgili olarak katılımcılara:

- Bu iki olaydaki sorunlar nelerdir?
- Her iki olayda öznel ve nesnel tarafsızlık bakımından nasıl değerlendirmeler yapılabilir?

(Bu sorunun cevaplanması sırasında AİHM'in *Deli/Moldova* kararındaki şu tespitleri dikkate alınız ve dile getiriniz: "AİHM, öznel test altında, yargıç B'nin önyargılı davrandığı iddiasını dile getirmek amacıyla başvurucunun elindeki tüm yolları kullanmasına rağmen; bunların hiçbirinin mevcut davada işe yaramadığını kaydetmiştir. Yerel mahkemeler, herhangi bir değerlendirme veya olayların gerçek bir sağlamasını yapmaksızın, başvurucunun önyargı iddialarını bir bütün olarak reddetmiştir. Bilhassa, başvurucunun yargıç B'nin çekilmesi talebi, önyargı iddiaları hakkında hiçbir yorumda bulunmayan ve alternatif olguların hiçbir araştırmasını içermeyen bir kararla reddedilmiştir. Nesnel teste ilişkin olarak ise AİHM, başvurucu hakkındaki mahkemeye saygısızlık yargılamasında yargıç B'nin hem savcı hem de yargıç rollerine bürünmüş olduğu ve böyle bir usulün yargıcın tarafsızlığı üzerindeki etkisine ilişkin meşru korkuları önlemek için yeterli güvencelerin mevcut olmadığı kanaatine varmıştır. Hiçbir gerekçe içermedikleri için sonraki kararların hiçbiri, bahse konu eksikliği gidememiştir (§§ 43 ve 45). Müşteki, tanık, savcı ve yargıç arasındaki rol karışıklığının, hiç kimsenin kendi davasının yargıcı olamaz ilkesine uygunluğu şeklindeki kadim ilkeye yargılamanın uygunluğuna ve neticeten heyetin tarafsızlığına ilişkin nesnel olarak haklı kılınmış endişelere açıkça yol açacağını vurgulanmıştır".

Ayrıca *Hırvat Golf Federasyonu/Hırvatistan* davasında varılan şu sonuçlara (127-128, 132) da dikkat çekiniz: "Mahkeme öncelikle, başvurucu derneğin, yargıç D.Š.'nin herhangi bir kişisel ön yargısı olduğuna yönelik bir iddiası olmadığını ve bunu gösteren herhangi bir şey bulunmadığını gözlemlemektedir. Bu nedenle Mahkeme, bu davada öznel tarafsızlığın dava konusu edilmediğini ve dolayısıyla görevinin, başvurucu derneğin yargıcın tarafsızlığına ilişkin şüphelerinin nesnel olarak haklı görülüp görülmeyeceğini değerlendirmek olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda, görünüş bile belirli bir öneme sahip olabilir ya da başka bir deyişle, "adalet sadece gerçekleştirilmekle kalmamalı, aynı zamanda gerçekleşmiş olduğunun görülmesi de sağlanmalıdır... Mahkeme, bu çerçevede ve görünüşün önemini göz önüne alarak, yargıç D.Š.'nin, başvurucu derneğin bireysel başvurusu ile ilgili karar veren Anayasa Mahkemesi heyetinin üyesi olduğu gerçeğinin, kendisinin tarafsızlığı konusunda meşru şüpheler uyandırabileceğini değerlendirmektedir.

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	Buna göre, kendisi, heyetten çekilmesi gerekirken bunu yapmamıştır. Bu nedenle, başvurucu derneğin tarafsızlığa ilişkin endişelerinin nesnel olarak haklı olduğu kabul edilebilir." • Ek 3a'daki olaya ilişkin olarak yargıcın duruşma sırasındaki uygun tutumu nasıl olmalı? • Ek 3b'deki olaya ilişkin olarak, yargıç bakımından menfaat çatışması hangi durumlarda ortaya çıkabilir? • Söz konusu olaylar Türkiye'de idare mahkemeleri önünde gerçekleşseydi, Türk usul hukukundaki hangi kurallar, nasıl uygulanabilirdi? biçiminde sorular yönelterek; • Hukuki sorunları belirlemelerini sağlayın, • Somut olaylarla karşılaşıldığında, tarafsızlığa ilişkin Türkiye'deki usul kurallarının Anayasaya ve AİHS'e uygun olarak yorumlamaları ve uygulanmaları için yol gösterin, • Farklı ve çelişen görüşleri tartıştırın, • Her katılımcının kendi görüşlerini ifade etmelerini teşvik edin. **(tartışmaları 15 dk. içinde sonlandırın)** **OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (5 dk.)** **1** Normatif düzenlemelerde (Örn AY Md 9, Md 36, Md 37) geçen mahkemelerin yasayla kurulması hususunun, bağımsızlık ve tarafsızlık kavramlarını tekrar hatırlatarak, hukuk devleti bakımından önemine dikkat çekin. **2** Kısa bir özet yaparak oturumu sonlandırın.
Kaynaklar	Literatür: • Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı,* Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 67 - 107, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf • Detaylı literatür bilgisi 3 no'lu Modülün 2. Bölümünün sonundayer almaktadır
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-1: PowerPoint sunumu Ek-2: AİHM'in *Chim ve Przywieczerski /Polonya* kararının olay kısmının özeti, B.No: 36661/07 and 38433/07, 12/04/2018. Ek-3a: AİHM'in *Deli/Moldova* kararının olay kısmının özeti, B. No: 42010/06, 22/10/2019. Ek-3b: AİHM'in *Hırvat Golf Federasyonu/Hırvatistan* kararının olay kısmının özeti, B. No: 66994/14, 17/12/2020.

Ek 1

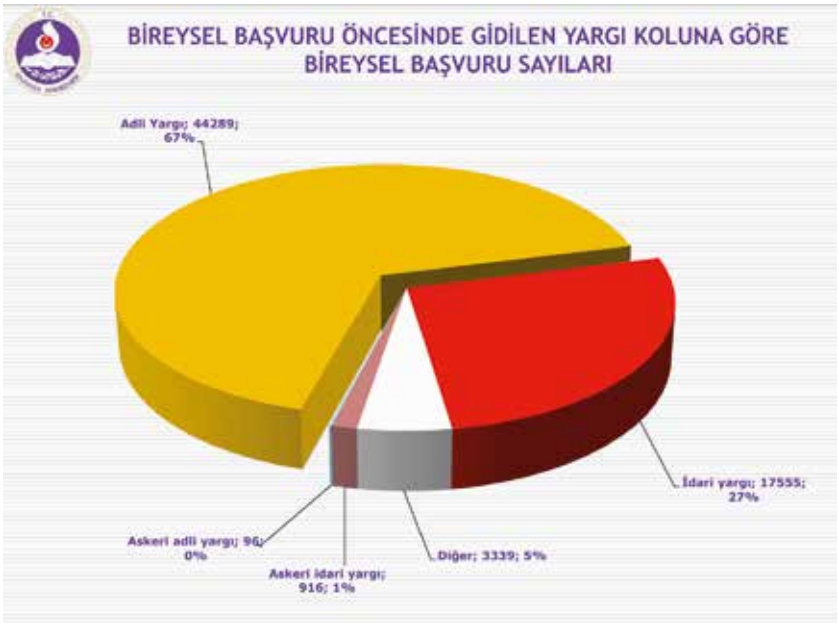

SLAYT 1

İNSAN HAKLARI AVRUPA SÖZLEŞMESİ

AİHS MD 6. 1. fıkra:

"Her şahıs...yasayla kurulmuş,bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından... davasının...dinlenilmesi hakkına sahiptir"

SLAYT 2

ANAYASAL HÜKÜMLER

- Yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı, Anayasa'da 36. maddede yer alan adil yargılanma hakkının zımni ögesidir.
- Bu hakkı destekleyen Anayasa'nın diğer hükümleri: Md 9, 138., 139. 140 ve 142.
- Ayrıca Anayasa'nın 37. maddesinde kanuni hakim güvencesi bulunmaktadır.

SLAYT 3

MAHKEME KAVRAMI

- Sözleşmede yer verilen "mahkeme" kavramı özerk bir kavramdır; sadece olağan mahkemeleri değil, belirli şartları karşılaması halinde bazı idari kurulları veya uzmanlık kurul veya mahkemelerini de içerebilmektedir.
- İlgili karar organının bazı özelliklere sahip bulunması, iç hukukta mahkeme olarak değerlendirilmese de, Sözleşme organları tarafından mahkeme olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir.

SLAYT 4

AİHM'İN MAHKEME KAVRAMINI YORUMU

- AİHM'e göre, karar veren organın görevine dahil konularda, hukuk kurallarına dayanarak ve belirlenmiş bir usûlü izleyerek gerektiğinde devletin zor kullanma yetkisi çerçevesinde yerine getirilen bağlayıcı kararlar verme yetkisini elinde tutması mahkeme kavramını tanımlayan özelliklerdir.
- İlgili karar organının dava konusu olayı hem maddi hem de hukuki açıdan inceleme yetkisine sahip bulunması gerekmektedir.

SLAYT 5

AYM'NİN MAHKEME KAVRAMINI YORUMU

- AYM de mahkeme kavramını geniş yorumlamaktadır.
- *İsmail Taşpınar* başvurusunda İlçe Seçim Kurulu Başkanının seçim konularıyla ilgili şikayet ve itirazları inceleme ve kesin hükme bağlama görevi yönünden yargısal bir faaliyet icra ettiğini; klasik yargı teşkilatı içindeki mahkemeler dışında kalan ama yargılama faaliyetinde bulunan organları da kapsayacak şekilde Anayasa'nın 36. maddesinde "yargı yeri" olarak belirlenen organlardan olduğu sonucuna ulaşmıştır.

SLAYT 6

YASAYLA KURULMUŞ MAHKEME

- Yasayla kurulmuş mahkeme kuralı, hem mahkemelerin kuruluş ve yetkilerinin, hem de izleyecekleri yargılama usûlünün, yürütmenin düzenleyici tasarrufları ile değil, yasal düzenleme ile ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir.

SLAYT 7

YASAYA UYGUN OLARAK KURULMA

- Mahkemenin "yasayla kurulmuş" olma ilkesi, aynı zamanda "yasaya uygun olarak kurulmuş" olması anlamına da gelmektedir.
- "Yasayla kurulmuş olma" ibaresi sadece mahkemenin kurulmasına yönelik yasal temelin varlığını kapsamaz, yargıçlar için öngörülmüş usûli güvencelerin sağlanması ile her davada mahkeme heyetinin kompozisyonu dahil mahkemelerin işleyişi ile ilgili kurallara uygun olmasını kapsar.
- Örneğin usûl yasası gereğince yüksek mahkemenin yedi üyeli heyetle karar vermesi gerekirken, beş üyeden oluşan heyetle karar vermesi ihlal olarak görülmüştür.
- Mahkemelerin işleyişi ve idaresine yönelik takdir yetkisinin sınırlarının, keyfîliği önlemek ve hukuki kesinliği sağlamak için, nesnelliği ve şeffaflığı koruyacak güvencelerle belirlenmiş olması gerekir.

SLAYT 8

AYM'NİN MAHKEMELERİN YASALLIĞI İLKESİNE YAKLAŞIMI

- AYM, mahkemelerin kuruluşu bakımından yasallık ilkesini yorumlarken AİHM gibi mahkemelerin yetki ve görev alanlarının açık ve anlaşılır biçimde belirtilmesini aramaktadır.

SLAYT 9

MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI İLKESİ

- AİHM, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkını incelerken, mahkemenin sadece yürütme ve davanın taraflarından bağımsız olmasını yeterli görmemiş aynı zamanda yasama organından da bağımsız olması gerektiğini vurgulamıştır.
- Başka bir kararında ise, yargı üst kurullarının yapısını inceleyerek, bu kurulların diğer devlet organlarından bağımsız olmasının yanı sıra yargıçların, savcılık makamı karşısındaki bağımsızlığını ortaya koymuş, kendi meslektaşları karşısındaki güvencelerini de incelemiştir.

SLAYT 10

AİHM'İN BAĞIMSIZLIK BAKIMINDAN BENİMSEDİĞİ ÖLÇÜTLER

- Bağımsız mahkeme kuralı AİHM tarafından değerlendirilirken;

  a yargıçların atanma biçimi,

  b görev süreleri,

  c görevden alınamamaları,

  d dış müdahalelerden korunmaları,

  e mahkemenin görünümünün güven verip vermediği

incelenmektedir.

SLAYT 11

AİHM'İN ÖLÇÜTLERİ DEĞERLENDİRME BİÇİMİ

- AİHM, yargı yeri üyelerinin yürütme ya da yasama tarafından atanmasını, bağımsız olmadığını söylemek için tek başına yeterli görmemektedir.
- Atandıktan sonra yargısal faaliyeti yürütürken herhangi bir etki veya baskıdan uzak olması daha fazla önemsenmektedir.
- AİHM, hakkında disiplin cezası uygulanması nedeniyle bireysel başvuru yapan yargıçların davalarına ilişkin olarak yakın zamanda verdiği kararlarında, yargıçlar hakkında karar veren üst kurulların yapısını ve işleyişini de sorgulamaktadır. (*Oleksandr Volkov/ Ukrayna,* B. No: 21722/11, 09.01.2013).

SLAYT 12

- AİHM'e göre "adaletin yerine getirilmesi yetmez, yerine getirildiğinin görülmesi de gereklidir".
- Bu nedenle, mahkeme üyelerinin atanma biçimleri, görev süreleri, görevden alınamamaları ve dış müdahalelere karşı korunmalarına ilişkin güvencelerin yanı sıra, bağımsız bir görünüm vermelerine de dikkat edilmesi gerekmektedir.
- Bu çerçevede, bir sivili yargılayan mahkemede, yargıç güvencelerine sahip ve hukuk eğitimi görmüş olsa dahi bir polisin veya askerin bulunması bağımsız bir görünüm sunmadığından 6. maddeye aykırı görülmektedir.

SLAYT 13

TARAFSIZ MAHKEME İLKESİ

- İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesi anlamında tarafsızlık, davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı, tarafgirlik ve menfaatin olmaması, özellikle mahkemenin veya üyelerinden bazılarının taraflara karşı, onların leh ve aleyhinde bir duygu veya çıkara sahip olmaması demektir.

SLAYT 14

AİHM'İN TARAFSIZLIK BAKIMINDAN BENİMSEDİĞİ ÖLÇÜTLER

- AİHM öznel ve nesnel tarafsızlık bakımından konuya bakmaktadır.
- AYM de öznel ve nesnel tarafsızlık ayrımı yapmakta ve bu ayrım üzerinden önüne gelen olayı incelemektedir .
- *Öznel tarafsızlık,* mahkeme üyesi yargıcın, birey olarak, mevcut davadaki kişisel tarafsızlığına ilişkindir.
- *Nesnel tarafsızlık,* kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenimi dikkate alır.

SLAYT 15

ÖZNEL TARAFSIZLIK

- Öznel tarafsızlığın belirlenmesinde şu soru rol oynamaktadır: Bir yargıcın belirli bir davadaki başvurucuya yönelik önyargılı ve taraflı bir tutumu, kişisel bir kanaati var mıdır?
- Bu tür kişisel bir taraflılık olduğunu düşündürecek delil olmadığı ve kanıtlanmadığı müddetçe mahkeme üyelerinin tarafsız olduğu bir karine olarak varsayılmaktadır.

SLAYT 16

NESNEL TARAFSIZLIK

- Nesnel tarafsızlıkta rol oynayan, yargıcın tarafsızlığına ilişkin herhangi bir meşru kaygıyı, korkuyu bertaraf edecek yeterli güvence sunulup sunulmadığının belirlenmesidir.
- Nesnel tarafsızlık, tarafsızlığın var olup olmadığına ilişkin görüntü ile ilgilidir.
- Mahkemenin hak arayanlara güven veren tarafsız bir görünüme sahip bulunması, tarafsızlığı sağlamak için alınmış olan tedbirlerin mahkemenin tarafsızlığı konusunda makul her türlü kuşkuyu ortadan kaldırır nitelikte olması gerekir.
- Nesnel test çerçevesinde tarafsızlığın ihlal edildiğine karar verilebilmesi için, yargıcın tarafsız olamayacağına ilişkin başvurucunun korkularının nesnel olarak doğrulanması gerekir.

SLAYT 17

EMİNAĞAOĞLU/TÜRKİYE kararı:

"... kamu görevlilerinden beklenen özel güven ve sadakat bağı ile yargının bağımsızlığı, kolaylıkla bağdaştırılamaz. Devlet çalışanları olarak hükümetin yürütmesinde yer alanların hükümet politikalarını uygulaması gerektiğinden bir kamu görevlisi ve Devlet arasındaki iş ilişkisi geleneksel olarak güven ve sadakat temelinde tanımlanabilirken, yargı mensupları yargı yetkisinin kullanımında temel olduğu değerlendirilen spesifik güvencelerden faydalanmaktadır ve görevleri gereği, diğerlerinin yanı sıra, hükümetin eylemlerini denetlemekle yükümlüdür. Yargı mensupları ile Devlet arasındaki çalışma ilişkisinin karmaşık doğası, yargı mensuplarının korku ya da kayırma olmadan hukuk ve adaletin gerekliliklerini daha büyük ölçüde temel alarak kararlar vermesini sağlamak için yetkilerini kullanırken Devletin diğer güçlerinden yeterince uzak olmasını gerektirir." (para. 78)

SLAYT 18

BİLGEN/TÜRKİYE **kararı**

- *"AİHM, güçler ayrılığına ve yargının bağımsızlığını korumanın gerekliliğine bağlanan artan önemi vurgulamaktadır. Ayrıca, usulü güvencelere ve statüsü de dâhil olmak üzere bir hâkimin kariyerini etkileyen kararlara karşı itiraz olanağına sahip olmanın gerekliliğine dair mevcut fikir birliğini not etmektedir...*
- *Sözleşme haklarını temin etmekte hâkimlerin oynadığı önemli rol dikkate alındığında, yargısal özerkliklerinin yersiz dış ve iç etkiler tarafından tehlikeye atılmadığını temin etmek için usulü güvencelerin bulunması zaruridir. Söz konusu olan da kamunun yargının işleyişine olan güvenidir. Mevcut davada olduğu üzere kariyerlerine ilişkin meselelerde, bir hâkim hakkında naklini gerektiren tek taraflı bir karar alınıyorsa, yargısal incelemenin yokluğunu istisnai şekilde haklı kılan önemli gerekçeler bulunmalıdır." (para. 96)*

SLAYT 19

Ek 2

Dış Borç Servisi Fonu (FOZZ), Polonya'nın dış borcunun ödenmesi için ayrılan fonları yönetmek için kurulmuştur. İlk başvurucu, FOZZ Genel Müdür Yardımcısı ve ikinci başvurucu, FOZZ ile mali ilişkilerde bulunan bir şirketin müdürüdür. Birinci başvurucu, FOZZ'un mülkünün zimmete geçirilmesinden, ikinci başvurucu ise FOZZ'un mülkünün zimmete geçirilmesinden ve hırsızlıktan mahkum edilmiştir.

Varşova Bölge Mahkemesinde Şubat 1999'da başvuruculların davasında Yargıç B.P. görev almıştır. Ekim 2001'e kadar bir dizi duruşma yapılmıştır. Yargıç B.P. Adalet Bakanı olarak atandığı için davanın yeniden başlatılması gerekmiştir.

Varşova Bölge Mahkemesinin 8. Daire Başkanı, Bölge Mahkemesi Başkanından, Daireye, temyiz dairelerinden başvuranların davasını görebilecek bir Bölge Mahkemesi yargıcının bulunmasında yardımcı olmasını istemiştir. Yargıç eksikliği ve 8. Daire'deki iş hacmi nedeniyle, söz konusu davayı hızlı bir şekilde inceleyebilecek yargıçların bulunmadığını belirtmiştir.

Bölge Mahkemesi Başkanı, talebi Bölge Mahkemesi Kurulu'na havale etmiştir. Yargıçlardan biri olan Yargıç A.K.'nin mahkeme yönetiminin FOZZ davasının incelenmesi için 8. Daireye sevk edilmesi önerisini kabul etmediğini, ancak Yargıç A.K.'nin Kurul bu konuda bir karar alırsa gideceğini belirttiğini iletmiştir.

Kurul oybirliğiyle Yargıç A.K.'nin 10. Temyiz Dairesi'nden 8. Ceza Dairesi'ne nakledilmesine ve söz konusu (VIII K 37/98 numaralı) davada görevlendirilmesine karar vermiştir. 8. Ceza Dairesi Başkanı, "Varşova Bölge Mahkemesi Kurulu kararı uyarınca Yargıç A.K.'yi davaya atamıştır.

Yeni duruşma heyeti, başkan olarak görev yapan Yargıç A.K. ve iki meslekten olmayan yargıçtan oluşmuştur. Başvuranlar, Varşova İstinaf Mahkemesi'ne temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yargıç A.K.'nin Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ("CMK") 350/1 ve 351/1 maddelerini ihlal ederek davalarına atandığını ileri sürmüşlerdir. Temyiz işlemleri sırasında, Varşova Temyiz Mahkemesi,

Yüksek Mahkemeye başvurarak, belli bir davaya bir mahkeme yargıcının atanmasına ilişkin CMK hükümlerinin yorumlanmasını ve usulsüz olarak oluşturulmuş bir davanın sonuçlarının yorumlanmasını talep etmiştir.

Yüksek Mahkemeye göre, CMK 350 ihlal edilmiştir, çünkü Yargıç A.K. bir dairenin başkanı tarafından "bağımsız" olarak belirlenmemiştir, karar Bölge Mahkemesi Kurulu tarafından önceden belirlenmiştir. Aynı zamanda md 351 ihlali de vardır, çünkü bölümün yargıç listesi dikkate alınmadan ve bu hükmün zorunlu kıldığı diğer geçerli sebepler gösterilmeksizin, başka bir bölümden belirli bir amaçla "transfer edilen" bir yargıç mahkeme üyesi olarak atanmıştır. Ancak Yüksek Mahkeme, söz konusu gerekçeye dayalı temyize izin vermek için, bir istinaf mahkemesinin, en azından, iddia edilen usul ihlali ile CMK'nın 438 § 2 maddesi anlamında kararın içeriği arasında varsayımsal bir bağlantı kurulması gerektiğinin altını çizmektedir.

İstinaf Mahkemesi, Yüksek Mahkemenin kararına uyarak, yargıcın atanmasındaki usuli aykırılığın ilk derece mahkemesinin kararının içeriğini etkileyip etkilemediğini test etmiş ve etkilemediğini tespit etmiştir. Dolayısıyla, başvuranların, yargılamayı yürüten mahkemenin kararının tamamının bozulmasını amaçlayan iddialarını kabul etmemiştir. Yapılan diğer kanun yolları başvuruları da sonuçsuz kalmıştır.

CMK md 350/1 şöyledir:

"Bir mahkeme başkanı, aşağıdakileri belirterek duruşmayı belirleyen yazılı emiri çıkarır:

1 [yargıç] hakimi veya üyeleri,

...

Söz konusu zamanda, CMK md 351/1 aşağıdaki gibidir:

"Bir yargıç ... davanın açıldığı sıraya göre ve ilgili mahkeme veya dairenin yargıçlarından oluşan dava taraflarının erişimine açık listesine atıfta bulunularak [bir davaya] atanır. Bu kuralın dışına çıkılmasına yalnızca ... hastalık veya duruşmanın düzenlendiği sırada belirtilmesi gereken diğer geçerli nedenlerle izin verilir."

CMK md 438:

"Bir karar, aşağıdakilerin tespiti halinde iptal edilir veya değiştirilir:

1 ...,

2 İhlalin bir kararın içeriği üzerinde etkiye sahip olması halinde usul kurallarının ihlali,

..."

CMK md 439:

"1. İstinaf mahkemesi, temyizin kapsamına ve tarafça ileri sürülen gerekçelere ve usuli kusurun kararın esasına herhangi bir etkisi olup olmadığına bakılmaksızın, aşağıda sayılan durumlarda kararı iptal eder:

...

2 mahkemenin uygun olmayan bir şekilde oluşturulması halinde "

Ek 3 (a)

Başvuran Deli, Ciocana İlçe Mahkemesinde görülmekte olan hukuk davasının bir tarafını (X) temsil etmiştir.

Başvuranın anlatımına göre, müvekkili X'e karşı rahatsız edici biçimde davrandığından dolayı hâkime itiraz etmiş; buna karşılık hâkim, mahkeme dışına atmakla veya hapse koymakla onu tehdit etmiştir. Başvuran bunun üzerine, hâkimin davadan çekilmesini talep etmiştir. Çekilme talebinde, karşı taraf temsilcisi Y'nin aynı soruyu beş kez sormasının ardından X, zaten cevap verdiğini söylediği; Hâkim B'nin yüksek bir sesle X'in soruyu cevaplamasında ısrar etmesi karşısında başvuran Deli'nin, müvekkilinin taciz edilmesine karşı çıktığı belirtilmiştir. Hâkim ise X'in taciz edilmediğini söyleyerek ve mahkemede uygunsuz davranmama hususunda başvuranın uyarılması şeklinde mukabelede bulunmuştur.

Y'nin aynı soruyu bir kez daha sorması ve hâkimin cevap vermedi diye X'e bağırması nedeniyle; başvuran, hâkimin davadan çekilmesini talep etmiş ve şikâyetin tutanağa geçirilmesini istemiştir. Hâkim buna karşılık, mahkemeye saygısızlıktan dolayı başvuranın cezalandırmasına karar vermiştir. Başvuran, müvekkilinin de destek verdiği çekilme talebinde, hâkimin Y'nin tarafını tuttuğunu ve kendilerine karşı önyargılı ve düşmanca bir tutum sergilediğini ifade etmiştir.

Duruşma tutanağında ise başvuran Deli'nin uygunsuz davranışlarından dolayı uyarıldığı, karşı taraf temsilcisine karşı saygısız ifadelerde bulunduğu, mahkeme başkanın talimatlarına aldırmadığı yazmaktadır. Bu nedenlerle, mahkemeye saygısızlıktan suçlu bulunmuş ve 12 avroya karşılık gelen para cezası verilmiştir.

Çekilme talebi üzerine yargılama durdurulmuş ve dosya başka bir hâkime gönderilmiştir.

Hâkim B'nin davadan çekilmesi talebini inceleyen hâkim, dayanılan gerekçelerin, Medeni Usul Kanunu'nu 50. maddesindeki itiraz nedenlerinden herhangi birine karşılık gelmediğine karar vermiş ve talebi aynı gün reddetmiştir.

Başvuran Deli, duruşma tutanağının ... gerçeği yansıtmadığını ileri sürerek Ciocana İlçe Mahkemesi nezdinde tutanağa itiraz etmiştir. Başvuran, tutanağa yaptığı itirazına bir cevap almadığını ve bu hususta verilmiş bir mahkeme kararının da eline geçmediğini bildirmiştir.

Başvuran, cezalandırılmasına ilişkin karara karşı Kişinev İstinaf Mahkemesine gitmiştir. İstinaf Mahkemesi, başvuranın davaya ilişkin duruşmaya çağrılmış olduğunu da kaydederek daha fazla bir ayrıntı vermeksizin alt mahkemenin kararını onamıştır.

(Okan Taşdelen, özet çeviri, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid" :["001-198835, Erişim: 20/09/2021)

Ek 3(b)

Başvurucu dernek, merkezi Zagreb olarak 1992'de kurulmuş ve Hırvatistan'daki dernekler siciline tüzel kişilik (dernekler federasyonu – savez udruga) olarak kaydedilmiştir. Üyeleri Hırvatistan'daki çeşitli golf kulüplerinden oluşan Federasyonun ana faaliyetleri, ulusal düzeyde golf yarışmaları düzenlemek, ulusal golf takımlarını yönetmek, Hırvatistan'ı uluslararası golf organizasyonlarında temsil etmek ve Hırvatistan'da golfü tanıtmaktır.

Başvuru, iflas davasında faaliyetlerine devam etmesi gerektiğine karar verilmiş olmasına rağmen, Federasyonun yetkililer tarafından feshedilmesine ve müteakip mahkeme işlemlerine ilişkindir.

2009 yılında başvurucu dernek hakkında borçların ödenmemesi ve ödeme aczi nedeniyle iflas takibi başlatılmıştır. Alacaklılar, derneğin malvarlıklarının satılmasındansa faaliyetlerini sürdürmesine karar vermişlerdir. 2010'da iflas planının hazırlanması amacıyla iflas idaresi oluşturulmuş, bu plan iflas mahkemesi tarafından kabul edilmiş ve onaylanmıştır. İflas işlemleri sonlandırılmıştır. Dernekleri tescile yetkili Zagreb Şehri Genel İdare Ofisi ve üye golf kulüpleri ile Hırvatistan Olimpik Komitesi de bu işlemlerin gelişimi hakkında bilgilendirilmiştir.

26 Şubat 2009 tarihli bir kararda Zagreb Şehri Genel İdare Ofisi, derneğin etkinliklerinin durduğunu ve bunun fesih sebebi olduğunu tespit etmiştir. Başvurucu dernek bu karara karşı itirazda bulunmuşsa da bu girişim başarısız olmuştur.

Başvurucu dernek, etkinliklerini bu dönemde sürdürdüğünü, özellikle takım ve bireysel Hırvat golf şampiyonalarını organize ettiğini, Dünya Takım Şampiyonası'na katıldığını, uluslararası toplantılarda yer aldığını ve üyeliğini koruduğunu ileri sürmektedir.

2014'te Zagreb Şehri Genel İdare Ofisi, başvurucu derneği dernekler sicilinden silmiştir. Zagreb İdare Mahkemesi, karara karşı açılan davayı reddetmiş ve karar 2018'de kesinleşmiştir.

2010 ve 2012 yılları arasında başvurucu dernek, Hırvatistan Olimpik Komitesi üyeliğinden çıkarılmış ve başka bir golf derneği başvurucunun yerini almıştır. 2010'da Avrupa Golf Derneği'nden ihraç edilmiştir.

Başvurucu dernek, 13 Ocak 2014 tarihinde, Hırvatistan Anayasası'nın 43. maddesi ile güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğüne dayanarak, alt derece mahkemelerinin kararlarına karşı anayasa şikayetinde bulunmuştur.

20 Mart 2014 tarihli kararla Anayasa Mahkemesi (Ustavni sud Republike Hrvatske) nezdinde Yargıçlar M.A., D.Š. ve M.Š., davanın anayasal bir sorun yaratmadığına hükmederek, başvurucu derneğin anayasa şikayetini kabul edilemez bulmuştur.

Başvurucu dernek ayrıca 29 Nisan 2011 tarihinde üyelerinden birinin ödenmemiş aidat borcunu tahsil edebilmek için icra takibi başlattığını, söz konusu üyenin bir golf kulübü olup başkanının ise başvurucu derneğin feshe ilişkin idari işlemler hakkında anayasa şikayetinin kabul edilebilirliğini inceleyen yargıçlardan birinin eşi olduğunu ifade etmiştir.

Başvurucu derneğe göre 17 Mayıs 2011 günü kesinleşen bu icra takibi, Anayasa Mahkemesi'nin 20 Mart 2014'te verdiği karar sırasında halen devam etmekteydi.

Başvurucu, fesih işleminin hukuka aykırı olduğunu ve Anayasa Mahkemesi'nin tarafsızlık ilkesine aykırılığını iddia etmektedir.

Hırvatistan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesine İlişkin Yasasının ilgili hükmü:

Bölüm 68

"(1) Anayasa şikayeti hakkında altı yargıçtan oluşan bir kurul karar verir.

(2) Usul gerekliliklerini karşılamayan (gecikmiş, yetkisiz kişilerce yapılmış veya kabul edilemez) anayasal şikayetler hakkında üç yargıçtan oluşan bir kurul karar verir.

(3) Kurul, yalnızca oybirliğiyle ve tüm üyelerinin hazır bulunduğu bir ortamda karar verebilir.

(4) Kurul oybirliğiyle karara varmazsa veya kurul, anayasa şikayetinin [ortaya koyduğu] konunun daha önemli olduğunu düşünürse, anayasa şikayeti Anayasa Mahkemesinin [genel] oturumunda karara bağlanır. "

Hükümet:

Hükümet, başvurucu derneğin hiçbir zaman Yargıç D.Š'nin çekilmesini talep etmemesi nedeniyle iç hukuk yollarını tüketmediğini öne sürerek bu şikayetin kabul edilebilirliğine itiraz etmiştir.

Hükümet'in görüşüne göre, başvurucu dernek, Anayasa Mahkemesi'nin (sadece on üç yargıçtan oluşan) yapısını internet sitelerinde kamuya açık bir bilgi olmasından dolayı biliyordu ya da biliyor olabilirdi. Anayasa Mahkemesinin anayasa şikayetlerini altı yargıçtan oluşan kurullarda karara bağladığı göz önünde bulundurulursa, Yargıç D.Š'nin başvurucu derneğin davasına bakması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle, başvurucu dernek, söz konusu yargıcın tarafsızlığının sorgulanabilir olduğunu düşünmüş olsaydı, zaten anayasa şikayetinde davadan çekilmesini talep edebilirdi.

Başvurucu:

Başvurucu dernek, Yargıç D.Š. davasına bakan kurulda yer almasının öngörülemeyeceğini; Mahkemenin yapısına ilişkin bir internet araştırması yapmanın adli süreçlerde taraflardan genellikle beklenen bir şey olmadığını ileri sürmüştür.

Başvurucu dernek ayrıca, bir yargıcın görevden çekilmesinin gerekçelerine dikkat çekmenin, yalnızca başvuran tarafın değil, aynı zamanda söz konusu yargıcın da bir yükümlülüğü olduğunu ileri sürmüştür. Mevcut davada Yargıç D. Š. başvurucu derneğin ulusal golf federasyonu olarak özel hukuki konumu nedeniyle, çıkar çatışması içinde olduğunu ve tarafsızlığının sorgulanabileceğini Anayasa Mahkemesi Başkanına bildirmemiştir.

(Özet çeviri: Arş. Gör. Asiye Çelik Demir)

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Gerekçeli Karar Hakkı

Dr. Yusuf Sertaç Serter

Eğitici Rehberi

Başlık	**Gerekçeli Karar Hakkı**
Süre	**90 dk.**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** Yargı kararlarının gerekçeli olmasının adil yargılanma hakkının temel unsurlarından olduğunu açıklayabilir. **2** Yeterli ve makul gerekçe kavramlarını açıklayabilir. **3** Gerekçeli karar hakkı ile adil yargılanma hakkının diğer unsurları ve Hukuk Devleti ilkesi arasındaki bağı kurabilir. **4** Bu alanda uygulamada karşılaşılan sorunları sıralayabilir. **5** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili içtihadını özetleyebilir.
Konular	**1** Türk hukukunda gerekçeli karar hakkını içeren yasal düzenlemeler **2** Yeterli ve makul gerekçe kavramları **3** Hukuki güvenliğin temini, idarenin keyfi davranmasının önlenmesi bakımından gerekçeli karar hakkının önemi **4** AİHM ve AYM içtihadının idare/vergi mahkemeleri başta olmak üzere idari yargı mercilerince (ve hatta idari makamlarca) içselleştirilememesinin ve bu içtihada karşı direncin gerekçeli karar hakkına olumsuz etkisi
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı.** - **Temel Normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 2, Md 11, Md 36, Md 90, Md 141, Md 148 • 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK): Md 24, Md 27 • 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK): Md 27 - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları** (Kararlar, "Ezgi Kızılkaya Doğru, 'Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı', T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020 künyeli makalenin kaynakça bölümünden – Sayfa 275 - alınmıştır.): • *Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti* • *Barbera Messegue ve Jabardo/İspanya* • *Cihangir Yıldız/Türkiye* • *Emel Boyraz/Türkiye* • *GarciaRuiz/ İspanya* • *H./Belçika* • *Hadjianastassiou/Yunanistan* • *Harisch/Almanya* • *Higgns ve diğerleri/Fransa* • *HiroBalani/İspanya*

Materyaller	• *Hülya Ebru Demirel/Türkiye* • *Malo/Arnavutluk* • *Urat/Türkiye* - **Anayasa Mahkemesi kararları** (Kararlar, "Ezgi Kızılkaya Doğru, 'Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı', T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020 künyeli makalenin kaynakça bölümünden - Sayfa 276 - alınmıştır.): • *Sencer Başat ve diğerleri başvurusu* • *Yasemin Ekşi başvurusu* • *Doğcan İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret A.Ş. başvurusu* • *Ruşen Melih Nebigil Başvurusu* • *Emre Ongurlar başvurusu* • *Yunus Şen başvurusu* • *Mehmet Tayfur başvurusu* • *Türkan Bal başvurusu*
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**DİKKAT ÇEKME VE HEDEFTEN HABERDAR ETME (5 dk.)** **1** **Slayt 1** ile oturumu açın. Ferhan Şensoy'un başrolde olduğu "Pardon" filmine ilişkin Ek 3.1'deki görseli ekrana taşımak için **slayt 2'yi** yansıtın ve katılımcılara aşağıdaki soruyu sorup birkaç kısa cevap alın. *Birçoğunuzun seyretmiş olduğunu tahmin ettiğimiz bu filmin idari yargı için de geçerli olan temel mesajı nedir?* **2** Burada yapılacak çalışmaların, adil yargılanma hakkının temel unsurlarından olan gerekçeli karar hakkına ilişkin olarak katılımcıların kararlarının AYM ve AİHM kararları ile uyumlu hale getirilmesine ve Türkiye'de Hukuk Devleti ilkesinin geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin. **3** Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması gerçeğinden hareketle, gerekçeli karar hakkına ilişkin olarak önlerine gelen uyuşmazlıklarda, katılımcıların, ilgili AYM ve AİHM kararlarındaki temel prensipleri kendi kararlarında esas almalarının bu çalışmanın temel hedefi olduğunu vurgulayarak sunuma geçin. **ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (20 dk.)** **İdari Yargıda Gerekçeli Karar Hakkı** **1** Aşağıda yer alan mevzuat hükümlerini ekrana taşımak için **slayt 3'ü** yansıtın. Gerekçeli karar hakkının, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesinde doğrudan düzenlenmemekle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin içtihatlarından doğan bir hak" olduğunu öncelikle vurgulamak gerekmektedir. (Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa: 233.)

Anayasa'nın 36. maddesine göre *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."*

Anayasa'nın 141. maddesine göre *"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."*

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesine göre, *"Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi" kararlarda belirtilecek hususlardandır.*

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesine göre, *"Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler."*

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Hukuki dinlenilme hakkı" başlıklı 27. maddesine göre, *"Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler" ve bu hak, "mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini"* de içerir.

2 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 4'ü** yansıtın.

*"Yargı kurallarına özgü bir biçim koşulu olan **gerekçe** en geniş anlamı ile **yargı mercilerinin** yargısal etkinliklerine konu eylem, işlem ve **kararlarının doğru, haklı, yasal, makul, vicdana uygun ve denetlenmesine olanak verecek şekilde temellendirilmesi** olarak tanımlanabilir."* (Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa: 237.)

*"İyi bir mahkeme kararı gerekçesi, kararın **niçin** ve **hangi hukuksal dayanaklar dikkate alınarak o yönde verildiğinin açık ve öz biçimde ifade edilmesi,** yani uyuşmazlığa ilişkin hukuksal problemin net biçimde ortaya konulup somut olaya uygulanarak değerlendirilmesidir. ... Mahkeme kararlarının gerekçelerinin **asıl fonksiyonu,** bir yandan **davanın taraflarının hukuksal açıdan 'tatmin' edilmesi;** diğer yandan ise tüm toplumun o konudaki hukuksal ihtilaflar açısından aydınlatılması ve sonrasında çıkabilecek **hukuksal ihtilaflarda topluma 'yol gösterilmesi'** fonksiyonudur. ... Karar gerekçelerinin yeterince **açık, net, somut ve doyurucu** olması gerek Anayasa gerek AİHS ile güvenceye alınmış olan **'adil yargılanma hakkı'** açısından da zorunludur ve yetersiz ve eksik gerekçe ile karar verilmesi, bu temel hakkın ihlali anlamına gelecektir."* (Ali D. Ulusoy, İdari Yargılama Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 228.)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

3 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 5'i** yansıtın.

"Gerekçeli karar hakkının amacı, davanın taraflarının gerçekten dinlenildiğinin ortaya konulmasıdır *(Fomin/Moldova). Ayrıca gerekçeli karar, davanın tarafına bu karar aleyhinde kanun yoluna başvurma ve* ***kararın bir üst mahkeme tarafından incelenmesi imkânını sağlar.*** *Ancak gerekçeli bir karar sayesinde, adaletin işleyişine dair bir kamu denetimi mümkün olabilir (Suominen/Finlandiya). Dolayısıyla* ***hukuki dinlenilme hakkı*** *sadece bir mahkemeye beyanda bulunma/dilekçe sunma imkânını değil aynı zamanda, mahkeme üzerinde bu hakka karşılık gelecek konuyla ilgili* ***beyanların neden kabul veya reddedildiğine dair nedenlerin gerekçeli kararda belirtilmesi yükümlülüğünü*** *ihtiva eder. ... Genel olarak, her bir karar açık,* ***konuyla ilgili herkesin,*** *mahkemenin neden belirli bir kararı verdiğini anlamasına imkân verecek şekilde olmalıdır (Seryavin ve diğerleri/Ukrayna)."* (Dovydas Vitkauskas / Grigoriy Dikov, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması – Uygulamacılar için El Kitabı, Dovydas Vitkauskas tarafından hazırlanan 2. Baskı (Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi), MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri, Nisan 2018, s. 110.)

4 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 6'yı** yansıtın.

"Gerekçeli karar hakkı, *AİHM tarafından somutlaştırılarak bireyi* ***keyfilikten koruyarak*** *ulusal mahkeme kararının, bir tarafça olaylara ve hukuka, maddi veya usule ilişkin ileri sürülen* ***argümanların esas yönlerine*** *yeterince yanıt verebilecek kadar* ***yeterli ve makul gerekçeler*** *içermesi gerektiğini ortaya koymaktadır.* ***Makul gerekçe;*** *davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzeni tarafından hangi nedenle haklı veya haksız göründüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur. Yeterli gerekçe ise mahkeme kararlarının adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte olarak açıklanmasıdır. Zira iç hukukta bir konu, detaylı gerekçe verilmeden karara bağlanıyorsa, yine hakkaniyete uygun yargılanma açısından ihlal oluşabilmektedir.* ***Gerekçeli kararın ileri sürülen her iddiaya ayrıntılı bir cevap vermesi aranmamakla birlikte gerekçeli kararda davanın her yönüyle değerlendirilmesine dikkat edilmelidir."***

(Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa: 247.)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

5 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 7'yi** yansıtın.

Örnek AİHM Kararı

"Erkek ve kadınlar arasındaki muamele farklılığının 14. madde uyarınca tarafsız ve makul olarak gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği sorusuna ilişkin olarak, Mahkeme, Hükümet'in TEDAŞ'ın Batman şubesindeki güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilen söz konusu görevin mahiyetine ve oradaki çalışma koşullarına ilişkin görüşlerine dikkat çekmektedir. ... Mahkeme, bu bağlamda, söz konusu açıklamalardaki temel görüşün, güvenlik görevlilerinin kırlık kesimlerde geceleri çalışmak zorunda olduklarından ve korudukları bölgeye saldırı olması halinde ateşli silah kullanmak zorunda olduklarından dolayı belirli risk ve sorumluluk gerektiren faaliyetler gerçekleştirdiklerine ilişkin olduğunu gözlemlemektedir. İdari makamların kadınların söz konusu risklerle yüzleşemeyecekleri ve böyle sorumluluklar üstlenemeyecekleri görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak idari makamlar veya Hükümet, kadınlara isnat ettikleri bu yetersizliğe ilişkin olarak bir açıklamada bulunmamışlardır. Ayrıca Danıştay 12. Dairesi kararları, idare açısından söz konusu görüşlere ilişkin hiçbir değerlendirme içermemektedir. 12. Daire de söz konusu görev için neden sadece erkeklerin uygun olduğuna ilişkin herhangi bir başka gerekçe göstermemektedir." (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 53)"

6 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 6'yı** yansıtın.

"Mahkeme, göreve ilişkin bazı faaliyetlerin mahiyetlerine veya yerine getirildikleri bağlama göre meşru gerekçeler olabileceğinin farkındadır. Ancak mevcut davada, ne idari makamlar ne de Danıştay 12. Dairesi, TEDAŞ Batman şubesinde güvenlik görevliliği işine sadece erkeklerin atanmasına ilişkin gerekliliğin gerekçesini kanıtlamıştır. 12. Daire'nin kararında böyle bir gerekçenin olmayışı, söz konusu karardan yalnızca üç ay önce Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun R. B.'nin açtığı davada, TEDAŞ Batman şubesinde güvenlik görevliliği işine bir kadının atanmasına hiçbir engel olmadığına hükmettiği düşünüldüğünde özellikle dikkate değerdir. Mahkeme, ayrıca, sadece Batman'daki güvenlik görevlilerinin kırlık kesimlerde gece nöbetlerinde çalışmak zorunda olmaları ve belirli koşullar altında ateşli silah ve fiziksel güç kullanmaları gerekebileceği gerekçesiyle kadın ve erkek arasında farklı muamele yapılmasını kendi içinde gerekçelendirmediği görüşünü desteklemektedir. (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 54)

7 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 9'u** yansıtın.

"Ayrıca, başvuran güvenlik görevlisi olarak 11 Temmuz 2001 ve 17 Mart 2004 tarihleri arasında TEDAŞ Batman ve Elazığ şubelerinde çalışmıştır. Mahkeme, başvuranın daha sonra güvenlik görevliliği işinden çıkartılmasının nedeninin görevinin gerektirdiği riskleri veya sorumlulukları üstlenememesi değil, yargı kararları olduğunu belirtmektedir. Dava dosyasında başvuranın TEDAŞ'ta güvenlik görevlisi olarak görevlerini cinsiyeti yüzünden yerine getiremediğine işaret eden hiçbir şey yoktur." (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 55)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

8 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 10'u** yansıtın.

Örnek AYM Kararı

"Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki ***hakkaniyete uygun yargılanma hakkının*** *kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75)."* (AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 67)

9 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 11'i** yansıtın.

"Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. ***Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi*** *gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76)."*

(AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 68)

10 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 12'i** yansıtın.

"Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. *Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).* ***Kanun yolu incelemesi yapan mercinin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir*** *(Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57). Somut olayda kanun yolu incelemesi sonucunda verilen Danıştay İDDK kararında, değerlendirme konusu Mahkemenin ısrar kararının gerekçesinin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır."*

(AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 69, 70)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

11 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 13'ü** yansıtın.

Danıştay İDDK İlkesel Kararı

*"Anayasa'nın 141. maddesinin 3. fıkrası ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi ve 24. maddesi dikkate alındığında, idari yargı yerlerince idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden yargısal denetime tabi tutularak incelenmesi ve kararın gerekçeli olarak yazılarak **dayandığı hukuki sebepler ile hükmün kararlarda belirtilmesi** gerekmektedir."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

12 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 14'ü** yansıtın.

*"Bunun yanında **Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında** da değinildiği üzere; Anayasa'nın 36. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak bu maddede gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Anayasa'nın 36. maddesine 'adil yargılanma' ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) birçok kararında** yer almıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Anayasa Mahkemesi, Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, p. 75)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

13 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 15'i** yansıtın.

*"Bu bağlamda, Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için, davaya bakan mahkemelerin Anayasa'nın 36. maddesine göre **'tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi'** vardır (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, s. 33). AİHM içtihatlarına göre bir mahkemenin davaya yaklaşımı, başvuruculara iddialarına yanıt vermekten ve başvuruculara temel şikâyetlerini incelemekten kaçınmalarına neden olması halinde Sözleşme'nin 6. maddesi davanın düzgün bir biçimde incelenmesi hakkı bakımından ihlal edilmiş olur (bkz. AİHM, Kuznetsov/Rusya, B. No: 184/02, 11/4/2007, s. 84-85)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

14 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 16'yı** yansıtın.

"Öte yandan, mahkemelerin bu yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya, karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi anlamına gelmemektedir (AİHM, Hiro Balani/İspanya Kararı, p. 27). Bu nedenle, bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Bununla birlikte, görülmekte olan davalarda taraflarca 'açık, kesin, somut bir şekilde ileri sürülen ve ***kabul edildiği takdirde davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olan iddiaların' bulunması halinde, davayla doğrudan ilgili olan bu hususların mahkemelerce ayrıca ele alınması ve bu iddialara makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir*** *(AİHM Hiro Balani/İspanya Kararı, p. 28)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

15 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 17'yi** yansıtın.

"Açıklanan bu hususlardan hareketle, ***mahkeme kararlarının, hüküm fıkrası ve hükmün dayandığı gerekçe ile bir bütün olduğu,*** *gerekçesiz karar verilmesinin mümkün olmadığı açık olduğuna göre, gerekçenin hem temyiz incelemesini yapacak merci açısından, hem de kararı uygulayacak olan idare açısından yeterli açıklıkta olması gerektiğinde kuşku yoktur. Yargılama hukukunda, yargı (hüküm), uyuşmazlığı çözmekle görevli ve yetkili yargı yerinin yargılama sürecinin sonunda ulaştığı 'sonuç'tur. Gerekçe, yargıcın çözümlemek durumunda olduğu uyuşmazlığa uygulanması gereken soyut hukuk kuralının saptanmasında, yorumlanmasında ve tüm ayrıntılarıyla ortaya konulup nitelendirilen maddi olaya uygulanmasında izlemiş olduğu yöntemi gösteren ve bu özelliği sebebiyle, yargılamanın nesnelliği ile varılan yargının doğruluğu konusunda davanın taraflarına güven, üst yargı yerine de denetleme olanağı veren açıklamadır."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

ETKİNLİK 1: SORU/CEVAP

Süre: 15 dk.

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-3.2'de künyesi verilen Danıştay kararının ilgili bölümünü katılımcılara dağıtın. Bu kararla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruyu yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın. Belirtilen ekte yer verilen Danıştay karar bölümü, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 680. sayfasından alınmıştır.

- *Onur Karahanoğulları'nın, anılan eserinin 678 ila 680 numaralı sayfalarında yer verdiği aşağıdaki görüşlerine katılıyor musunuz?*

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

"Kararlarda, temel hukuk kurallarından ve ilkelerinden çözülmesi gereken soruna ilişkin çıkarsama yapmak yerine 'tartışmasızdır, 'duraksamaya yer yoktur', 'açıktır' gibi kalıpların kullanıldığı görülmektedir. Bu kalıpların kullanılması kararın gerekçesini oluşturmaz. Tartışmasız bir konunun, neden tartışmasız olduğunun da açıklanması gerekir çünkü konu, bir uyuşmazlık/çekişme olarak mahkemenin önüne gelmiştir. ... Normu belirlemek için yorum yapılması gereken durumlarda, gerekçede yorumun ya da hukuksal çıkarımın nasıl yapıldığını yazmak yükünden kurtulmak için 'doğaldır' biçimindeki anlatıma başvurulabilmektedir. ... Yerleşik nüfusu düşen bir köyün, tüzel kişiliği kaldırılarak başka bir köye bağlanmasının koşulu olarak yönetmelikte, 'yerleşik kimsenin bulunmaması' kuralı öngörülmüştür. Köy Kanunu ise yüz elli kişiden fazla yerleşiği bulunan köyler için Köy Kanunu hükümlerinin uygulanacağını kurala bağlamıştır. Köyün hukuksal varlığını sona erdirmenin koşulu yerleşik kimsenin bulunmamasıdır. Köy Kanunu'na tabi olmanın koşulu yerleşiklerin yüz elliden fazla olmasıdır. ... 'Doğaldır' kavramı, bir hukuksal çıkarım aracı değildir."

Tartışılan noktaları özetleyerek etkinliği sonlandırın.

ETKİNLİK 2 (20 dk.)

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-3.3 ve Ek-3.4'te künyeleri verilen Danıştay kararları bölümlerini katılımcılara dağıtın. Bu kararlarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruyu yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın. Belirtilen eklerde yer verilen Danıştay karar bölümleri, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 683. ve 684. sayfalarından alınmıştır.

- İdari yargılama hukukunda geçerli olan resen araştırma ilkesini de dikkate aldığınızda, Onur Karahanoğulları'nın, anılan eserinin 682. ve 683. sayfalarında yer verdiği aşağıdaki görüşlerine katılıyor musunuz?

"Taraflardan birinin, genellikle davalı idarenin tezlerini olduğu gibi aktarmak gerekçe yazmak değildir. Yargıcın taraflardan birinin savlarını tamamen kabul etmesi durumunda da bunu yapmış olduğu araştırmayla desteklemesi gerekir. Kararın yazımında da gerekçenin yalnızca tarafın kabul edilen savından oluşmaması, mahkemenin elde etmiş olduğu verilerle ve mahkemece oluşturulması gerekir. Kararda tarafların sav ve savunmaları özetlenir ancak idarenin savlarının olduğu gibi kararın gerekçesi yapılması yargılamanın tarafsızlık ve çekişme ilkelerine aykırı olur. ... Taraflardan birinin savları benimsendiğinde de bunun verilerle desteklenmesi gerekir. Davacının savları ve davalı idarenin savunması özetlenip gerekçe olarak idarenin savunması kullanıldığında yansız bir yargılama ile hükme ulaşıldığını gösterir bir karar metni ortaya çıkmaz."

Toparlayarak etkinliği sonlandırın.

	ETKİNLİK 3 (25 dk.) Yöntem: Soru cevap / tartışma Ek-3.5 ve Ek-3.6'da künyeleri verilen Danıştay kararları bölümlerini katılımcılara dağıtın. Bu kararlarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın. Belirtilen eklerde yer verilen Danıştay karar bölümleri, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 689. ve 690. sayfalarından alınmıştır. • Bu kararları İYUK m. 2'de yer alan, *"idari mahkemeler, ... idari işlem niteliğinde veya idarenin takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı veremezler"* hükmü bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? • Mahkeme kararı gerekçesinde hukuka uygun işlemi belirleyerek idareye yol göstermek ile (idari) mahkemelerin idari işlem niteliğinde karar vermeleri arasındaki sınır nedir? Önemli gördüğünüz hususları vurgulayarak hatırlatın ve etkinliği sonlandırın. **OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (5 dk.)** Yapılan tüm tartışmaları özetleyin ve gerekçeli karar hakkının adil yargılanma hakkı bakımından önemini vurgulayın.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-3.1: Pardon filminin afişi Ek-3.2: Danıştay 5D, E.1994/857, K.1994/1730, 8.6.1994, DD, 90, 1996, s. 856 künyeli kararın ilgili bölümü. Ek-3.3: Danıştay 13D, E.2006/363, K.2006/4219, 7.11.2006, DD, 114, 2007, s.392 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-3.4: Danıştay 8D E. 2005/3398, K. 2006/1788, 1.5.2006, DD, 113, 2006, s. 268 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-3.5: Danıştay 4D, E.1983/2799, K.1985/1246, 24.4.1985, DD, 60-61, 1986, s. 197 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-3.6: Danıştay 7D, E.1984/3570, K.1985/1039, 12.4.1985, DD, 60-61, 1986, s.334 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-3.7: PowerPoint sunumu

Ek 3.1

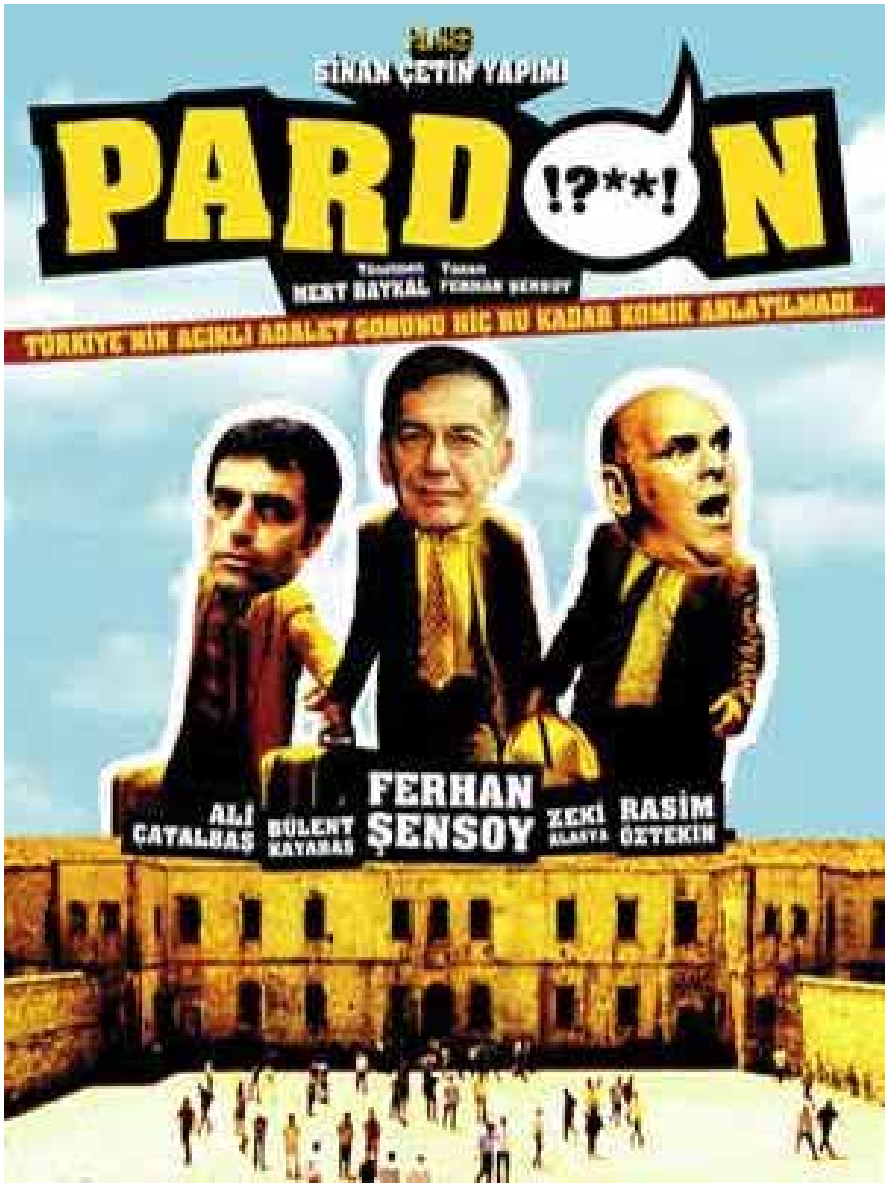

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/6/69/Pardon.jpg

(Erişim tarihi: 10.7.2021)

Ek 3.2

Danıştay 8D E. 1994/857, K. 1994/1730, 8.6.1994, DD, 90, 1996 s. 856 künyeli karardan (Karar, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 680. sayfasından alınmıştır.):

"Köy Kanunu'nun ... maddesinde bu Kanunun kadın ve erkek nüfusu yüz elliden yukarı olan köyler için olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu durumda ... Mülki Ayrılma ve Birleştirme ile Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkındaki Yönetmeliğin ... bendinde belirtilen 'yerleşik kimsenin bulunmaması' ifadesinin yeteri kadar kimsenin kalmaması olarak anlaşılması gerektiği tabiidir. Başka bir anlatımla köy olabilmek için gerekli olan yüz elli nüfusun altına düşüldüğü takdirde köy tüzel kişiliğinin sona erdirilerek başka bir köye bağlanmasında kamu hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülebilmesi de dikkate alındığında hukuka aykırılık bulunmamaktadır."

Ek 3.3

Danıştay 13D, E.2006/363, K.2006/4219, 7.11.2006, DD, 114, 2007, s.392 künyeli karardan (Karar, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 683. sayfasından alınmıştır.)

"Uyuşmazlığa konu Kurul'un ... sayılı kararıyla ... limanlarının özellştirme programına alın[masına] ... yöntemlerle özelleştirilmelerine ... karar verilmiştir. Bu kararda gerekçe olarak, 'Ulaştırma zincirinin bir halkası olan limanlar kara taşımacılık sistemi ile denizi birleştiren noktalar olup ... özelleştirilmesi uygun görülmüştür.' denilmiştir. Daha sonra değer tespit amacıyla ... hazırlanan değerleme raporunda ise ... ülkemiz ekonomisi için öncelik taşıdığı belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, ... Limanının özelleştirme programına alınmasına ve özelleştirme yönteminin belirlenmesine ilişkin dava konusu işlem, ... Kanun'un öngördüğü, ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamak amacıyla ve özelleştirme ilkesiyle uyumludur."

Ek 3.4

Danıştay 8D E. 2005/3398, K. 2006/1788, 1.5.2006, DD, 113, 2006, s. 268 künyeli, "Orta Öğretimin Yeniden Yapılandırılması" konulu karardan (Karar, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 683. ve 684. sayfalarından alınmıştır.)

"Dava konusu edilen ... Başkanlığının ... kararıyla ... birleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Davacı tarafından, müfredat, personel, alt yapı, ders kitaplarının hazırlığı bakımından eksiklikler bulunduğu, karmaşaya neden olunacağı, sık sık sistem değişikliğine gidilmekte olduğu, gerekli inceleme ve hazırlık yapılmadan değişiklik kararı alındığı öne sürülerek işlemin iptali istenilmektedir.

Dosyanın incelenmesinden, ortaöğretimin yeniden yapılandırılmasının Talim ve Terbiye Kurulunca yıllardır ele alınmakta olduğu, ... yılında alınan karar ile ... eğitim-öğretim yılından itibaren liselerdeki öğretim süresinin 4 yıla çıkarılmasına karar verildiği, ancak gerekli alt yapı hazırlıklarında görülen eksiklikler nedeniyle de ertelenmesine karar verildiği, eğitim konusu daha kapsamlı olarak ele alınarak AB ve OECD ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerdeki benzer eğitim kurumlarıyla entegrasyonun sağlanması yolunda girişimlerde bulunulduğu, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında değişiklik yapılarak eğitime yapılacak bağışların artırılmasının sağlandığı, İmar Kanunu'nda eğitimle ilgili değişiklikler yapıldığı, eğitim ortamı olma niteliğini kaybetmiş okul ve eğitim kurum ve tesislerinin satılarak elde edilen gelirle daha çok sayıda ve daha çağdaş yapılı tesis ve okul yapımına olanak sağlandığı, Bakanlık bünyesinde hizmet içi kurslar açıldığı ve açılmaya devam edileceği, okul tip ve projelerinin yeni sisteme göre belirlendiği, ... yılında yapılan öğretmen alımı başvurusu ilanı üzerine ... adet öğretmen adayının başvuru yaptığı, bunlardan ... öğretmenin atamasının yapıldığı, ... civarında öğretmen adayının atanmak için sorada beklediği, gelecek yıllardaki mezunlarla bu sayının daha da artacağı, öğretmen açığının söz konusu olamayacağı belirtilerek davacı tarafın iddia ve endişelerinin gereksiz olduğunun savunulduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda, kaliteli öğrenci yetiştirilmesi, diğer gelişmiş ülkelerin eğitimde ulaştıkları standartlara ulaşılması amacıyla yukarıda alıntıları yapılan yasal düzenlemelerin verdiği yetki ve görev uyarınca, eğitim öğretim konusunda yetkili organ olan Talim ve Terbiye Kurulunca alınan kararlarda hukuka aykırı bir yön bulunmamaktadır."

Ek 3.5

Danıştay 4D, E.1983/2799, K.1985/1246, 24.4.1985, DD, 60-61, 1986, s. 197 künyeli kararda (Karar, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 689. sayfasından alınmıştır.)

"Vergi Mahkemesi, dönem matrahının takdiri gerekip gerekmediğini incelemekle yetinmeyip dönem matrahının gerçekte ne olduğunu tespit ederek hüküm altına almak durumundadır. Böyle bir kararla mahkeme, idarenin inceleme ile tespit ederek mahkemeden talep etiği miktarın üzerinde matrah tespit edemeyeceğinden, bu uygulamanın mahkemenin idare yerine geçerek onun adına işlem yapması anlamına geleceği de düşünülemez. Olayda dönem matrahının takdiri gerektiği sonucuna varan Mahkemenin matrahı tayin ve tespit etmesi gerekirken, takdir komisyonu kararını iptal ile yetinmesinde isabet görülmemiştir."

Ek 3.6

Danıştay 7D, E.1984/3570, K.1985/1039, 12.4.1985, DD, 60-61, 1986, s.334 künyeli kararda (Karar, Onur Karahanoğulları'nın "İdari Yargı – İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Ankara, Turhan Kitabevi, 2019" künyeli eserinin 690. sayfasından alınmıştır.)

"... vergi mahkemelerinin yapacakları araştırma, soruşturma ve bilirkişi incelemesi sonucu edindikleri kanıya varırken yasaya aykırı gördükleri takdir komisyonu kararının iptali ile yetinmeyip daha ileri giderek anlaşmazlığı çözüme ulaştırmaları gerekir. Mahkemenin anlaşmazlığı çözmek için verdiği karar ise idarenin yerine geçerek karar verme anlamına gelmez. Olayda, ... Takdir Komisyonunca takdir edilen bedelin gerçek rayice uygun olup olmadığının tespiti için Vergi Mahkemesince bilirkişi tetkikatı yaptırılarak, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, idari mahkemelerin idari eylem ve işlem niteliğinde karar veremeyeceklerinden bahisle tarhiyatın tamamen terkininde isabet görülmemiştir."

Ek 3.7

ADİL YARGILAMA

Gerekçeli Karar Hakkı

SLAYT 1

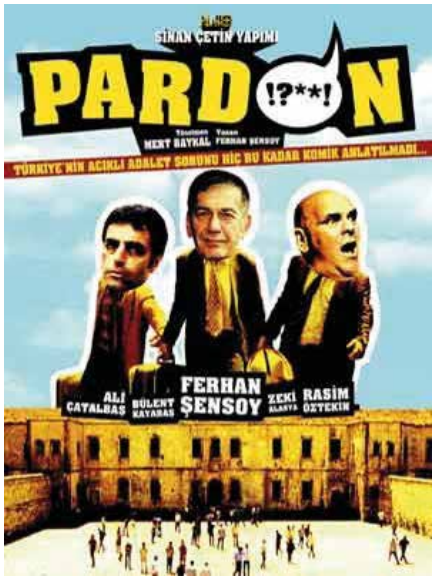

Kaynak: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/6/69/Pardon.jpg (Erişim tarihi: 10.7.2021)

SLAYT 2

Gerekçeli karar hakkının, *"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6. maddesinde doğrudan düzenlenmemekle birlikte Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin adil yargılanma hakkına ilişkin içtihatlarından doğan bir hak" olduğunu öncelikle vurgulamak gerekmektedir. (Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı",* **T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa:233.)**

Anayasa'nın 36. maddesine göre *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."*

Anayasa'nın 141. maddesine göre *"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."*

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesine göre, *"Kararın dayandığı hukuki sebepler ile gerekçesi"* kararlarda belirtilecek hususlardandır.

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesine göre, *"Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler."*

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Hukuki dinlenilme hakkı" başlıklı 27. maddesine göre, *"Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler"* ve bu hak, *"mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini"* de içerir.

SLAYT 3

"Yargı kurallarına özgü bir biçim koşulu olan ***gerekçe*** *en geniş anlamı ile* ***yargı mercilerinin*** *yargısal etkinliklerine konu eylem, işlem ve* ***kararlarının doğru, haklı, yasal, makul, vicdana uygun ve denetlenmesine olanak verecek şekilde temellendirilmesi*** *olarak tanımlanabilir." (Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa:237.)*

"İyi bir mahkeme kararı gerekçesi, kararın niçin ve hangi hukuksal dayanaklar dikkate alınarak o yönde verildiğinin açık ve öz biçimde ifade edilmesi, yani uyuşmazlığa ilişkin hukuksal problemin net biçimde ortaya konulup somut olaya uygulanarak değerlendirilmesidir. ... Mahkeme kararlarının gerekçelerinin ***asıl fonksiyonu,*** *bir yandan* ***davanın taraflarının hukuksal açıdan 'tatmin' edilmesi;*** *diğer yandan ise tüm toplumun o konudaki hukuksal ihtilaflar açısından aydınlatılması ve sonrasında çıkabilecek* ***hukuksal ihtilaflarda topluma 'yol gösterilmesi'*** *fonksiyonudur. ... Karar gerekçelerinin yeterince* ***açık, net, somut*** *ve doyurucu olması gerek Anayasa gerek AİHS ile güvenceye alınmış olan* ***'adil yargılanma hakkı'*** *açısından da zorunludur ve yetersiz ve eksik gerekçe ile karar verilmesi, bu temel hakkın ihlali anlamına gelecektir." (Ali D. Ulusoy, İdari Yargılama Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 228.)*

SLAYT 4

"Gerekçeli karar hakkının amacı, davanın taraflarının gerçekten dinlenildiğinin ortaya konulmasıdır *(Fomin/Moldova). Ayrıca gerekçeli karar, davanın tarafına bu karar aleyhinde kanun yoluna başvurma ve* ***kararın bir üst mahkeme tarafından incelenmesi imkânını*** *sağlar. Ancak gerekçeli bir karar sayesinde, adaletin işleyişine dair bir kamu denetimi mümkün olabilir (Suominen/Finlandiya). Dolayısıyla* ***hukuki dinlenilme hakkı*** *sadece bir mahkemeye beyanda bulunma/dilekçe sunma imkânını değil aynı zamanda, mahkeme üzerinde bu hakka karşılık gelecek konuyla ilgili* ***beyanların neden kabul veya reddedildiğine dair nedenlerin gerekçeli kararda belirtilmesi yükümlülüğünü*** *ihtiva eder. ... Genel olarak, her bir karar açık,* ***konuyla ilgili herkesin,*** *mahkemenin neden belirli bir kararı verdiğini anlamasına imkân verecek şekilde olmalıdır (Seryavin ve diğerleri/Ukrayna)." (Dovydas Vitkauskas / Grigoriy Dikov, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması – Uygulamacılar için El Kitabı, Dovydas Vitkauskas tarafından hazırlanan 2. Baskı (Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi), MRK Baskı ve Tanıtım Hizmetleri, Nisan 2018, s. 110.)*

SLAYT 5

"Gerekçeli karar hakkı, *AİHM tarafından somutlaştırılarak bireyi* ***keyfilikten koruyarak*** *ulusal mahkeme kararının, bir tarafça olaylara ve hukuka, maddi veya usule ilişkin ileri sürülen* ***argümanların esas yönlerine*** *yeterince yanıt verebilecek kadar* ***yeterli ve makul gerekçeler*** *içermesi gerektiğini ortaya koymaktadır.* ***Makul gerekçe****; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzeni tarafından hangi nedenle haklı veya haksız göründüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur.* ***Yeterli gerekçe*** *ise mahkeme kararlarının adalet gereksinimini giderecek ölçü ve nitelikte olarak açıklanmasıdır. Zira iç hukukta bir konu, detaylı gerekçe verilmeden karara bağlanıyorsa, yine hakkaniyete uygun yargılanma açısından ihlal oluşabilmektedir.* ***Gerekçeli kararın ileri sürülen her iddiaya ayrıntılı bir cevap vermesi aranmamakla birlikte gerekçeli kararda davanın her yönüyle değerlendirilmesine dikkat edilmelidir."***

(Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", T.C. Danıştay Dergisi, Sayı:152, Yıl:2020, Sayfa: 247.)

SLAYT 6

Örnek AİHM Kararı

"Erkek ve kadınlar arasındaki muamele farklılığının 14. madde uyarınca tarafsız ve makul olarak gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği sorusuna ilişkin olarak, Mahkeme, Hükümet'in TEDAŞ'ın Batman şubesindeki güvenlik görevlileri tarafından yerine getirilen söz konusu görevin mahiyetine ve oradaki çalışma koşullarına ilişkin görüşlerine dikkat çekmektedir. ... Mahkeme, bu bağlamda, söz konusu açıklamalardaki temel görüşün, güvenlik görevlilerinin kırlık kesimlerde geceleri çalışmak zorunda olduklarından ve korudukları bölgeye saldırı olması halinde ateşli silah kullanmak zorunda olduklarından dolayı belirli risk ve sorumluluk gerektiren faaliyetler gerçekleştirdiklerine ilişkin olduğunu gözlemlemektedir. İdari makamların kadınların söz konusu risklerle yüzleşemeyecekleri ve böyle sorumluluklar üstlenemeyecekleri görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak idari makamlar veya Hükümet, kadınlara isnat ettikleri bu yetersizliğe ilişkin olarak bir açıklamada bulunmamışlardır. Ayrıca Danıştay 12. Dairesi kararları, idare açısından söz konusu görüşlere ilişkin hiçbir değerlendirme içermemektedir. 12. Daire de söz konusu görev için neden sadece erkeklerin uygun olduğuna ilişkin herhangi bir başka gerekçe göstermemektedir." (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 53)"

SLAYT 7

"Mahkeme, göreve ilişkin bazı faaliyetlerin mahiyetlerine veya yerine getirildikleri bağlama göre meşru gerekçeler olabileceğinin farkındadır. Ancak mevcut davada, ne idari makamlar ne de Danıştay 12. Dairesi, TEDAŞ Batman şubesinde güvenlik görevliliği işine sadece erkeklerin atanmasına ilişkin gerekliliğin gerekçesini kanıtlamıştır. 12. Daire'nin kararında böyle bir gerekçenin olmayışı, söz konusu karardan yalnızca üç ay önce Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu'nun R.B.'nin açtığı davada, TEDAŞ Batman şubesinde güvenlik görevliliği işine bir kadının atanmasına hiçbir engel olmadığına hükmettiği düşünüldüğünde özellikle dikkate değerdir. Mahkeme, ayrıca, sadece Batman'daki güvenlik görevlilerinin kırlık kesimlerde gece nöbetlerinde çalışmak zorunda olmaları ve belirli koşullar altında ateşli silah ve fiziksel güç kullanmaları gerekebileceği gerekçesiyle kadın ve erkek arasında farklı muamele yapılmasını kendi içinde gerekçelendirmediği görüşünü desteklemektedir. (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 54)

SLAYT 8

"Ayrıca, başvuran güvenlik görevlisi olarak 11 Temmuz 2001 ve 17 Mart 2004 tarihleri arasında TEDAŞ Batman ve Elazığ şubelerinde çalışmıştır. Mahkeme, başvuranın daha sonra güvenlik görevliliği işinden çıkartılmasının nedeninin görevinin gerektirdiği riskleri veya sorumlulukları üstlenememesi değil, yargı kararları olduğunu belirtmektedir. Dava dosyasında başvuranın TEDAŞ'ta güvenlik görevlisi olarak görevlerini cinsiyeti yüzünden yerine getiremediğine işaret eden hiçbir şey yoktur." (AİHM Emel Boyraz/Türkiye Kararı, Başvuru numarası: 61960/08 – Karar tarihi: 2.12.2014, Paragraf: 55)

SLAYT 9

Örnek AYM Kararı

"Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75)."

(AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 67)

SLAYT 10

"Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76)."

(AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 68)

SLAYT 11

"Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. *Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).* ***Kanun yolu incelemesi yapan mercinin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir*** *(Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57). Somut olayda kanun yolu incelemesi sonucunda verilen Danıştay İDDK kararında, değerlendirme konusu Mahkemenin ısrar kararının gerekçesinin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır."*

(AYM, S.K.(B.) Başvurusu, Başvuru numarası: 2014/18275 – Karar Tarihi: 4.7.2018, Paragraf: 69, 70)

SLAYT 12

Danıştay İDDK İlkesel Kararı

"Anayasa'nın 141. maddesinin 3. fıkrası ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi ve 24. maddesi dikkate alındığında, idari yargı yerlerince idari işlemlerin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden yargısal denetime tabi tutularak incelenmesi ve kararın gerekçeli olarak yazılarak ***dayandığı hukuki sebepler ile hükmün kararlarda belirtilmesi*** *gerekmektedir."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

SLAYT 13

"Bunun yanında ***Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında*** *da değinildiği üzere; Anayasa'nın 36. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak bu maddede gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Anayasa'nın 36. maddesine 'adil yargılanma' ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu,* ***Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) birçok kararında*** *yer almıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Anayasa Mahkemesi, Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, p. 75)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

SLAYT 14

"Bu bağlamda, Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için, davaya bakan mahkemelerin Anayasa'nın 36. maddesine göre ***'tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi'*** *vardır (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, s. 33). AİHM içtihatlarına göre bir mahkemenin davaya yaklaşımı, başvuruculara iddialarına yanıt vermekten ve başvuruculara temel şikâyetlerini incelemekten kaçınmalarına neden olması halinde Sözleşme'nin 6. maddesi davanın düzgün bir biçimde incelenmesi hakkı bakımından ihlal edilmiş olur (bkz. AİHM, Kuznetsov/Rusya, B. No: 184/02, 11/4/2007, s. 84-85)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

SLAYT 15

"Öte yandan, mahkemelerin bu yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya, karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi anlamına gelmemektedir (AİHM, Hiro Balani/İspanya Kararı, p. 27). Bu nedenle, bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Bununla birlikte, görülmekte olan davalarda taraflarca 'açık, kesin, somut bir şekilde ileri sürülen ve ***kabul edildiği takdirde davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olan iddiaların' bulunması halinde, davayla doğrudan ilgili olan bu hususların mahkemelerce ayrıca ele alınması ve bu iddialara makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir*** *(AİHM Hiro Balani/İspanya Kararı, p. 28)."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

SLAYT 16

"Açıklanan bu hususlardan hareketle, ***mahkeme kararlarının, hüküm fıkrası ve hükmün dayandığı gerekçe ile bir bütün olduğu,*** *gerekçesiz karar verilmesinin mümkün olmadığı açık olduğuna göre, gerekçenin hem temyiz incelemesini yapacak merci açısından, hem de kararı uygulayacak olan idare açısından yeterli açıklıkta olması gerektiğinde kuşku yoktur. Yargılama hukukunda, yargı (hüküm), uyuşmazlığı çözmekle görevli ve yetkili yargı yerinin yargılama sürecinin sonunda ulaştığı 'sonuç'tur. Gerekçe, yargıcın çözümlemek durumunda olduğu uyuşmazlığa uygulanması gereken soyut hukuk kuralının saptanmasında, yorumlanmasında ve tüm ayrıntılarıyla ortaya konulup nitelendirilen maddi olaya uygulanmasında izlemiş olduğu yöntemi gösteren ve bu özelliği sebebiyle, yargılamanın nesnelliği ile varılan yargının doğruluğu konusunda davanın taraflarına güven, üst yargı yerine de denetleme olanağı veren açıklamadır."*

(Danıştay İDDK, Esas No: 2018/4236, Karar No: 2020/1044 – Yargı kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği hakkında Danıştay'ın 2020 yılı ilkesel kararı)

SLAYT 17

OTURUM 1 2 3 **4** 5 6 7 8

Hukuki Kesinlik (Belirlilik) Bariz Takdir Hatası Masumiyet Karinesi

Dr. Erkan Duymaz

Eğitici Rehberi

Başlık	**Hukuki Kesinlik (Belirlilik) - Bariz Takdir Hatası - Masumiyet Karinesi**
Süre	**90 dk**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** Hukuki kesinlik (belirlilik) ilkesini tanımlayabilir, bu ilkenin idari yargılamalarla ilişkisini kurabilir. **2** Bariz takdir hatası veya açık keyfilik kavramlarını somut örneklerle açıklayabilir. **3** Masumiyet karinesinin hangi tür idari davalarda ve ne şekilde gündeme geleceğini söyleyebilir. **4** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin bu konularla ilgili içtihadından örnekler sunabilir. **5** Bu konularda hak ihlâline yol açmamak için karar gerekçesi yazımında dikkat edilmesi gereken hususları anlatabilir.
Konular	**1** Hukuki kesinlik (belirlilik) ilkesi **2** Bariz takdir hatası veya açık keyfilik **3** Masumiyet karinesi • Gerekçe ve masumiyet karinesi • İdari yaptırımlar ve masumiyet karinesi
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı** - **Temel Normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 36, 38 - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları:** • *Beian/Romanya (No.1),* B. No. 30658/05, 06/1272017 • *Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD],* B. No: 13279/05, 20/10/2011 • *S.S. Balıklıçeşme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi ve diğerleri/Türkiye,* B. No: 3573/05 (...), 30/11/2010 • *Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti,* B. No: 36815/03, 14/01/2010 • *Stoilkovska/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti,* B. No: 29784/07, 18/7/2013 • *Khamidov/Rusya,* B. No. 72118/01, 15/11/2007 • *Ringvold/Norveç,* B. No: 34964/97, 11/2/2003 • *Çelik Bozkurt/Türkiye,* B. No: 34388/05, 12/4/2011 • *Kemal Coşkun/Türkiye,* B. No: 45028/07, 28/3/2017 • *Seven/Türkiye,* B. No: 60392/08, 23/1/2018 • *X/Avusturya,* B. No: 9295/81, 6/10/1982 • *Güç/Türkiye,* B. No: 15374/11, 23/1/2018

Materyaller	

- *Telfner/Avusturya,* B. No: 33501/96, 20/3/2001
- *Salabiaku/Fransa,* B. No: 10519/83, 7/10/1988
- *Pham Hoang/Fransa,* B. No: 13191/87, 25/9/1992
- *Emel Boyraz/Türkiye,* B. No: 61960/06, 02.12.2014
- *Hülya Ebru Demirel/Türkiye,* B. No: 30733/08, 19.06.2018

- **Anayasa Mahkemesi kararları:**
  - E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013
  - E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013
  - E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014
  - *Murat Daş,* B. No: 2013/3063, 26/6/2014
  - *Tasfiye Halinde Dis Reklam Elek. Bilg. Turz. San. ve Tic. Ltd. Şti.,* B. No: 2016/55435, 8/9/2020
  - *Deniz Elektrik Taahhüt Tic. Ltd. Şti.,* B. No: 2016/780, 24/6/2020; Teslime Aydoğan, B. No: 2015/4255, 9/6/2020
  - *Ahmet Saygılı ve Şefika Saygılı,* B. No: 2013/135, 21/1/2015
  - *Engin Selek,* B. No: 2015/19816, 8/11/2017
  - *Muharrem Kılıç,* B. No: 2012/1071, 11/3/2015
  - *Mehmet Arif Madenci,* B. No: 2014/13916, 12/1/2017
  - *Ercan Din,* B. No: 2014/94, 8/6/2016
  - *Abdullah Ay,* B. No: 2015/17110, 28/11/2018
  - *Türkan Bal [GK],* B. No: 2013/6932, 6/1/2015
  - *Burak Bulut ve diğerleri,* B. No: 2015/17344, 11/12/2018
  - *Faruk Büyük,* B. No: 2015/17044, 11/12/2018
  - *C.S. ve diğerleri,* B. No: 2016/5208, 1/7/2020
  - *Şirin Fidan,* B. No: 2016/5523, 17/6/2020
  - *Kenan Özteriş,* B. No: 2012/989, 19/12/2013
  - *Şahin Erol,* B. No: 2013/2539, 7/7/2015
  - *Süleyman Bargın,* B. No: 2014/6096, 12/7/2016
  - *Mehmet Sıddık Güneşoğlu,* B. No: 2014/7571, 12/7/2016
  - *Medeni Batur,* B. No: 2014/19704, 15/6/2016
  - *Askeri Karakaş,* B. No: 2014/19705, 30/6/2016
  - *Kürşat Eyol,* B. No: 2012/665, 13/6/2013
  - *Sebğatullah Altın,* B. No: 2013/1503, 2/12/2015
  - *Galip Şahin,* B. No: 2015/6075, 11/6/2018
  - *Mustafa Akın,* B. No: 2013/2696, 9/9/2015
  - *Y.A.,* B. No: 2014/6454, 18/7/2018
  - *K.Ş.,* B. No: 2016/3267, 28/1/2020
  - *Teslime/Aydoğan,* B No: 2015/4255, 09/06/2020

Materyaller	• *Hasan Cihan,* B. No: 2016/14869, 24/10/2019 • *Mehmet Şirin Akın,* B. No: 2015/17644, 3/7/2018 • *Ahmet Altuntaş ve diğerleri [GK],* B. No: 2015/19616, 17/5/2018 • *İskender Gülbahar,* B. No: 2014/870, 8/6/2016 • *Yasin Aksoy,* B. No: 2014/7373, 28/9/2016 • *Melike Aksoy,* B. No: 2014/7400, 16/11/2016 • *Ramazan Tosun,* B. No: 2012/998, 7/11/2013 • E. Ş., B. No: 2014/682, 19/11/2014 • *Münür Içer,* B. No: 2012/584, 12/3/2015 • *Emrah Şahin,* B. No: 2018/37580, 20/10/2020 • *İsa Enli,* B. No: 2017/18190, 16/9/2020 • *Mehmet Emin Ünver,* B. No: 2015/6147, 18/7/2018 • B.Ç., B. No: 2013/2349, 20/11/2014 • *Hasan Kara,* B. No: 2013/3170, 18/9/2014 • *Hüseyin Şahin [GK],* B. No: 2013/1728, 12/11/2014 • *Mehmet Geçgel,* B. No: 2014/4187, 18/4/2019 • *Ekrem Aysu,* B. No: 2018/13227, 15/12/2020 • *Hasan Çölgeçen,* B. No: 2016/392, 2/12/2020 • *Vahdet Özler,* B. No: 2017/14699, 15/9/2020 • *Ahmet Erdemir,* B. No: 2016/10891, 9/9/2020 • *Barış Baş [GK],* B. No: 2016/14253, 2/7/2020 • *Hüseyin Sezer [GK],* B. No: 2016/13566, 2/7/2020 • *Serdar Taşcı,* B. No: 2016/517, 23/6/2020 • *Mehmet Akif Korkmaz,* B. No: 2015/16027, 13/9/2018 • *Nejat Yurdunkulu,* B. No: 2015/1672, 13/9/2018 • *Emre Cenik,* B. No: 2015/19678, 19/4/2018
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (20 dk.)** 1 **1. slaytta** yer alan haber kesitini yansıtın. Katılımcılara, yazıda aktarılan durumu olağan karşılayıp karşılamadıklarını sorun. 2 **2. slaytta** yer alan "hukuki güvenlik" ve "hukuki belirlilik" ilkelerine ilişkin tanımları yansıtın. Mahkemeler arasındaki içtihat uyuşmazlığının bu ilkelere aykırılık oluşturabileceğini vurgulayın. 3 **3. slaytta** yer alan karar kesitini yansıtın. Bireylerin, yargı sistemine ve mahkeme kararlarına güven duymaları için istikrarlı ve uyumlu bir içtihada gereksinim olduğunun altını çizin. 4 **4. slaytta** yer alan karar kesitini yansıtın. Kararda geçen "kanun yolu şikâyeti" kavramından ne anlaşılması gerektiğini sorun. Katılımcılardan, "kanun yolu şikâyeti" niteliğinde birkaç şikâyet sıralamalarını isteyin. 5 **5. slaytta** yer alan listeyi yansıtın. Uygulamada en sık dile getirilen kanun yolu şikâyetlerinin bunlar olduğunu belirtin.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

6 **6. slaytta** yer alan karar kesitini yansıtın. Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetleri kural olarak incelemediğini; bunun tek istisnasının mahkeme kararında "bariz takdir hatası" veya "açık keyfilik" oluşturan bir durumun bulunması olduğunu vurgulayın.

7 **7. slaytta** yer alan Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi maddelerini yansıtın. Masumiyet karinesi ile idari yargılama arasında nasıl bir ilişki kurulabileceğini sorun. "İdari yaptırımlar" ve "gerekçe" anahtar sözcüklerinin telaffuz edilmesini sağlayın.

8 **8. slaytta** yer alan karar kesitini yansıtın. Masumiyet karinesinin idari yaptırımlara ilişkin davalarda gündeme gelebilecek bir güvence olduğunu belirtin. Ayrıca, karar gerekçelerinde kullanılan ifadeler nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edilebileceğine dikkat çekin.

GELİŞTİRME (60 dk.)

ETKİNLİK 1: KÜÇÜK GRUP ÇALIŞMASI / ÇALIŞMALARIN SUNUMU / GENEL TARTIŞMA

Amaç: Anayasa Mahkemesinin hukuki belirlilik, bariz takdir hatası ve masumiyet karinesi konularında öne çıkan kararlarını tartışmak suretiyle uygulamadaki sorunları alanları tespit etmek ve hak ihlallerine sebebiyet vermemek için dikkat edilmesi gereken hususları ortaya koymak.

Süre: 60 dk.

Materyaller: Ek-4.2, Ek-4.3, Ek-4.4, Ek-4.5

Uygulama

1 Katılımcıları 4 gruba ayırın.

Aşağıdaki kararların olaylar kısmının özetini (Bkz. Ek-4.2-4.5) gruplara dağıtın.

1. grup: Abdullah Ay, B. No: 2015/17110, 28/11/2018 (hukuki belirlilik-gerekçe)

2. grup: C.S. ve diğerleri, B. No: 2016/5208, 1/7/2020 (bariz takdir hatası)

3. grup: Ekrem Aysu, B. No: 2018/13227, 15/12/2020 (gerekçe ve masumiyet karinesi)

4. grup: Hasan Cihan, B. No: 2016/14869, 24/10/2019 (idari yaptırımlar ve masumiyet karinesi)

(Vergi hakimleri için EK-4.2 olarak *Teslime Aydoğan*, B. No:2015/4255, 09/06/2020 kararı kullanılabilir.)

2 Katılımcılardan, grup içerisinde tartışarak şu sorulara yanıt üretmelerini isteyin:

1. grup: Mahkemenin gerekçesini yeterli buluyor musunuz? Mahkeme yerleşik hale gelmiş bir içtihadı hangi koşullarda takip etmeyebilir?

2. grup: Sizce mahkeme dayandığı hukuk kuralını somut olaya doğru şekilde uygulamış mı? Anayasa Mahkemesi bu olayda hukuk kurallarının nasıl yorumlandığını veya uygulandığını denetleyebilir mi?

3. grup: Sizce idare mahkemesinin kararının doğrudan ceza mahkemesi kararının sonucuna dayanması masumiyet karinesi bakımından bir sorun teşkil eder mi? Ceza yargılamasının hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı ile sonuçlanması durumunda idare mahkemesi disiplin hukuku çerçevesinde nasıl bir değerlendirme yapmalıdır?

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

4. grup: Olayda idare mahkemesinin dayandığı fiili karine karşısında başvurucunun cezadan kurtulma olanağı var mıdır? Sizce başvurucunun masumiyet karinesinden yararlanma hakkı ihlal edilmiş midir?

3 Her bir grubun bir temsilci belirleyerek incelediği olayı ve ulaştığı sonuçları tüm grup ile paylaşacaklarını belirtin.

4 Grup paylaşımlarından sonra diğer katılımcılara farklı görüşleri olup olmadığını sorun.

5 Genel tartışmadan, Anayasa Mahkemesinin vardığı şu sonuçların çıkması için katılımcıları yönlendirin:

Abdullah Ay, § 48, 50.

"AYİM, yargı kararı ile hukuka aykırılığı saptanan işlemler nedeniyle oluşan zararlar konusunda istikrarlı olarak idarenin mali sorumluluğu bulunduğu yönünde kararlar vermiştir. Bu nedenle hukuki belirlilik ilkesi ışığında, başvurucu açısından yargı kararı ile iptal edilen işlem nedeniyle oluşan maddi zararı için idarenin mali sorumluluğuna gidileceği olgusu dikkate alınarak değerlendirme yapılması yönünde makul bir güvenin oluştuğunun kabulü gerekir.

Yargılama sürecinde, hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanan işlemler nedeniyle oluşan maddi zararlar için idarenin mali sorumluluğunun bulunduğu yönündeki AYİM kararlarının başvurucu tarafından Mahkemeye sunulduğu, dilekçelerde bu kararlardan örnekler verildiği görülmektedir. Mahkeme tarafından ise ileri sürülen itirazlara yönelik içtihat değişikliğine gidildiğine veya olayın koşullarında önceki kararlardan ayrılmayı gerektirecek farklılıklar olduğuna ya da alternatif bir yaklaşım sağlayan farklı gerekçelere dayanıldığına dair idarenin mali sorumluluğuna yönelik herhangi bir açıklamada bulunulmadığı anlaşılmaktadır."

C.S. ve diğerleri, § 60-61.

"Mevcut bireysel başvuruya konu olayda başvuruculaların murisinin güvenlik güçleriyle girdiği çatışma neticesinde değil Mahkeme kararında belirtildiği şekliyle bir terör örgütü tarafından intikam amacıyla kendisine ait dükkânın önünde öldürüldüğü ve ölen hakkında herhangi bir soruşturmanın veya kovuşturmanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Somut olayda Mahkemece başvuruculaların murisinin kendi kasıtlı eylemi sebebiyle öldürüldüğü ve bu nedenle zararlarının tazmininin mümkün olmadığı vurgulanarak hükme varılmış ise de, Mahkemece bu sonuca dava dosyası içeriğindeki bilgi ve belgelere dayanılarak değil sadece başvuruculaların murisi hakkındaki birkaç terör örgütü üyesinin olaydan çok sonra alınan ifadelerinden hareketle ulaşılmıştır. Buna göre hakkında herhangi bir soruşturma veya kovuşturma bulunmayan ve güvenlik güçleriyle girdiği çatışma neticesinde değil kendisine ait dükkânın önünde bir terör örgütünün silahlı saldırısı sonucu öldürülen maktule yönelik Mahkeme yorumunun bariz takdir hatası içerdiği, bu durumun hakkaniyete uygun yargılanma hakkı bağlamında adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğuracağı sonucuna varılmıştır."

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

Ekrem Aysu, § 47-49.

"Mahkeme ret gerekçesinde münhasıran Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesinin kararına dayanmıştır. Mahkeme gerekçesinde ceza mahkemesi kararına atıfla "... davacı tarafından işlenen fillerin..." ifadesine yer vererek başvurucunun eylemine uyan disiplin cezası ile cezalandırıldığı sonucuna ulaşmıştır (...). Mahkeme, disiplin cezasının hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşırken disiplin hukuku bağlamında bir delillendirmeyi esas alarak idare hukuku çerçevesinde somut olaya dair yeni bir hukuki değerlendirmede bulunmamıştır.

Bu bağlamda uyuşmazlık konusu disiplin cezasına esas olan olaylara ilişkin yeni bir değerlendirme yapmadan başvurucuya isnat edilen fiillerin gerçekleştiğini ifade eden Mahkemenin disiplin cezasının hukuka uygun bulunduğu yönündeki gerekçesini kendi değerlendirmesinden ziyade hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sonuçlanan ceza mahkemesi kararına dayandırdığı açıktır.

Ceza yargılamasından bağımsız, kendi kanaatini ortaya koyacak herhangi bir delili kararında irdelemeyen, olay ve olgular hakkında yeni bir değerlendirme yapmayan derece mahkemesinin münhasıran hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sonuçlanan ceza yargılamasına dayandığı ve eyleme yönelik ifadelerinin de (...) masumiyet karinesini ihlal edici mahiyette olduğu anlaşılmaktadır."

Hasan Cihan, § 34-35.

"Tarım arazisinde yapılan incelemede, anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. İdare Mahkemesi, anız yakıldığı tespit edilen arazinin maliki olan başvurucu tarafından taşınmazında anız yakıldığı yönünde herhangi bir ihbarda veya suç duyurusunda bulunulmadığını dikkate alarak anız yakma eyleminin mülk sahibince gerçekleştirildiğine dair fiilî karineden yararlanmıştır. Diğer bir ifadeyle ispat yükü iddia edende kalmamış, başvurucuya devredilmiştir. Anılan karineyle suç isnadı altındaki başvurucu, otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmüştür. Kabahatin işlendiğine ilişkin olarak mahkemenin bu varsayımının ise aksinin ispatı mümkün değildir (...).

İdare Mahkemesinin mevcut düzenlemenin kapsamını objektif sorumluluk esaslarına göre genişleterek (varsayımlardan hareket ederek) davanın reddine karar verdiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiilî karineden yararlanılarak eylem ile başvurucu arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir. Başvurucunun kendisini savunma bakımından idare ile arasında önemli bir dezavantaj oluştuğu ve böylelikle ispat bakımından kullanılan karinenin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir (...)."

6 Katılımcılara, uygulamada bu olaylardakine benzer başka sorunlu alanların olup olmadığını sorun. Kalan süre elverdiği ölçüde katılımcıların somut deneyimlerini paylaşmalarını sağlayın.

7 Özet yaparak oturumu sonlandırın.

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ - 10 DK.** PowerPoint sunumundaki **9 slaytta** yer alan karar gerekçesini yansıtın. (*Galip Şahin*, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 13). Hakkında, "suç örgütünün hiyerarşik yapısına dâhil olmamakla birlikte suç örgütüne bilerek ve isteyerek yardım" suçundan açılan kamu davası devam etmekteyken, davacının "ahlaki durum nedeniyle" kurumuyla ilişkisinin kesildiğini, buna karşı açılan iptal davasının slaytta yer alan gerekçeyle reddedildiğini belirtin. Söz konusu gerekçede masumiyet karinesine aykırılık teşkil edecek ifadelerin olup olmadığını sorun. Anayasa Mahkemesinin aşağıdaki gerekçesinden yararlanarak neden masumiyet karinesinin ihlal edilmediğini açıklayarak oturumu sonlandırın. *" (...) kararlarda özü itibarıyla başvurucunun görevi sebebiyle tanıştığı, kurumu ile iş ilişkisi içinde bulunan ve faaliyetlerini denetlemekle sorumlu olduğu bir şahısla karşılıklı bir menfaat ilişkisi içine girdiğine ve bu menfaatlerin özellikle gayriahlaki niteliğine/içeriğine ilişkin tespit ve değerlendirmelerde bulunulduğu görülmekte olup Mahkeme kararında geçen sabit görülen eylemleri ifadesinin de bu bağlamda kullanıldığının altı çizilmelidir. Kararlarda, sadece disiplin hukuku yönünden tartışılan söz konusu fiillerin ceza hukuku kapsamında suç örgütüne üye olmak/suç örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etmek olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususunda ise bir yorum yapılmadığı ya da kanaat belirtilmediği görülmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu kararlarda başvurucunun ceza yargılamasında kendisine isnat edilen eylemleri işlediği ve suçlu yönünde bir çıkarımda bulunulmadığı, kararlarda geçen ifadelerin gerek kullanılan dil gerekse bağlamı itibarıyla ceza hukuku anlamında ve teknik unsurlarıyla yargılamaya konu suça ya da bu suçun işlendiğine işaret etmediği görülmektedir." (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 52).*
Kaynaklar	**Literatür:** • Sibel İnceoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 217-238; 295-309, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf • Detaylı literatür bilgisi Oturumun Giriş kısmında yer almaktadır.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-4.1: PowerPoint sunumu Ek-4.2: AYM, Abdullah Ay, B. No: 2015/17110, 28/11/2018 başvurusunun özeti Ek-4.3: AYM, C.S. ve diğerleri, B. No: 2016/5208, 1/7/2020 başvurusunun özeti Ek-4.4: AYM, Ekrem Aysu, B. No: 2018/13227, 15/12/2020 başvurusunun özeti Ek-4.5: AYM, Hasan Cihan, B. No: 2016/14869, 24/10/2019 başvurusunun özeti

ADİL YARGILAMA

Hukuki kesinlik

Bariz takdir hatası

Masumiyet karinesi

“Aynı konu aynı olay ama Yargıtay’ın 10. Hukuk Dairesi’nin vatandaşı haklı bulduğu davada Yargıtay 21. Hukuk Dairesi haksız buluyor.”

İnternet haberi

SLAYT 1

Hukuki güvenlik, belirlilik, kesinlik

Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

SLAYT 2

Hukuki güvenlik, belirlilik, kesinlik

Hukuk devletinin asli unsurları arasında yer alan hukuki belirlilik veya güvenlik ilkesi ise, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı temin etmekte ve kamunun mahkemelere güvenine katkıda bulunmaktadır.

Birbiriyle uyuşmayan mahkeme kararlarının sürüp gitmesi, yargı sistemine güveni azaltarak, yargısal bir belirsizliğe yol açabilir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

SLAYT 3

Bariz takdir hatası, açık keyfilik

"Başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının yukarıda belirtilen içtihat kapsamında **kanun yolu şikâyeti** niteliğinde olduğu sonucuna varıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir."

SLAYT 4

Kanun yolu şikâyeti

- Mahkemenin kararı adil değil
- Verilen karar hukuka aykırı
- Hukuk kuralları yanlış yorumlandı/uygulandı
- Deliller hatalı şekilde değerlendirildi
- Maddi olaylar doğru tespit edilmedi

SLAYT 5

Kanun yolu şikâyeti

- "Adil yargılanma hakkı bireylere dava sonucunda verilen kararın değil, yargılama sürecinin ve usulünün adil olup olmadığını denetletme imkânını verir."
- "Başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar, derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup Mahkeme kararında **bariz takdir hatası veya açık keyfîlik** oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır."

SLAYT 6

Masumiyet karinesi

Anayasa m. 38/4:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/2:

"Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak

sabit oluncaya kadar masum sayılır."

SLAYT 7

Masumiyet karinesi

Kişinin suçluluğunun ispatı iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez.

Öte yandan hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz. (*Kürşat Eyol,* B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26)

SLAYT 8

"...yasal dinleme kararları neticesinde elde edilen iletişim tespit tutanaklarından; davacının, servis hizmeti ile ilgili faaliyetlerini kontrol etmekle görevli olduğu bir şahısla aşırı samimiyet kurarak sürekli menfaat temin etmeye çalıştığı ve firmanın küçük hatalarını tolere ettiği, evli olmasına rağmen, yabancı uyruklu bir bayanla para karşılığı cinsel ilişkiye girdiği, her ne kadar sonradan ücretini ödediğini ifade etse de İzmir-İstanbul arası uçak bileti, bir otelin yıllık üyelik kartı ve yabancı uyruklu bir bayanla girmiş olduğu cinsel ilişki masraflarını bu şahsa karşılatarak menfaat sağladığı hususları dikkate alındığında; dava konusu işlemin sebep unsurunun maddi gerçeklik ile uyumlu olduğu; davacının ahlaki durumunun TSK'nın itibarını sarsacak derecede kötü nitelik arz ettiği ve hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketler sergilemediği; idarenin dava konusu işlemi tesis ederken takdir yetkisini kişi yararı ile kamu yararı arasındaki dengeyi gözeterek, ölçülü ve nesnel olarak kullandığı, davalı idarece davacının sabit görülen eylemleri nedeniyle işlem tesis etmesinde herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı..."

SLAYT 9

Ek 4.2 *Abdullah Ay* (B. No: 2015/17110, 28/11/2018)

Başvurucu 20/4/2012 tarihinde astsubay adayı olarak Astsubay Temel Askerlik ve Astsubaylık Anlayışı Kazandırma (ASTASAK) eğitimine başlamıştır.

Güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması gerekçe gösterilerek başvurucunun ASTASAK eğitim süreci sonlandırılmış ve 11/7/2012 tarihli işlemle ilişiği kesilmiştir.

Başvurucu, ilişik kesme işlemine karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) nezdinde iptal davası açmıştır. AYİM İkinci Dairesi 13/2/2013 tarihli kararıyla işlemin iptaline hükmetmiştir. İptal gerekçesinde özetle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına neden olan belgelerin başvurucu ile doğrudan bir ilgisinin bulunmadığı, belgelerin başvurucunun bir akrabasına ilişkin olduğu ve olumsuz kabul edilen durumun başvurucunun eğitimden çıkarılmasına sebep olacak niteliği haiz bulunmadığı ifade edilerek işlemin hukuka aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

İptal kararı üzerine başvurucu, ASTASAK eğitimine kaldığı yerden devam etmiş ve 30/8/2013 tarihinde mezun olarak tank astsubay çavuş rütbesiyle göreve başlamıştır.

Başvurucu, göreve başlamasının ardından hukuka aykırılığı yargı kararıyla saptanmış işlem nedeniyle göreve geç başladığını belirterek bir yıl boyunca mahrum kaldığı maaş ve özlük haklarına ilişkin maddi zararın ve duyduğu üzüntü sonucu meydana gelen manevi zararın karşılanması için Millî Savunma Bakanlığına başvuruda bulunmuştur.

Başvurucunun bu talebi cevap verilmemek suretiyle zımnen reddedilmiştir.

Talebi idarece yerine getirilmeyen başvurucu, uğradığını iddia ettiği zararın karşılığı olarak 5.000 TL maddi ve 5.000 TL manevi tazminat ödenmesi istemiyle AYİM'de tam yargı davası açmıştır.

Mahkeme, 11/2/2015 tarihli kararıyla davayı esastan reddetmiştir. Ret gerekçesinde öncelikle hukuk devleti ilkesi gereği, faaliyetlerini hukuka uygun bir biçimde yürütmek zorunda olan idarenin bir işleminden dolayı hizmet kusuruna dayalı olarak tazmin sorumluluğundan söz edilebilmesi için kural olarak hukuka aykırılığın varlığının şart olduğu ifade edilmiştir. Kararda idari işlemin her hukuka aykırılık hâlinin hizmet kusuruna neden olmadığı, idari işlemin sebep, konu ve maksat unsurları bakımından hukuka aykırı olması hâllerinde hizmet kusurunun ve hizmet kusuruna dayalı tazmin sorumluluğun oluşacağı, öğretideki baskın görüşün de bu doğrultuda olduğu hatırlatılmıştır. Gerekçede askerî öğrencilikten çıkarılmanın ders, sağlık, disiplinsizlik, güvenlik soruşturması gibi çeşitli sebeplere dayalı olarak gerçekleştiği ve bu hususlarda yapılan incelemeler sonucu çıkarılma sebebinin hukuka aykırı olduğunun anlaşıldığı durumlarda askerî öğrencilik statüsünün sona erdirilmesini sağlayan işleme karşı açılan davaların iptal kararları ile sonuçlandığı belirtilerek somut olayda iptal kararının hukuki etki ve sonucunun başvurucunun ASTASAK eğitimine döndürülmesi olgusu ile sınırlı olduğunun altı çizilmiştir. Başvurucunun herhangi bir nasıp düzeltme işlemi yapılmaksızın astsubaylık statüsünde geçmesi gerektiğini ileri sürdüğü bir yıllık süre için astsubaylık özlük haklarına karşılık gelen tazminat talep ettiği ve talep konusu hususta Dairelerinin görevli ve yetkili bulunmadığı hususlarına dikkat çekilen gerekçede

talebin kabul edilerek bir yıllık astsubay çavuş rütbesine denk gelen maaşın ödenmesi kabul edilse bile nasıp düzeltilmesi yapılmaksızın bu talebin karşılanmasının, müteakip rütbelerde geç terfiye dayanılarak yeni taleplerin ve davaların oluşmasını engellemeyeceği ifade edilmiştir. Nihayetinde başvurucunun geç nasbedilmesine bağlı olarak talep ettiği tazminatın karşılanmasının mümkün olmadığı sonucuna varılarak ret gerekçesi oluşturulmuştur. Ayrıca kararda işlem nedeniyle *"...uğradığı manevi zarar karşılığı olarak uygun miktarda manevi tazminat verilmesi kabul edilmiştir"* ibaresi bulunmakta ise de hüküm fıkrasında sadece davanın reddine yönelik hüküm kurulmuştur.

Ret hükmüne yönelik karar düzeltme istemi Mahkemenin 16/9/2015 tarihli kararıyla ve oyçokluğuyla reddedilmiştir.

AYİM tarafından benzer uyuşmazlıklarda somut davadan önce verilen kararlara bakıldığında konuya ilişkin içtihadın öz olarak *"hukuka aykırı işlem nedeniyle meydana gelen geç atamalar sonucu açılan tazminat davalarının nasıp düzeltmeye ilişkin bulunmadığı ve yargı kararı ile hukuka aykırılığı saptanan bu işlemler nedeniyle uğranılan zararların iptal kararı ile işlemin tüm sonuçlarının ortadan kaldırılması bağlamında idarece hizmet kusuru esaslarına göre tazmini gerektiği"* yönünde olduğu görülmektedir.

Başvurucu, yargılama sürecinde, hukuka aykırılığı yargı kararı ile saptanan işlemler nedeniyle oluşan maddi zararlar için idarenin mali sorumluluğunun bulunduğu yönündeki AYİM kararlarını Mahkemeye sunmuş, dilekçelerde bu kararlardan örneklere yer vermiştir.

***

Mahkemenin gerekçesini yeterli buluyor musunuz?

Mahkeme yerleşik hale gelmiş bir içtihadı hangi koşullarda takip etmeyebilir?

Ek 4.3 *C.S. ve diğerleri* (B. No: 2016/5208, 1/7/2020)

Başvuruculaların murisi Y.S. 4/12/1992 tarihinde Antalya'da işyerinin önünde uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirmiştir. Başvurucular murislerinin Hizbullah terör örgütü tarafından öldürüldüğünü iddia etmişlerdir.

Bireysel başvuru formunda soruşturmaya yönelik sadece olay hakkında Antalya Cumhuriyet Başsavcılığınca 1992/15880 sayılı dosya üzerinden soruşturma başlatıldığı, ardından soruşturma dosyasının İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiği ve 2000/107 sayılı dosya üzerinden soruşturmanın devam ettirildiği belirtilmiştir.

Başvurucular 23/5/2005 tarihinde 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamına giren zararlarının karşılanması talebiyle Antalya Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) başvurmuşlardır.

7/10/2005 tarihli Komisyon kararında; Antalya İl Emniyet Müdürlüğünün 1/7/2005 tarihli ve 2005/4349 sayılı yazılarında Y.S. isimli şahsın PKK/KONGRA-GEL terör örgütü içinde faaliyet gösterdiği, 1992 yılı içinde Hizbullah terör örgütü mensubu H.Ş.nin yasa dışı PKK/KONGRA-GEL terör örgütü mensuplarınca PKK örgütüne zarar veriyor düşüncesi ile öldürüldüğü, akabinde Hizbullah terör örgütünün de kendi mensuplarının öldürülmesinin intikamını almak için öldürdüğü PKK sempatizanları arasında Y.S.nin de bulunduğu belirtilerek başvurunun 5233 sayılı Kanun kapsamına girmediği gerekçesiyle talebin reddine karar verilmiştir.

Başvurucular tarafından Komisyon kararı üzerine tazminat istemiyle 6/1/2006 tarihinde Antalya İdare Mahkemesinde dava açılmıştır.

Antalya 2. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 15/2/2006 tarihli kararı ile davanın süre aşımından reddine karar verilmiş ve bu karar Danıştay Onuncu Dairesinin 15/10/2008 tarihli kararı ile işin esasına girilerek bir karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmuştur.

Bozma kararı üzerine Mahkemece 13/5/2010 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısımları şöyledir:

"...Bakılan davada, olay tarihinden sonra yakalanan bazı PKK terör örgütü üyeleri ve Hizbullah terör örgütü üyesinin alınan ifadesinde, davacılar murisi Y.S.'ın PKK üyesi olduğu, adı geçenin daha önce PKK tarafından öldürülen Hizbullah terör örgütü üyelerinin intikamını almak amacıyla öldürüldüğünün belirtildiği görülmüştür.

Bu durumda, davacılar murisinin tüm topluma yönelik olan bir eylem sonucu değil, bizzat kendisine yönelik yapılan bir eylem sonucu öldürülmesi karşısında 5233 sayılı Kanun'un 2'inci maddesi uyarınca kişinin kendi kasıtlı fiilinden kaynaklanan zararların bu kanun kapsamında karşılanmayacağı dikkate alındığında, davacıların murislerinin toplumun bir bireyi olmaktan değil kendi kasıtlı eyleminden ötürü öldürülmesinden kaynaklanan zararın tazmini, bu konuda özel düzenleme getiren 5233 sayılı Kanun'un 2/e maddesi uyarınca mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle, davanın reddine..."

Temyiz üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesinin 26/2/2015 tarihli ilamı ile hükmün onanmasına oyçokluğuyla karar verilmiştir.

5233 sayılı Kanun'un "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar.

Aşağıda belirtilen zararlar bu Kanunun kapsamı dışındadır:

...

e) Kişilerin kendi kasıtları sonucunda oluşan zararlar.

f) 3713 sayılı Kanunun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamındaki suçlar ile terör olaylarında yardım ve yataklık suçlarından mahkûm olanların bu fiillerinden dolayı uğradığı zararlar.

İkinci fıkranın (f) bendinde yazılı suçlardan dolayı ceza kovuşturması açılmış bulunanlar hakkında kovuşturma sonuçlanıncaya kadar bu Kanuna göre işlem yapılmaz."

***

Sizce mahkeme dayandığı hukuk kuralını somut olaya doğru şekilde uygulamış mı?

Anayasa Mahkemesi bu olayda hukuk kurallarının nasıl yorumlandığını veya uygulandığını denetleyebilir mi?

Ek 4.4 *Ekrem Aysu* (B. No: 2018/13227, 15/12/2020)

Başvurucu, Nevşehir'in Ürgüp Belediye Başkanlığı bünyesinde zabıta memuru olarak görev yapmıştır.

Başvurucunun görev yaptığı dönemde Ürgüp pazar yerinde toplanan işgaliye ve etiket bedelleri ile ilgili olarak belediye çalışanları hakkında idari soruşturma yapılmıştır. Soruşturma sürecinde başvurucuya kullanılan tahsildar makbuzlarının aslına ve dip koçanına farklı rakamlar yazmak ve kayıt dışı pazar etiketi bastırarak gelir elde etmek filleri isnat edilmiştir.

Soruşturma sonucunda isnat edilen fiileri gerçekleştirdiği kanaatine varılan başvurucu 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin (E) bendinin (g) alt bendi (memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak) uyarınca 16/1/2008 tarihli işlemle devlet memurluğundan çıkarılmıştır.

Diğer taraftan başvurucu hakkında zimmet, resmî belgede sahtecilik ve güveni kötüye kullanma suçlarının isnadıyla kamu davası açılmıştır.

Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesi 17/9/2013 tarihli kararıyla başvurucuyu isnat edilen eylemler yönünden suçlu bularak her suç için ayrı ayrı hapis cezasına hükmetmiş ancak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Hüküm itiraz edilmeden kesinleşmiştir. Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık Ekrem Aysu'nun, diğer sanıklar A.T. ve E.T. ile birlikte sahte olarak bastırmış olduğu pazar etiketlerin bir kısmı karşılığında almış olduğu paralarla, gerçek pazar etiketleri sonucunda almış olduğu bir kısım paraları ilgili yerlere yatırmayıp mal edinmek suretiyle teselsülen basit zimmet suçunu, özel belge niteliğinde bulunan çok sayıda pazar etiketi bastırmak suretiyle teselsülen özel belgede sahtecilik suçunu ve düğün kirası olarak yatırılmak üzere kendisine verilen birden fazla kira bedellerini mal edinmek suretiyle güveni kötüye kullanmak suçunu işlediği sabit olmuştur."

Başvurucu, hakkında tesis edilen devlet memurluğundan çıkarılma işlemine karşı Kayseri 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde iptal davası açmıştır.

Mahkeme 4/10/2013 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir.

Ret gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlık konusu olayda davacının 'zimmet' suçlaması nedeniyle yargılandığı Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesi'nin E.2010/253 sayılı esasına kayıtlı dava dosyasında 17.09.2013 tarihinde verilen K.2013/269 sayılı kararı ile davacının diğer sanıklar A.T. İle E.T. ile birlikte sahte olarak bastırmış olduğu pazar etiketleri karşılığında almış olduğu paraları ve gerçek pazar etiketleri karşılığında tahsil etmiş olduğu paraları, yasal olarak yatırması gereken ilgili yerlere yatırmayarak mal edinmek suretiyle basit zimmet suçunu, özel belge niteliğinde bulunan çok sayıda pazar etiketi bastırmak suretiyle özel belgede sahtecilik suçunu, düğün kirası olarak yatırılmak üzere kendisine verilen kira bedelleri ile özel mülk edinmek suretiyle de güveni kötüye kullanma suçunu

işlediği gerekçesiyle TCK.nun 61. maddesine göre suçun işleniş biçimi yeri, zamanı ve özeni göz önünde bulundurularak eylemine uyan 5237 sayılı TCK. 37. maddesi delaletiyle aynı yasanın 247/1. Maddesi uyarınca 5 yıl hapis cezası ile cezalandırıldığı ve yasal olarak yapılması gerekli teşdid ve tahfif maddeleri uygulanarak neticeten 1 yıl 8 ay 25 gün hapis cezası ile cezalandırıldığı, sanığa verilen sonuç cezanın iki yıldan az olması nedeniyle, oluşan zararların aynen geri verilmek suretiyle tarafından giderilmiş olduğundan ve bir daha suç işlemeyeceği kanaatine varılarak 5271 sayılı CMK.nun 231/5. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği görülmektedir.

Bu durumda davacının memuriyetten çıkarılması işleminin dayanağı olan fiillerinden dolayı hakkında açılan ceza davası neticesinde Nevşehir Ağır Ceza Mahkemesinin E.2010/253, K.2013/269 sayılı ilamı ile zimmet, özel belgede sahtecilik ve güveni kötüye kullanma suçlarını işlediğine karar verildiği, davacı tarafından işlenen fiillerin, memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici nitelikte bulunduğu anlaşıldığından, davacının eylemine uyan 657 sayılı Yasanın 125/E-g maddesi uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır."

Danıştay Onikinci Dairesi 27/9/2017 tarihli kararıyla ret hükmünü onamış ve 5/2/2018 tarihinde de karar düzeltme istemini reddetmiştir.

***

Sizce idare mahkemesinin kararının doğrudan ceza mahkemesi kararının sonucuna dayanması masumiyet karinesi bakımından bir sorun teşkil eder mi?

Ceza yargılamasının hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kararı ile sonuçlanması durumunda idare mahkemesi disiplin hukuku çerçevesinde nasıl bir değerlendirme yapmalıdır?

Ek 4.5 *Hasan Cihan* (B. No: 2016/14869, 24/10/2019)

Başvurucu; Batman'ın Merkez ilçesi İkiztepe köyü sınırları içinde bulunan 244, 387, 466, 468, 209 ve 1329 parsel numaralı tarım arazisinin malikidir.

Anılan tarım arazisinde 17/9/2013 tarihinde anız yakıldığının tespit edildiği gerekçesiyle başvurucu adına 8.950 TL tutarında idari para cezası uygulanmıştır.

Başvurucu tarafından söz konusu idari para cezasına ilişkin işlemin iptali talebiyle Batman İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, ilgili kanuna göre idari para cezasının bizzat anız yakanlara kesilmesi gerektiğini, yangının başka yerden sıçramış olabileceği gibi mısır koçanlarını elde etmek isteyen çocuklar tarafından çıkarılmış olabileceğini oysa cezanın asıl fail tespit edilmeden doğrudan taşınmaz malikine uygulandığını belirterek idari para cezasının iptaline karar verilmesini istemiştir.

Mahkeme 19/9/2014 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; tarım arazilerinde gerçekleştirilen anız yakma eyleminin çok kısa sürede gerçekleştirilebilmesi ve anız yakan kişinin olay mahallinden derhâl ayrılabilmesi nedeniyle tarım arazilerinde her zaman gerçekleştirilebilme olanağı bulunan anız yakma eyleminde anızı yakan kişinin idare tarafından bilinmesine olanak bulunmadığı, bizzat yakan kişinin tespit edilmemesi nedeniyle idari yaptırım uygulanmaması durumunda ise tarım arazisinin veriminin yok olmasına, çevre kirliliği ve yangınlara sebebiyet veren anız yakma eyleminin yaptırımsız kalacağı belirtilmiştir. Buradan hareketle Mahkeme "anız yakanlar" ifadesinin çocuğunu gönderip anızı yaktıranlar, çevre tarlalarda başlayan anız yangınının kendi tarlasına geçeceğini bildiği hâlde hiçbir girişimde bulunmayarak sessiz kalanlar gibi tarlasında anız yakılmasına açık ya da örtülü rıza gösterenleri de kapsadığının kabulü gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme, somut olayda da davacının tarımsal amaçlı kullandığı taşınmazlarda bulunan anızın yakıldığının tespit edildiği ve Batman il merkezine 2-3 km ve köy meskûn alanı içindeki olay mahallinde anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanmadığı görülmekle birlikte davacı tarafından da köy meskûn alanında maliki olduğu taşınmazın yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar, suç duyurusu vb. başvuruda bulunulmaması karşısında anızı yakan kişinin ancak suçüstü hâlinde yakalanabileceği, bunun da yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda mümkün olmadığı, dolayısıyla anızı yakan kişinin taşınmazda tarımsal faaliyette bulunan davacı olduğu sonucuna varmıştır.

Başvurucunun itirazı üzerine (kapatılan) Diyarbakır Bölge İdare Mahkemesinin 23/3/2015 tarihli kararıyla hükmün onanmasına karar verilmiştir.

Başvurucunun karar düzeltme talebi, aynı Bölge İdare Mahkemesinin 26/5/2016 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Bu karar 22/7/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

***

Olayda idare mahkemesinin dayandığı fiili karine karşısında başvurucunun cezadan kurtulma olanağı var mıdır?

Sizce başvurucunun masumiyet karinesinden yararlanma hakkı ihlal edilmiş midir?

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Mahkeme Hakkı

Prof. Dr. Sibel İnceoğlu

Eğitici Rehberi

Başlık	**Mahkeme Hakkı**
Süre	**105 dk.**
Hedefler	**1** Normatif düzenlemelerin (Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) adil yargılanma hakkı ve onun alt unsuru olan mahkemeye başvuru hakkı ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirebilir. **2** Hangi somut durumların mahkeme hakkı ile ilişkili olduğunu belirleyerek açıklayabilir. **3** Mahkeme hakkı ile ilgili normatif düzenlemelerin hangilerinin somut durumları kapsadığını ayırt edebilir. **4** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapabilir.
Konular	**1** Dava açma hakkı **2** Yargı denetimine kapalı işlemler **3** Mahkemeye erişim **4** Adli yardım **5** Avukatla görüşme **6** Dava açma süresinin kısalığı ve belirsizliği **7** Dokunulmazlık ve muafiyetler **8** Vekalet ücretinin orantısızlığı **9** Etkili Karar **10** Mahkeme kararının icrası
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı, Mahkeme Hakkı Başlığı.** - **Temel normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6, • Anayasa: Md 5; Md 36, Md 13; Md 40/2; Md 125/1,5; Md 138/son; Md 148/3; Md 155. - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları:** • *Golder/U.K.,* 21.02.1975. • *Airey/Ireland,* 09.10.1979. • *Campbell and Fell/UK,* 28.06.1984. • *Ashingdane/U.K.,* 28.05.1985. • *Kreuz/Poland,* 19.06.2001. • *Tolstoy Miloslavsky/U.K.,* 13.07.1995. • *Asya Bakan/Turkey,* B. No: 50939/99, 12.06.2007. • *Stubbings and others/U.K.,* 22.10.1996. • *Pérez de Rada Cavanilles/Spain,* 28.10.1998. • *Terra Woningen BV/Netherlands,* 17.12.1996.

Materyaller	• *Oerlermans/Netherlands,* 27.11.1991. • *Hakansson and Sturesson/Sweden*, 21.02.1990. • *Osman/U.K.,* 28.10.1998. • *Taskin and others/Turkey,* 10.11.2004. • *Alexandar Sabev – Bulgaristan* 19.07.2018. • *Kövesi/Romanya,* Başvuru Numarası: 3594/19, Karar Tarihi: 05/05/2020. - **Anayasa Mahkemesi kararları:** • *Muharrem Kılıç,* B. No: 2012-1071 (dava açma süresi) • *Mehmet Orhan,* B. No: 2012-1258 • *Berrin Baran Eker (GK),* B. No: 2018/23568 • *Burak Levent,* B. No: 2013-100 • *Ali Atlı,* B. No: 2013-500 • *Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım,* B. No: 2013-711 • *Sadık Koçak,* B. No: 2013-841 • *Mustafa Demirtaş,* B. No: 2013-2002 • *Şenal Haylaz,* B. No: 2013-3457 • *Rıza Gençoğlu,* B. No: 2013-3543 • *Bubo Çelik,* B. No: 2013-3954 • *Oğuzhan Kozacıoğlu,* B. No: 2013-4513 • *Halil Afşin,* B. No: 2013-4824 • *Şener Berçin,* B. No: 2013-5516 • *Bahar Teber,* B. No: 2013-5552 • *Ahmet Türko,* B. No: 2013-5949 • *Burak Günay,* B. No: 2013-6217 • *Kazım Orhan,* B. No: 2013-7875 • E.Ş., B. No: 2014-682 • *Metin Taşdemir,* B. No: 2014-6991 • *Ali Kızıl,* B. No: 2014-9295
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**I- ISINMA ETKİNLİĞİ (5 dk.)** **1** Katılımcıları selamlayın. **2** Katılımcıların doğum günlerine göre (yaşlarına göre değil) sıraya girmelerini isteyin. Böylece herkesin yeni biriyle yan yana oturmasını sağlayın. **3** Her birinin yanındakine hayatında en huzurlu hissettiği anı sormasını isteyin **4** Aldıkları cevapları sırayla grupla paylaşmalarını sağlayın.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

II- DİKKAT ÇEKME VE HEDEFTEN HABERDAR ETME (5 dk.)

1 PowerPoint sunumun **1. görseli** olan maddi olanaksızlıklar nedeniyle dava açamayan bir kadınla ilgili haber görselini ekrana projeksiyon ile yansıtın (Ek 1).

2 Bu olayda mahkeme hakkını/mahkemeye erişim hakkını ilgilendiren nasıl bir durum olduğunu sorun. Mahkemeye erişimin hukuken sınırlanmadan fiilen de sınırlanabileceğini belirtin. Kişinin gelirine oranla mahkeme masraflarının yüksek olmasının md 6 ihlaline neden olacağını belirtin.

3 Katılımcıların birer yargıç olarak bu haberdeki gibi bir mağduriyeti hangi hukuki tasarruflarla ortadan kaldırabileceklerini sorun. Adli yardımın önemine değinin.

4 Burada yapılacak çalışmalar sırasında dava açma hakkı, yargı denetimine kapalı işlemler, mahkemeye erişim, adli yardım, avukatla görüşme, dava açma süresinin kısalığı ve belirsizliği, vekalet ücretinin orantısızlığı, etkili karar, mahkeme kararının icrası vb. kavramlardan söz edeceğimizi belirtin.

II. ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (10 dk.)

1 **Mahkeme hakkının ne anlama geldiğini açıklayan PowerPointin 2-11 arasında yer alan slaytları ekrana yansıtın (Ek-1).**

2 **PowerPoint eşliğinde mahkeme hakkı konusunda detaylı sunumunuzu yapın.**

3 **PowerPointin sonunda 12 ve 13. slaytlarda yer alan görselleri projeksiyona yansıtın (5 dk.).**

a- Yansıttığınız görsellerle ilgili katılımcıların yorumlarını ve/veya benzer deneyimlerini paylaşmalarını isteyin.

b- Bu olayda mahkeme hakkını ilgilendiren nasıl bir durum olduğunu sorun.

c- Görselde yer alan son örnekten yararlanarak, mahkeme hakkının sadece hukuken engellenmeyebileceğini, fiilen de engellenebileceğini yeniden hatırlatın ve mahkeme kararlarının idare tarafından uygulanmamasının mahkeme hakkının ihlali olduğunu vurgulayın.

ETKİNLİK 1: KÜÇÜK GRUP TARTIŞMASI (45 dk.)

Amaç: Yargı denetimine kapalı işlemlere, nispi vekalet ücretinin ölçüsüzlüğüne, mevzuatın hatalı yorumlanması suretiyle talebin reddine, davaya bakan mahkemenin tam yetkili olmamasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin örnek kararlarının tartışılması.

Süre: 45 dk.

Materyaller: Ek. 2a, Ek.2b, Ek. 2c, Ek 2d

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**Uygulama:** **1** Katılımcıları dört gruba ayırın. • Hakime yönelik atama işleminin yargı denetimine kapalı olması ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Bilgen/Türkiye* kararının (B. No: 1571/07) olay bölümünü **(Ek-2a)** birinci gruba, • Anayasa Mahkemesinin nispi vekalet ücretinin hak kazanılan tazminat miktarı karşısındaki ölçüsüzlüğüne ilişkin *Fatih Uyalım* başvurusunun (B. No: 2012/1025) olay kısmının özetini **(Ek-2b)** ikinci gruba, • Anayasa Mahkemesinin başvuruculların talebinin mevzuatın hatalı yorumlanarak reddine ilişkin *Özden Sayar ve Deren Dilara Sayar* başvurusunun (B. No: 2013/4022) olay bölümünü **(Ek 2c)** üçüncü gruba, • Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin davaya bakan mahkemenin tam yetkili olması ve dava konusu uyuşmazlığı her yönüyle (hem olgusal hem de hukuksal temelde) ele alabilme yetkisine sahip olması gereğine ilişkin *Alexandar Sabev/ Bulgaristan* (B. No: 43503/08) kararının olay bölümünü **(Ek 2d)** dördüncü gruba dağıtın. **2** Her gruptan bir temsilci seçmelerini isteyin. Temsilcilerin grup içi tartışmaları ve bulgularını tüm gruba sunacaklarını belirtin. **3** Her bir grubun incelediği olaya ilişkin kendi içinde mahkeme hakkıyla ilgili sorunları tespit etmesini ve mahkeme hakkının ihlalinin engellenmesi için ne tür tedbirler alınabileceğini tartışmasını isteyin. **(20 dk.)** **4** Grup temsilcilerinin sunumlarını yapmalarını isteyin. Temsilcilerin paylaşımları bittikten sonra bu olaylarla ilgili olarak katılımcılara şu soruları yöneltin: • *İdari bir işlemin yargı denetimine kapalı olmasını mahkeme hakkı bakımından nasıl değerlendirmektesiniz? Bunun haklı bir gerekçesi olabilir mi? Olayda haklı bir gerekçe var mıdır? (ek 2a için)* • *Ek 2a'daki olay özelindeki mahkeme hakkı sorunu ile hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı arasında bir bağ kurulabilir mi? (ek 2a için)*

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

(**Bu soru cevaplanırken katılımcıları, *Bilgen/Türkiye* kararının 96. paragrafında AİHM'in dile getirdiği şu sonuçlara ulaşmaları için yönlendiriniz:** "Mahkeme önündeki sorun, hâkimin atanması veya yer değiştirmesiyle ilgili belirli bir sistem veya yöntemden birinin diğerine tercih edilip edilemeyeceği olmayıp, hâkimin isteği dışında verilen yer değiştirme kararına karşı yargı yolunun tamamen kapalı olmasının hukukun üstünlüğü kuralı ve Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi ile bağdaşıp bağdaşmadığı ile sınırlıdır. Mahkeme, güçler ayrılığına ve yargı bağımsızlığının güvence altına alınmasının gerekliliğine giderek daha fazla önem verildiğini vurgular (...). Mahkeme, ayrıca, usuli güvencelerin sağlanmasının gerekliliği konusunda ve hakimin, statüsü de dahil olmak üzere, kariyerini etkileyen kararlara karşı itiraz imkanının bulunması hususunda bir görüş birliğinin mevcut olduğunu belirtir... Hâkimlerin Sözleşme kapsamındaki hakların korunması konusunda oynadığı önemli rol dikkate alındığında, yargı özerkliğinin yersiz iç ve dış etkilerle tehlikeye atılmamasını sağlayacak usuli güvencelerin mevcut olması zorunludur. Ayrıca, kamuoyunun yargının işleyişine olan güveni de bu bağlamda söz konusudur. Bir hâkim hakkında görev yerinin değiştirilmesini gerektiren tek taraflı bir kararın alındığı mevcut davada olduğu gibi, hâkimlerin kariyerlerine ilişkin meselelerde, yargı yolunun kapalı olmasını istisnai olarak haklı kılacak önemli gerekçelerin mevcut olması gerekir, ancak bu davada Mahkemeye bu tür gerekçeler sunulmamıştır".)

- *Dava masraflarının (ya da karşı taraf için belirlenen vekalet ücretinin) yüksek olması mahkemeye erişimi engeller mi? (ek 2b için)*
- *dava masraflarının (ya da karşı taraf için belirlenen vekalet ücretinin) ölçülü olup olmadığını hangi veriyle (gelir durumu-dava sonunda elde edilecek menfaatin değeri) kıyasladığımızda tespit edebiliriz? (ek 2b için)*
- *Anayasanın 13. md'sinde yer alan ölçülülük ve hakkın özü ölçütleri bu tür olaylarda bize yol gösterici olur mu?*

(Bu sorular cevaplanırken katılımcıları, *Fatih Uyalım* kararındaki (§ 31) AYM'nin vardığı şu sonuçlara varmaları için yönlendiriniz: "Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde, başvurucunun maddi durumunun elverişsiz olması nedeniyle lehine adli yardım kararı verildiği, ayrıca dava açıldığı sırada ıslah imkânının olmaması nedeniyle hak kaybına uğramamak amacıyla talebini yüksek tuttuğu ve hak kazandığı tazminatın 1/3'ünden fazlasını vekâlet ücreti adı altında davalı idareye geri ödemek zorunda bırakıldığı ve açılan tazminat davasının bu şekilde başvurucu açısından büyük ölçüde anlamsız hale geldiği dikkate alındığında yapılan müdahalenin ölçülü olduğu söylenemez".)

- *Mevzuatın hatalı yorumlanması ile mahkemeye erişme hakkının daraltılması söz konusu olabilir mi? (ek 2c için)*

(Bu soru cevaplanırken katılımcıları, *Özden Sayar ve Deren Dilara Sayar* kararındaki (§ 75) AYM'nin vardığı şu sonuçlara ulaşmaları için yönlendiriniz: "Somut başvuruda tazminat hukukunun genel prensiplerine göre yapılan başvuru ve açılan davada 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinin son fıkrasındaki (bkz. § 27), 2577 sayılı

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

Kanun'un 1. ve 13. maddelerindeki (bkz. §§ 28, 29) açık düzenlemeler ve Anayasa Mahkemesi (bkz. § 73), Danıştay (bkz. §§ 30, 31), AİHM (bkz. § 72) içtihatları dikkate alındığında başvurucuların manevi tazminat talebi hakkında idare hukukunun genel hükümleri kapsamında inceleme yapılarak bir karar verilmesi yoluyla başvurucunun mahkemeye erişimine olanak sağlanabilirdi. İdareye yaptıkları başvuruları ve açtıkları davayı tazminat hukukunun genel hükümlerine göre inceletme imkânından mahrum kalan başvurucuların mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir").

- *Mahkemeye erişme fiilen gerçekleşmiş olsa dahi, mahkeme hakkı ihlali yine de doğabilir mi? (ek 2d için)*
- *Mahkemenin önüne gelen davada tam yetkili olması ne demektir? (ek 2d için)*

(Bu sorular cevaplanırken katılımcıları, *Alexandar Sabev/ Bulgaristan* kararındaki (§§ 67, 69) AİHM'in vardığı şu sonuçlara varmaları için yönlendiriniz: "Mahkeme, başvurucunun, görevden alınmasına CAS nezdinde itiraz ettiğini, burada, özellikle, güvenlik izinlerinin geri alınmasının ulusal mevzuatla bağdaşmadığını, gizli bilgilere erişim izninin geri alınmasını haklı çıkaracak bir suç işlemediğini ve geri alınma nedenleri hakkında kendisine hiçbir zaman bilgi verilmediğini ileri sürdüğüne dikkat çekmektedir. İki farklı yargılama heyeti önündeki yargılamaların hiçbir aşamasında, Yüksek İdare Mahkemesi, güvenlik izinlerinin geri alınmasının, başvurucunun bir suç işlemiş olmasıyla gerekçelendirilip gerekçelendirilmediği sorusunu dikkate almamıştır. Sadece Devlet Komisyonunun kararına atıfta bulunarak, bunun gerekçelendirilmediğini ve herhangi bir yasal başvuru yoluna tabi olmadığını vurgulamıştır... Mahkeme, başvurucunun görevden alınmasına ilişkin uyuşmazlığın, davanın ilgili tüm olgusal ve hukuki koşullarını değerlendirmek üzere "tam yargı yetkisine" sahip bir mahkeme tarafından incelenmediğini düşünmektedir...".)

Yukarıdaki soruları kullanarak;

- hukuki sorunları belirlemelerini teşvik edin,
- ilgili normların somut olaya uygulanmasındaki ölçütleri belirlemelerini sağlayın,
- farklı ve çelişen görüşleri tartıştırın,
- bu olaylardaki sorunlara hukuki çözümler üretebilmeleri için yönlendirin,
- her katılımcının kendi görüşlerini ifade etmelerini teşvik edin. **(25 dk.)**

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

ETKİNLİK 2: SORU/CEVAP VE BÜYÜK GRUP TARTIŞMASI (15 dk.)

Amaç: Davanın tarafının ileri sürdüğü esaslı itirazların tartışılmaksızın yargılamanın sonuçlandırılmasının ele alındığı ve karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığı örnek kararın tartışılması.

Süre: 15 dk.

Materyaller: Ek-3

Uygulama:

1 Uyuşmazlığın esasının incelenmesi gereğine ilişkin Anayasa Mahkemesinin *Berrin Baran Eker* (B. No: 2018/23568) kararına konu olan olayı **(Ek-3)** dağıtın.

2 Bu olayda mahkeme hakkının hangi yönü bakımından nasıl bir sorun olduğunu sorun.

3 Katılımcıları AYM'nin aşağıda alıntılanan (§§ 71-72) gerekçesini bulmaya yöneltin:

"Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır.

Somut olayda ise derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalınarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucunun mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır."

4 Katılımcılardan, AYM'nin bu kararının bir önceki etkinlikte tartışılan AİHM'nin kararlarından herhangi biriyle (*Alexandar Sabev/ Bulgaristan* kararı) benzerlik taşıyıp taşımadığını tespit etmelerini isteyin.

ETKİNLİK 3: SORU/CEVAP VE BÜYÜK GRUP TARTIŞMASI (15 dk.)

Amaç: Dava açma süresinin katı bir biçimde yorumlanmasına ilişkin örnek kararın tartışılması

Süre: 15 dk.

Materyaller: Ek-4

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

Uygulama:

1 Dava açma süresinin katı bir biçimde yorumlanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesinin *Cevat Yıldız* (B. No: 2014/9018) kararına konu olan olayı **(Ek-4)** dağıtın.

2 Daha önce birinci etkinlikte ele alınan olaylar ile bu etkinlikte kendilerine dağıtılan olay arasındaki farklılıklar ve benzerlikler üzerinden, hukuka uygun tasarrufların ne olması gerektiğini, mahkeme hakkının ihlalinin engellenmesi için ne tür tedbirler alınabileceğini tartışmalarını isteyin.

3 Katılımcıların aşağıda yer alan Anayasa Mahkemesinin *Cevat Yıldız* kararının 33. paragrafında vardığı aşağıdaki sonuçlara ulaşmalarını teşvik etmek amacına hizmet eden sorular sorun:

"Somut olayda, başvurucu zimmet suçundan yargılandığı ceza davasında 5/10/2010 tarihinde beraat etmiş, beraat kararı üzerine daha önce zimmet gerekçesiyle yatırdığı tutarın faiziyle iadesini İdareden istemiş ancak istemi olumsuz işlem tesis edilerek reddedilmiştir. Bununla birlikte bu olumsuz işlemin denetimi, idare mahkemesi tarafından dava açma süresinin, söz konusu ödemenin yapıldığı 2007 yılından başlatılması nedeniyle yapılamamıştır. Her ne kadar, başvurucunun, ödeme yapması yönünde tesis edilen işleme karşı 2007 yılında dava açması mümkün ise de başvurucunun talebi ödeme yapması yönünde tesis edilen işlemin iptali olmayıp ceza davasının kesinleşmesiyle haksız alındığı ortaya çıkan paranın tarafına iadesidir. Başvurucu bu kapsamda yeni bir başvuru yapmış ve yeni bir işlem tesis edilmiştir. Başvurucu hakkındaki ceza yargılamasında beraat kararının 2010 yılında kesinleştiği göz önüne alındığında, dava açma süresinin ödemenin yapıldığı tarihten başlayacağına dair ilk derece mahkemesi kararının, 2577 sayılı Kanun'un dava açma süresine ilişkin usul kurallarının oldukça katı bir şekilde yorumlanması neticesinde ortaya çıktığı ve böylece zimmet suçundan beraat kararı tarihinden çok önceki bir tarih esas alınarak dava açma süresinin belirlenmesi neticesinde başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır."

***

Yukarıdaki etkinliklerde, *mahkeme hakkının sadece doğrudan mahkemeye başvurma hakkını yasaklayan (örneğin idari bir işleme yargı yolunun kapatılması gibi) hukuki normlarla engellenmeyebileceğini, avukatla görüşmenin engellenmesi ya da adli yardım verilmemesi ya da yargı kararının uygulanmaması gibi fiili durumların yanı sıra, bu son etkinlikte olduğu gibi, dava açma süresinin başlangıç tarihinin son derece katı bir biçimde yorumlanması suretiyle ya da hükmedilen vekalet ücretinin davanın sonucunda elde edilecek menfaatle kıyaslandığında, dava açmayı anlamsızlaştıracak ölçüde aşırı yüksek kalmasıyla da ihlal edebileceğini yeniden hatırlatın. Kamu makamlarının, fiili durumlara yönelik alabilecekleri tedbirlerle ve hukuku uygun bir biçimde yorumlamak suretiyle, hak ve özgürlüklerin korunmasında oynayabilecekleri rolün öneminden özellikle söz edin.*

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**PEKİŞTİRME (5 dk.)** 1 *Normatif düzenlemelerde* (Örn AY Md 36, Md 13; Md 40/2; Md 125/1,5; Md 138/son; Md 148/3) *geçen kavramları tekrar hatırlatın.* 2 *Kamu makamlarının, mahkeme hakkını güvence altına almak bakımından pozitif yükümlülükleri de olduğunu* (AY md 5) *özellikle vurgulayın.* **OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (5 dk.)** 1 *Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun.* Varsa bunları tahtada listeleyin. Listede en önemli bulduğunuz soru(n)ları seçerek diğer katılımcıların cevaplamasını sağlayın, cevaplar yetersiz kalırsa siz cevaplayın. 2 Varılan sonuçları *özetleyerek oturumu sonlandırın.*
Kaynaklar	**Literatür:** • Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı,* Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 21-66, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf (Erişim: 02/10/2021) • Detaylı literatür bilgisi Oturumun 2. Bölümün sonunda yer almaktadır.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-1: PowerPoint sunumu Ek-2a: AİHM, *Bilgen/Türkiye* kararına konu olay, B. No: 1571/07, 09.03.2021. Ek-2b: AYM, *Fatih Uyalım* başvurusuna konu olay, B. No: 2012/1025, 30.12.2014. Ek-2c: AYM, *Özden Sayar ve Deren Dilara Sayar* başvurusuna konu olay, B. No: 2013/4022, 13.04.2016. Ek-2d: AİHM, *Alexandar Sabev / Bulgaristan* kararına konu olay, B. No: 43503/08, 19.07.2018. Ek-3: AYM, *Berrin Baran Eker* başvurusuna konu olay, B. No: 2018/23568, 02/07/2020. Ek-4: AYM, *Cevat Yıldız* başvurusuna konu olay, B. No: 2014/9018, 28.09.2016.

Kapanan X Gazetesi'nin köşe yazarı Gökçe Y. Twitter'dan ücretinin ödenmediğini ve ardından patronu tarafından tehdit edildiğini açıkladı.

- Mağdur yazar, X Gazetesi'nin sahibi M. T'nin ücretini vermemekle kalmayıp aynı zamanda kendisini tehdit ettiğini iddia etti. Gökçe Y., twitter üzerinden gazetede yayınlanan 40 yazısının parasını alamadığını söyledi ve ağladığını gösteren bir fotoğrafını paylaştı. **Parası olmadığı için dava açamadığını belirtti.** Gökçe Y. "Kasım 2015'ten Mart 2016'ya dek yaklaşık 40 köşe yazısı gönderdim; X Gazetesi'nde yayımlandı, paramı talep ettiğim her seferinde tehdit etti!" ifadelerini kullandı.

  29.08.2016 (Odatv)

SLAYT 1

MAHKEME HAKKI

- Mahkeme hakkı, kişinin iddialarını yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı yerinde dile getirebilmesini ve elde edeceği kararı icra ettirerek adaletin gerçekleşmesini sağlayan en önemli haklardan biridir. Bu hak, kişinin adalete erişimini güvence altına aldığı için hukuk devletinin olmazsa olmaz koşuludur.

SLAYT 2

- Mahkeme hakkı, hak aramak için mahkeme önüne gidebilme olanağının gerçekten, fiilen ve etkili bir biçimde mevcut olmasını gerektirir. (AİHM: *Geouffre de la Pradelle/Fransa,* B. No: 12964/87, 16.12.1992, §§ 34-35.)
- Mahkeme hakkı sadece doğrudan hukuken öngörülen sınırlamaların değil, fiilen veya dolaylı ortaya çıkan mahkemeye erişime yönelik sınırlamaların da kaldırılmasını gerekli kılar. (AİHM: *Airey/İrlanda,* B. No: 6289/73, 09.10.1979, §. 25)

SLAYT 3

ANAYASA MAHKEMESİNİN MAHKEME HAKKI TANIMI

- *"Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna* ***göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir."*** (AYM: *Berrin Baran Eker,* B. No: 2018/23568, 02/07/2020, § 54.)

SLAYT 4

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md 6 - Mahkeme Hakkı

Mahkeme hakkı, adil yargılanma hakkını düzenleyen AİHS md 6'da açıkça düzenlenmemiştir. Buna rağmen AİHM, mahkeme hakkının hukukun temel prensibi olduğunu, mahkeme hakkı olmaksızın hakkaniyete uygun, aleni bir yargılamadan ve gecikmeksizin kişinin dinlenmesinden söz edilemeyeceğini böylece adil yargılanma hakkının içerdiği güvencelerden yararlanmanın olanaksız hale geleceğini belirtmektedir. Böylece mahkeme hakkı adil yargılanma hakkının zımni unsuru olarak görülmektedir.

SLAYT 5

- *Mahkeme hakkı, hem özel hukuk uyuşmazlıkları, hem de idarenin işlem ve eylemleri nedeniyle ortaya çıkan iddialar açısından geçerlidir.*

SLAYT 6

Mahkeme hakkı, mutlak bir hak değildir.

Mahkeme hakkı, AİHM tarafından mutlak bir hak olarak değerlendirilmemektedir. Devlet bu konudaki düzenlemesini yaparken bir takdir alanına sahiptir.

Mahkeme hakkına getirilen sınırlama;

- (a) meşru bir amaç gütmelidir,
- (b) hakkın özünü zedeleyecek şekilde olmamalıdır,
- (c) güdülen amaçla orantılı olmalıdır.

SLAYT 7

AİHS bir ülkenin kanun yollarını düzenlemesini zorunlu görmemektedir

Ancak;

- *İç hukukta kanun yolu öngörülmüşse, mevcut olan bu yola başvurma hakkının da etkili bir biçimde kullanılabiliyor olması gerekir.*
- *İç hukukta temyiz veya istinaf gibi bir kanun yolu genel olarak tanınmış, fakat bazı dava türleri için bu yol kapatılmış ise, bu durum ayrımcılık yasağı ile birlikte davaya konu olan hakkı ihlal edebilir.*

SLAYT 8

Anayasa Md 36 - hak arama özgürlüğü

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ...hakkına sahiptir ".

Mahkeme hakkı Anayasada açıkça düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi tıpkı AİHM gibi mahkeme hakkının adil yargılanma hakkının önkoşulu olduğunu belirtmektedir.

SLAYT 9

Anayasada hak arama özgürlüğünün yasayla sınırlanabilmesine yönelik bir düzenleme yer almamıştır

Ancak;

(1) çatışan başka anayasal değerler ve anayasal özgürlükler karşısında

(2) ölçülülük ilkesi çerçevesinde dengeleme yapılabilir.

SLAYT 10

Anayasanın 36. md'sini destekleyen hükümler

125. md'nin 1. fkr'sında yer alan *"idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır"* hükmü,

5. fkr'sında yer alan idare mahkemelerine tanınmış *"yürütmeyi durdurma kararı" verme yetkisi,*

138. md'sinin son fkr'sındaki *"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez"*

hükümleri mahkeme hakkına ek güvence getirmektedirler; adil yargılanma hakkının destek hükümlerini oluşturmaktadırlar.

SLAYT 11

İdare Mahkemesi, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesine göre, 30 gün içerisinde 500 memurun, eski çalıştığı görev yerine dönmesine karar verdi. Ancak Emniyet, karara uymadı.

KRONOS 09 Ocak 2021 GÜNDEM

SLAYT 12

Ağustos ve Temmuz ayında bine yakın emniyet mensubu ataması mahkemelik oldu. İdare mahkemesi, tercih sunulmadan ve gerekçe gösterilmeden yapılan atamaların kanuna uygun olmadığına karar verdi ancak Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) karara uymadı. Polisler CİMER'e başvurdu.

Ataması yapılan Emniyet mensuplarının bir kısmının henüz görev süresinin dolmadığı da öğrenildi. Polis memurları, herhangi bir tercih dahi sunulmadan atandıklarını savunarak kanuna aykırı atamaları yargıya taşıdı. İdare mahkemesine başvuran memurların birçoğu davayı kazandı, bir kısmının ise görev yerinde kalmasına hükmedildi.

SLAYT 13

Ek 2.a

Dava, başvuranın görev yerinin değiştirilerek daha alt düzeydeki bir yargı bölgesine atanmasına dair kararla ilgili olarak yargı yoluna başvuramadığı iddiasına ilişkindir.

Başvurucu, 1979 yılında, Danıştay tetkik hâkim adayı olarak atanmış; çeşitli yargısal kariyerleri takip ederek 1998 yılında Ankara 8. İdare Mahkemesi başkanı olmuştur. 2005 yılında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararnamesiyle talebi olmaksızın Ankara Bölge İdare Mahkemesine hâkim olarak atanmıştır. Yaptığı itiraz, İtirazları İnceleme Kurulu tarafından verilen yargı denetimine kapalı bir kararla reddedilmiştir.

2006 yılında Sivas Bölge İdare Mahkemesine tayin edilmiştir. Bu, daha önce görev yaptığından daha düşük derecedeki bir mahkemedir. Atama kararnamesinde herhangi bir gerekçe gösterilmemiştir.

Başvurucu, Sivas mahkemesine atanması kararının gözden geçirilmesini HSYK'dan talep etmiştir. İki yıl içinde iki kez talebi olmaksızın başka yerlere nakledildiğini ve bunun cezalandırılıyormuş izlenimi yaratarak mesleki itibarına ve yargısal bağımsızlığına halel getirdiğini ileri sürmüştür. Sivas'ın evine 440 km mesafede olması nedeniyle; buraya tayini, aile hayatına saygı hakkına müdahale etmiştir.

Adalet Bakanlığı, tayinlerin hizmetin gerekleri temelinde olduğu gerekçesiyle HSYK'nın itirazını reddettiği bilgisini başvurucuya iletmiştir. Başvurucu, karara itiraz etmemiştir. Bu karara karşı olağan mahkemelere gidilememektedir.

Hükumet savunmasında, başvurucunun geçirdiği 2005 tarihli teftişe işaret edilmiş ve tayin kararında bu teftişin de rol oynadığını ileri sürülmüştür. Teftişte başvurucuya 65 puan (orta) verilmiş ve müfettişler tarafından "başkanlık görevinden alınması ve Ankara dışındaki bir mahkemeye tayin edilmesi uygun olacaktır" notu koyulmuştur.

Başvurucu, belirlenemeyen bir tarihte kademe artışı yapılmasını talep etmiştir. HSYK, 2006 tarihinde, 2005 yılındaki teftiş raporu nedeniyle Danıştay üyeliğine adaylık şartlarını artık taşımadığı gerekçesiyle talebini reddetmiştir.

Başvurucu, 10 Mayıs 2007 tarihinde, "orta" notunun gerekçelerinin açıklanması ve 1997'den 2005'e kadar olan denetim raporlarının verilmesini Adalet Bakanlığından talep etmiştir. Bakanlık, değerlendirme formlarının gizli olduğunu ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamına girmediği şeklinde cevap vermiştir.

Ayrıca Adalet Teftiş Kurulundan da talepte bulunmuştur. Kurul, Adalet Bakanlığının gerekçelerine ek olarak 2005 yılı teftişinin sonucunun gelişme için tavsiyeler listesiyle birlikte o yıl kendisine tebliğ edildiğini ve buna itiraz etmediğini belirtmiştir.

Başvurucu, 2007 yılında erken emekliliğini istemiştir.

Ek 2.b

Başvurucu, Kırklareli 55. Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı emrinde askerlik görevini ifa etmekte iken, 25/9/2010 tarihinde alkol alarak birlikte taşkınlık yapıp suç işleyen iki askere nöbetçi personel tarafından müdahale edilip olayın araştırıldığı sırada bu askerlerin saldırısı sonucu kesici aletle yüzünden yaralanmıştır.

Başvurucu, meydana gelen olay nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini için Milli Savunma Bakanlığı aleyhine Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) 14/4/2011 tarihinde tam yargı davası açmış, 150.000,00 TL maddi, 100.000,00 TL manevi tazminat ve adli yardım taleplerinde bulunmuştur.

AYİM İkinci Dairesi, *16/5/2012 tarih ve E.2011/663, K.2012/535 sayılı kararı ile "tıbbi rapor ve bilirkişi raporu doğrultusunda* ***8.847,00 TL maddi ve 20.000,00 TL*** *manevi tazminatın yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine ve fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin reddine, hükmedilen maddi ve manevi tazminat miktarları üzerinden nispi olarak hesap edilen 3.461,64 TL avukatlık ücretinin davalı idareden alınarak başvurucuya verilmesine, 2/11/2011 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 26/9/2011 tarih ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (659 sayılı KHK) 6. ve 14. maddeleri gereğince reddedilen tazminat talepleri üzerinden hesaplanan* ***12.119,18 TL*** *avukatlık ücretinin başvurucudan alınarak davalı idareye ödenmesine" oyçokluğuyla karar vermiştir. Karşı oy yazısında ise "somut olayda davalı idare tarafından savunmaya ilişkin olarak yapılan işlemlerin tümünün 659 sayılı KHK'nın yürürlüğe girdiği 2/11/2011 tarihinden önceye ait olduğu, bu tarihler itibarıyla savunmayı yapan davalı idare personelinin vekil sıfatının bulunmadığı, 2/11/2011 tarihinden sonra yani davalı idare temsilcilerinin vekil sıfatını haiz oldukları tarihten sonra savunmaya ilişkin olarak yapılan bir faaliyetin bulunmadığı" düşüncesiyle davalı idare lehine vekalet ücreti takdir edilmesi yönünden çoğunluk kararına karşı olunduğu belirtilmiştir.*

Başvurucu bu karar aleyhine karar düzeltme yoluna başvurmuş ve AYİM İkinci Dairesinin 7/11/2012 tarih ve E.2012/1021, K.2012/991 sayılı kararı ile başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bu şekilde başvuru yolları tüketilmiş, anılan ret kararı başvurucuya 22/11/2012 tarihinde tebliğ edilmiştir.

659 sayılı KHK'nin "Davalardaki temsilin niteliği ve vekalet ücretine hükmedilmesi ve dağıtımı" kenar başlıklı 14. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

> *" Tahkim usulüne tabi olanlar dahil adli ve idari davalar ile icra dairelerinde idarelerin vekili sıfatıyla hukuk birimi amirleri, muhakemat müdürleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar tarafından yapılan takip ve duruşmalar için, bu davaların idareler lehine neticelenmesi halinde, bunlar tarafından temsil ve takip edilen dava ve işlerde ilgili mevzuata göre hükmedilmesi gereken tutar üzerinden idareler lehine vekalet ücreti takdir edilir."*

11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesi ile 1602 sayılı Kanun'un 46. maddesinin dördüncü fıkrasına eklenen ve 30/4/2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren cümle şöyledir:

> *"Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilinceye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir."*

Ek 2.c

8. Başvurucular, çöp konteynırına bırakılan bombanın 18/11/2005 tarihinde patlaması nedeniyle birinci başvurucunun eşi, ikinci başvurucunun babası olan M.S.nin öldüğünü beyan etmişlerdir.

9. Başvurucular 23/11/2005 tarihinde 5233 sayılı Kanun kapsamına giren zararlarının karşılanması talebiyle İstanbul Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) başvurmuşlardır.

14. İstanbul Valiliğine yapmış oldukları başvuru hakkında Komisyon tarafından verilen 20/1/2006 tarihli kararda başvurucuların Komisyona müracaat ettikleri, Komisyonun 16.000 TL tazminat ödenmesine hükmettiği, sulhname tasarısının başvurucular tebliğ edilmek üzere postaya verildiği, dolayısıyla öngörülen bu miktar dışında maddi tazminat ödenmesi imkânının bulunmadığı, 5233 sayılı Kanun'un manevi tazminat ödenmesi yönündeki talepleri kapsamadığı belirtilmiştir.

15. Başvuruculların İçişleri Bakanlığına yapmış oldukları başvuru hakkında Komisyon tarafından verilen 31/1/2006 tarihli karar ile yukarıdaki paragrafta belirtilen gerekçelerle başvuruculların talepleri reddedilmiştir.

16. Sulhname tasarısı ve davet yazısına Kanun'da belirtilen süre içinde başvurucular tarafından olumlu yanıt verilmemesi üzerine 15/3/2006 tarihinde Komisyon tarafından uyuşmazlık tutanağı düzenlenmiştir.

17. Başvurucular tarafından 14/2/2006 tarihinde, maddi ve manevi tazminat istemli tam yargı davası açılmıştır.

18. İstanbul 4. İdare Mahkemesinin 30/3/2010 tarihli kararı ile davanın kısmen kabulü ile 14.560 TL miktarındaki maddi tazminatın idareye başvurulduğu tarihinden itibaren uygulanacak yasal faiziyle birlikte başvuruculara ödenmesine; davanın kısmen reddine hükmedilmiştir. İlgili gerekçe şöyledir:

"... Ayrıca, 5233 sayılı Kanun, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla düzenlenmiş olup, manevi zararlar bu Kanun kapsamında olmadığından, davacının manevi zararının tazmini isteminin kabulüne olanak bulunmamaktadır..."

19. Başvuruculların temyizi üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesinin 18/1/2012 tarihli ilamı ile kararın maddi tazminat isteminin kısmen reddine ilişkin kısmının bozulmasına, maddi tazminat isteminin kısmen kabulüne ilişkin kısmının ve manevi tazminat isteminin reddine ilişkin kısmının onanmasına hükmedilmiştir.

22. İstanbul 4. İdare Mahkemesinin 29/11/2013 tarihli kararı ile kısmen bozma ilamına uyularak 14.560 TL tazminat miktarına ilaveten tedavi ve cenaze giderlerinin de tazmin edilmesi gereği dikkate alınmış; başvuruculara toplam 16.000 TL tazminat ödenmesine karar verilmiştir..

B. İlgili Hukuk

23.5233 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle ***maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasın****a ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."*

24.5233 sayılı Kanun'un 2. maddesi şöyledir:

"Bu Kanun, sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin ***maddî zararlarının sulhen karşılanması*** *hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar."*

27. 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesi (son fıkrası) şöyledir:

"...

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır."

28. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi (1. fıkrası) şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları, ..."

30. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/3/2014 tarihli ilamının ilgili kısmı şöyledir:

"5233 sayılı Yasa, idarenin terör olaylarına dayalı kusursuz sorumluluk alanını genişleten, oluşan zararların yargı yoluna başvurmadan sulh yoluyla ödenmesine öngören, bu yönüyle uyuşmazlığın sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlayan, ancak manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen nitelikte bir yasadır.

....Bu durumda, terör olayları nedeniyle meydana gelen ve sosyal risk ilkesi kapsamında bulunup 5233 sayılı Yasa uyarınca karşılanmayan ilgililerin ileri sürdükleri ***manevi zarara bağlı tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda, idare hukukunun tazminata ilişkin ilke ve kuralları çerçevesinde 2577 sayılı Yasanın öngördüğü usullere tabi olarak manevi tazminat ödenip ödenmeyeceğine ilişkin yargısal incelemesinin yapılması gerekmektedir."***

Ek 2.d

6. Başvurucu, Askeri İstihbarat Teşkilatı için çalışan binbaşı rütbesine sahip bir subaydır.

7. 27 Mayıs 2005 tarihinde, başvurucunun ulusal düzeydeki gizli bilgilere erişim konusundaki izni geri alınmış ve bu durum kendisine gerektiği gibi bildirilmiştir. Karar, sadece tedbirin dayanağı olan gizli bilgilerin korunmasına ilişkin Kanunun ilgili hükümlerine (md 59/1-2)[1] atıf yapmaktadır.

8. Aynı gün başvurucu, söz konusu yasal hükmü ihlal etmediğini ileri sürerek bu karara karşı Devlet Bilgi Güvenliği Komisyonuna idari bir itirazda bulunmuştur.

9. Devlet Komisyonu, 22 Temmuz 2005 tarihli yazıyla, başvurucuya, itiraz başvurusunun reddedildiğini bildirmiştir. Yazı, Komisyonun müzakereleri ve gerekçesiyle ilgili hiçbir ayrıntı vermemiştir.

10. Başvurucu, 8 Ağustos 2005'te Askeri İstihbarat Teşkilatındaki görevinden alınmış ve 30 Eylül 2005'te Ordu Karargahı İstihbarat Birimine transfer edilmiştir.

11. 29 Ağustos 2006 tarihli bir yazıyla Devlet Komisyonu, Ordu Karargahı İstihbarat Birimi Başkanına 22 Ağustos 2006'da başvurucunun NATO'dan gelen gizli bilgilere erişim iznini iptal ettiğini ve artık ulusal düzeyde gizli bilgilere erişim iznin de olmadığını bildirmiştir. Yazı, Devlet Komisyonunun müzakerelerine ve gerekçesine ilişkin detaylara yer vermemiştir.

13. 11 Eylül 2006 tarihinde İstihbarat Birimi Başkanı, aynı gün toplanan Ordu Karargahı Görevlilerinin Statüsü Komisyonu ile temasa geçmiş, Komisyon, gizli bilgilere ulaşmak için yukarıda belirtilen iki izninin iptal edilmesi nedeniyle başvurucunun görevine ilişkin yasal koşulları kaybettiğini tespit etmiş; altı aylık ihbarın sona ermesinden sonra iş sözleşmesini feshedilmesini teklif etmiştir.

15. Başvurucu, Eylül ve Aralık 2006 tarihleri arasında izinlerinin iptal edilmesinin kesin nedenini bulmak amacıyla bir kaç Devlet kurumuna başvurmuştur. Devlet Komisyonu, bu bilginin verilmeyeceğini ve kararın yeniden görüşülmeyeceğini bildirmiştir. Savunma Bakanı, şikayetinin dayanaktan yoksun olduğunu, Ulusal Meclis de sorunun yetki alanı dışında olduğunu iletmiştir.

16. 23 Mart 2007 tarihli kararla, Savunma Bakanı, görevine ilişkin yasal koşulları yerine getirmediği için başvurucunun sözleşmesini feshetmiştir...

17. Başvurucu, 23 Nisan 2007 tarihinde, Yüksek İdare Mahkemesi (CAS) nezdinde görevden alınma kararına karşı, kararın gerekçelendirilmediği ve bazı usul hataları olduğu gerekçesiyle dava açmıştır. Özellikle, bu kararın görevden alınmasını haklı kılacak herhangi bir olguyu belirtmediğinden şikayetçi olmuştur.

---

[1] Gizli bilgilere erişim izni, ilgili kişi, Devletin ve gizli bilgilere erişimi olan makamların gerçek veya potansiyel menfaatlerine zarar verecek şekilde Yasayı veya uygulanması için çıkarılan herhangi bir belgeyi ihlal etmişse geri çekilir.

18. CAS'ın üç yargıçlı mahkeme heyeti, 19 Kasım 2007 tarihli kararla, davayı reddetmiştir. Söz konusu karar, ihtilaf konusu idari kararın, özellikle dosyadaki diğer belgelerle ilgili olarak yeterince gerekçelendirildiğini belirtmiştir; Devlet Komisyonu tarafından onaylandığı üzere, başvurucunun gizli bilgilere erişim izninin geri alındığı tespit edilmiştir; yürürlükteki yasal hükümler uyarınca, bu tür izinlerin geri çekilmesi için hiç bir neden gösterilmek zorunda değildir ve yargı denetimine tabi değildir; izinlerin geri çekilmesi, başvurucunun üç yıl boyunca gizli bilgilere erişim gerektiren bir görevde bulunamayacağı anlamına gelmiştir; Savunma Bakanı görevden alınmasına karar verirken, Devlet Komisyonu tarafından tespit edilen olgularla bağlıdır. Ayrıca CAS usuli hataya ilişkin herhangi bir kanıt da tespit etmemiştir.

19. Başvurucu CAS'ın beş yargıçlı heyetine temyiz başvurusunda bulunmuştur. Görevden alınmasının hukuka aykırı ve gerekçesiz olduğu yönündeki iddiasını tekrarlamıştır. Herhangi bir suç işlemediğini ve gizli bilgilere erişim izninin geri çekilmesinin kesin nedeni hakkında hiçbir zaman bilgilendirilmediğini iddia etmiştir. CAS'ı, söz konusu izinlerin geri alınması usulünde delil olarak kullanılan belgeleri kendisine sağlamaları yönünde askeri makamlara emir vermeye davet etmiştir.

20. 6 Mart 2008 tarihli kararla, CAS'ın beş yargıçlı heyeti, alt mahkemenin kararını onamıştır. Beş yargıçlı heyet, özellikle başvurucunun işten çıkarılmasının, Devlet Komisyonunun başvurucunun izinlerini geri çekmesiyle gerekçelendirildiğine karar vermiştir. Geri çekmenin kendisinin gerekçelendirilmesine gerek olmadığını ve yargı denetimine tabi olmadığına işaret etmiştir. Savunma Bakanının, uzman idari makamların kararına uymak ve başvurucunun işten çıkarılmasına karar vermek zorunda olduğunu, öyle de yaptığını belirtmiştir. 30 Ağustos 2006 tarihinde, Devlet Komisyonu gizli bilgilere erişmek için güvenlik izinlerini geri çekme kararını kendisine bildirdiğinde, başvurucunun, görevden alınmasını haklı kılan koşulların farkına varmış olduğunu eklemiştir.

Ek 3

14. Başvurucu, Diyarbakır'ın Kayapınar Belediyesinin (Belediye) işlettiği kreşte alt işveren olan özel bir şirkete (Şirket) bağlı temizlik işçisi olarak çalışmakta iken başvurucunun terör örgütü ile iltisaklı olduğu değerlendirmesiyle iş akdinin feshedilmesi Belediye tarafından Şirketten istenmiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurucunun iş akdini feshetmiştir.

15. Başvurucu, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, başvurucunun iş akdinin 667 sayılı KHK ve 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında KHK kapsamında feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Davalı Şirket ise işe alım ve iş akdinin feshinin asıl işveren konumundaki Belediyenin tasarrufunda olduğunu belirtmiştir.

16. Diyarbakır 3. İş Mahkemesi (Mahkeme) 20/12/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. İş Mahkemesinin kararında; 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında millî güvenliği tehdit eden yapı ve oluşumlarla irtibatlı ve iltisaklı olduğu değerlendirilen kişilerin iş akitlerinin feshinin öngörüldüğü, Belediye Başkan Vekili'nin 16/2/2017 tarihli yazısıyla yazı eki listedeki -aralarında başvurucunun da bulunduğu- kişilerin bu kapsamda değerlendirilerek iş akdinin feshedildiği ve aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca da bu kişilerin bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmasının mümkün olmadığı gerekçesine yer verilmiştir. Gerekçede ayrıca davalıların işçi ile çalışmasının beklenemeyeceği, iş akdinin feshinin asıl işverence istenmesi nedeniyle alt işveren açısından feshin zorunlu hâle gelmesinden dolayı davanın reddine karar vermek gerektiği belirtilmiştir.

17. Başvurucu, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Başvurucu; dilekçesinde Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 2/10/2017 tarihli ve E.2017/40671, K.2017/20227 sayılı kararına (ilgili karar için bkz. § 35) atıfta bulunarak kendisi hakkında işten çıkarmaya dayanak olabilecek idari, cezai soruşturma olup olmadığının ilgili kurumlardan araştırılarak öğrenilmesi gerektiğini, yasa dışı hangi yapı ve oluşuma iltisakı veya bunlarla irtibatı bulunduğunun ortaya konulması gerektiğini, oysa hakkında herhangi bir soruşturma bulunmadığını ileri sürmüştür.

18. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Daire) 28/6/2018 tarihli kararıyla istinaf istemini kesin olarak reddetmiştir. Kararda; iş akdinin feshinin Belediye tarafından 667 sayılı KHK uyarınca başvurucunun millî güvenliği tehdit eden yapılar ile irtibatı ve bu yapılara iltisakı olabileceğinin değerlendirildiği gerekçesiyle istendiği, bu durumda alt işveren açısından feshin zorunlu hâle geldiği ve feshin geçerli sebebe dayandığı asıl işveren yönünden ise haklılığın ileride açılacak alacak davasında tartışılacağı belirtilmiştir. İstinaf kararında Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 7/3/2017 tarihli ve E.2017/5151, K.2017/4850 sayılı kararına atıf yapılmıştır (söz konusu karar için bkz. § 32).

...

62. Başvurucu, davanın esasına ilişkin iddia ve savunmalarının derece mahkemelerince incelenmediğinden yakınmaktadır.

Ek 4

7. Başvurucu, bir devlet okulunda müdür olarak görev yapmakta iken hakkında yapılan disiplin soruşturması sonucu; disiplin yönünden, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziyesine; mali yönden, zimmetine geçirdiği 75.661,81 TL'yi ilgili okul hesaplarına yatırmasına; adli yönden ise, görevini kötüye kullanma ile zimmet suçlarından hakkında kamu davası açılması için suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiştir.

8. Ümraniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, başvurucunun en son müdür olarak görev yaptığı okula gönderdiği 24/7/2007 tarihli yazıyla, başvurucudan anılan tutarların tahsil edilmesini talep etmiştir.

9. Okul yöneticileri tarafından bu yazının şifahi olarak bildirilmesi üzerine başvurucu, talep edilen tutarları 1/8/2007 ve 6/8/2007 tarihlerinde banka hesaplarına yatırmıştır.

10. Zimmet suçlamasıyla açılan dava, Üsküdar 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 5/10/2010 tarihli ilamıyla *"...Dosya içeriğine göre sanığın üzerine atılı zimmet suçunu işlediği yolunda hükümlendirilmesine yeterli, elverişli ve inandırıcı delil elde edilemediği ..."* gerekçesiyle başvurucunun beraatı ile sonuçlanmıştır.

11. Başvurucu, zimmet suçu işlediği gerekçesiyle kendisinden tahsil edilen tutarların yasal faiziyle birlikte iade edilmesi talebiyle, 10/11/2010 tarihinde idareye başvuruda bulunmuş ancak idare 21/12/2010 tarihli yazısıyla "tazminata yönelik bir dava açılmadığı ve bu yönde bir mahkeme kararı olmadığı" gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

12. Başvurucu tarafından anılan ret işleminin iptali istemiyle 4/1/2011 tarihinde dava açılmış ve İstanbul 4. İdare Mahkemesi, 12/1/2011 tarihli kararıyla süre aşımı gerekçesiyle oyçokluğuyla davayı reddetmiştir. Gerekçenin ilgili bölümü şöyledir:

    "... Olayda, davacıdan zimmetine geçirdiği belirtilen parayı ödemesi gerektiği yolunda tesis edilen 24.7.2007 tarih ve 24155 sayılı işlemin tebliğ tarihi belirtilmemekle beraber davacının 24.7.2007 tarih ve 24155 sayılı işlemi en geç talep edilen bedelin büyük bir kısmını ödediği 6.8.2007 tarihinde öğrendiği, davacı tarafından 24.7.2007 tarih ve 24155 sayılı işlemine karşı 6.8.2007 tarihinden itibaren 60 gün içinde doğrudan dava açılması ya da aynı süre içinde idareye başvurulması ve verilen cevaba göre kalan süre içinde dava açılması gerektiği halde davacının ceza mahkemesince verilen beraat kararı üzerine 60 günlük dava açma ve idareye başvuru süreleri geçtikten çok sonra 10.11.2010 tarihinde idareye başvurduğu görülmektedir.

    Bu durumda, davacı tarafından kendisinden talep edilen bedeli ödediği 6.8.2007 tarihinden itibaren 60 gün içinde dava açılması veya idareye başvurulması gerekirken bu süreler geçtikten sonra 10.11.2010 tarihinde yapılan başvuru üzerine 04.01.2011 tarihinde açılan bu davada süre aşımı bulunmaktadır. ..."

13. ...karar, Danıştay İkinci Dairesinin 10/4/2014 tarihli ilamıyla onanarak kesinleşmiştir.

B. İlgili Hukuk

15. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyuşmazlıklarda; yazılı bildirimin yapıldığı,

...

Tarihi izleyen günden başlar."

16. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Altmış günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler."

17. 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Alenilik İlkesi

Prof. Dr. Sibel İnceoğlu

Eğitici Rehberi

Başlık	**Alenilik İlkesi**
Süre	**55 dk.**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** Normatif düzenlemelerin (Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) adil yargılanma hakkı ve onun parçası olan alenilik ilkesi ile ilgili hükümlerini karşılaştırmalı olarak ilişkilendirebilir. **2** Hangi somut durumların alenilik ilkesi ile ilişkili olduğunu belirleyerek açıklayabilir. **3** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarından örneklemeler yapabilir.
Konular	**1** Duruşma hakkı **2** Duruşmanın açıklığı **3** Hükmün aleniliği
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı, Alenilik İlkesi Başlığı.** - **Temel normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 36, Md 141 - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları:** • *Goc/Turkey, (Grand Chamber),* B. No. 36590/97, 11.07.2002 • *Fredin/Sweden (No: 2),* B. No. 18928/91, 23.02.1994 • *Bakker/Austria,* B. No. 43454/98, 10.04.2003. • *Döry/Sweden,* B. No. 28394/95, 12.11.2002. • *Ponka/Estonia,* B. No. 64160/11, 08.11.2016. • *Apaydın/Türkiye, (Türkçe çeviri),* B. No: 502/03, 12.02.2008. • *Özata/Turkey,* B. No. 19578/02, 20.10.2005 • *Özata/Turkey,* B. No. 19578/02, 20.10.2005 • *Meftah and others/France, (Grand Chamber),* B. No. 32911/96, 35237/97, 34595/97, 26.07.2002. • *Ekbatani/Sweden*, B. No. 10563/83, 26.05.1988. • *T./U.K., (Grand Chamber),* B. No. 24724/94, 16.12.1999. • *B. and P./U.K.,* B. No. 36337/97, 35974/97, 24.04.2001. • *Olujic/Croatia,* B. No. 22330/05, 05.02.2009. • *Hakansson and Sturesson/Sweden,* B. No. 11855/85, 21.02.1990 • *Fazliyski/Bulgaria,* B. No. 40908/05, 16.04.2013. • *Ryakib Biryukov/Russia,* B. No. 14810/02, 17.01.2008 • *Lamanna/Austria,* B. No. 28923/95, 10.07.2001 • *Werner/Austria,* B. No. 21835/93, 24.11.1997.

Materyaller	• *Moser/Austria,* B. No. 12643/02, 21.09.2006. • *Raza/Bulgaria,* B. No. 31465/08, 11.02.2010. • *Cimpersek/Slovenya,* B. No. 58512/16, 30/06/2020. • *Timakov ve OOO ID Rubezh/Rusya,* B. No. 46232/10 ve 74770/10, 08.09.2020. • *Ryakip Biryoukov/Rusya,* B. No. 14810/02, 17/01/2008. - **Anayasa Mahkemesi kararları:** • *Ali Gürbüz,* B. No: 2013/724, 25.06.2015. • *Düzgit Yalova Gemi İnşa Sanayi A.Ş.,* B. No: 2013/8756, 15.04.2015. • *Kırmızı GAA İnşaat Turizm Gıda ve Tic. Ltd. Şti.,* B. No: 2013/2370, 11.12.2014. • *Adnan Altın,* B. No: 2013/9748, 07.01.2016. • *Mustafa Ersen Erkal,* B. No: 2013/4770, 16.04.2015. • *Fatih Taş,* B. No: 2013/1461, 12.11.2014. • *Ali Bacacı,* B. No: 2014/18688, 09.03.2017. • *İbrahim Demirayak,* B. No: 2013/4075, 10.03.2016. • *Goc/Turkey, (Grand Chamber),* B. No. 36590/97, 11.07.2002 • *Fredin/Sweden (No: 2),* B. No. 18928/91, 23.02.1994 • *Bakker/Austria,* B. No. 43454/98, 10.04.2003. • *Döry/Sweden,* B. No. 28394/95, 12.11.2002. • *Ponka/Estonia,* B. No. 64160/11, 08.11.2016. • *Apaydın/Türkiye,*
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**I- ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (12 dk.)** **1** Katılımcıları selamlayın. **2** Bu oturumda alenilik ilkesi üzerinde durulacağını belirtin. **3** Alenilik ilkesinin ne anlama geldiğini açıklayan **Ek1'deki PowerPointi ekrana yansıtın.** **4** PowerPoint eşliğinde alenilik ilkesi konusunda sunum yaparken aşağıdaki hususlara özellikle dikkat çekin: • AİHS md 6'nın bir unsuru olan alenilik ilkesinin anayasal zımni dayanağı md 36'da düzenlenen adil yargılanma hakkı, açık dayanağı ise md 141'dir. • AİHS md 6 bakımından alenilik ilkesinin iki yönü söz konusudur; hem aleni yargılanma hem de aleni hüküm güvence altına alınmıştır. • Aleni yargılanma öncelikle duruşma hakkını güvence altına almıştır. • Tam yargılama yetkisine sahip duruşmalı bir üst başvuru yolu olmadıkça ilk derece yargılama yerinde talep edildiğinde duruşma yapılmalıdır. • İstisnai koşullar olmadıkça ve istisnai koşullar olduğunu gösteren kabul edilebilir gerekçeler sunulmadıkça ilk ve tek derece yargılamasında duruşma talebi olumlu cevaplanmalıdır.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

- Duruşmanın açıklığı, demokratik toplumun gerektirmesi ve ölçülü olması koşuluyla 6. md'de sayılan meşru nedenlerle sınırlanabilir.
- Alenilik ilkesi gereği mahkeme kararlarının kamunun erişimine açık olması gereklidir.

ETKİNLİK 1: KÜÇÜK GRUP TARTIŞMALARI VE SORU/CEVAP (25 dk.)

Amaç: Aleni yargılanmaya ilişkin AİHM'in yaklaşımının tartışılması

Süre: 25 dk.

Materyaller: EK-2a ve EK-2b

Uygulama:

1. Katılımcıları iki gruba ayırın.
2. Duruşma talebinin reddedilmesine ilişkin AİHM'in *Cimpersek/Slovenya* davasının olay kısmının özetini **(EK 2a)** birinci grup katılımcılara dağıtın.
3. Duruşmanın kapalı yapılmasına ilişkin AİHM'in *Timakov ve OOO ID Rubezh/Rusya* kararının olay kısmının özetini **(EK 2b)** ikinci gruba dağıtın.
4. Her grubun, kararın içeriğini bir kaç cümleyle özetlemesi ve adil yargılanma hakkı bakımından ortaya çıkan hukuki sorunları dile getirmesi amacıyla bir temsilci seçmeleri gerektiğini belirtin.
5. Okumaları ve kendi içlerinde tartışmaları için 10 dk. süre verin.
6. Grup temsilcilerinin sunumu sırasında okudukları bu iki olayı grup olarak hukuken tartışmalarını teşvik etmek amacıyla şu soruları sorarak konuyu açın:
   - Mahkemenin duruşma yapmama yönündeki kararı, adil yargılanma hakkına ilişkin AİHM yaklaşımına uygun mudur? **(EK 2a için),**
   - Başvurucunun davaya ilişkin iddialarını ispat için duruşma yapılması zorunlu ya da gerekli midir? **(EK 2a için),**
   - Türk idari yargılama usulünde benzer sorunlarla karşılaşılır mı? **(EK 2a için)**

(İlk iki sorunun cevabıyla ilgili olarak katılımcıların *Cimpersek/Slovenya* kararının 43 ve 45. paragraflarında yer alan şu belirlemeleri yapabilmeleri için onları yönlendiriniz:

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

"Bu bağlamda Mahkeme; İdare Mahkemesinin, ihtilaf konusu meselenin, başvurucunun, bir adayın kişiliğine ve işine ilişkin olgular temelinde belirlenen kişisel niteliklere ilişkin koşulları yerine getirip getirmediği olduğunu kabul ettiğini belirtir. Bu hususta Mahkeme, başvurucunun İdare Mahkemesi'ne başvurusundan anlaşıldığı üzere, başvurucunun iddialarının, 21 Ağustos 2014 tarihli Bakanlık kararıyla ilgili olarak hem maddi hem de hukuki meseleleri gündeme getirebileceğini gözlemlemektedir. Başvurucu özellikle, kişisel niteliklerinin değerlendirilmesinin e-postalarının, şikayetlerinin ve blogunun değerlendirilmesi ile sınırlı olmaması gerektiğini iddia etmiş ve mahkemeden kendisini kişisel ve mesleki olarak tanıyan, ahlaki karakterine ve blogun sadece arkadaşları tarafından okunduğu gerçeğine tanıklık edebilecek tanıkları dinlemesini talep etmiştir. Ayrıca, başvurucu, blogda yazdığı yazı ile mahkeme bilirkişisi olarak yaptığı işin kalitesi arasındaki belirsiz bağlantıyı reddetmiştir.

Bu nedenle başvurucunun duruşma talebi, dikkate alınmasını istediği somut kanıtlarla ilgilidir; yani, kişisel uygunluğunun değerlendirilmesiyle ilgili olan olaylarla bağlantılı olarak belirli tanıkların ifadeleriyle ilgilidir.

Mahkeme, iç hukukun her zaman İdare Mahkemesi'nde bir duruşma yapılmasını gerektirmediğinin farkındadır. Ancak buna yalnızca sınırlı sayıda durumda izin verilebilinir. Bu bağlamda Mahkeme; İdare Mahkemesinin, başvurucunun duruşma talebini, İdari Uyuşmazlık Yasası'nın 59. maddesinin ikinci fıkrasına atıfta bulunarak reddettiğini gözlemlemektedir. Bu kural, ilave bir açıklama sunmayan yeni kanıtların ve delillerin söz konusu kararla ilgili olmadığını ortaya koymaktadır. İdare Mahkemesi'nin hangi olgu ve kanıtları yeni olarak değerlendirdiğine ve bunları neden konu dışı olarak kabul ettiğine ilişkin gerekçesi olmaksızın Mahkemenin, başvurucunun duruşma yapılması talebini geri çevirmesi nedenlerinin davanın arka planındaki olgular karşısında nasıl yorumlandığını ortaya koyması zor olacaktır").

- Yerel mahkemenin duruşmayı kapalı yapması AİHS md 6 ölçütleriyle uyumlu mudur? **(EK 2b için)**
- Kapalı duruşma yapılmasından doğabilecek aleniyet eksikliğinin kanun yollarında giderilmiş sayılabilmesi için, kanun yolları denetiminin hangi özelliklere sahip olması gerekir? **(EK 2b için)**

(**Bu soruların cevaplarıyla ilgili olarak** katılımcıların *Timakov ve OOO ID Rubezh/ Rusya* kararlarında yer alan şu belirlemeleri (§ 80-81) yapabilmeleri için onları yönlendiriniz:

"Mahkeme, ne Yerel Mahkemenin ne de Hükümetin, bir hakaret davasında kapalı/gizli duruşma yapmayı haklı kılabilecek belirli bir gerekçe ileri sürmediğini gözlemlemektedir. Sözleşme'nin 6 (1). maddesinde temel bir ilke olarak yer alan -bir mahkeme duruşmasının kamuya açık olarak yapılması gerektiği - ilkesinden kaçınmak için, yalnızca "istisnai koşullara" atıfta bulunmak yeterli bir neden olamaz.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

Bölge Mahkemesi, 25 Ağustos 2009 tarihli karara karşı yapılan kanun yolu başvurusunu kamuya açık bir duruşmada incelemiştir. Mahkeme bu bağlamda, bir kanun yolu mahkemesi önündeki yargılamanın kamuya açık olarak görülmesinin, kanun yolu yargılamasının kapsamının sınırlı olduğu durumlarda; özellikle de kanun yoluyla gidilen mahkemenin olguları gözden geçiremediği ve - örneğin bir cezanın görevi kötüye kullanmayla orantılı olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme de dahil olmak üzere- davanın esasını inceleyemediği durumlarda, alt derece yargı düzeylerindeki kamuya açık duruşma eksikliğini gideremeyeceğini vurgular. Buna ek olarak Mahkeme daha önce, ilk derece mahkemesi önünde kamuya açık bir duruşma yapılmamasının yargılamaların adilliği üzerinde yaratabileceği olası olumsuz etkiler göz önüne alındığında, aleniyetin yokluğunun kanun yoluyla gidilen mahkeme önünde yeniden tam olarak davanın dinlenmesinden başka bir şeyle giderilemeyeceğine karar vermiştir. (bkz. Khrabrova / Rusya, BN. 18498/04, § 52, 2 Ekim 2012).

Söz konusu zamanda yürürlükte olan Rus yasalarına göre kanun yolu mahkemelerine geniş bir inceleme alanı tanındığı göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme önündeki bilgiler, Bölge Mahkemesinin davaya yeniden bakamayacağını göstermez. Davalıların kamuya açık duruşma hakkını gözetmek için, Bölge Mahkemesinin temyiz aşamasındaki davanın tam olarak yeniden görülmesini sağlayacak adımlar atmış olması gerekirdi. Mahkeme, Bölge Mahkemesinin bunu yapmakta başarısız olduğunu not etmektedir. 4 Şubat 2010 tarihli hükmünde Bölge Mahkemesinin Bay D'ye kendisinin onuruna, haysiyetine ve ticari itibarına verildiği ileri sürülen zararın karşılığı olan tazminatın orantılılığı meselesini incelemekten açıkça imtina etmesi ve ayrıntılı gerekçe sunmaksızın derece mahkemesinin kapalı duruşmada elde ettiği bulgulara dayanması bilhassa önemlidir. Buna göre, mevcut davanın koşullarında, Bölge Mahkemesi önündeki yargılamaların halka açık olması, Yerel Mahkeme önünde açık duruşma yapılmamasını telafi etmek için yeterli değildir.")

7 Adil yargılanma hakkını güvence altına alan hukuki tasarrufun ne olması gerektiğini bulmaları için teşvik ediniz.

8 Tartışmaları, AİHM'in *Cimpersek/Slovenya ve Timakov ve OOO ID Rubezh/Rusya* kararlarında vardığı sonuçları ve gerekçelerini kısaca yeniden hatırlatarak sonlandırınız.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

ETKİNLİK 2: SORU/CEVAP VE BÜYÜK GRUP TARTIŞMALARI (15 dk.)

Amaç: Aleni hükme ilişkin örnek kararın tartışılması

Süre: 15 dk.

Materyaller: Ek-3

Uygulama:

1. Aleni hüküm hakkını ele alan AİHM'in *Ryakip Biryoukov/Rusya* kararının özetini katılımcılara (Ek-3) dağıttıktan sonra,
2. Her bir katılımcının Türkiye'deki hukuki pratikle, bu olayın benzerlik ya da farklılıklarını bulmalarını isteyin,
3. Her bir katılımcının ihlal oluşmaması için hangi tedbirlerin alınmasının gerektiğini tespit etmesini isteyin,
4. Katılımcılara kararı okumaları ve düşünmeleri için 5 dk. süreleri olduğunu hatırlatın.
5. Süre dolduktan sonra, vardıkları sonuçları grupla paylaşmalarını isteyin.
6. Kendi aralarında tartışmalarını teşvik edin.
7. AİHM'in *Ryakip Biryoukov/Rusya* kararında ulaştığı şu sonuçlara katılımcıların da ulaşması için yönlendirin: *"Ulusal hukuk gerekçeli kararın sadece taraflar, yargılamaya müdahil olan diğer insanlar ile temsilcilerine tebliğ edilmesini ve sadece bunların gerekçeli karara mahkeme kaleminde bakabilmesini öngörüyor. Sonuç olarak, medeni kanunun 1064. maddesine yapılan referans dışında, kamu, ilk derece mahkemesi kararının gerekçesine ulaşamamıştır. Oysaki 1064. madde sadece bir zarara sebebiyet verilmesi durumunda hangi sebeplerle sorumluluğun doğacağını belirtiyordu. Kararın hüküm kısmı uygulanan ilkeye ilişkin hiçbir açıklama yapmadığından bu konuda hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu şartlarda, başvurucunun iddialarının neden reddedildiğini açıklayan gerekçe kısmı kamuya kapalı kalmıştır".*

OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (3 dk.)

Bu oturumda varılan sonuçların özetini yaparak oturumu sonlandırın.

Kaynaklar	**Literatür:** • Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı,* Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 239 - 267, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf (Erişim: 30/09/2021) • Detaylı literatür bilgisi Oturumun 2. Bölümün sonunda yer almaktadır.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-1: PowerPoint sunumu Ek-2a: AİHM'in *Cimpersek/Slovenya* kararının olay kısmının özeti, B. No. 58512/16, 30/06/2020. Ek-2b: AİHM'in *Timakov ve OOO ID Rubezh/Rusya* kararının olay kısmının özeti, B. No. 46232/10 ve 74770/10, 08.09.2020. Ek-3: AİHM'in *Ryakip Biryoukov/Rusya* kararının özeti, B. No. 14810/02, 17/01/2008.

ALENİLİK İLKESİ

SLAYT 1

Sözleşmenin 6. maddesinin 1. fıkrası aleni yargılanma ile ilgili olarak şöyle demektedir:

"Her şahıs ...bir mahkeme tarafından davasının... aleni surette dinlenilmesi hakkına sahiptir. Hüküm aleni olarak verilir, şu kadar ki demokratik bir toplulukta kamu düzeni veya ulusal güvenliğin veya ahlakın yararına veya küçüklerin menfaatleri veya davaya taraf olanların özel yaşamlarının korunması amacıyla veya aleniyetin adaletin selametine zarar verebileceği bazı hususi hallerde, mahkemece kesinlikle gerekli görülecek ölçüde, dava tamamen veya kısmen basın mensupları ve halka kapalı olabilir".

SLAYT 2

ALENİ YARGILANMA VE ALENİ HÜKÜM

AİHS'nin 6. md'sinde aleniyet düzenlenirken İki ayrı haktan söz edilmiştir:

- Aleni yargılanma hakkı

- Aleni Hüküm Hakkı

- Aleni Yargılanma hakkı duruşmanın aleniliğinde söz ederken, sadece duruşmanın açıklığını değil zımnen duruşma yapılması zorunluluğunu da içermektedir.

SLAYT 3

ALENİYETİN AMACI

- Yargılamayı aleni yapma ve hükmün aleni verilmesi yükümlülükleri, hem halkın denetimi olmaksızın gizli bir yargılama sonucu adaletin dağıtılmasının önüne geçmekte hem de yargı sistemine halkın güven duymasını sağlamaktadır.

SLAYT 4

DURUŞMA ZORUNLULUĞU

- AİHS md 6/1 altındaki aleni duruşma hakkı, en azından bir derece önünde sözlü duruşma hakkını gerektirmektedir İlk derecede duruşma yapılmış olması şartıyla, ikinci veya üçüncü derecede duruşma olmaması ilgili yargılamanın özel nitelikleri tarafından haklı kılınabilir.
- Ceza davalarında ilk derece yargılamasında, duruşma yapılması ve sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı hakkaniyete uygun yargılama kavramının ve madde 6/3-c, d ve e bentlerinin de gereğidir.
- Ceza davaları dışındaki yargılamalarda hukukilik denetiminin yanı sıra maddi olayı bütün yönleriyle değerlendirme yetkisine sahip duruşma yapan bir üst yargı yolu olmadığı müddetçe, ilk derece mahkemesinde duruşma yapılması gereklidir.
- Davayı hukuki ve maddi yönden karara bağlayan ilk ve tek derece mahkemesinde ise istisnai koşullar haricinde, duruşma yapılması gerekir.

SLAYT 5

Duruşma Yapma Yükümlülüğü Mutlak Değildir

- Delil ve ifadelerin sözlü olarak sunulmasını ya da tanıkların çapraz sorguya çekilmesini gerektirecek inandırıcılıkla ilgili sorunların veya ihtilaflı olayların var olmadığı ve üzerine atılı suç bulunan kişiye davasını yazılı olarak sunma ve aleyhindeki delillere itiraz etme imkânının tanındığı hâllerde, sözlü bir duruşma yapılması gerekli olmayabilir. (AİHM: *Özmurat İnşaat Elektrik Nakliyat Temizlik San ve Tic. LTD ŞTİ/Türkiye* § 29)
- Duruşma yapma yükümlülüğü mutlak olmamakla birlikte; AİHM, kişi açısından neyin söz konusu olduğunu, örneğin olası cezaların ilgili kişinin hayatı ve kariyeri üzerindeki etkisi ve mali sonuçlarını, gözeterek sözlü duruşmadan tamamen vazgeçilmesinin istisnai bir tedbir olması ve layıkıyla haklı kılınması gerektiğine karar vermiştir.

  (AİHM: *Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD] § 210)

SLAYT 6

Mahkeme hakkı, mutlak bir hak değildir.

Mahkeme hakkı, AİHM tarafından mutlak bir hak olarak değerlendirilmemektedir. Devlet bu konudaki düzenlemesini yaparken bir takdir alanına sahiptir.

Mahkeme hakkına getirilen sınırlama;

- (a) meşru bir amaç gütmelidir,
- (b) hakkın özünü zedeleyecek şekilde olmamalıdır,
- (c) güdülen amaçla orantılı olmalıdır.

SLAYT 7

Kanun Yollarında Duruşma

- İlk derece mahkemesinde, aleni duruşma yapılmışsa, hukukilik denetimi yapan kanun yollarında duruşmasız yargılama yapılması mümkündür.
- Üst mahkeme maddi meseleyi tekrar inceliyorsa, diğer bir söyleyişle olayı bütün yönleriyle yeniden ele alıyorsa (istinaf gibi), üzerinde karar vereceği konunun niteliğine göre, duruşma yapılması gerekli hale gelebilir.

SLAYT 8

DURUŞMANIN AÇIKLIĞI

- Gerek ceza, gerekse diğer davalarda kural olarak duruşma kamuya ve basına açık yapılmak zorundadır
- Ancak, aleni yargılanma hakkı sınırsız değildir. 6. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesinde bu hakkın hangi koşullarda sınırlanabileceği belirtilmektedir; bu sınırlamalar mahkeme hükmünün aleni niteliğinden çok, yargılamanın aleni niteliği açısından geçerlidir.

SLAYT 9

AİHS'de Duruşmanın Açıklığını Sınırlama Nedenleri

Şu durumlarda basın ve halkın duruşmaya katılmasının kısmen veya tamamen sınırlanabileceği görülmektedir:

(1) ulusal güvenlik,

(2) kamu düzeni,

(3) ahlak,

(4) küçüklerin menfaatlerinin veya

(5) davaya taraf olanların özel yaşamlarının korunmasını gerekli kılması,

(6) veya mahkemenin, aleniyetin adaletin selametine zarar vereceği özel koşullar altında duruşmanın kapalı yapılmasını kesinlikle gerekli görmesi

SLAYT 10

Demokratik bir Toplumda Gerekli ve Orantılı ise Kapalı Duruşma Yapılabilir

- Kapalı duruşma yapılabilmesi için, yukarıda sayılan özel yaşam, ahlak gibi meşru amaçlardan en az biri olmalıdır.
- Ancak bu yeterli değildir; aynı zamanda kapalı duruşma yapılmasını demokratik bir toplumun gerekli kılması da gerekir.
- Duruşmanın kapalı yapılıp yapılmayacağına karar verilirken, ulaşılmak istenen meşru amaç ile kapalı duruşma yapılması arasında orantılı bir ilişki olmalıdır.

SLAYT 11

Tarafların gizli duruşma talebini mahkemeler kabul etmek zorunda değillerdir; ilgilinin menfaati ile kamu yararı arasında iyi bir dengeleme yaparak talebi reddebilirler.

(AİHM: *Hakansson and Sturesson/İsveç,* § 66-67)

SLAYT 12

Kanun Yolları ile Giderim

- AİHM'e göre, ilk derece mahkemesinde duruşma yapılmamışsa, bu eksikliğin kanun yolları aşamasında duruşma yapılarak düzeltilmesi mümkündür. Fakat üst yargılama aşamasındaki aleniyet sayesinde, ilk derece yargılamasındaki eksikliğin giderilmiş sayılabilmesi için, söz konusu yargı merciinin işin esasına girerek maddi olayları bütün yönleriyle yenide değerlendirme yetkisine sahip olması gerekmektedir (AİHM: *Timakov and 000 ID Rubezh/Rusya,* §§ 81- 82; *Le Compte, van Leuven and de Meyere/Belgium,* § 60)

SLAYT 13

Feragat

- AİHM, aleni yargılanma hakkından kişinin kendi açık talebi ile veya zımnen vazgeçebileceğini öngörmektedir. Fakat, feragatın zımni olduğu hallerde bunun, hiçbir tereddüde yer vermeyecek kadar belirgin olması ve aynı zamanda kamu yararına ters düşmemesi gerekmektedir (AİHM: *Baischer/Avusturya, B. No: 32381/96, 20.12.2001,* § 26).
- İgili dava konusu açısından, iç hukukta ve uygulamada aleni bir duruşma yapılma olanağı konusunda bir açıklık yok ise veya duruşmanın gerekli olup olmadığına ulusal mahkeme karar veriyor ise, yargılama sürerken aleni bir duruşma yapılmasını talep etmemek feragat anlamına gelmez.

SLAYT 14

ALENİ HÜKÜM

- Hükmün aleni olması yükümlülüğü adil yargılanma hakkının bağımsız bir unsurudur ve başvurucunun mahkeme kararına erişebilmesi ve buna karşı kanun yoluna gidebilmesi belirleyici olarak görülemez, mahkeme kararlarının kamunun erişimine açık olması gereklidir.

SLAYT 15

Mahkeme kararının açık duruşmada verilmemesi, dava dosyasına erişimin sadece davada hukuki menfaati olan ilgililere açık olması ve daha çok Yüksek Mahkeme ve istinaf mahkemelerinin kararlarının sadece özel ilgi gerektirenlerinin yayımlanması madde 6/1'in gereklerini karşılar nitelikte bulunmamıştır.

(AİHM: *Moser/Avusturya,* §§ 102-104)

SLAYT 16

- İlk derece mahkemesinde, ulusal güvenlik veya kamu düzeni gibi gerekçelerle açık duruşmanın yapılmaması haklı olsa dahi, hükmün hiçbir kamu denetimi olanağı yaratmaksızın tamamen gizli kalması Sözleşme'ye aykırıdır .

  (AİHM: *Campbell and Fell/Birleşik Krallık,* §§ 90-92)

SLAYT 17

ANAYASAL DÜZENLEMELER

- Anayasada aleni yargılanma hakkı, hak ve özgürlüklerin düzenlendiği maddelerin yer aldığı Temel Haklar ve Ödevler kısmında ayrı bir hak olarak düzenlenmemiştir.
- Aleni yargılanma hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının zımni unsurudur.
- Anayasa'nın, Cumhuriyetin Temel Organlarını düzenlediği kısmında, madde 141'de bir anayasal ilke olarak aleniyet açıkça düzenlemiştir.
- Madde 141'de yer alan bu ilke, 36. maddede yer alan adil yargılanma hakkının özel güvencesidir.

SLAYT 18

Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması başlıklı
Anayasanın 141. maddesinin 1 ve 2. fıkraları

- *"Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının ya da tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilir.*

  Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

  .... "

SLAYT 19

- Anayasa, Sözleşme'nin 6. maddesiyle kıyaslandığında, alenilik ilkesini sınırlama nedenlerini daha kısıtlı tutmuştur.
- Ancak Anayasa Mahkemesine gore, bazı durumlarda açık duruşma yapılması başka bir hakkın (örn. özel yaşama saygı hakkı) ihlaline neden olduğu için hakların dengelenmesi gerekir (AYM: *B.K.*, §§ 61-69)

SLAYT 20

- *"Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birisi de Anayasa'nın 141. maddesinde düzenlenen yargılamanın açık ve duruşmalı yapılması ilkesidir. Yargılamanın açıklığı ilkesinin amacı adli mekanizmanın işleyişini kamu denetimine açarak yargılama faaliyetinin saydamlığını güvence altına almak ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu yönüyle hukuk devletinin en önemli gerçekleştirme araçlarından birisini oluşturur. " (AYM: Nevruz Bozkurt, § 32)*

SLAYT 21

- Yargılamaya taraf olan kişilerin hakkaniyetli yargılama temelinde beyanlarını sözlü vermesinin gerektiği durumlarda sözlü yargılama yapılmaması yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyebilir. Dolayısıyla sadece dosyaya dayanılarak tatmin edici bir çözümün sağlanamayacağı olaylarda sözlü yargılamanın yapılması gerekebilir. Sözlü yargılamaya karar vermede davaya konu meselelerin çokluğu değil niteliği önem kazanacaktır (AYM: *Adnan Altın,* § 48).

SLAYT 22

Ek 2.a

İnşaat alanında yüksek lisans derecesine sahip olan ve aynı zamanda blog yazarı olan başvurucu, "doğal ve diğer afetlerin etkilerinin değerlendirilmesi konusunda mahkeme bilirkişiliği" için başvuruda bulunmuştur. Adalet Bakanı, başvurucuyu mesleki bilgilerinin inceleneceği bir sınava girmeye davet eden bir karar yayımlamıştır. Karar, diğer kriterlere ilişkin olarak başvurucunun talep edilen tüm belgeleri ibraz ettiğini kaydetmiştir. Başvurucu, daha sonra, alanında uzman kişilerden oluşan altı üyeli bir komisyon tarafından sınanmıştır. Bakan, başvurucunun sınavı başarıyla geçtiğini teyit eden bir sertifika vermiştir.

Başvurucu, Adalet Bakanlığı'na, atamadaki gecikmelerden şikayet eden ve yaz tatilinden önce (mahkeme bilirkişileri tarafından edilen) yeminini etmeyi talep eden iki mektup göndermiştir. Başvurucunun yemin etmesi ilk olarak 4 Temmuz 2014 olarak planlanmış, ancak 16 Temmuz 2014 tarihine ertelenmiştir. Ardından başvurucu Bakanlığa şunları yazan bir e-posta göndermiştir: "Bu insanlarla dalga geçmek demektir! Ciddi bir ülkede işler böyle yürümez!" Başvurucu ayrıca mahkeme bilirkişiliği, eksperliği ve tercümanlığı yapmayı uman ve yemin etmeyi bekleyen diğer adaylara da e-posta göndererek "11 Haziran'da Adalet Bakanlığı Devlet Müsteşarlığını aradım ama hiçbir şey olamaz çünkü bu BA [bir çalışanın adı] izinli... dediler, ama biz önemli değiliz. Hepinizin [o ofisi] aramasını ve ciddi bir şekilde şikayet etmesini öneriyorum..."

1 Temmuz 2014 tarihinde başvurucunun vekili, yemin töreninin ertelenmesi nedeniyle yaşanan gecikmelerden duyduğu memnuniyetsizliği ifade ederek ve Bakanlığın hukuka ve Anayasa'ya aykırı hareket ettiğini iddia ederek Bakanlığa şikayette bulunmuştur. Bakan, başvurucunun blogunun içeriğine, 1 Temmuz 2014 tarihli şikayetine ve başvurucunun diğer adaylara gönderdiği e-postaların Bakanlığın çalışmaları hakkında aşağılayıcı ifadeler içerdiğine dayanarak, mahkeme bilirkişisi adayı olarak başvurucunun Mahkemeler Kanununun 87. maddesi ile belirlenen gerekli kişisel niteliklere sahip olup olmadığı konusunda haklı şüphelere sahip olduğunu belirtmiştir.

Bir avukat tarafından temsil edilen başvurucu, Bakanlığın eleştirisini hakaret olarak algıladığını dile getirerek ve atanmasına ilişkin kararın zaten verilmiş olduğunu ekleyerek, başvurusunun bu aşamada reddedilmesinin Bakanlığın profesyonel olmamasının ve otoriter bir devletin göstergesi olduğunu ileri süren yazıyla Bakanın mektubuna cevap vermiştir. Vekili ayrıca, başvurucunun blogunun konuyla ilgisiz olduğunu, rencide etme amacının olmadığını ve mesleğiyle ilişkisinin olmadığını iddia etmiştir.

Bakan, başvurucunun mahkeme bilirkişiliği başvurusunu reddetmiştir. Başvurucunun Bakanlığın çalışmalarıyla ilgili şikayetlerine atıfta bulunmuş ve 1 Temmuz 2014 tarihli şikayetin alınmasından sonra, yetkililerin başvurucunun "Politika, mutfak ve piliçler" isimli blogunu internetten öğrendiklerini belirtmiştir. Bakan, başvurucunun yalnızca eleştirel sosyal yorum köşeleri yazmakla kalmadığını, aynı zamanda Devlet organları, siyasi ve sosyal yaşamın görünür temsilcileri ve belirli diğer kişiler hakkında da rahatsız edici yazılar yazdığını belirtmiştir. Ayrıca, başvurucunun çok sayıda e-postada uygunsuz ve aşağılayıcı bir şekilde Bakanlık ve çalışanlarının yaz tatilinden önce ilgili yemin törenini düzenlemesini talep ettiğini dikkate almıştır. Bakan, Bakanlığın başvurucuyu yemin etmeye davet ettikten sonra öğrendiği bloguna ve bazılarını e-posta

yoluyla dağıttığı şikayetlerine dayanarak, başvurucunun Mahkemeler Kanununun 87. maddesi uyarınca bir mahkeme uzmanından beklenen niteliklere sahip olmadığı sonucuna varmıştır.

Bakan, mahkeme bilirkişilerinin yalnızca son derece profesyonel kişiler değil, aynı zamanda kamu güvenine ve dava taraflarının güvenine layık, kişisel ve ahlaki açıdan mahkeme bilirkişiliğine uygun kişiler olmaları gerektiğini kaydetmiştir. Bakan ayrıca, başvurucunun, blogun yalnızca arkadaşları tarafından okunduğu ve bu nedenle önemsiz olduğu iddiasını reddetmiş, kamuya açık olduğunu ve Bakanlığın herhangi bir zorluk yaşamadan erişebildiğini belirtmiştir. Bakan ayrıca, adayların yemin etmesiyle tamamlanan atama prosedürünü bir bütün olarak dikkate alarak başvurucunun bilirkişilik şartlarını yerine getirip getirmediğini değerlendirebileceğini de savunmuştur.

Başvurucu İdare Mahkemesi'nde Bakanın kararına karşı dava açmış; eleştirisini kabul etmek yerine Bakanın ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere yasal ve anayasal haklarını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Ayrıca, mahkeme bilirkişiliği için profesyonel olarak gerekli kişisel niteliklere sahip olduğunu belirtmiş, blogun sadece arkadaşları tarafından okunduğuna tanıklık edebilecek birkaç tanığın dinlenmesini talep etmiştir. Başvurucu, savunmasını sunmuş ve duruşma talep etmiştir. Bakan'ın Mahkemeler Yasası'nın 87. maddesini yorumlayış biçimini tartışmış ve Bakanın kişisel niteliklerini yalnızca e-postalarına, şikayetlerine ve bloguna dayanarak değerlendiremeyeceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, blogdaki yazısının bir mahkeme bilirkişisinin çalışmasıyla hiç bir şekilde ilgili olmadığını belirtmiştir.

İdare Mahkemesi, başvurucunun davasını reddeden bir karar vermiştir. Mahkeme, Bakanın kararını ve başvurucunun görüşlerini özetledikten sonra, ihtilaf konusu sorunun, başvurucunun Mahkemeler Yasası'nın 87. md'sinde tanımlanan kişisel niteliklere ilişkin gerekliliği yerine getirip getirmediği olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, kişisel niteliklerin, adayın kişiliği ve işi ile ilgili gerçekler temelinde belirlendiğine karar vermiştir. Mahkeme, Bakanın davanın gerçeklerini doğru bir şekilde belirlediğini ve önemli yasal hükümleri uyguladığını değerlendirmiştir. Mahkeme bilirkişi unvanının, adayın Bakan huzurunda yemin ettiği anda kazanıldığını vurgulamıştır. Bu nedenle, Bakan'ın başvurucunun gerekli kişisel niteliklere sahip olmadığına ilişkin kararı geç kalmış bir karar değildir. Mahkeme, Bakan tarafından verilen kararın gerekçesine dayanarak, başvurucunun aslında gerekli kişisel niteliklere sahip olmadığı ve bu nedenle hukuka uygun ve doğru bir karar almakla ilgisi olmayan diğer argümanlarının incelenmesinin gereksiz olduğu sonucuna varmıştır. Son olarak, İdari Uyuşmazlık Yasası'nın 59(2) maddesinin ikinci bendinde belirtildiği üzere yeni gerçeklerin ve kanıtların kararla ilgili olmadığını tespit ederek duruşma yapmayı reddetmiştir.

Başvurucu, hukuka aykırılık iddiasıyla temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yüksek Mahkeme, başvurucunun dava konusu karardan kaynaklanan önemli bir hukuki meseleyi veya çok önemli sonuçları gösteremediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

İlgili Hukuk:

O tarihte yürürlükte olan Mahkemeler Kanunu'nun 87. maddesi uyarınca, bir mahkeme bilirkişisinin aşağıdaki şartları yerine getirmesi gerekir. Bilirkişi:

(i) Slovenya veya bir Avrupa Birliği Üye Devleti veya Avrupa Ekonomik Alanı vatandaşlığına sahip olmalı ve iyi derecede Sloven diline hakim olmalıdır;

(...)

(viii) Mahkeme bilirkişiliği görevi ile bağdaşmayan faaliyetlerde bulunmamalıdır.

Uzmanın işini dürüstçe ve gereken özenle yapmayacağına dair haklı bir sonuca varmaya neden olabilecek davranışlarda bulunmuş veya bulunmakta olan kişilerin, bir uzmanın işini yürütmek için gerekli kişisel niteliklere sahip olmadığı kabul edilecektir.

İdari Uyuşmazlık Yasası madde 59 aşağıdaki gibidir:

"(1) İdare mahkemesi, idari kararın dayandırıldığı maddi unsurlar üzerine tartışma yoksa, duruşma yapmadan karar verebilir.

(2) Yukarıdaki (1) numaralı fıkradaki hükümden bağımsız olarak, aşağıdaki hallerde de mahkeme duruşma yapmadan karar verebilir:

- davaya, itiraz edilen hukuki tasarrufa ve idari dava dosyalarına dayanılarak, şikâyetçinin talebinin kabul edilmesinin gerekli olduğu açıksa;

- davanın maddi unsurlarına taraflarca itiraz edilirse, ancak taraflarca İdare Mahkemesi önündeki davada sunulan yeni maddi unsurlar ve kanıtlar kabul edilemez veya kararla ilişkili değilse;

- mahkeme, aynı maddi unsurlar ve yasal temelde aynı taraflar arasındaki bir anlaşmazlığı zaten karara bağlamışsa.

..."

(Özet çeviri: Arş. Gör. Asiye Çelik Demir)

Ek 2.b

Başvurucu bir gazetecidir ve söz konusu tarihte Tula Bölgesel Duma'nın (bölgesel yasama organı) bir üyesidir. Diğer başvurucu olan şirket ise, Tula merkezli bir yazı işleri ve yayınevi olan, bir limited şirkettir. Başvurucu şirket, yerel bir gazete olan Za Sechnyy Rubezh'i ("gazete") yayımlamaktadır.

Başvurucu tarafından yazılmış, "Vali yolsuzluk için hangi notu hak eder?" başlıklı bir başyazı gazetede yayımlanmıştır. Makalenin amacı, o zamanlar Tula Bölgesi Valisi olan D.'nin yolsuzluk uygulamalarına karıştığı ve bunlara göz yumduğu iddialarını dile getirmektir. Makale, yazarının Tula Bölgesi'ndeki yüksek yolsuzluk seviyeleri olarak algıladığı şeyi onaylamadığını ifade eden birkaç retorik soru ve ifade içeriyordu.

5 Haziran 2009'da Bay D., makalede yer alan ifadelerden on dördünün geri çekilmesini ve 10.000.000 Rus rublesi talep ederek, başvuranlar aleyhine, Tula Privokzalnyy Yerel Mahkemesi'nde ("Yerel Mahkeme") hakaret davası açmıştır.

Yerel Mahkeme, Bay D.'nin talebi üzerine, davacının itibarını korumak amacıyla, davacının özel hayatı ve ticari itibarı ile ilgili bazı gizli hususların kamuoyunda tartışılmasının "iddianın doğru incelenmesine" zarar vereceği gerekçesine dayanarak davada gizlilik kararı almıştır.

Başvurucu, Yerel Mahkeme önünde, makalenin kamuyu ilgilendiren bir konuyu ele aldığını ve okuyucuları açıklanan durum üzerinde düşünmeye davet ettiğini ileri sürmüştür.

Yerel Mahkeme Bay D.'nin talebini kısmen kabul etmiştir. Mahkeme, özellikle, Valinin üst düzey bir kamu görevlisi olarak statüsüne atıfta bulunmuş, ihtilaflı on dört beyanın geri çekilmesini emretmiş ve başvuran ile başvuran şirketi birlikte ve müteselsilen Bay D.'ye 1.000.000 RUB (22.150 EURO) manevi tazminat olarak ödemesine karar vermiştir.

Yerel Mahkeme, davalıların ihtilaflı ifadelerin doğru olduğuna dair herhangi bir kanıt sunmadıklarını belirtmiştir. Mahkeme, davalıların dava konusu ifadelerin yeterli olgusal temelleri olduğunu ispat için sundukları materyalleri (muhasebe kayıtları, sözleşmeler, Vali tarafından verilen emirler ve gazete makaleleri dahil), kanıt olarak değerlendirmeyi, yalnızca şu gerekçeye dayanarak reddetmiştir: "bu belgelerin içeriği, mahkemenin, karalayıcı ifadelerin doğruluğunu kanıtlayan gerçekleri belirlemesine olanak vermemiştir".

Başvuruculların yerel Mahkeme kararını temyizi üzerine, Tula Bölge Mahkemesi ("Bölge Mahkemesi") başvuranların temyiz başvurusunu halka açık bir duruşmada dinlemiştir. Mahkeme, dava konusu ifadelerin "siyasi ve tanınmış bir kişiyle ilgili olarak izin verilen ve kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aştığı" gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

(Özet çeviri: Arş. Gör. Asiye Çelik Demir)

Ek 3

Olaylar: Başvurucu bir hastaneye karşı tıbbi ihmalden dolayı dava açmıştır. Davası ilk derece mahkemesi tarafından kamuya açık bir duruşmada esastan incelenmiştir. Duruşma sonunda mahkeme kararının hüküm kısmını açıklamıştır. Buna göre, mahkeme başvurucunun medeni kanunun 1064. maddesi temelinde yaptığı şikâyetleri reddetmiştir. Gerekçeli karar başvurucuya sonra tebliğ edilmiştir. Başvurucu bu karara itiraz etmiş ancak bu itirazı bölge mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Bu mahkeme de kamuya açık duruşmada kararının sadece hüküm kısmını okumuştur.

Hukuk: Bu davada AİHM söz konusu hukuk yargılaması kapsamında kararların kamuya açık bir şekilde verilmesi şartının duruşmada kararın sadece hüküm kısmının okunmasıyla yerine getirilip getirilmediğine karar verecektir. Bu soruya cevap verebilmek için öncelikle kamunun hangi ölçüde gerekçeli karara ulaşabildiği ve kamusal kontrolü sağlamak amacıyla bu metni ulaşılabilir kılmak için yapılan düzenlemelerin neler olduğunu araştırmak gerekmektedir. Ulusal hukuk gerekçeli kararın sadece taraflar, yargılamaya müdahil olan diğer insanlar ile temsilcilerine tebliğ edilmesini ve sadece bunların gerekçeli karara mahkeme kaleminde bakabilmesini öngörüyor. Sonuç olarak, medeni kanunun 1064. maddesine yapılan referans dışında, kamu ilk derece mahkemesi kararının gerekçesine ulaşamamıştır. Oysaki 1064. madde sadece bir zarara sebebiyet verilmesi durumunda hangi sebeplerle sorumluluğun doğacağını belirtiyordu. Kararın hüküm kısmı uygulanan ilkeye ilişkin hiçbir açıklama yapmadığından bu konuda hiçbir fayda sağlamaktadır. Bu şartlarda, başvurucunun iddialarının neden reddedildiğini açıklayan gerekçe kısmı kamuya kapalı kalmıştır.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

(Türkçe özet çeviri şu adresten alınmıştır: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{“itemid”:[“001-119593”]} Erişim: 20/09/2021)

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı

Dr. Erkan Duymaz

Eğitici Rehberi

Başlık	**Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**
Süre	**105 dk.**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** Silahların eşitliği ilkesinin ve çelişmeli yargılama hakkının adil bir yargılamayla bağını kurabilir. **2** Silahların eşitliği ilkesinin ve çelişmeli yargılama hakkının idari yargılamaların hangi aşamalarında ve hangi işlemler/kararlar kapsamında gündeme geldiğini açıklayabilir. **3** Bu alanda uygulamada karşılaşılan ve bireysel başvurulara konu olan sorunları sıralayabilir. **4** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili içtihadını özetleyebilir. **5** Adil yargılanma hakkının ihlâline yol açmamak için yargılama süresince dikkat edilmesi gereken hususları anlatabilir.
Konular	**1** İdari yargıda silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı **2** Delillerin tartışılması, belgelere erişim, gizli belgelerin hükme esas alınması **3** Bilirkişi incelemesi, bilirkişinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı **4** Danıştay savcısının, tetkik hâkiminin görüşlerinin, teknik raporların taraflara tebliği **5** Sebep ikamesi yapılması durumunda tarafların görüşlerinin alınması
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı** - **Temel Normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 36 • İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK): Md 16, 17, 18, 20, 21, 31 • Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK): Md 266 - **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları:** • *Dombo Beheer B.V./Hollanda,* 14448/88, 27/10/1993. • *Ruiz-Mateos/İspanya,* 12952/87, 23/06/1992. • *Akbal/Türkiye,* 43190/05, 16/01/2018. • *Güner Çorum/Türkiye,* 59739/00, 31/10/2006. • *Aksoy Eroğlu/Türkiye,* 59741/00, 31/10/2006. • *Miran/Türkiye,* 43980/04, 21.04.2009. • *A. ve diğerleri/Birleşik Krallık,* Büyük Daire, 3455/05, 19/02/2009. • *Sarıdaş/Türkiye,* 6341/10, 7/7/2015. • *Meral/Türkiye,* 33446/02, 27/11/2007. • *Zagorodnikov/Rusya,* 66941/01, 7/6/2007.

Materyaller	- **Anayasa Mahkemesi kararları:** • *Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir,* B. No: 2018/35147, 16/12/2020. • *İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan, B*. No: 2018/20175, 19/11/2020. • *Ahmet Erbek,* B. No: 2013/3197, 17/2/2016. • *Mustafa Kupal,* B. No: 2013/7727, 4/2/2016. • *Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan,* B. No: 2016/11861, 13/6/2019. • *Koray Erdoğan,* B. No: 2013/1989, 10/3/2016. • *Hüseyin Sezen,* B. No: 2013/1793, 18/9/2014. • *Rıdvan Batur,* B. No: 2018/17680, 3/12/2020. • *Bünyamin Uçar,* B. No: 2017/32004, 3/6/2020. • *Nihat Evren Toprak,* B. No: 2016/9326, 24/10/2019. • *Taylan Özgür Tor,* B. No: 2013/2454, 12/3/2015. • *Bekir Cem Cerrahoğlu,* B. No: 2014/12380, 8/11/2017. • *Mirza Yener (2),* B. No: 2015/19159, 11/6/2018. • *Mirza Yener,* B. No: 2015/6525, 11/6/2018. • *Lokman Adal,* B. No: 2016/3574, 24/10/2019. • *Ahmet Boran,* B. No: 2015/16263, 12/9/2019. • *Yılmaz Özcan*, B. No: 2015/12914, 15/11/2018. • *Mehmet Yılmaz (2),* B. No: 2015/8533, 14/11/2018. • *Mehmet Yılmaz,* B. No: 2015/4304, 14/11/2018. • *Selim Türk*, B. No: 2014/9017, 5/4/2018. • *Ahmet Korkmaz,* B. No: 2014/16232, 25/1/2018. • *Nursen Gül,* B. No: 2016/9104, 25/9/2019. • *Ömer Özen*, B. No: 2016/14291, 13/6/2019. • *Oğuzhan Mert Kaya,* B. No: 2014/6431, 14/11/2018. • *Batuhan Yılmaz,* B. No: 2015/6071, 28/6/2018. • *Murat Yasan*, B. No: 2015/6802, 8/1/2020. • *Ayşe Kadriye Gülçin Karaaslan ve Emine Nurçin Gülbaş,* B. No: 2015/12273, 21/3/2019. • *Melike Aksoy,* B. No: 2014/7400, 16/11/2016. • *Ayfer Atalmış,* B. No: 2016/12198, 9/6/2020. • *Kasım Biner,* B. No: 2014/11399, 22/11/2017. • *Emine Demir Özden,* B. No: 2014/13769, 22/11/2017. • *Bülent Karataş,* B. No: 2013/6428, 26/6/2014. • *A.B.,* B. No: 2014/11764, 11/12/2018.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

- *Cemal Şaliş,* B. No: 2014/3316, 10/5/2018.
- *Murat Kırboğa,* B. No: 2013/2892, 20/11/2014.
- *İdris Ertaş [GK],* B. No: 2018/21949, 20/5/2021.

- **Danıştay kararları**
  - Vergi Dava Daireleri Kurulu, E.2018/488, K.2018/446, T.21/06/2018.
  - 16. Daire, E.2015/10952, K.2015/1795, T.16.04.2015.
  - İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.1999/775, K.1999/1200, T.03/12/1999.
  - 5. Daire, E.2016/40478, K.2017/11831, T.26.04.2017.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

ISINMA ETKİNLİĞİ (5 dk.)

Katılımcılardan yanlarında oturan kişiyle sevdiği müzik türünü ve en çok dinlediği müzisyenleri söylemesini isteyin. Bunun için sadece 1 dk. süre tanıyın. Ardından herkesten eşleştiği kişinin verdiği cevapları grupla paylaşmasını isteyin. Cevapları seri bir şekilde aldıktan sonra sıradaki etkinliğe geçin.

DİKKAT ÇEKME VE HEDEFTEN HABERDAR ETME (10 dk.)

1 Ek-7.1'deki PowerPoint sunumunun **1. slaytında** yer alan görseli ekrana yansıtın ve katılımcılara sırasıyla aşağıdaki soruları sorup birkaç kısa cevap alın.

a) Böyle bir müsabakaya hakemlik yapmak ister misiniz?

b) Bu müsabakadan adil bir sonuç çıkabilir mi?

2 Katılımcılara, idari uyuşmazlıkların hakkaniyete uygun bir şekilde çözüme kavuşturulması için taraflara eşit imkânlar sağlanması ve her türlü bilgi, belge ve iddianın serbestçe ve eşit koşullarda tartışılması gerektiğini söyleyin. Bu oturumun sonunda, silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı konusundaki bilgilerini pekiştireceklerini, uygulamada karşılaşılan sorunlar hakkında bilgi sahibi olacaklarını ve adil yargılanma hakkı ihlallerine yol açmamak için dikkat edilmesi gereken hususları bileceklerini belirterek sunuma geçiş yapın.

ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (20 dk.)

1 **2. slaytta** yer alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinin ve Anayasa'nın 36. maddesinin ilk cümlelerini yansıtın. Katılımcılara, ilk cümlede geçen "hakkaniyete uygun" ifadesinden ne anladıklarını sorun. İkinci cümlede hakkaniyete uygun dinlenilme veya yargılanma hakkı açıkça yer almasa da, bu hakkın adil yargılamanın bir unsuru olduğu konusunda bir şüphe bulunmadığını, Anayasa Mahkemesinin içtihadının bu yönde olduğunu belirtin.

2 **3. slaytı** yansıtın. Hakkaniyete uygun yargılanmanın sadece ceza ve hukuk yargılamaları kapsamında değil idari yargılamalar kapsamında da korunan temel bir hak olduğunu vurgulayın. Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının bu hakkın alt unsurlarından olduğunu hatırlatın.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

3 **4. slaytta** yer alan tanımları yansıtın. Katılımcılara, bu tanımlardan yeni bir şey öğrenip öğrenmediklerini sorun

4 **5. slaytta** yer alan tanımları yansıtın. Silahların eşitliği ilkesi ile çelişmeli yargılama hakkının neden bir arada anıldığını ve iki kavram arasında nasıl bir bağ olduğunu sorun.

5 **6. slaytta** yer alan karar kesitini yansıtın. Aşağıdaki açıklamayı yapın:

> "Bununla birlikte silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı mutlak nitelikteki güvenceler değildir. AİHM ve AYM, bir yargılamanın adil olup olmadığını değerlendirirken yargılamayı bir bütün olarak ele almakta, savunma hakkına getirilen bütün sınırlamaları otomatik olarak adil yargılanma hakkı ihlali olarak görmemektedir. Yargılamanın bir aşamasında gündeme gelen bir eşitsizliğin ileriki aşamalarda telafi edilmesi veya ilk aşamada erişilemeyen bilgi ve belgelere ilerleyen süreçte erişimin sağlanması ve bunlar hakkında görüş bildirilebilmesi durumunda söz konusu güvencelere uygun davranıldığı kabul edilecektir. Diğer yandan, taraflar arasındaki usuli eşitsizliğin "önemsiz", yani yargılamanın hakkaniyetini etkilemeyecek düzeyde olması durumunda da aynı sonuca ulaşılacaktır."

6 Katılımcılardan bu bilgiler ışığında silahların eşitliği ilkesinin ve çelişmeli yargılama hakkının yargılama sürecine katkısı konusunda akıllarına ilk gelen kavram veya kelimeleri söylemelerini isteyin.

Aşağıdakilerin bir kısmının söylenmesini bekleyin.

- Adalet
- Hakkaniyet
- Eşitlik
- Denge
- Adil yargılanma
- Doğru yargılama
- Maddi gerçek
- Kararların doğruluğu
- Kararların meşruluğu
- Yargıya güven
- Hukuk devleti

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

7 Şimdi katılımcılardan mesleki tecrübelerine dayanarak silahların eşitliği ve çelişmeli yargılamayla ilgili gördükleri, idari yargılama sürecine ilişkin birkaç unsur/konu saymalarını isteyin.

- Delillerin tartışılması
- Belgelere erişim
- Gizli belgeler
- Bilirkişi tayini
- Bilirkişinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı
- Belge ve raporların taraflara tebliği
- Danıştay savcısının görüşü
- Sebep ikamesi

8 Dile getirilen konuları özetleyerek, eksik olduğunu düşündüğünüz konuları ekleyerek etkinliği sonlandırın.

GELİŞTİRME (70 dk.)

ETKİNLİK 1: KÜÇÜK GRUP ÇALIŞMASI / ÇALIŞMALARIN SUNUMU / GENEL TARTIŞMA

Amaç: Anayasa Mahkemesinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama konularında öne çıkan kararlarını tartışmak suretiyle uygulamadaki sorunları alanları tespit etmek ve hak ihlallerine sebebiyet vermemek için dikkat edilmesi gereken hususları ortaya koymak.

Süre: 70 dk.

Materyaller: Ek.7.2, Ek. 7.3, Ek.7.4, Ek.7.5

Uygulama

1 Katılımcıları 4 gruba ayırın. Anayasa Mahkemesinin, gizli tutulan belgenin hükme esas alınmasına ilişkin *Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir* (B. No: 2018/35147, 16/12/2020) (Ek-7.2), bilirkişi talebinin karşılanmamasına ilişkin *Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan* (B. No: 2016/11861, 13/6/2019) (Ek-7.3), bilirkişi raporunun taraflara tebliğine ilişkin *İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan* (B. No: 2018/20175, 19/11/2020) (Ek-7.4) ve sebep ikamesine ilişkin *Koray Erdoğan* (B. No: 2013/1989, 10/3/2016) (Ek-7.5) kararlarının olaylar kısımlarını gruplara dağıtın. (Vergi hakimleri için Ek- 7.4 olarak *Ayfer Atalmış*, B. No: 2016/12198, 09/06/2020 kullanılabilir)

Katılımcılardan, grup içerisinde tartışarak şu sorulara yanıt üretmelerini isteyin:

- Olayda davacı (veya davacılar) idareye göre daha zayıf bir konuma düşmüş müdür?
- Bu davaya bakan hâkim siz olsaydınız farklı bir işlem yapar mıydınız veya farklı bir karar verir miydiniz?

2 Her bir grubun bir temsilci belirleyerek incelediği olayı ve ulaştığı sonuçları tüm grup ile paylaşacaklarını belirtin.

3 Grup paylaşımlarından sonra diğer katılımcılara farklı görüşleri olup olmadığını sorun.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

4 Genel tartışmadan, Anayasa Mahkemesinin vardığı şu sonuçların çıkması için katılımcıları yönlendirin:

Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir, § 40-41.

"Başvuruya konu olaylarda Mahkeme kararlarının gerekçelerinin (...) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından sunulan -Mahkemelere sunulan ancak içeriğinden başvuruculaın haberdar edilmediği- ve hükme esas alınan belgelerin içeriğini yansıtmadığı, bu suretle başvurucuların ilk derece aşamasında söz konusu belgelerin içeriğinden hiçbir şekilde haberdar olamadıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle güvenlik soruşturması sonucunun neden olumsuz kabul edildiği konusunda idare tarafından Mahkemeye sunulan bilgi ve belgelerin içeriğinden haberdar edilmeyen başvurucuların ret hükmünün gerekçesi ile (istinaf aşamasında) hükme esas alınan belgelere ilişkin etkin olarak yorumda ve itirazda bulunması adına yeterli imkâna sahip kılındıkları söylenemez. Sonuç olarak somut yargılama sürecine bu çerçeveden bakıldığında başvuruculara hükme esas alınan belgelerin içeriğinden haberdar olmaları, bu belgelere yönelik yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin imkânların sağlanmadığı görülmüştür.

Bu nedenlerle içeriğinden haberdar edilmemeleri nedeniyle başvuruculara hükme esas alınan belgelere yönelik yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle bağdaşmadığı ve bu bağlamda adil bir yargılamanın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır."

Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan, § 32-33.

"İdari para cezası tutanaklarında belirtilen mevkiin av yasağı olan sahilden itibaren 2 millik bölge içinde yer alıp almadığının belirlenmesinin teknik incelemeyi gerektirdiği izahtan varestedir. Başvurucular tarafından ileri sürülen söz konusu iddia, Mahkemeye 2577 ve 6100 sayılı Kanunlarla tanınan imkân kullanılarak gerekirse bilirkişi incelemesi de yaptırılması suretiyle açıklığa kavuşturulması gereken bir olgudur.

"Sonuç olarak teknik rapor olmadan başvuruculaın bu iddiasını ispatlanmasının mümkün olmayacağı dikkate alındığında mahkemece bu iddiaya ilişkin bir irdeleme ve araştırma yapılmadan uyuşmazlıkların sonuçlandırılması başvuruculaın davalı idareye nazaran zayıf bir konuma düşürülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum silahların eşitliği ilkesiyle çelişmektedir."

İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan, § 32-33.

"Dosya içeriğinden anlaşıldığı üzere başvurucular Bölge İdare Mahkemesinin kesin nitelikteki kararına dayanak teşkil eden ve başvuruya konu uyuşmazlığın esasına yönelik teknik tespitler içeren (...) bilirkişi raporundan Bölge İdare Mahkemesi kararı ile haberdar olmuştur. Bu noktada başvuruculara Bölge İdare Mahkemesi kararına dayanak teşkil eden (...) bilirkişi raporunu incelemeleri, yorumda ve itirazda bulunabilmeleri için pratik ve etkin bir imkânın sunulmamış olduğu açıktır.

Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	*Bu nedenle başvuruculara hükme esas alınan bilirkişi raporuna yönelik yorumda/itirazda bulunma konusunda etkin ve pratik imkânların sağlanmamasının silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleriyle bağdaşmadığı ve bu bağlamda adil bir yargılamanın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır."* ***Koray Erdoğan, § 42-43.*** *" (...) İlk Derece Mahkemesince sağlık durumu nedeniyle polis memuru olamayacağı gerekçesiyle reddedilen davaya ilişkin olarak temyiz ve karar düzeltme taleplerinde başvurucu tarafından dayanak sağlık kurulu raporu sunmak suretiyle sağlık durumunun polis memuru olmaya elverişli olduğuna dair ileri sürülen iddianın ciddi olduğu ve daha öncesinde bu durumun tartışmaya açılmadığı halde kanun yolu aşamasında Danıştay Beşinci Dairesince bu konuda ayrı bir değerlendirmede bulunulmamıştır.* *Sonuç olarak, İlk Derece Mahkemesi kararında yapılan sebep ikamesine yönelik başvurucunun etkili ve sonuç almaya yönelik itirazlarını temyiz ve karar düzeltme aşamalarında sunmasına karşın, bu konu hakkında bir değerlendirme yapmaksızın kanun yolu incelemelerinin reddedilmesi nedeniyle başvuruya konu olayda çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği anlaşılmaktadır."* **5** Katılımcılara, uygulamada bu olaylardakine benzer başka sorunlu alanların olup olmadığını sorun. Kalan süre elverdiği ölçüde katılımcıların somut deneyimlerini paylaşmalarını sağlayın. **6** Özet yaparak oturumu sonlandırın. **OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (5 dk.)** • Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının yargılama sürecine katkısı üzerinde tekrar durun. • Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı sayesinde tarafların yargılamanın aktif özneleri haline geleceğinin altını çizin. • Yargılamayı süratli bir şekilde sonlandırmak amacıyla bu güvencelerden vazgeçilemeyeceğini belirtin. Aksine, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılamanın gereklerine riayet edilmediğinde istinaf, temyiz ve bireysel başvuru yollarının daha fazla kullanılacağını ve uyuşmazlığın çözüme kavuşmasının gecikeceğini vurgulayın.
Kaynaklar	**Literatür:** • Sibel İnceoğlu, Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi -4, Avrupa Konseyi, s. 115-146, 2018 Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf • Detaylı literatür bilgisi Oturumun Giriş kısmında yer almaktadır.
Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-7.1: PowerPoint sunumu Ek-7.2: AYM, Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir başvurusunun özeti Ek-7.3: AYM, Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan başvurusunun özeti Ek-7.4: AYM, İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan başvurusunun özeti Ek-7.5: AYM, Koray Erdoğan başvurusunun özeti

ADİL YARGILAMA

Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı

Kaynak: https://seed2exit.com/unfair-advantages/

SLAYT 1

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı

*"Her şahıs ....davasının makul bir süre içinde **hakkaniyete uygun** ... dinlenilmesi hakkına sahiptir. ...". (AİHS m. 6)*

*"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile **adil yargılanma** hakkına sahiptir." (Anayasa m. 36)*

SLAYT 2

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı

- Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı AİHS m. 6 kapsamına giren bütün yargılamalar (ceza davaları, özel hukuk davaları ve idari davalar) kapsamında korunmaktadır.
- **Silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkı** hakkaniyete uygun yargılanma hakkının içerdiği zımni güvencelerdendir. Dolayısıyla AİHS m. 6 ve Anayasa m. 36 tarafından korunmaktadır. (Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir, B. No: 2018/35147, 16/12/2020, § 32)

SLAYT 3

Silahların eşitliği ilkesi

- *”davanın bir tarafını, diğer taraf karşısında belirli bir dezavantaj içine sokmayacak şartlar altında, her bir tarafın deliller de dahil olmak üzere, davasını ortaya koymak için makul ve kabul edilebilir olanaklara sahip olması” (Dombo Beheer B.V./Hollanda,* 14448/88, 27/10/1993, § 33)
- *“davanın taraflarının usûli haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir konuma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması” (Vergi Dava Daireleri Kurulu,* E.2018/488, K.2018/446, T.21/06/2018)

SLAYT 4

Çelişmeli yargılanma hakkı

- *“bir davanın taraflarının, bu davada ortaya konulan deliller, üçüncü kişilerce verilen görüşler ve tarafların sav ve savunmalarıyla ilgili bilgi sahibi kılınması ve taraflara, mahkemenin kararını etkileyebilmek için bunlarla ilgili yorum yapma imkânının sağlanması (Ruiz-Mateos/İspanya,* 12952/87, 23/06/1992, § 63)
- *“bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı” (İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan,* B. No: 2018/20175, 19/11/2020, § 26)

SLAYT 5

Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama

"Kural olarak başvurucular, davanın karşı tarafına tanınan bir avantajın kendisine zarar vermiş olduğunu veya bu durumdan olumsuz etkilendiğini ispat etmek zorunda değildir. Taraflardan birine tanınan, diğerine tanınmayan avantajın fiilen olumsuz bir sonuç doğurduğuna dair delil bulunmasa da silahların eşitliği ilkesi ihlal edilmiş sayılabilir." (*Ahmet Erbek,* B. No: 2013/3197, 17/2/2016, § 49)

SLAYT 6

Ek 7.2 *Feyzullah Çelik ve Sevda Özdemir* (B. No: 2018/35147, 16/12/2020)

Başvurucular 2017 yılı Temmuz dönemi sözleşmeli öğretmen atamalarında Şanlıurfa'nın Haliliye ilçesi ve Şırnak'ın İdil ilçesinde bulunan ilkokullara sınıf öğretmeni olarak atanmışlardır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucu mesleğe başlatılmalarının uygun olmayacağı kanaatine ulaşılan başvuruculların atamaları 20/10/2017 ve 24/10/2017 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı işlemleri ile iptal edilmiştir.

Başvurucular söz konusu işlemlere karşı Ankara 5. İdare Mahkemesi ve Ankara 15. İdare Mahkemesi (Mahkemeler) nezdinde iptal davaları açmışlardır. Başvurucular 13/12/2017 ve 18/12/2017 tarihli dava dilekçelerinde işlemlere yönelik hukuka aykırılık iddialarını ileri sürmekle birlikte işlemlerin somut sebeplerini bilmediklerini belirtmişlerdir.

Millî Eğitim Bakanlığının 8/1/2018 ve 24/1/2018 tarihli ilk savunma dilekçelerinde güvenlik soruşturmasına ilişkin mevzuat hükümlerine, öğretmenlik mesleğinin niteliklerine yer verilmekle beraber başvurucuların neden mesleğe başlamalarının uygun olmadığına ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Savunma dilekçelerinde, Şanlıurfa ve Şırnak Valiliklerinin gizli ibareli olarak gönderdiği evrakların incelenmesi sonucu başvurucuların mesleğe başlamalarının uygun olmadığının değerlendirildiği ifade edilmiştir.

Mahkemeler 18/1/2018 ve 31/1/2018 tarihli ara kararları ile başvurucuların atamalarının iptaline gerekçe olan dayanak somut tüm bilgi ve belgeleri Millî Eğitim Bakanlığından istemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı 1/2/2018 ve 14/2/2018 tarihlerinde istenilen belgeleri Mahkemelere sunmuştur.

Başvurucular 10/1/2018 ve 12/3/2018 tarihli savunmaya cevap dilekçelerinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından işlemlerin sebeplerine dair bilgi/belge sunulmaması nedeniyle beyanda bulunma şanslarının olmadığını belirterek idari işlemlere ilişkin belgelerin taraflarına verilmesini talep etmişlerdir.

Millî Eğitim Bakanlığı 27/4/2018 tarihli ikinci savunma dilekçesinde ilk savunma dilekçesine eklenecek bir husus olmadığını beyan etmiştir.

Mahkemeler 6/6/2018 ve 21/6/2018 tarihli kararları ile davaları reddetmiştir. Ret gerekçelerinde özetle güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen ve davalı idarece dosyaya sunulan bilgi ve belgelerin incelendiği, yürütülecek görevlerin özellikleri ve hassasiyetleri dikkate alındığında elde edilen bilgilerin başvuruculların güvenlik soruşturmalarının olumsuz olarak değerlendirilmesi için yeterli olduğu, başvuruculların atamalarının iptal edilmesine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Başvuruculların ret hükümlerine yönelik itirazları Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesinin 27/9/2018 ve 17/10/2018 tarihli kararları ile kesin olarak reddedilmiştir.

6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

" Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya, davalının vereceği savunma davacıya tebliğ olunur.

Davacının ikinci dilekçesi davalıya, davalının vereceği ikinci savunma da davacıya tebliğ edilir.

...

Davalara ilişkin işlem dosyalarının aslı veya onaylı örneği idarenin savunması ile birlikte, Danıştay veya ilgili mahkeme başkanlığına gönderilir."

Ek 7.3 *Çetin Emre Haytoğlu ve Okan Özcan* (B. No: 2016/11861, 13/6/2019)

Balıkçı olan başvurucular, donatanı oldukları "Okan Özcan" isimli trol teknesinin Yumurtalık önlerinde sahilden 1.87 mil mesafede ve av yasağı olan 2 milin içinde trol ile su ürünleri avcılığı yaptığının 7/4/2015 tarihinde Sahil Güvenlik Komutanlığınca tanzim edilen tutanaklar ile tespit edildiği gerekçesiyle ayrı ayrı 4.249 TL idari para cezası ile cezalandırılmıştır.

Başvurucular, idari para cezası işlemlerine karşı Adana 2. İdare Mahkemesinde iptal davası açmışlardır. Adana 2. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 31/3/2016 tarihli kararlarıyla kesin olarak davaların reddine hükmedilmiştir.

Kararın gerekçesinde; Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı TCSG 306 Komutanlığınca olay günü tanzim edilen tutanak ile başvurucuların donatanı oldukları "Okan Özcan" isimli trol teknesinin Yumurtalık önlerinde 36 39.63 K-35 42.98 D mevkiinde ve sahilden itibaren 1.87 mil mesafede olduğu, GPS mevkii harita üzerinde pilotlandığında bu yerin sahilden 1.85 mil mesafede bulunduğu ve yapılan ölçümler değerlendirildiğinde teknenin sahilden itibaren 2 mil içinde su ürünleri istihsali yaptığının tespit edildiği belirtilmiştir. Kararda, avlanmanın yasak olduğu bölgede yapıldığının radar tespit tutanağı ile tespit edilmesi, teknelerin görüntülerinin CD ile kayda alınması ve cezanın dayanağı tutanağın aksinin ortaya konulmaması dolayısıyla anılan teknenin mevzuatta belirtilen yasak, sınırlama ve yükümlülüklere aykırı olarak avlandığı sonucuna varılmıştır.

Başvurucular; uyuşmazlığa konu ceza tutanaklarında teknenin bulunduğu belirtilen koordinatın doğru olduğunu ve buna hiçbir itirazlarının bulunmadığını, ancak söz konusu noktanın kıyıya 2.33 mil uzaklıkta olduğunu ve av yasağı olan bölge içinde yer almadığını, harita mühendisleri odasından ve farklı yerlerden alınan raporlarda da bu bilginin teyit edildiğini ve söz konusu raporların dava dosyasına sunulduğunu belirtmişlerdir. Başvurucular sundukları raporların mahkemece dikkate alınmadığı gibi teknik bir konu olmasına rağmen yeni bilirkişi raporu da alınmadığını, keşif yapılması yönündeki talepleri konusunda herhangi bir karar verilmeksizin ve karar gerekçesinde bu hususlar karşılanmadan idarenin tespitinin doğru olduğu kabul edilerek karar verildiğini belirterek gerekçeli karar hakkının ve silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; (...) bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, (...) işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. (...)"

12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun *"Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller"* başlıklı 266. maddesi şöyledir:

"Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. Ancak genel bilgi veya tecrübeyle ya da hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz. (...)"

Ek 7.4 *İdris Tan Kamer ve Mustafa Aycan* (B. No: 2018/20175, 19/11/2020)

Başvuruculların bağımsız bölüm maliki oldukları sitede 28/1/2016 tarihinde Blok Malikleri Kurulu Toplantısı yapılmış, toplantıda ana yapıya ve ana taşınmazın boş kısımlarına yönelik tadilat projesi düzenlenmesi için Yönetim Kuruluna yetki verilmiştir. Söz konusu yetki üzerine ilgili site için 20/4/2016 tarihli tadilat ruhsatı düzenlenmiştir.

Başvurucular, tüm kat maliklerinin onayı gerekmesine karşın muvafakatname aranmadan söz konusu siteye 20/4/2016 tarihli tadilat ruhsatı verildiğinden bahisle anılan ruhsatın iptali istemiyle Bahçelievler Belediye Başkanlığı aleyhine İstanbul 11. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

Mahkeme 28/2/2017 tarihli kararı ile dava konusu işlemin iptaline hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle ana yapıya ve ana taşınmazın boş kısımlarına yönelik tadilat projesi düzenlenebilmesi için kat maliklerinin beşte dördünün yazılı rızası gerekmesine karşın ilgili sitenin 28/1/2016 tarihli Blok Malikleri Kurulu Toplantısında söz konusu çoğunluk sağlanmadan ve mevzuattaki yeter sayılarına aykırı olacak şekilde ilgili kararın alındığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Yargılama devam ederken 8/3/2017 tarihinde ilgili Site Blok Kat Malikleri Yönetim Kurulunca kat malikleri toplantıya davet edilmiş, kat maliklerinin yarısından fazlasının (toplam 2.428 kat malikinin 1.321'i) katılımıyla toplantı yapılmış, bu toplantıda toplantıya katılanların büyük çoğunluğunun ve bütün kat maliklerinin yarısından fazlasına tekabül eden sayıda üyenin oyuyla iptali istenen tadilat ruhsatının devamının gerektiği yönünde karar alınmış, ayrıca Kat Malikleri Yönetim Kuruluna bu yönde yetki verilmiştir.

Yine yargılama devam ederken Site Blok Kat Malikleri Yönetim Kurulu tarafından tadilat ruhsatına konu değişikliklerin 23/6/1965 tarihli ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 42. maddesi kapsamında faydalı yenilik ve ilaveler olduğunun tespiti talebiyle 25/8/2017 tarihinde Bakırköy 4. Sulh Hukuk Mahkemesine (Sulh Hukuk Mahkemesi) başvuruda bulunulmuştur. Sulh Hukuk Mahkemesince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi üzerine dosyaya sunulan 22/10/2017 tarihli bilirkişi raporunda; ortak mahallerde yapılan ilave ve yeniliklerin tüm kat maliklerinin yararına olduğu, kullanımı kolaylaştırdığı, tesisin değerini artırdığı, taşınmaz maliklerine, kiracılara ve alışveriş için gelenlere rahat ve modern bir imkân yarattığı, böylelikle sitenin çağdaş ihtiyaçlara karşılık verecek bir tesis hâline getirildiği kanaatine ulaşıldığı belirtilmiştir.

Mahkemenin kararına karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Dördüncü İdare Dava Dairesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 22/3/2018 tarihli hükmüyle istinaf talebinin kabulüne, mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine oyçokluğuyla kesin olarak karar verilmiştir. İstinaf kararının gerekçesinde; dava devam ederken 8/3/2017 tarihinde Kat Malikleri Kurulunun toplantıya davet edildiği, yapılan toplantıda iptali istenen tadilat ruhsatının devamının gerektiğine bütün kat maliklerinin yarısından fazlasına tekabül eden sayıda üyenin oyuyla karar verildiği ve Kat Malikleri Yönetim Kuruluna da bu yönde yetki verildiği, yine tadilat ruhsatına konu değişikliklerin "faydalı yenilik ve kullanım kolaylığı" kapsamında oldu-

ğunun Sulh Hukuk Mahkemesinin E.2017/143 D. İş sayılı dosyasına sunulan 22/10/2017 tarihli bilirkişi raporu ile ortaya konulduğunun anlaşıldığı belirtilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında dava konusu tadilat ruhsatına konu edilen site alanındaki ilave ve yeni yapıların tüm kat maliklerinin yararına olduğunun Sulh Hukuk Mahkemesinin tespit dosyasında yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda düzenlenen rapor ile anlaşıldığı, bu kapsamdaki imalatlar için mevzuatta öngörülen kat maliklerinin sayı ve arsa payı çoğunluğunun sağlandığı, dava konusu işlemin tesisinden sonra olmakla birlikte uyuşmazlığa konu ruhsatla ilgili mevzuatta öngörülen eksik işlemlerin tamamlanmış olması nedeniyle dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

634 sayılı Kanun'un 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kat malikleri, anagayrimenkulün bakımına ve mimarı durumu ile güzelliğini ve sağlamlığını titizlikle korumaya mecburdurlar.

Kat maliklerinden biri, bütün kat maliklerinin beşte dördünün yazılı rızası olmadıkça anagayrimenkulün ortak yerlerinde inşaat, onarım ve tesisler, değişik renkte dış badana veya boya yaptıramaz. Ancak, ortak yer ve tesislerdeki bir bozukluğun anayapıya veya bağımsız bir bölüme veya bölümlere zarar verdiğinin ve acilen onarılması gerektiğinin veya anayapının güçlendirilmesinin zorunlu olduğunun mahkemece tespit edilmiş olması halinde, bu onarım ve güçlendirmenin projesine ve tekniğine uygun biçimde yapılması konusunda kat maliklerinin rızası aranmaz..."

634 sayılı Kanun'un 42. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kat malikleri, anagayrimenkulün ortak yerlerinde kendi başlarında bir değişiklik yapamazlar; ortak yerlerin düzgün veya bunları kullanmanın daha rahat ve kolay bir hale konulmasına veya bu yerlerden elde edilecek faydanın çoğaltılmasına yarıyacak bütün yenilik ve ilaveler, kat maliklerinin sayı ve arsa payı çoğunluğu ile verecekleri karar üzerine yapılır. .."

Başvurucular; ilgili Site Blok Kat Malikleri Yönetim Kurulunca uyuşmazlığa konu tadilat ruhsatı ile ilgili olarak Sulh Hukuk Mahkemesinin E.2017/143 D. İş sayılı tespit dosyasında taraflarına bildirilmeksizin keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırıldığını, hükme esas alınan söz konusu bilirkişi raporunun mevcudiyetinden Bölge İdare Mahkemesi kararının tebliği ile haberdar olduklarını, bu nedenle beyan ve itirazlarını sunamadıklarını belirterek hak arama özgürlüğü ile silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

Ek 7.5 *Koray Erdoğan* (B. No: 2013/1989, 10/3/2016)

Başvurucu, Trabzon Emniyet Müdürlüğünde polis memuru olarak görev yapmakta iken rahatsızlığı nedeniyle Trabzon Numune Hastanesine sevk edilmiş; anılan Hastane tarafından başvurucuya *atipik depresyon + anxiete bozukluğu* teşhisi konmuştur.

Başvurucunun durumu Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünce incelenmiş, malul olmadığı tespitinin yapılmasının ardından sağlık durumu nedeniyle başvurucu, Bakanlığın 27/12/2002 tarihli onayı ile genel idari hizmetler sınıfında memur kadrosuna atanmıştır.

Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün 18/12/2002 tarihli yazısıyla, başvurucunun teşkilatlarına naklen atanma talebinde bulunduğunun bildirildiği ve atanmasında sakınca yok ise muvafakatleriyle birlikte hakkında yapılmış olan adli ve idari kovuşturma olup olmadığının bildirilmesi istenmiş ve başvurucuya muvafakat verilmesi üzerine başvurucu Artvin Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne atletizm antrenörü olarak atanmıştır.

Başvurucunun yeniden polis kadrosuna atamasının yapılmasına ilişkin talebi, polis memuru ihtiyacının polis meslek yüksekokulları ile polis meslek eğitim merkezi müdürlüklerinden mezun olacak aday polis memurları arasından karşılandığı ve başvurucunun hizmetine ihtiyaç duyulmadığı gerekçesiyle İçişleri Bakanlığının 28/11/2007 tarihli işlemi ile reddedilmiştir.

Başvurucu tarafından söz konusu işlemin iptali istemiyle açılan davada Rize İdare Mahkemesi 14/11/2008 tarihli ve E.2008/141, K.2008/822 sayılı kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesi şöyledir:

" (...) Davalı idare her ne kadar dava konusu işlemle davacının talebini, emniyet teşkilatının polis memuru ihtiyacının sınırlı sayıdaki kadrolarının polis okullarından mezun olacaklara tahsis edilerek kullanılacağı gerekçesiyle reddetmişse de bu gerekçe yeterli olmayıp, davacının bu yöndeki başvurusunun, takdir yetkisi çerçevesinde, ilgilinin polis memurluğu için gerekli şartları kaybedip kaybetmediği, ihtiyaç, kadro durumu, kurumda çalıştığı döneme ilişkin hizmetleri (takdir, teşekkür, taltif vb.) hizmet süresi, sicilleri yönünden incelenerek hizmet gerekleri ile kamu yararı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Somut olayda davalı idarenin savunmasında, davacının polis memuru olarak görev yaptığı dönemde geçirdiği rahatsızlık nedeniyle malülen emeklilik talebinde bulunduğunu ancak emekli sandığınca malülen emekliliğinin kabul edilmemesi üzerine polis memurluğundan alınarak genel idari hizmetler sınıfında görevlendirildiğini bu haliyle sağlık yönünden zaten polis olma şartlarını kaybettiğini iddia etmesi ve davacının da davalı idareye yaptığı başvuru dilekçesinde bu durumu doğrular mahiyette sağlık sorunları nedeniyle polis memuru kadrosundan genel idari hizmetler sınıfına geçtiğini belirtmesi karşısında davacının polis memuru olarak görev yapmasına engel bir sağlık probleminin bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu durumda emniyet teşkilatının yürüttüğü hizmetlerin özelliği de dikkate alındığında sağlık sorunu bulunan ve bu sorunu nedeniyle aktif polislik görevinden alınarak genel

idari hizmetler sınıfına geçirilen davacının, kurumlar arası geçiş yapıp bir müddet çalıştıktan sonra yeniden polis memurluğuna geçirilmesi isteminin reddine ilişkin dava konusu işlemde kamu yararı ile hizmet gerekleri açısından hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamaktadır."

Başvurucunun bu karar üzerine Trabzon Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinden aldığı 16/12/2008 tarihli ve 11709 sayılı sağlık kurulu raporunda *"Polis Memuru olur. Oy birliği ile alınmış sağlık kurulu kararıdır."* şeklinde karar verilmiştir.

Başvurucu; İlk Derece Mahkemesi kararına yapılan temyiz başvurusunda, işlemde yer almayan bir gerekçeyle davanın reddedildiğini, sağlığının polis memuru olmaya engel olmadığını ve buna ilişkin sağlık kurulu raporu aldığını ileri sürmüştür.

Danıştay Beşinci Dairesi, başvurucunun iddiaları hakkında bir değerlendirme yapmaksızın 22/3/2011 tarihli ve E.2009/1132, K.2011/1528 sayılı kararıyla temyiz talebini reddederek kararı onamıştır.

Başvurucu, karar düzeltme talebinde de aynı iddiaları ileri sürmüş; Danıştay Beşinci Dairesi yine iddialar hakkında bir değerlendirme yapmadan 6/12/2012 tarihli ve E.2011/8786, K.2012/8458 sayılı kararıyla düzeltme talebini reddetmiştir.

NOTLAR

OTURUM 1 2 3 4 5 6 7 8

Makul Süre

Dr. Yusuf Sertaç Serter

Eğitici Rehberi

Başlık	**Makul Süre**
Süre	**105 dk.**
Hedefler	Bu oturumun sonunda katılımcılar; **1** Yargılamaların makul sürede tamamlanmasının adil yargılanma hakkının temel unsurlarından olduğunu açıklayabilir. **2** Makul sürede yargılanma hakkı ile adil yargılanma hakkının diğer unsurları ve Hukuk Devleti ilkesi arasındaki bağı kurabilir. **3** Bu alanda uygulamada karşılaşılan ve bireysel başvurulara konu olan sorunları sıralayabilir. **4** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili içtihadını özetleyebilir.
Konular	**1** AİHM'nin ve AYM'nin makul sürenin hesaplanmasında dikkate aldıkları yargılamanın başlangıcına ve sona ermesine ilişkin süreler **2** AİHM'nin ve AYM'nin makul süreyi değerlendirme ölçütleri olarak davanın karmaşıklığı, başvurucunun tutumu, yetkili ulusal makamların tutumu ve uyuşmazlık konusunun başvurucu için önemi **3** Makul sürenin temini bakımından (uyuşmazlık konusu idari işlemin tüm unsurları bakımından detay içeren) gerekçeli ve şeffaf / herkesçe erişilebilir kararın önemi **4** Hukuki güvenliğin ve hukuki öngörülebilirliğin temini bakımından makul sürenin önemi **5** AİHM ve AYM içtihadının idare/vergi mahkemeleri başta olmak üzere idari yargı mercilerince (ve hatta idari makamlarca) içselleştirilememesinin ve bu içtihada karşı direncin makul süreye olumsuz etkisi **6** Bilirkişi müessesesine gereğinden fazla başvurulması ve bu durumun makul süreye olumsuz etkisi **7** Mahkeme kararlarının idare tarafından süratle yerine getirilmesinin makul sürenin temini bakımından önemi
Materyaller	- **Modül 3 Katılımcı Kitabı** - **Temel Normlar:** • Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Md 6 • Anayasa: Md 2, Md 11, Md 36, Md 90, Md 141, Md 148 • 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK): Md 11, Md 13, Md 20, Md 24, Md 28 • 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun: Md 7 • 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname: Md 12 • 2004/12 sayılı Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasına Yönelik Başbakanlık Genelgesi

Materyaller	- **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları** (Kararlar, "Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 413, 414"ten alınmıştır.): • *Aydan/Türkiye,* Başvuru no. 16281/10, 12.3.2013. • *Basic/Avusturya*, Başvuru no. 29800/96, 30.1.2001. • *Beaumartin/Fransa,* Başvuru no. 15287/89, 24.11.1994. • *Berü/Türkiye,* Başvuru no. 47304/07, 11.1.2011. • *Büker/Türkiye,* Başvuru no. 29921/96, 24.10.2000. • *Hasdemir/Türkiye,* Başvuru no. 44027/09, 22.5.2012. • *Kök/Türkiye,* Başvuru no. 1855/02, 19.10.2006. • *Mansur/Türkiye,* 8.6.1995. • *Okçu/Türkiye,* 21.7.2009. • *König/Almanya,* Başvuru no. 6232/73, 28.6.1978. • *Şevket Kürüm ve Diğerleri/Türkiye,* Başvuru no. 54113/08, 25.11.2014 - ***Anayasa Mahkemesi kararları*** (Kararlar, "Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 413"ten alınmıştır.): • *Selahattin Akyıl,* Başvuru no. 2012/1198, 7.11.2013. • *Aligül Yüksel,* Başvuru no. 2013/9507, 20.1.2016. • *Zülfü Gürgöz*, Başvuru no. 2015/1188, 7.11.2013. • *Onurhan Solmaz,* Başvuru no. 2012/1049, 26.3.2013. • *Naime Bayracı,* Başvuru no. 2013/7017, 8.9.2014. • *Mesut Gerez,* Başvuru no. 2014/3998, 21.6.2017. • *Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun,* Başvuru no. 2012/12, 17.9.2013. • *Güher Ergun ve Diğerleri,* Başvuru no. 2012/13, 2.7.2013.
Akış *Konunun açıklamalı anlatımı*	**DİKKAT ÇEKME VE HEDEFTEN HABERDAR ETME (5 dk.))** **1** **Slayt 1** ile oturumu açın. Kemal Sunal'ın başrolde olduğu "Davacı" filmine ilişkin Ek-8.1'deki görseli ekrana taşımak için **slayt 2'yi** yansıtın ve katılımcılara aşağıdaki soruyu sorup birkaç kısa cevap alın. *Birçoğunuzun seyretmiş olduğunu tahmin ettiğimiz bu filmin idari yargı için de geçerli olan temel mesajı nedir?* ***(Geciken adalet, adalet değildir.)*** **2** Burada yapılacak çalışmaların, adil yargılanma hakkının temel unsurlarından olan makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak katılımcıların kararlarının AYM ve AİHM kararları ile uyumlu hale getirilmesine ve Türkiye'de **Hukuk Devleti ilkesinin** geliştirilmesine katkıda bulunacağını belirtin.

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

3 **Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması gerçeği**nden hareketle, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak önlerine gelen uyuşmazlıklarda, katılımcıların, ilgili AYM ve AİHM kararlarındaki temel prensipleri kendi kararlarında esas almalarının bu çalışmanın temel hedefi olduğunu vurgulayarak sunuma geçin.

ETKİLEŞİMLİ POWERPOINT SUNUMU (20 dk.)

İdari Yargıda Makul Sürede Yargılanma Hakkı

1 Aşağıda yer alan mevzuat hükümlerini ekrana taşımak için **slayt 3'ü** yansıtın.

AİHS'in *"adil yargılanma hakkı"* başlıklı 6. maddesine göre *"Her şahıs ....davasının **makul bir süre içinde** hakkaniyete uygun ... dinlenilmesi hakkına sahiptir. ...".*

Anayasa'nın 36. maddesine göre *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile **adil yargılanma** hakkına sahiptir."*

A**nayasa'nın 141. maddesine göre** *"Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir."*

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesine göre *"Kararlar, verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yazılır ve imzalanır."*

2 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 4'ü** yansıtın.

*AYM'ye göre "bireysel başvuruda bulunmadan önce, ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekmektedir. **Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması,** kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar. Ancak başvuru yollarının tüketilmesi ilkesinin mutlak şekilde uygulanması temel hak ve özgürlüklerin etkin kullanımını ve korunmasını engelleyecektir. **Hâlihazırda devam etmekte olan bir yargılamada, makul sürede yargılama yapma yükümlülüğünün yerine getirilmediği iddiası ile bireysel başvuruda bulunulabilmesi, başvuru yollarının tüketilmesi kuralının istisnalarından birini teşkil etmektedir.** Zira bu durumda başvuru yollarının tüketilmesi şartının aranması, makul sürede yargılama yapma yükümlülüğüne aykırı davranılması nedeniyle meydana gelen sonuçları ortadan kaldırmayacaktır. Aksine, makul olmadığı iddia edilen yargılama faaliyetinin daha da uzamasına ve başvurucu açısından zararın artmasına neden olacaktır. Makul sürede yargılama yapma yükümlülüğünün yerine getirilmediği iddiasını içeren başvurular açısından, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen kanun yollarının tüketilmesi şartı, ancak makul sürede yargılama yapma yükümlülüğüne ilişkin etkin bir başvuru yolunun bulunması durumunda geçerli olabilecektir.*

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleştirilmesini temin eden, bir başka ifade ile yargılamanın uzamasını önleyici etkiye sahip olan veya yargılamanın makul sürede yapılmaması sonucunda oluşan zararları tespit ve tazmin edici nitelik taşıyan bir idari veya yargısal başvuru yolunun var olması halinde, bireysel başvuruda bulunulmadan önce bu başvuru yolunun tüketilmesi şartı aranacaktır. Ancak hukuk sistemimizde, yargılama faaliyetinin uzamasını önleyici veya yargılama faaliyetinin uzamasından doğan zararları giderici etkiye sahip, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasının kastettiği nitelikte etkin bir başvuru yolu bulunmadığı anlaşıldığından", **başvuruların kanun yollarının tüketilmesi yönünden kabul edilebilir olup olmadığı somut olay özelinde incelenmelidir.** (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 28, 29, 30, 31)"

3 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 5'i** yansıtın.

"Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunması olup hukuki uyuşmazlığın çözümünde gerekli özenin gösterilmesi gereği de yargılama faaliyetinde göz ardı edilemeyeceğinden, ***yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir.*** (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 40)"

4 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 6'yı** yansıtın.

"Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu *ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 41)"

5 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 7'yi** yansıtın.

"Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince 'kamu hukuku' alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 44)"

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

6 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 8'i** yansıtın.

"Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanması için, ***öncelikle uyuşmazlığın türüne göre değişebilen, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi*** *gereklidir.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 43)"

7 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 9'u** yansıtın.

"Berü-Türkiye davasında, AİHM, idari yargıda açılan tam yargı davasına ilişkin yargılamanın başlangıcı olarak 'davanın açıldığı tarihi' esas almıştır. (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 396.)" ***AYM, kural olarak "makul sürenin başlangıcına dava açma tarihini esas almakla birlikte,*** *kamulaştırma gibi* ***kimi özel durumlarda, girişimin özelliğini dikkate alarak, makul sürenin uyuşmazlığın ortaya çıktığı tarihte*** *başlayacağını söylemektedir.* (Turgut Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 68, 69.)"

8 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 10'u** yansıtın.

"Sürenin bitiş tarihi *ise, çoğu zaman* ***icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihi****dir.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 47)"

9 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 11'i** yansıtın.

"Gerçekten, makul sürenin bitiş tarihi, çoğu zaman, icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erdiği tarih olarak alınmaktadır. ***İdari yargı düzeni için icra aşaması ibaresinden, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinde, idari yargı kararlarının gereklerinin yerine getirilmesini anlamak gerektiğini düşünüyoruz. Bu bakımdan, istisnai durumlar dışında, davanın açıldığı tarih ile kararın gereğinin yerine getirildiği tarih arasında geçen sürenin makul süreye uygun olması gerekmektedir.*** *Aksi durumda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilir.* (Turgut Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 69)."

10 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 12'yi** yansıtın.

"Ancak ***devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı*** *bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 47)"

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

11 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 13'ü** yansıtın.

*"Bununla beraber, **bazı durumlarda, örneğin bir idari merciye başvurulmasının mahkemede dava açılması için ön koşul olarak öngörüldüğü hallerde, AİHM, sürenin başlangıcı olarak, davanın açılmasından önceki bir tarihi kabul etmektedir.** Örneğin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesinde, idari eylemlerden dolayı hakları ihlal edilenlerin, idare aleyhine dava ikame etmeden önce, ilgili kuruma müracaat ederek haklarının yerine getirilmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla, hak ihlaline uğrayan kişilerin ilgili **idareye yaptıkları başvuru tarihi, makul süre güvencesinin başlangıç tarihi olarak esas alınabilecektir.** Aydan-Türkiye davasında, AİHM, tazminat davasına ilişkin yargılamanın başlangıcına esas olarak idareye yapılan başvuru tarihini almıştır. Öte yandan, dava açılmasından önce bir idari makam tarafından ön inceleme yapılması gerektiği hallerde, mahkemeye başvuru öncesinde ilgili idareye yapılacak itiraz başvurusu da sürenin başlangıcında esas alınabilmektedir. Örneğin, kamu ihaleleri kapsamında ilgili idarenin aldıkları kararlara karşı, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca, idari yargıda iptal davası açılmadan önce tüketilmesi zorunlu idari müracaat yolu olarak öngörülen 'şikâyet' ve 'itirazen şikâyet' başvuruları süre hesabında göz önünde bulundurulacaktır.* (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 396, 397) "

12 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 14'ü** yansıtın.

*"Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, **yapısal sorunlar** ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Zira Anayasa'nın 36. maddesi ile Sözleşme'nin 6. maddesi, hukuk sisteminin, mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 54)"

13 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 15'i** yansıtın.

"Bu kapsamda, yargı sisteminin yapısı, mahkeme kalemindeki rutin görevler sırasındaki aksamalar, hükmün yazılmasındaki, bir dosyanın veya belgenin bir mahkemeden diğerine gönderilmesindeki ve raportör atanmasındaki gecikmeler, yargıç ve personel sayısındaki yetersizlik ve iş yükü ağırlığı nedeniyle yargılamada makul sürenin aşılması durumunda da yetkili makamların sorumluluğu gündeme gelmektedir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 55)"

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

14 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 16'yı** yansıtın.

"...yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliklerinin yol açtığı gecikmeler AİHM tarafından da müteaddit defalar incelemeye tabi tutulmuştur. Bu kapsamda, ***mahkemeler nezdindeki iş yükünün özellikle kriz dönemlerinde artış gösterdiği durumlarda ve taraf devletlerin ekonomik destek veya yasal düzenlemeler yapmak suretiyle yargılama faaliyetinin hızlandırılması hususunda gerekli tedbirleri alması koşuluyla, makul süre açısından ihlal oluşmadığı sonucuna ulaşılmakta, ancak iş yükü nedeniyle dava sürelerinin uzamasının geçici bir iş yükü artışına bağlı olmaksızın ilgili makamların yeterli ilgi göstermediği bir yapısal sorun olması ve yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların uzun bir müddet zarfında artması ve birikmesi sonucu yargılamalarda makul sürenin aşılması durumunda, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmaktadır.*** *Zira devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların nicelik itibarıyla artmasına rağmen, yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleştirilebilmesi için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 56)"

15 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 17'yi** yansıtın.

"Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM tarafından verilen birçok ihlal kararında yer verilmiş olup (Bkz. Akmansoy/Türkiye, B. No: 14787/07, 28/5/2013; Tekin/Türkiye, B. No: 26252/06, 28/5/2013; Alhan/Türkiye, B. No: 8163/07, 2/4/2013; Mehmet Salih Uçar/Türkiye, B. No: 5485/07, 2/4/2013; Kayak/Türkiye, B. No: 60444/08, 10/7/2012; Nurcan Kara ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 16785/08, 22/1/2013), özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ... incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Yücel Doğan/Türkiye, B. No: 24647/04, 6/10/2009; Hasefe/Türkiye, B. No: 25580/03, 8/1/2009; Büker/Türkiye, B. No: 29921/96, 24/10/2000). (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 57)"

16 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 18'i** yansıtın.

Keşif ve bilirkişi gibi icrası gereken usul işlemleri nedeniyle ya da uyuşmazlığın niteliği gereği yargılamanın karmaşık olduğuna kanaat getirilebilir ancak ***davaya bütün olarak bakıldığında,*** *kanun yolu merciinde geçen yargılama sürecine ilişkin* ***yapısal bir sorun*** *veya yargı sisteminin yapısından kaynaklanan ve makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna ulaşılabilmesi mümkündür.* (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 60)

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

17 Aşağıda yer alan açıklamayı ekrana taşımak için **slayt 19'u** yansıtın.

"AİHM, makul süre aşımı konusundaki iddialara ilişkin başvurucunun (idari yargıda davacının) tutumunun yargılamanın gecikmesinde katkısı bulunup bulunmadığı hususunu da incelemektedir. ***Kural olarak, yalnızca Devletten kaynaklanan gecikmeler sebebiyle makul sürede yargılama yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılabilir. Ancak davacının tutumu nedeniyle yargılama uzamışsa, bu gecikmeden dolayı Devlet sorumlu tutulamayacaktır.*** *Medeni hukuk davalarında işin takibi taraflara ait olmakla birlikte idari yargılamada 'resen araştırma ilkesi' uyarınca davanın makul sürede sonuçlandırılması görevi asıl olarak mahkemeye ait olacaktır. Bununla birlikte, başvurucunun, yargılamada özenli davranması, davanın uzamasına neden olacak yöntemlerden kaçınması ve yargılamanın kısaltılmasını sağlayacak imkânlardan faydalanması beklenilmektedir. Ancak, savunmasını yapmak amacıyla kendisine tanınan usulleri kullanması başvurucu aleyhine kullanılamayacaktır. İdari İşlemler, 'hukuka uygunluk karinesi' gereğince dava açılsa dahi yürütülmeye devam etmektedir. Dolayısıyla,* ***idari yargılamada dava açan ve kısa süre içinde davasının sonuçlandırılmasını isteyen kişinin, davayı geciktirme gibi bir niyeti olamayacağı*** *ve medeni hukuk davalarındaki gibi etken bir işlevi olmadığı dikkate alındığında, başvurucudan kaynaklı bir gecikme ile genellikle karşılaşılmamaktadır.* (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 400, 401.)"

ETKİNLİK 1: SORU/CEVAP

Süre: 10 dk.

Uygulama:

a. Katılımcılardan, verilen bilgi ışığında, yargılamanın makul sürede tamamlanmasının adil yargılanma hakkına katkısı konusunda akıllarına ilk gelen kavramları veya kelimeleri söylemelerini isteyin.

Aşağıdakilerin bir kısmının söylenmesini bekleyin.

- Adalet
- Hakkaniyet
- Kararların meşruluğu
- Yargıya güven
- Hukuk devleti
- Hukuki güvenlik / hukuki öngörülebilirlik / hukuki belirlilik

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

b. Şimdi katılımcılardan mesleki tecrübelerine dayanarak makul sürede yargılanma hakkıyla ilgili gördükleri, idari yargılama sürecine ilişkin birkaç unsur/konu/engel saymalarını isteyin ve bunlardan hangilerinin olumlu yönde değişmesi / gelişmesi bakımından yargıç / hâkim olarak etkilerinin olabileceğini sorun.

- Gerekçeli karar hakkı
- Savunma hakkı
- Resen araştırma ilkesi
- Genel idari usul yasasının eksikliği
- Mahkeme kararlarının yerine getirilmesi sürecindeki aksaklıklar
- Mahkemelerin iç işleyişindeki sıkıntılar (kalemdeki aksamalar, belgelerin bir mahkemeden diğerine gönderilmesi aşamasındaki gecikmeler vs.)
- Hâkim sayısının yetersizliğinden kaynaklanan iş yükü
- Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının eksikliği
- Bilirkişi müessesesine gereğinden fazla başvurulması
- AYM ve AİHM içtihadının idari yargı yerlerince ve idari makamlarca içselleştirilememesi ve bu içtihada karşı direnç

c. Tartışılan noktaları özetleyerek etkinliği sonlandırın.

ETKİNLİK 2 (35 dk.)

Yöntem: Soru - cevap / tartışma

Ek-8.2, Ek-8.3, Ek-8.4 ve Ek-8.5'te künyeleri verilen Danıştay kararları özetlerini katılımcılara dağıtın. Bu kararlarla ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın. Belirtilen eklerde yer verilen Danıştay karar bölümleri, Cem Ayaydın'ın "İdare Hukuku'na Giriş, Cilt II, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2008" künyeli eserinin 642 ile 644 numaralı sayfalarından alınmıştır. Kararlarda parantez içerisinde yer verilen notlar yazara aittir ve kimi ifadelerin yazar tarafından altı çizilmiştir.

- Cem Ayaydın'ın, anılan eserinin belirtilen sayfalarında yer verdiği aşağıdaki görüşlerine katılıyor musunuz? Bağlı yetki söz konusu olsa, görüşünüz değişir miydi?

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

"Danıştay, idarenin takdir yetkisinin bulunduğu uyuşmazlıklarda, iptal davalarının objektifliği ilkesine, resen araştırma ilkesine ve Anayasa'nın 'Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.' şeklindeki hükmüne (md. 141) aykırılık oluşturacak şekilde; idari işlemin yetki unsurunda sakatlık bulması ihtimalinde diğer unsurlara bakmaksızın işlemi iptal etmekte ve böylece, tekrar sebep-konu-maksat unsurları aynı olan bir işlemin – yetki kurallarına uygun olarak yapılabilmesine imkân vermektedir. ... Danıştay tarafından verilmiş bu içtihatlar nedeniyle; aynı işlem yetki unsurundaki sakatlıklar düzeltilerek bir kere daha yapılabilecek ve bu işlem de, hakkında bir dava açılması ihtimalinde, tekrar idari yargı merciinin önüne gelebilecektir. Halbuki idarenin hukuka uygun davranmasını sağlamak amacıyla faaliyette bulunan idare hâkimi, dava konusu edilmiş olan işlemin bütün unsurlarını irdelemeli ve o işleme ilişkin bütün sakatlıkları belirlemelidir. Böylece idare de, verilecek mahkeme kararından sonra yapabileceği işlemlerin ne yönde ve ne şekilde olması gerektiğini öğrenmiş olacaktır. Bu da, idarenin daha doğru, hızlı ve etkin bir şekilde faaliyette bulunabilmesine imkân sağlayacaktır. Kaldı ki, yukarıda da Danıştay'ın içtihatlarıyla oluşan bu yaklaşım tarzı ne iptal davalarının objektifliği ilkesine, ne resen araştırma ilkesine ve ne de Anayasa'nın 141. maddesine uygun düşmektedir. Gerçekten de, idare yargıcı, - özellikle iptal davalarında – idarenin hukuka uygun davranmasını sağlamak amacıyla faaliyette bulunmakta ve bu nedenle de, her türlü araştırmayı yapma yetkisiyle donatılmış olmaktadır. Bu itibarla, görmekte olduğu iptal davasında, idare hâkimi; dava konusu edilmiş idari işlemin yetki unsurunda bir sakatlık bulsa dahi idarenin hukuka uygun davranmasını sağlama amacına hizmet ettiğini unutmamalı ve resen yapmakta olduğu araştırmaya son vermeyip işlemin diğer unsurlarını da denetleme yoluna gitmelidir. Bu yönde bir tavrın, Anayasa'nın 141. maddesiyle amaçlanmış olan 'dava ekonomisi' açısından uygun ve gerekli olduğu da söylenebilecektir. Çünkü, esasa ilişkin unsurlarda da sakatlık bulunan bir işlem sadece yetki unsuru açısından iptal edildiğinde, aynı yönde ikinci bir kararın alınabilmesi de mümkün hale gelmektedir. Gerçi, aynı yönde alınmış olan ikinci karara karşı açılan davada işlemin esasına ilişkin unsurlar yargısal denetime tabi tutulacak ve sonuçta, hukuka aykırılık bulunması ihtimalinde işlem iptal edilecektir ama, ikinci bir dava açılması suretiyle hem zaman kaybedilmiş ve hem de Yargı Organı meşgul edilmiş olacaktır."

- "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir." ifadesi, Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" başlıklı 141. maddesinde yer almaktadır ve anılan ifadenin hemen üstünde, "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." ifadesi yer almaktadır. Bu düzenlemelerin amaçsal (gai) ve sistematik yorumları ne olabilir?

Akış

Konunun açıklamalı anlatımı

- Makul sürede yargılanma hakkının, gerekçeli karar hakkıyla ve savunma hakkıyla ilişkisi var mıdır? 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesinde yer alan, *"Kararlar, verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yazılır ve imzalanır."* şeklindeki hükmün gerekçeli karar hakkını olumsuz yönde etkileyeceğini düşünüyor musunuz?

Toparlayarak etkinliği sonlandırın.

ETKİNLİK 3 (30 dk.)

Yöntem: Soru cevap / tartışma

Ek-8.6'da verilen mevzuat hükümlerini katılımcılara dağıtın. Bu düzenlemelerle ilgili olarak katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin ve gelen cevaplar üzerine farklı görüşleri tartıştırın.

- AİHM ve AYM içtihadına bakıldığında, dava açılmadan önce tüketilmesi zorunlu idari başvurular varsa (kamu ihale mevzuatındaki zorunlu idari başvurular) ya da uyuşmazlık bağının kurulması gereken hallerde (İYUK m 13), makul süre bakımından idareye yöneltilen başvuru tarihlerinin esas alındığı görülmektedir. Size göre bu içtihat, ihtiyari idari başvurular bakımından geçerli olmalı mıdır? Soruya cevap verirken "idari başvuru müessesesinin uyuşmazlık çözme fonksiyonunu" ve "maddi anlamda yargılama faaliyeti" kavramını lütfen dikkate alınız.
- Cevabınızın olumsuz olması durumunda, ihtiyari idari başvuruların yapıldığı tarihlerin makul süre bakımından dikkate alınmaması, kişilere "uyuşmazlıklarınızı idare ile çözmeye çalışmayın, doğrudan dava açın" mesajını vermek anlamına gelir mi ve bu mesaj idare nezdinde çözülebilecek uyuşmazlıklar bakımından yargının iş yükünü gereksiz yere arttırmaz mı? Bu durumun makul sürede yargılanma hakkı bakımından sonuçları nelerdir?
- Cevabınızın olumlu olması durumunda, EK-8.6'da verilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11. maddesinde düzenlenen "zımni ret" kurumunun hukuka uygunluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Önemli gördüğünüz hususları vurgulayarak hatırlatın ve etkinliği sonlandırın

OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ (5 dk.)

Geç gelen adaletin, adalet anlamına gelmeyeceğinin altını çizin.

Mevcut mevzuatın, doğru uygulamayla, makul sürede yargılanma hakkını temin edebileceğini, bu bakımdan en önemli görevin idari yargı hâkimlerine düştüğünü vurgulayın.

Sontestlerin uygulanmasına geçin.

Ekler *Flash bellekte yer almaktadır.*	Ek-8.1: Davacı filminin afişi Ek-8.2: Danıştay 5D E. 1988/1918, K. 1989/1425, T. 20.6.1989, DD. 76-77, s. 403 künyeli kararın ilgili bölümü. Ek-8.3: Danıştay 10D E. 1986/1002, K. 1987/1915, T. 30.11.1987, DD. 70-71, s. 534 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-8.4: Danıştay 5D E. 1995/3768, K. 1998/1656, T. 28.5.1998, DD. 98, s. 308 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-8.5: Danıştay 8D E. 2007/3155, K. 2007/5674, T. 5.11.2007, DD. 117, s. 231 künyeli kararın ilgili bölümü Ek-8.6: İlgili yasal düzenlemeler Ek-8.7: PowerPoint sunumu

Ek 8.1

Kaynak:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Davac%C4%B1_(film)#/media/Dosya:Davac%C4%B-1film.jpg (Erişim tarihi: 28.3.2021)

Ek 8.2 Danıştay 5D E. 1988/1918, K. 1989/1425, T. 20.6.1989, DD. 76-77, s. 403 künyeli karardan (Karar, Cem Ayaydın'ın "İdare Hukuku'na Giriş, Cilt II, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2008" künyeli eserinin 642. sayfasından alınmıştır.):

"İdareler belli sebeplerin varlığı halinde belli bir işlemi tesis etmek hususunda 'bağlı yetki'içinde bulunmadıkları durumlarda takdir yetkisini çeşitli seçeneklerden birini tercih ederek kullanabileceklerinden, mahkemelerce işlemin yetkisiz merci tarafından tesis edildiğinin saptanması halinde salt bu saptamayla yetinilerek uyuşmazlığın esasına girilmemesi ve iptal kararı doğrultusunda yetkili olan makamın değişik seçenekler arasından birini tercih ederek işlem tesis etmesine olanak tanınması gerekmektedir. Bir başka anlatımla, bir idari işlemin yetkisiz makamca tesis edildiğinin saptanmasına karşın işin esasına girilerek karar verilmesi halinde, yetkili idari makamın, konuya ilişkin takdir yetkisini kamu hizmetinin gereklerini de dikkate alarak, serbestçe kullanma olanağından yoksun kalacağı açık olduğundan böyle bir yöntemi uygun görmek olanaklı değildir.

Olayda, dava konusu işlemin (Belediyede aday fen memuru olarak görev yapan davacının görevine son verilmesine ilişkin Belediye Başkanlığı işleminin) yetki ve şekil bakımından mevzuata aykırı olduğunu saptayan Mahkemenin bu noktadan bahisle işlemi iptal etmesi soğru ise de, kararda ayrıca uyuşmazlığın esasına ilişkin değerlendirmelere yer verilmesinde ve '... davacının görevi ile ilişiğinin kesilmesi için yeterli sebep mevcuttur.' yolunda yetkili idari makamı da bağlayacak nitelikte kesin bir yargı ortaya koymasında takdir yetkisi ile ilgili ilkelere uyarlık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, ... İdare Mahkemesince verilen ... karar sonucu itibarıyla hukuka uygun bulunduğundan, davalı idarenin temyiz isteminin reddiyle anılan kararın belirtilen gerekçelerle onanmasına ... karar verildi."

Ek 8.3 Danıştay 10D E. 1986/1002, K. 1987/1915, T. 30.11.1987, DD. 70-71, s. 534 künyeli karardan (Karar, Cem Ayaydın'ın "İdare Hukuku'na Giriş, Cilt II, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2008" künyeli eserinin 642. ve 643. sayfalarından alınmıştır.):

"Davacıya, Almus İlçesi Ziraat teknisyeni olarak görev yaptığı sırada 1975 yılında silah bulundurma ruhsatı verilmiş, ruhsat her yıl yenilenmiş, 1984 yılında bu konudaki yönetmeliğin 22. maddesi 1-m bendinde yazılı duruma düştüğü nedeniyle Tokat Emniyet Müdürlüğü Silah Komisyonunca bulundurma ruhsatı geri alınmıştır.

9.10.1984 günlü ve 84/100 sayılı bu işlemin iptali istemiyle açılan dava sonunda Sivas İdare Mahkemesince, 28.2.1982 günlü 17619 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 'Valiler Tarafından Silah Taşıma ve Bulundurma Vesikası Verilmesinde Uyulacak Esaslar Hakkında'ki Yönetmeliğe göre, silah bulundurma ruhsatının Vali tarafından verileceği, aynı şekilde geri alınmasında da Valinin yetkisi olduğu, bu nedenle Tokat Emniyet Müdürlüğü Silah Komisyonunun davacının bulundurma ruhsatını geri alma yetkisinin olmadığı, işin esasında ise, davacının yaygın şiddet olaylarına katıldığı konusunda yeterli belge ve kanıt bulunmadığı gerekçeleriyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

... 28.2.1982 günlü 17619 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 'Valiler Tarafından Silah Taşıma ve Bulundurma Vesikası Verilmesinde Uyulacak Esaslar Hakkında'ki Yönetmeliğe göre, silah bulundurma ruhsatının Vali tarafından verileceği, aynı şekilde, silah bulundurma koşullarını taşımayan ya da bu nitelikleri kaybetmiş olanlar için geri alınmasında Valinin yetkili olduğu açıktır.

Bu durumda, idare mahkemesinin kararında yer alan dava konusu işlemi tesis eden Tokat Emniyet Müdürlüğü Silah Komisyonunun yetkisiz olduğuna ilişkin gerekçe yerinde olmaktadır.

Ancak yetkisiz idare tarafından tesis edilmiş bir idari işlemin, idari yargıca yetkisizliği saptandıktan sonra, o konuda işin esasına inerek yargı denetimi yapılmasında hukuki isabet bulunmamıştır.

Açıklanan nedenlerle, Sivas İdare Mahkemesinin kararı sonuç olarak yerinde bulunduğundan ve başka bir temyiz nedeni olmadığından temyiz isteminin reddi ile bozulması istenen kararın onanmasına ... karar verildi."

Ek 8.4 Danıştay 5D E. 1995/3768, K. 1998/1656, T. 28.5.1998, DD. 98, s. 308 künyeli karardan (Karar, Cem Ayaydın'ın "İdare Hukuku'na Giriş, Cilt II, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2008" künyeli eserinin 643. sayfasından alınmıştır.):

" ... Belediyesi Eğitim, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünde eğitim-öğretim sınıfında öğretmen olan davacı, genel hizmetler sınıfındaki park ve bahçeler müdürlüğü memur kadrosuna atanmasına ilişkin 18.7.1994 günlü belediye başkanlığı işleminin iptali ve bu nedenle uğradığı maddi zararların yasal faiziyle tazmini istemiyle dava açmıştır.

... (1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 96. maddesiyle) tüm belediye memurlarının belediye başkanınca tayin edildikten sonra atamalarının belediye meclisince onaylanması koşulu getirilmiştir.

İdare hukukunun önemli ilkelerinden olan usulde ve yetkide paralellik ilkeleri uyarınca atamada uygulanan usulün nakil sırasında da uygulanması gerekmektedir.

Olayda davacının Eğitim Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü öğretmenliğinden park ve bahçeler müdürlüğü emrine memur olarak atanmasına ilişkin işlemin belediye başkan yardımcısı tarafından tesis edildiği, bu işlemin ilk toplantısında belediye meclisinin onayına sunulduğunun davalı idarece öne sürülmediği ve bu yolda bir belgenin ibraz edilmediği dava dosyasının incelenmesinden anlaşılmış olup bu durumda söz konusu atama işleminde 1580 sayılı Yasa ile adı geçen tüzüğe ve usulde ve yetkide paralellik ilkesine uyarlılık bulunmadığı açıktır.

Ancak, takdire dayalı işlemlerde yetki unsurunun öncelikle incelenmesi gerekli ve bu unsurdaki sakatlığın mutlak bir iptal nedeni teşkil ettiği tartışmasız ise de, kanunda sebepleri açıkça düzenlenen ve idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı işlemlerde yetki yönünden sakatlık olsa dahi idari yargı yerince sebep ve konu yönünden inceleme yapılması mümkündür. ...

... Buna göre, 1739 sayılı Kanunun 18.6.1983 günlü, 18081 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2842 sayılı Kanunla değişik 43. Maddesinin 2. Fıkrası hükkünde öğretmenliğe atanabilmek için yükseköğrenim görmüş olma şartına yer verildiği halde, ilköğretmen okulu mezunu olmasına rağmen söz konusu maddede yapılan değişiklikten sonra 30.5.1990 tarihinde öğretmenliğe atanan davacıyı davalı idarenin bu görervden alma hususunda bağlı yetki içinde olması karşısında, dava konusu işlemin yetkisiz makamca tesis edilmiş olmasına rağmen mahkemece, sebep unsuru yönünden incelenerek davanın reddedilmesinde hukuka aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, davacının temyiz isteminin reddiyle hukuka ve usule uygun bulunan Ankara 8. İdare Mahkemesinin ... kararının onanmasına ... karar verildi.

Ek 8.5 Danıştay 8D E. 2007/3155, K. 2007/5674, T. 5.11.2007, DD. 117, s. 231 künyeli karardan (Karar, Cem Ayaydın'ın "İdare Hukuku'na Giriş, Cilt II, İstanbul, Yenilik Basımevi, 2008" künyeli eserinin 643. ve 644. sayfalarından alınmıştır.):

"İncelenen olayda, Muğla Üniversitesi Mühendislik Fakültesinde öğretim üyesi olan davacıya, bir alt ceza uygulanmak suretiyle verilen aylıktan kesme cezasının, asılceza olan 'kademe ilerlemesinin durdurulmssı cezasını' vermeye yetkili bulunan, davacının bağlı bulunduğu kurumun disiplin kurulunca verilmesi gerekirken, Rektör tarafından verilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda, tesis edilen işlemde yetki yönünden hukuka uyarlık bulunmamakta olup davanın esasına yönelik karar verilmesinde (=Rektörü küçük düşürücü fiil ve hakarette bulunduğu sabit olan davacıya disiplin cezası verilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmasında) hukuki isabet görülmemiştir.

Öte yandan, alt ceza uygulamasının da (=mevzuatın bu yönde vermiş olduğu takdir yetkisinin de) rektör tarafından değil, asıl cezayı vermeye yetkili disiplin kurulu tarafından değerlendirilmesinin gerektiği de tartışmasızdır.

Açıklanan nedenlerle, Muğla 1. İdare Mahkemesi kararının bozulmasına ... oy birliği ile karar verildi."

Ek 8.6 İlgili Mevzuat Hükümleri

Anayasa'nın 11. Maddesi:

"Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

Anayasa'nın 40. Maddesinin İkinci Fıkrası:

"Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır."

Anayasa'nın 74. Maddesinin Birinci ve İkinci Fıkraları:

"Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet edeb yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvurmaların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir."

Anayasa'nın 125. Maddesinin Üçüncü Fıkrası:

"İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 11. Maddesi:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Otuz gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır.

4. (Mülga: 10/6/1994 – 4001 / 6md)"

3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'un 7. Maddesi:

"Türk vatandaşlarının ve Türkiye'de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlemin safahatı hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde alınan sonuç ayrıca bildirilir."

2004/12 sayılı Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının Kullanılmasına dair Başbakanlık Genelgesi

"Bireylerin kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında idari makamlara başvuruda bulunmaları ve kendileri veya faaliyet alanlarıyla ilgili konularda bilgi edinme haklarını kullanmaları, eşitlik tarafsızlık ve açıklık ilkeleri temelinde demokratik ve şeffaf bir yönetimin gereğidir. İdare-birey ilişkisinde hukukun üstünlüğünü, demokratikleşmeyi ve saydamlığı sağlayabilmek için, idari faaliyetlerin yürütülmesi sırasında bireysel hak ve özgürlüklere duyarlı davranılması hukuk devletinin en temel niteliğidir.

Hükümetimiz, devlet ile toplum arasındaki bağların daha güçlü hale getirilmesini ve halkın talep ve beklentilerine azami düzeyde cevap verilmesini esas alan bir politika benimsemiştir. Acil Eylem Planı'nda da yer alan, "Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde vatandaş odaklı yaklaşımların benimseneceği" ilkesi, bu politikamızın temelini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40'ıncı maddesine eklenen ikinci fıkrayla, Devletin, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğu, keza "Dilekçe hakkı" başlıklı 74'üncü maddesinde yapılan değişiklikle de, dilekçe sahiplerine başvuru sonuçlarının yazılı olarak bildirilmesi hükme bağlanmıştır.

Anayasamızda yapılan bu değişikliklere uygulama kabiliyeti kazandırmak üzere, 01.11.1984 tarihli ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunun 02.01.2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanunla değiştirilen 7'nci maddesinde, yapılmakta olan işlemin safahatı veya sonucu hakkında, yetkili makamlarca dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verileceği ve sonucun ayrıca bildirileceği hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca, 24.4.2004 tarihinde yürürlüğe girecek olan 9.10.2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile de kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir. Her iki düzenleme de, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Programda yer alan insan hakları alanında yasal ve idarî düzenlemelerin yapılması ve uygulamaların iyileştirilmesi taahhütleri açısından büyük önem ve öncelik taşımaktadır.

Ancak, söz konusu Anayasa ve Kanun hükümlerinin uygulanmasında gerekli hassasiyetin gösterilmediği, dilekçeyle yapılan başvurulara idarî makamlar tarafından bazen cevap verilmediği veya yasal süresinden sonra cevap verildiği, dolayısıyla dilekçe hakkının etkin şekilde kullanımının gerçekleşmediği yolunda şikâyetler bulunmaktadır.

Bu bağlamda, bilgi edinme hakkı ile dilekçe hakkının mevzuatımızda yer alan esas ve usullere uygun olarak etkin kullanılmasını teminen, bakanlıkların merkez ve taşra teşkilatları, valilik, kaymakamlık ve mahalli idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşları, hizmet alanlarında aşağıda yazılı kurallara uymakla yükümlüdürler.

1- Dilekçe hakkı, sorulara cevap almak suretiyle bilgi edinmeyi, şikâyette bulunmak suretiyle denetlemeyi, dilek ve öneride bulunmak suretiyle de demokratik katılımı sağlayan siyasal haklardandır. Bu itibarla,

a) Türk vatandaşları ile Türkiye'de ikamet eden yabancılar (karşılıklılık esası gözetilmek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla) kendileri veya kamuyla ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve yetkili idari makamlara yazı ile başvurma hakkına sahiptirler. Dilekçe hakkının kullanımı çerçevesinde idareye yapılan her türlü başvuru aşağıda belirtilen usule uygun olarak cevaplandırılacaktır:

- *Bireylerin ve tüzel kişilerin başvuru dilekçelerini alan idari makamlar, dilekçelerin alındığı tarih, kayıt numarası ve konusunu gösteren alındı belgesini düzenleyip, bu alındı belgelerini, herhangi bir ücret talep etmeden, başvuru sahiplerine vereceklerdir.*

- *Ad, soyad ve adres bulunmayan, imza taşımayan, belli bir konuyu içermeyen, ya da yargı mercilerinin görevine giren konularla ilgili dilekçeler cevaplandırılmayacaktır. Ancak, bu unsurları ihtiva etmemekle birlikte, başvurulara olayla ilgili inandırıcı mahiyette bilgi ve belgeler eklenmiş veya somut nitelikte bilgi, bulgu ya da olaylara dayanılıyor ise, bu hususlar ihbar kabul edilerek idarece işlem yapılabilir.*

- *Başka bir idari makamın görev alanında kalan başvurular, ilgili idarî makama iletilecek ve başvuru sahibine de bilgi verilecektir.*

- *Bireylerin ve tüzel kişilerin, kendileriyle veya kamuyla ilgili, dilekçeyle usulüne uygun bir şekilde yaptıkları başvuruların idarece geciktirilmeksizin en kısa sürede cevaplandırılması yasal bir zorunluluktur. Yetkili idarî makam tarafından, bu şekilde yapılan başvurularla ilgili olarak, yapılmakta olan işlemin safahatı veya sonucu hakkında dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içerisinde gerekçeli olarak cevap verilecektir. İşlem devam ediyorsa, sonucu hakkında ayrıca bilgi verilecektir.*

- *Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen dilekçelerin dilekçe komisyonu ile İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nda incelenerek 60 gün içinde karara bağlanacağı göz önüne alınarak, TBMM Dilekçe Komisyonu tarafından gönderilen dilekçelerin de ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca en geç otuz gün içerisinde cevaplandırılmasına dikkat edilecektir.*

b) Mevcut idari işlemlerden idari başvuru yolu açık bulunanların değiştirilmesi, kaldırılması veya geri alınmasıyla ilgili başvurular üzerine, İdari Yargılama Usulü Kanununun (İYUK) ilgili idari makama başvuru ve cevap süresini düzenleyen 11'inci maddesi hükmü dikkate alınarak aşağıdaki işlemler yapılacaktır.

- *Başvuru dilekçesi, idari işlemleri değiştirmeye, kaldırmaya veya geri almaya yetkili olan idari makama en kısa sürede ulaştırılacaktır.*

- *Yetkili idari makam, başvuru dilekçesinin idareye verilmesini müteakip en kısa sürede gerekli inceleme ve araştırmayı yapmak suretiyle işlemin yerindeliği yanında bütün unsurları bakımından hukukiliğini de değerlendirerek cevap verecektir.*

- *İdari işlemin değiştirilmesi, kaldırılması veya geri alınmasının mümkün olmaması halinde, başvuru sahibine verilecek cevapta, bu idari işleme karşı başvurulabilecek kanun yolları ile başvuru süreleri de gösterilecektir.*

2- Bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin esas ve usuller, 24.4.2004 tarihinde yürürlüğe girecek olan 4982 sayılı "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu"nda düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu itibarla,

a) Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, faaliyetlerine ilişkin mezkûr Kanun kapsamında bulunan bilgi başvurularını süratli bir şekilde sonuçlandırarak Kanunda belirtilen istisnalar dışında her türlü bilgi ve belgeyi başvuru sahiplerine vereceklerdir.

b) Kurum ve kuruluşlar, başvuru üzerine, istenilen bilgi ve belgeye erişimi on beş iş günü içinde sağlayacaklardır. İstenilen bilgi ve belgenin; başvurulan kurum ve kuruluş içindeki başka bir birimden sağlanması, başka bir kurum veya kuruluşun görüşünün alınmasını gerektirmesi ya da başvuru içeriğinin birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendirmesi hallerinde bilgi ve belgeye erişim otuz iş günü içinde sağlanır. Ancak bu sürenin uzaması durumunda, gerekçe başvuru sahibine yazılı olarak on beş iş günlük sürenin bitiminden önce bildirilecektir.

c) Kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek olanlar hariç, yargı denetimi dışında kalan idarî işlemler, devlet sırları, ülkenin ekonomik çıkarlarına, istihbarata, idarî veya adlî soruşturmaya, özel hayata dair bilgiler, haberleşmenin gizliliğini ihlal edecek bilgi ve belgeler, ticari sırlar ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamındaki hususlar bilgi edinme hakkının istisnasını oluşturur. Keza, tavsiye ve mütalaa talepleri ile yayımlanmış veya kamuya açıklanmış bilgi veya belgeler de bilgi edinme başvurularına konu edilmeyecektir.

d) Bilgi Edinme Hakkı Kanununun uygulanmasında ihmali, kusuru veya kastı bulunan memurlar ile diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri fiillerle ilgili olarak, genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturmasını gerektiren haller saklı kalmak kaydıyla, tabi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanacaktır.

Ayrıca; dilek ve şikâyetlerini, kamu kurum ve kuruluşlarına gelerek sözlü olarak ileten başvuru sahipleri, hoşgörü ve güler yüzle karşılanarak kendilerine yardımcı olunacaktır. Başvuru sahiplerinin talepleri anında incelenerek, sorunlarının mümkün olduğu oranda mahallinde çözümlenmesine özen gösterilecektir.

Bu çerçevede, konuya ilişkin Anayasal ve yasal kurallar ile yukarıda belirtilen usul ve esaslar hakkında tüm personel bilgilendirilecek, personele yönelik eğitim programlarında konuya ayrıntılı olarak yer verilmesi sağlanacak, bilgi edinme ve dilekçe haklarının kullanımı kapsamındaki başvurulara ilişkin uygulamalar mevzuat dâhilinde denetlenecek ve denetimler sonucu belirtilen kurallara uymadıkları saptanan kamu görevlileri hakkında genel hükümlere göre disiplin ve ceza işlemleri uygulanacaktır.

3071 sayılı "Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun"un uygulanması çerçevesinde yayınlanmış bulunan halkla ilişkiler konulu 22.1.1993 tarihli ve (1993/2) sayılı Genelgenin 2'nci maddesinde "iki ay" olarak belirtilen dilekçenin cevaplandırılmasına ilişkin süre, mevzuatta yapılan değişikliğe istinaden "30 gün" şeklinde değiştirilmiş, vatandaş başvuruları konulu 29.12.1994 tarihli ve 20369 sayılı yazı yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu itibarla; "Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun" ile "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu" hükümlerinin gerekleri, bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından yukarıda belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda yerine getirilecektir.

Bu genelge yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan"

Ek 8.7

ADİL YARGILAMA

Makul Süre

SLAYT 1

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Davac%C4%B1_(film)#/media/Dosya:Davac%C4%B1film.jpg
(Erişim tarihi: 28.3.2021)

SLAYT 2

AİHS'in "adil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesine göre "Her şahıs ....davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ... dinlenilmesi hakkına sahiptir. ...".

Anayasa'nın 36. maddesine göre "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

Anayasa'nın 141. maddesine göre "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir."

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesine göre "Kararlar, verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yazılır ve imzalanır."

SLAYT 3

AYM'ye göre "bireysel başvuruda bulunmadan önce, ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekmektedir. **Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması,** kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar. Ancak başvuru yollarının tüketilmesi ilkesinin mutlak şekilde uygulanması temel hak ve özgürlüklerin etkin kullanımını ve korunmasını engelleyecektir. **Hâlihazırda devam etmekte olan bir yargılamada, makul sürede yargılama yapma yükümlülüğünün yerine getirilmediği iddiası ile bireysel başvuruda bulunulabilmesi, başvuru yollarının tüketilmesi kuralının istisnalarından birini teşkil etmektedir.** Zira bu durumda başvuru yollarının tüketilmesi şartının aranması, makul sürede yargılama yapma yükümlülüğüne aykırı davranılması nedeniyle meydana gelen sonuçları ortadan kaldırmayacaktır. Aksine, makul olmadığı iddia edilen yargılama faaliyetinin daha da uzamasına ve başvurucu açısından zararın artmasına neden olacaktır. Makul sürede yargılama yapma yükümlülüğünün yerine getirilmediği iddiasını içeren başvurular açısından, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen kanun yollarının tüketilmesi şartı, ancak makul sürede yargılama yapma yükümlülüğüne ilişkin etkin bir başvuru yolunun bulunması durumunda geçerli olabilecektir. Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleştirilmesini temin eden, bir başka ifade ile yargılamanın uzamasını önleyici etkiye sahip olan veya yargılamanın makul sürede yapılmaması sonucunda oluşan zararları tespit ve tazmin edici nitelik taşıyan bir idari veya yargısal başvuru yolunun var olması halinde, bireysel başvuruda bulunulmadan önce bu başvuru yolunun tüketilmesi şartı aranacaktır. Ancak hukuk sistemimizde, yargılama faaliyetinin uzamasını önleyici veya yargılama faaliyetinin uzamasından doğan zararları giderici etkiye sahip, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasının kastettiği nitelikte etkin bir başvuru yolu bulunmadığı anlaşıldığından", **başvuruların kanun yollarının tüketilmesi yönünden kabul edilebilir olup olmadığı somut olay özelinde incelenmelidir.** (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 28, 29, 30, 31)"

SLAYT 4

"Makul sürede yargılanma hakkının amacı, tarafların uzun süren yargılama faaliyeti nedeniyle maruz kalacakları maddi ve manevi baskı ile sıkıntılardan korunması olup hukuki uyuşmazlığın çözümünde gerekli özenin gösterilmesi gereği de yargılama faaliyetinde göz ardı edilemeyeceğinden, **yargılama süresinin makul olup olmadığının her bir başvuru açısından münferiden değerlendirilmesi gerekir.** (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 40)"

SLAYT 5

"Davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar, bir davanın süresinin makul olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurulması gereken kriterlerdir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 41)"

SLAYT 6

"Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesi uyarınca, medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerekir. Hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince 'kamu hukuku' alanına dâhil olan, ancak sonucu itibarıyla özel nitelikteki haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davalar da, Anayasa'nın 36. maddesi ve Sözleşme'nin 6. maddesinin koruması kapsamına girmektedir. Bu anlamda, belirtilen düzenlemelerde yer verilen güvenceler, başvurucunun haklarına zarar verdiği iddia edilen idari bir kararın iptali talebiyle açılan davalara da uygulanacaktır. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 44)"

SLAYT 7

"Yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleşip gerçekleşmediğinin saptanması için, **öncelikle uyuşmazlığın türüne göre değişebilen, başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmesi** gereklidir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 43)"

SLAYT 8

"Berü-Türkiye davasında, AİHM, idari yargıda açılan tam yargı davasına ilişkin yargılamanın başlangıcı olarak 'davanın açıldığı tarihi' esas almıştır. (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 396.)" AYM, **kural olarak "makul sürenin başlangıcına dava açma tarihini esas almakla birlikte, kamulaştırma gibi kimi özel durumlarda, girişimin özelliğini dikkate alarak, makul sürenin uyuşmazlığın ortaya çıktığı tarihte** başlayacağını söylemektedir. (Turgut Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 68, 69.)"

SLAYT 9

"Sürenin bitiş tarihi ise, çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 47)"

SLAYT 10

"Gerçekten, makul sürenin bitiş tarihi, çoğu zaman, icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erdiği tarih olarak alınmaktadır. **İdari yargı düzeni için icra aşaması ibaresinden, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinde, idari yargı kararlarının gereklerinin yerine getirilmesini anlamak gerektiğini düşünüyoruz.** Bu bakımdan, istisnai durumlar dışında, davanın açıldığı tarih ile kararın gereğinin yerine getirildiği tarih arasında geçen sürenin makul süreye uygun olması gerekmektedir. Aksi durumda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilir. (Turgut Candan, Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 8. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 69)."

SLAYT 11

"Ancak **devam eden yargılamalara ilişkin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuruların yargılama faaliyetinin devamı sırasında da yapılabilmesi olanağı** bulunduğundan, değerlendirmeye esas alınacak sürenin bitiş anı bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihtir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 47)"

SLAYT 12

"Bununla beraber, **bazı durumlarda, örneğin bir idari merciye başvurulmasının mahkemede dava açılması için ön koşul olarak öngörüldüğü hallerde, AİHM, sürenin başlangıcı olarak, davanın açılmasından önceki bir tarihi kabul etmektedir.** Örneğin, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesinde, idari eylemlerden dolayı hakları ihlal edilenlerin, idare aleyhine dava ikame etmeden önce, ilgili kuruma müracaat ederek haklarının yerine getirilmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla, hak ihlaline uğrayan kişilerin ilgili **idareye yaptıkları başvuru tarihi, makul süre güvencesinin başlangıç tarihi olarak esas alınabilecektir.** Aydan-Türkiye davasında, AİHM, tazminat davasına ilişkin yargılamanın başlangıcına esas olarak idareye yapılan başvuru tarihini almıştır. Öte yandan, dava açılmasından önce bir idari makam tarafından ön inceleme yapılması gerektiği hallerde, mahkemeye başvuru öncesinde ilgili idareye yapılacak itiraz başvurusu da sürenin başlangıcında esas alınabilmektedir. Örneğin, kamu ihaleleri kapsamında ilgili idarenin aldıkları kararlara karşı, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca, idari yargıda iptal davası açılmadan önce tüketilmesi zorunlu idari müracaat yolu olarak öngörülen 'şikâyet' ve 'itirazen şikâyet' başvuruları süre hesabında göz önünde bulundurulacaktır. (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 396, 397) "

SLAYT 13

"Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, **yapısal sorunlar** ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Zira Anayasa'nın 36. maddesi ile Sözleşme'nin 6. maddesi, hukuk sisteminin, mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 54)"

SLAYT 14

"Bu kapsamda, yargı sisteminin yapısı, mahkeme kalemindeki rutin görevler sırasındaki aksamalar, hükmün yazılmasındaki, bir dosyanın veya belgenin bir mahkemeden diğerine gönderilmesindeki ve raportör atanmasındaki gecikmeler, yargıç ve personel sayısındaki yetersizlik ve iş yükü ağırlığı nedeniyle yargılamada makul sürenin aşılması durumunda da yetkili makamların sorumluluğu gündeme gelmektedir. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 55)"

SLAYT 15

"...yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliklerinin yol açtığı gecikmeler AİHM tarafından da müteaddit defalar incelemeye tabi tutulmuştur. Bu kapsamda, **mahkemeler nezdindeki iş yükünün özellikle kriz dönemlerinde artış gösterdiği durumlarda ve taraf devletlerin ekonomik destek veya yasal düzenlemeler yapmak suretiyle yargılama faaliyetinin hızlandırılması hususunda gerekli tedbirleri alması koşuluyla, makul süre açısından ihlal oluşmadığı sonucuna ulaşılmakta, ancak iş yükü nedeniyle dava sürelerinin uzamasının geçici bir iş yükü artışına bağlı olmaksızın ilgili makamların yeterli ilgi göstermediği bir yapısal sorun olması ve yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların uzun bir müddet zarfında artması ve birikmesi sonucu yargılamalarda makul sürenin aşılması durumunda, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmaktadır.** Zira devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların nicelik itibarıyla artmasına rağmen, yargılama faaliyetinin makul sürede gerçekleştirilebilmesi için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 56)"

SLAYT 16

"Hukuk sistemimizde idari yargı alanında yer alan uyuşmazlıklara ilişkin dava sürelerinin makul yargılama süresini aştığı yönündeki tespitlere, AİHM tarafından verilen birçok ihlal kararında yer verilmiş olup (Bkz. Akmansoy/Türkiye, B. No: 14787/07, 28/5/2013; Tekin/Türkiye, B. No: 26252/06, 28/5/2013; Alhan/Türkiye, B. No: 8163/07, 2/4/2013; Mehmet Salih Uçar/Türkiye, B. No: 5485/07, 2/4/2013; Kayak/Türkiye, B. No: 60444/08, 10/7/2012; Nurcan Kara ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 16785/08, 22/1/2013), özellikle idari yargı alanındaki yapısal sorunlar ve Danıştay nezdinde temyiz ... incelemelerinde geçirilen uzun yargılama sürelerinin ihlal kararlarına temel oluşturduğu anlaşılmaktadır (Bkz. Yücel Doğan/Türkiye, B. No: 24647/04, 6/10/2009; Hasefe/Türkiye, B. No: 25580/03, 8/1/2009; Büker/Türkiye, B. No: 29921/96, 24/10/2000). (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 57)"

SLAYT 17

Keşif ve bilirkişi gibi icrası gereken usul işlemleri nedeniyle ya da uyuşmazlığın niteliği gereği yargılamanın karmaşık olduğuna kanaat getirilebilir ancak **davaya bütün olarak bakıldığında,** kanun yolu merciinde geçen yargılama sürecine ilişkin **yapısal bir sorun** veya yargı sisteminin yapısından kaynaklanan ve makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna ulaşılabilmesi mümkündür. (AYM Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru numarası: 2012/1198 – Karar tarihi: 7.11.2013, Paragraf: 60)

SLAYT 18

"AİHM, makul süre aşımı konusundaki iddialara ilişkin başvurucunun (idari yargıda davacının) tutumunun yargılamanın gecikmesinde katkısı bulunup bulunmadığı hususunu da incelemektedir. **Kural olarak, yalnızca Devletten kaynaklanan gecikmeler sebebiyle makul sürede yargılama yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna varılabilir. Ancak davacının tutumu nedeniyle yargılama uzamışsa, bu gecikmeden dolayı Devlet sorumlu tutulamayacaktır.** Medeni hukuk davalarında işin takibi taraflara ait olmakla birlikte idari yargılamada 'resen araştırma ilkesi' uyarınca davanın makul sürede sonuçlandırılması görevi asıl olarak mahkemeye ait olacaktır. Bununla birlikte, başvurucunun, yargılamada özenli davranması, davanın uzamasına neden olacak yöntemlerden kaçınması ve yargılamanın kısaltılmasını sağlayacak imkânlardan faydalanması beklenilmektedir. Ancak, savunmasını yapmak amacıyla kendisine tanınan usulleri kullanması başvurucu aleyhine kullanılamayacaktır. İdari İşlemler, 'hukuka uygunluk karinesi' gereğince dava açılsa dahi yürütülmeye devam etmektedir. Dolayısıyla, **idari yargılamada dava açan ve kısa süre içinde davasının sonuçlandırılmasını isteyen kişinin, davayı geciktirme gibi bir niyeti olamayacağı** ve medeni hukuk davalarındaki gibi etken bir işlevi olmadığı dikkate alındığında, başvurucudan kaynaklı bir gecikme ile genellikle karşılaşılmamaktadır. (Bayram Keskin, 'İdari Yargılamada Makul Süre Kavramının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İncelenmesi', İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2, Yıl:2018, s. 400, 401.)"

SLAYT 19

GENEL KAYNAKÇA

Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 4, Avrupa Konseyi 2018, Ankara, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf

Sibel İnceoğlu, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı,* Beta yay. İstanbul 2005.

Sibel İnceoğlu, "Adil Yargılanma Hakkı", İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Beta yay (1. Baskı Avrupa Konseyi yay.), İstanbul 2013, s. 209-286.

Sibel İnceoğlu - Nilay Arat - Erkan Duymaz, *İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Emsal Kararlar,* Avrupa Konseyi, Şubat 2022.

Abdullah Çelik, *Adil Yargılanma Hakkı Rehberi*, Anayasa Mahkemesi yay. 2014. http://www.anayasa.gov.tr/files/bireyselbasvuru/adil_yargilanma.pdf

Mehmet Sadık Yamlı, *Bireysel Başvuruda İdari Yargılamaya İlişkin İhlal Kararları*, Avrupa Konseyi yay., Ankara 2016.

Gilles Dutertre, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, Avrupa Konseyi yay. 2003. http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/kitaplar/aihmkararlarindanornekler.pdf

Dovydas Vitkauskas – Grigory Dikov, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması*, Avrupa Konseyi yay. 2012. http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/el_kitaplari/adil_yrglnma_korunmasi.pdf

Nuala Mole - Catharina Harby, *Adil yargılanma Hakkı*, Avrupa Konseyi yay., 2001. http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/el_kitaplari/adil_yargilanma.pdf

Handbook on European Law Relating to Access to Justice, Council of Europe and European Union Agency for Fundamental Rights publ., 2016. http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_ENG.pdf

Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a Fair Trial (civil limb), Council of Europe publ., 2020. https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_eng.pdf

Arman Zrvandyan, *Casebook on European Fair Trial Standards in Administrative Justice*, Council of Europe publ., 2016.

Ezgi Kızılkaya Doğru, "Güncel İçtihatlar Işığında Gerekçeli Karar Hakkı", *T.C. Danıştay Dergisi*, Sayı:152, Yıl:2020.

Billur Yaltı, "İnsan Hakları Açısından Vergi Yükümlüsünün Adil Yargılanma Hakkı", *Vergi Sorunları Der*gisi, Nos.143-144-145, Ağustos-Eylül-Ekim 2000.

Billur Yaltı, "İnsan Haklarının Vergi Hukuku Pratiği: Adil Yargılanma Hakkının Vergi Davalarında Uygulanabilirliği", *Vergi Dünyası*, Yıl:21, No.254, Ekim 2002.

Billur Yaltı, "Bir Danıştay Kararının Ardından: Adil Yargılanma Hakkı (Anayasa, 36-İHAS, 6) Vergi Ceza Davalarına Uygulanır", *Vergi Dünyası*, Yıl:26, No.305, Ocak 2007.

Billur Yaltı, "İdari Vergi Cezası Davalarında Duruşmasız Yargılanma: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihadında Bendenoun Kriterlerinden Jussila Kriterlerine", *Vergi Sorunları Dergisi*, No.225, Haziran 2007.

Web Sitesi Kaynakları:

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/

http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasiIstemciWeb

Bölüm 3
Değerlendirme ve Raporlama

Eğitimlerin Değerlendirilmesi

Eğitimlerde katılımcılara tanışma, beklentilerin alınması ve grup kurallarının belirlenmesini takiben öntest ve eğitimin sonunda sontest uygulanacaktır. **Ön ve sontestler,** katılımcılara eğitimin başlangıcında ve sonunda uygulanabilen, eğitim içeriğine atıflar içeren değerlendirme testleridir. Birbirinin aynısı olan bu testlerin uygulanmasındaki amaç katılımcıların hangi tutum, bilgi ve beceri düzeyi ile geldiklerini ve eğitim sonunda bilgi düzeylerindeki değişimi değerlendirmektir. Diğer bir deyişle eğitimin katılımcıların bilgi düzeylerinde bir değişikliğe yol açıp açmadığını öğrenebilmektedir. Etkili bir eğitimin katılımcıların bilgi ve beceri düzeylerinde bir artış yaratması beklenir.

Daha detaylı bilgi için Eğitim Metodolojisi El Kitabına bakınız.

Hangi ölçeğin hangi test (öntest-sontest-izleme) olarak ne zaman kullanılacağı aşağıdaki tabloda sunulmuştur. Ölçekleri bu tablodakine uygun olarak kullanınız.

Modül	Uygulanacak Ölçme Araçları
Modül 3	Bireysel Öz Değerlendirme Formu (Flash bellekte yer almaktadır.) Öntest/Sontest **(İlk oturum/son oturum)**
Modül 3	Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği (Ek-2 ve Eğitim Metodolojisi El Kitabı'nda da Ek-3'te yer almaktadır. **(Eğitim boyunca online olarak uygulanacaktır)**
Modül 3	Eğitim sonu Genel Değerlendirme Formu (Ek-1 ve Eğitim Metodolojisi El Kitabı'nda da Ek-4'te yer almaktadır) **(Eğitimin son günü son oturumun sonunda)**

Uygulanacak testler, testlerin veri girişinin ve analizinin aşağıda açıklandığı şekilde yapılması beklenmektedir.

Öntest ve Sontestleri Kullanırken Dikkat Edilecek Noktalar

1. Testleri katılımcılara vermeden önce sayfalarda kayma olup olmadığını, sayfaların tam olup olmadığını vb. kontrol ediniz.
2. Katılımcılara testleri vermeden önce kısaca tanıtınız ya da testin yönergesini okuyunuz.
3. Katılımcılara testin amacını ve önemini kısa bir şekilde belirtiniz.
4. Katılımcılara isim istenmediğini ve paylaşılmayacağını belirtiniz.
5. Katılımcıların rumuz veya işaret belirleyerek öntest ve sontest'te bu rumuzu kullanmalarını belirtiniz. Yazdıkları rumuzu ya da işareti unutmamalarını söyleyiniz.
6. Testleri topladıktan sonra, öncelikle katılımcıların öntest ve sontestlerini rumuzlarına göre numalandırınız. Örneğin her iki testte de çiçek rumuzu kullanan katılılmcıya aynı numarayı veriniz. Bunu yapma nedeniniz, her katılımcının öntest-sontest puanları arasındaki değişimi görmektir. Böylece her katılımcıya ait öntest ile sontest sonuçları kıyaslanmış olacaktır.
7. Her bir öntest ve sontest size ulaştırılan Excel'de tanımlanmıştır. Öncelikle ilgili teste ait Excel dosyasını açın. 1 numara verdiğiniz formu 2. satırdaki yerine girin. Bu şekilde eğitimdeki öntestler ve sontestler bitene kadar gireceksiniz (Flash bellekte kullanım yönergeleri yer almaktadır).

"Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği" için Dikkat Edilecek Noktalar

Bu "Ölçek "çevrimiçi olarak Google Docs'da doldurulacaktır. Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği Eğitimin ilk günü çevrimiçi olarak uygulanacaktır. (Standart bir ölçek olup, Ek-2'de yer almaktadır.)

İlgili formdaki;

1. **"Tamamen Katılıyorum"** seçeneği için 5
2. **"Katılıyorum"** seçeneği için 4
3. **"Kısmen Katılıyorum"** seçeneği için 3
4. **"Katılmıyorum"** seçeneği için 2
5. **"Hiç Katılmıyorum"** seçeneği için 1 olarak veri girişi yapılacaktır.
6. Birden fazla işaretlemelerde ve boş bırakılan maddelerde Excel hücresini boş bırakılacaktır.

Eğitimlerin Raporlanması

Testlerin veri girişini tamamladıktan sonra Excel tarafından oluşturulan bulgular sayfasından yararlanarak bir rapor oluşturabilirsiniz.

Eğitim Raporu şu bilgileri içermelidir:

- Eğitime İlişkin Genel Bilgi
- Eğitimci/lerin Adı/Soyadı
- Eğitimin Tarihi/leri
- Eğitimin Yeri (İl ve mekan olarak belirtiniz)
- Eğitim süresi ve programı sayfa 17-18'de örnek olarak verilen eğitim programına uygun geliştirilen program ek olarak konulmalıdır.
- Hangi oturumun kimin tarafından verildiği ve süresi net bir şekilde açıklanmalıdır.

Örn. ..... ilinde düzenlenen .....eğitimi toplamda 25 hâkime yönelik olarak uygulanmıştır. Eğitime katılanlara ilişkin genel bilgiler Tablo Y'de sunulmuştur. Tablo Y'de görüldüğü üzere eğitime XX erkek, XX kadın Hâkim katılmıştır. Eğitime katılanların XX lisans, XXXX'si ise lisansüstü öğrenime sahiptirler. Ayrıca eğitim katılanların yaş ortalamaları XXXXX, kıdem ortalamaları ise XXXXX.

Tablo Y'de görüleceği üzere hâkimlerin öntest ortalaması XXXX iken sontest ortalaması XXXXXX'dır. Bu sonuca göre eğitim sonrasında hâkimlerin XXXXXXXXX modülüne ilişkin bilgilerinde XXX'den daha fazla (fark =XXX) yükselme sağlanmıştır.

NOTLAR

Ekler

Ek 1 Eğitim Değerlendirme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anketin amacı, katıldığınız eğitimi çeşitli yönleri ile değerlendirmenizdir. Ankete isminizi yazmanıza gerek yoktur.

Kişisel bilgiler

1 **Cinsiyetiniz:** Kadın [ ] Erkek [ ]

2 **Mevcut pozisyonunuz nedir?**

Mahkeme Başkanı [ ] Üye [ ]
Tetkik Hâkimi [ ] Kalem Personeli [ ]

3 **Nerede çalışıyorsunuz?**

İlk Derece Mahkemesi [ ]
Bölge İdare Mahkemesi [ ]
Danıştay [ ]
Diğer (Adalet Bakanlığı, HSK, Anayasa Mahkemesi) [ ]

4 **Ne zamandır bu pozisyonda çalışıyorsunuz?**

0-5 yıl [ ] 6-10 yıl [ ]
11-15 yıl [ ] 16 ve üstü [ ]

5 **Eğitim geçmişiniz nedir?**

Doktora [ ] Yüksek Lisans [ ]
Lisans [ ] Ön Lisans [ ]
Lise [ ]

Lütfen aşağıda verilen ifadeleri dikkatlice okuyarak, o ifadeye ne ölçüde katıldığınızı gösteren rakama karşılık gelen kutucuğu (X) işaretleyiniz.

Eğitim Değerlendirme Boyutları	Hiç Katılmıyorumm	Biraz Katılıyorum	Orta Derecede Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1 Eğitimin amaçları ve öğrenme hedefleri net olarak belirlenmişti.					
2 Eğitimin içeriği işim ile ilgiliydi.					
3 Eğitimin süresi yeterliydi.					
4 Eğitim materyalleri ilgi çekici ve öğrenmeme yardımcıydı.					
5 Eğitim konularının her birine ayrılan süre yeterliydi.					
6 Her bir konu için eğitim amaçları belirlendi ve izlendi.					
7 Sorular ve tartışmalar için yeterli zaman tanındı.					
8 Eğitim iyi planlanmış ve yapılandırılmıştı.					
9 Bence eğitim amaç ve hedeflerine ulaştı.					
10 Eğitim konuları açık, anlaşılır ve katılımcıların seviyesine uygundu.					
11 Eğitim sırasında oluşturulan öğrenme ortamı sıcak ve rahatlatıcıydı.					
12 Eğitimde verilen bilgi ve beceriler yaptığım işe uygulanabilir düzeydeydi.					
13 Eğitimde kullanılan görseller öğrenmeme yardımcı oldu.					
14 Eğiticinin bilgi düzeyi ve uygulama becerisi yeterliydi.					
15 Eğitici katılımcılarla iyi iletişim kurdu.					
16 Eğiticinin yaklaşım ve davranışlarından memnun kaldım.					
17 Eğitim boyunca eğitime yönelik durumum hakkında yeterli seviyede geribildirim ve danışmanlık aldım.					
18 Eğitimlerde konuların işleniş yöntemlerinden memnun kaldım.					
19 Eğitimin iyi düzenlenmiş ve izlemesi kolay bir içeriği vardı.					

20 Eğitmenler anlattıkları konularda bilgi sahibiydi.					
21 Eğitmenler eğitim amaçlarını yerine getirdiler.					
22 Eğitim genel olarak beklentilerimi karşıladı.					

a) Eğitimin daha etkili olması için önerileriniz nelerdir (eğitimin süresi, eğitim konuları, eğitim yardımcı malzemeleri, zamanı, eğitim yeri ve ortamı vb gibi)?

b) Bu eğitimin güçlü yanlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

c) Bu eğitimin zayıf yanlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

d) Eğitimin hangi yönleri geliştirilebilir?

e) Yukarıda belirtilen maddelerde değinilmeyen ve sizin ifade etmek isteyebileceğiniz olumlu / olumsuz yönler veya ilave konular varsa lütfen belirtiniz.

Ek 2 Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği

Sayın Katılımcı,

Bu ölçeğin amacı, idari yargı mahkemesi hâkimlerinin ve personelinin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı konusunda bilgi edinmeyi sağlamaktır. Ölçek, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmekte olan, "İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştay'ın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi" ortak projesinin faaliyetleri çerçevesinde geliştirilmiştir. Bu ölçekte isminizi vermenize gerek yoktur. Ölçeği doldurmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Verdiğiniz tüm bilgiler gizli tutulacaktır.

Ölçekte idari yargıda toplumsal cinsiyet eşitliğini ölçen maddeler yer almaktadır. Sizden istenen, **idari yargıda karşılaşılabilecek olası durumları tanımlayan** her maddeyi dikkatlice okuyarak, o maddelerdeki ifadeye **ne ölçüde katıldığınızı** gösteren kutucuğa **X** işareti koymanızdır.

Ölçekle ilgili bilgilendirildim ve çalışmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet [ ] Hayır [ ]

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Kişisel Bilgiler

1. Mevcut pozisyonunuz nedir?

   Mahkeme Başkanı [ ] Üye [ ]
   Tetkik Hâkimi [ ] Mahkeme personeli [ ]

2. Nerede çalışıyorsunuz?

   İlk Derece Mahkemesi [ ] Bölge İdare Mahkemesi [ ]
   Danıştay [ ]
   Diğer (Adalet Bakanlığı, HSK, Anayasa Mahkemesi) [ ]

3. Ne zamandır bu pozisyonda çalışıyorsunuz?

   0-5 yıl [ ] 6-10 yıl [ ]
   11-15 yıl [ ] 16 ve üstü [ ]

4. Eğitim geçmişiniz nedir?

   Doktora [ ] Yüksek Lisans [ ]
   Lisans [ ] Önlisans [ ] Lise [ ]

5. Cinsiyetiniz

   K [ ] E [ ] Belirtmek istemiyorum [ ]

Hukukta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Ölçeği	Hiç katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım /Fikrim Yok	Kısmen Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1. Yargılama sürecinde verilen kararlar, kişinin toplumun kültürel değerlerine aykırı bir görünüş ya da davranışa sahip olup olmamasından etkilenir.					
2. Karar, diğer idareler için yol gösterici ve bağlayıcı olduğu için, kişi toplumun geneli tarafından olumsuz değerlerle anılan dışlanmış/ötekileştirilmiş bir grubun üyesi ise hâkim daha temkinli davranmalıdır.					
3. Yaşamı tehlikede olan kişilerin korunmaması davalarında hâkimin kararı kişinin toplumun geneli tarafından olumsuz değerlerle anılan dışlanmış/ötekileştirilmiş bir grubun üyesi olmasından etkilenir.					
4. Özel yaşama saygı gösterilmesinin söz konusu olduğu davalarda, kişinin cinsiyet rollerine uygun olan ya da olmayan davranışlara sahip olması karar verme sürecini etkiler.					
5. Tıbbi ihmal davalarında karar süreci, kişinin kimliğinden, cinsiyetinden, medeni durumundan dolayı ötekileştirilmiş bir grupta yer almasından dolayı toplumdaki hâkim önyargılardan etkilenir.					
6. Kişinin aile-iş yaşam dengesi açısından yaşadığı sorunların konu olduğu davalarda, toplumun genel olarak kabul ettiği cinsiyet rolleri, kültürel değerler ve sınıfsal konuma ilişkin kabul ve beklentiler hâkimin karar verme sürecini etkiler.					
7. Kişi toplum tarafından önem atfedilen kültürel norm ve kabullere uymayan bir birey ise zımni ret daha çok verilir.					
8. İdarenin yargısal denetlenmesi ve dolayısıyla bireyi idare karşısında korunma fonksiyonları kişinin cinsiyet özellikleri ya da ötekileştirilmiş bir grupta yer almasına bağlı olarak farklı uygulamalara sebep olur.					
9. Kişi toplumun değersiz gördüğü, önemsemediği ötekileştirilmiş bir grupta yer alıyorsa, ulusal yetkili makamların tutumu daha olumsuzdur.					
10. Kişi toplumun kültürel ve toplumsal cinsiyet kabullerine uymayan bir grupta yer alıyorsa, mahkeme kararlarının yerine getirilmesi daha uzun sürer.					
11. Kişi toplumun kültürel ve toplumsal cinsiyet kabullerine uymayan bir grupta yer alıyorsa kalemdeki aksamalar, hükmün yazılmasındaki ve belgelerin bir mahkemeden diğerine gönderilmesi aşamasındaki gecikmeler gibi mahkemelerin iç işleyişindeki sıkıntılar daha çok ortaya çıkar.					

NOTLAR

NOTLAR

Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

MODÜL 3. Adil Yargılanma Hakkı - Makul Süre Eğitici Rehberi *"İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi"* Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Proje kapsamında geliştirilmiş olan her bir modül için 3 kitaptan oluşan bir eğitim seti hazırlanmıştır.

1 **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre Eğitici Rehberi (Eğiticiler için)

2 **Modül 3:** Adil Yargılanma Hakkı-Makul Süre Katılımcı Kitabı (Eğiticiler ve Katılımcılar için)

3 **Eğitim Metodolojisi El Kitabı** (Eğiticiler için)

Bu Proje Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Projenin nihai faydalanıcısıdır. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

TUR

20 CFCU yıl
T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI
MERKEZİ FİNANS VE İHALE BİRİMİ

www.coe.int/tr/web/ankara

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin tüm üyeleri dahil olmak üzere, 46 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.